DAN LAURENȚIU

Privirea lui ORFEU

Jurnal metafizic

EDITURA ENCICLOPEDICĂ

Scanned with OKEN Scanner

Dan Laurențiu

Privirea lui ORFEU

jurnal metafizic

Editura Enciclopedică
1995

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-45-0118-6

Scanned with OKEN Scanner

O POGORÂRE ÎN MAELSTRÖM

„Cerul înstelat deasupra mea
şi legea morală în mine"
IM. KANT

Cum voi mai putea striga, de azi înainte, legea formelor ideale cu glasul unui om liniştit când vorbele ca nişte mici animale vii fug speriate de pe mână pe frunte şi de aici dincolo pe lumea cealaltă, în salturi orbite de ochiul feroce al luminii? Cum aş mai putea să cred în gratitudinea cosmică a cuvântului care se pune la adăpost de acel dezastru tolerat cu o angelică nepăsare când însuşi cuvântul mi-a revelat, în tăcere, plânsul şi scrâşnirea dinţilor în adâncurile unei seri ocrotite de legile toamnei, poate cea din urmă închinată Demiurgului?

Căci iată-mă ajuns la răscruce, privirile cad obosite pe chipul Sfinxului, misterios este Sfinxul şi de nepătruns ! Dar ochii mei văd şi nu privesc, urechile mele aud şi nu ascultă, binecuvântată fie şi vocea care laudă pupila gigantică unde umbra mea palidă îşi roagă formele trecătoare să nu cadă în păcatul exigenţei divine, o, să nu cadă în păcatul formelor

Scanned with OKEN Scanner

ideale! Şi iată că moartea mea e mai puternică decât viaţa mea, nu mai trebuie să aleg nimic din lumea posibilă, totul îmi aparţine fără voinţa mea, căci voinţa mea este să nu mă pot lepăda de nimeni.

A bătut ora de gheaţă în fericita mea neliniște de odinioară când binele şi răul urcau şi coborau sângele inimii ca mareea oceanului, când ziua şi noaptea erau distincte una de cealaltă, urându-se şi iubindu-se cu violenţa şi graţia policromă a incestului sideral; a bătut ora perfecţiunii iniţiale şi iată-mă cugetând în Maelström cu deznădejdea calmă că totul este zadarnic, mă voi întoarce veşnic pe ţărmul stâncos, bântuit de fulgere, unde mereu alţi oameni vor aştepta cu măruntele lor felinare să-mi culeagă sărmanul cadavru; şi cutremuraţi de bucurie vor participa la miracolul salvării în credinţa că un înger bun a intervenit în legile pământeşti, deasupra înţelegerii şi puterii destructive a gândului posedat de propria sa negaţie.

Această aventură unică ar fi suficientă pentru a umple viaţa unui om, dar eu trăiesc veşnic în miracol şi el a devenit legea monotonă căreia mă supun şi care mă ascultă din toate punctele moarte ale lumii. Pe frontispiciul templului unde îmi făceam rugăciunile stă scris: *Angst und Sorge!* Şi acum trebuie să regret fiinţa barbară care am fost şi să umilesc zeul care m-a însoţit cu teama şi grija de a nu mă pierde prea curând în această lume a mişcării imprevizibile, sau care m-a urmărit încă din copilărie şi pe care l-am iubit mai târziu cu pasiunea unui disperat. Căci, mi-am dat seama de curând, nu-l voi găsi niciodată în afara mea, în fiinţa iubitei sau a bunului meu prieten, — azi el însuşi o amintire din altă viaţă —, îl voi căuta zadarnic în cer ca şi pe pământ: cel care m-a întovărăşit mereu cu teamă şi grijă eram eu însumi, zadarnic l-am ipostaziat în altceva, în altcineva, azi nu mai am nici o îndoială cu privire la identitatea sa (şi cum aş mai avea-o în starea paradisiacă de acum?).

Scanned with OKEN Scanner

Pierdut este spectacolul pus la cale de demoni, stau gol în fața universului și-mi șoptesc mie însumi: *orice cuvânt este o eroare:* El a pierdut de mult legăturile genetice cu Ființa căreia trebuie să i se închine, venerând-o. Mii de cuvinte, în toate limbile și dialectele, pot semnifica același lucru în mod cu totul diferit, neomogen, când semnificatul este unul. Care este modelul? Care este cuvântul dintâi, cel adevărat?

Nu poate fi descoperit în acest haos intangibil, dar poruncitor, căci adecvarea între cele două existențe — ideală și obiectuală — distruge de fiecare dată realitatea căreia noi i-am dictat înfrângerea cu voința și cu dorința noastră, cu înclinațiile noastre apriorice de a organiza acest raport pentru o clipă, fie și veșnică *sub speciae mortis.* Și dacă totuși trebuie să existe un raport de compatibilitate între semnificant și semnificat, între cuvânt și Ființa pe care o exprimă, atunci trebuie să adaug: orice ființă este o eroare. Căci dacă, așa după cum prea bine se știe, operele poeților vechi se citesc și astăzi cu interes, înseamnă că înțelesul cuvintelor nu s-a pierdut, că el declanșează în noi reacția în lanț a unei erori inițiale conservate în ființa noastră, ea însăși adecvată tiraniei logosului. Și astfel, trebuie să spun cu durerea pe care o aveam în alt timp, și despre care astăzi abia dacă îmi aduc aminte: cuvintele care se schimbă sunt erori, dar raportul de adecvare dintre aceste erori e posibil și adevărat. O, acesta era adevărul pentru care m-am rugat în templul meu cu inscripția zeităților tutelare: *Angst und Sorge!* Acesta este adevărul clădit pe premise false căruia i se închină poeții întru glorificarea păcatului originar: ambiția demiurgică, sfidarea condiției divine, pastișa echilibrului dintâi cu forța negatoare a gândului.

Cum voi mai striga, așadar, legea formelor ideale cu bucuria surdă că voi sili Sfinxul să-mi pună întrebări, dacă aceste întrebări sunt inventate de răspunsurile mele apriorice? Or, dimpotrivă, cu tristețea că las lucrurilor o coroană de

întuneric pe care n-au reușit nici cuvintele s-o lepede și care ar fi putut fi, altădată, cununa de spini menită să mă apere cu umbra sa de pustiul fierbinte al acelor lucruri! Aici, unde mă aflu, nu mai este nici întristare, nici suspin. Nu mai sunt nici cosmica ființă care mai păstrează în sine amintirea nostalgică a haosului, nici cuvântul care încearcă să se adecveze exigențelor unei erori imemoriale: par a fi numai starea, raportul și tensiunea acestui câmp de forțe magnetice, el însuși prăbușit în mine ca tromba infernală a Maelström-ului în care se vede steaua nocturnă a ochilor mei, în care se înalță muzica de sfere auzită de mine.

Și acum golit de orice speranță (și cum aș putea să am una singură, dacă totul îmi aparține, și ceea ce semenilor mei li se pare ideal, și ceea ce pentru mine este real?), trebuie să urc la izvoarele gândului cu aceeași credință cu care aș aluneca spre scopurile ultime, spre cele din urmă imagini ale mele. Teama lui Protagoras, sau reticența doar, în fața obscurității problemei, conjugată cu trecătoarea condiție a celui terorizat de lumina crepusculară a cercetării de sine, oricât de înalt ar fi timpul căruia i s-a jertfit, nu mă va opri din bucuria, aproape indiferentă, de a murmura liturghia ordinii, măsurii și echilibrului în viața haotică a cuvintelor. De a intona moartea lor.

Căci teama (sau reticența doar) venea dintr-o conștiință păgână a celor ce sunt precum că sunt și a celor ce nu sunt precum că nu sunt, iar lumea integrală era reconstituită din raporturi dichotomice, proprii clasificărilor sterilizante ale rațiunii beatificate de limitele sale, o, limite, voi care ați fost și singurele fructe ale rațiunii! Aceeași lume unică a cărei esență nici nu-i precede, nici nu-i succede existența, ci îi este simultană prin însuși destinul esenței de a-și căuta odihna în propria imagine și al existenței de a se reîntoarce la ceea ce a fost inițial, ca Narcis reîntors în oglinda mișcătoare a timpului, în conceptul care i-a resorbit ființa.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, dacă şi viaţa şi moartea par deopotrivă de supuse unei erori cosmice esenţiale în care dormea adevărul haotic al existenţei, eu ştiu că sunt vinovat de blasfemie chiar în clipa în care memoria mea se întoarce la graţia primordială, trecând sub tăcere întreaga operă a Demiurgului pentru a o înlocui cu expansiunea plină de orgoliu a mea, deşi nici acest orgoliu nu-mi aparţine decât în afara timpului. Şi atunci, dacă însăşi tentaţia ordinii, măsurii şi echilibrului coexistă cu aceea a dezastrului şi destrucţiei, mă întreb în blândul întuneric al cuvintelor care-mi înconjoară fruntea: a cui e vina?

Oare acelaşi bine şi acelaşi rău între zidurile căruia m-am clătinat ca un pendul ce măsoară timpul, şoptind la fiecare oră moartă: *Angst und Sorge!*, oare acelaşi bine şi acelaşi rău nu pleacă dintr-o origine comună care mă transcende ca fiinţă întâmplătoare şi pentru care, deci, eu n-aş mai fi culpabil? Sau, dimpotrivă, ceea ce am fost până astăzi când mai puteam striga legea formelor ideale, nu eram decât un termen al raportului esenţial dintre cele două erori şi-mi căutam cu grijă şi teamă pacea necesară a imaginii existente, odihna în somnul semnificat, plâns în aceeaşi eroare?

De aceea, îmi spun: această liturghie a cuvântului o ţin pentru cei credincioşi, pentru cei care aduc jertfe cuvântului, şi ei o vor iubi aşa cum îşi iubesc destinul fără teama şi grija că vor sfida ordinea ideală, ei înşişi chemaţi să slujească această ordine. Căci dacă esenţa nici nu precede, nici nu succede existenţa, ci sunt într-un raport de simultaneitate, atunci şi propoziţia reciprocă este la fel de adevărată şi deci va dispare orice sens blasfematoriu, iar Poetul nu va mai fi primul dintre renegaţii Demiurgului prin ambiţia lui creatoare, ci însuşi Demiurgul în expansiune de sine.

Drept pentru care adaug cu o tristeţe din alt timp: aceasta nu îl va face nici mai fericit, nici mai nenorocit în gloria lui paradisiacă.

Poetul îşi pierde astfel speranţa că va fi izbăvit de altceva, de altcineva, el va trăi fără iluzii căci pentru el nu mai există

Scanned with OKEN Scanner

o lume reală și una virtuală între care să poată alege, pentru el nu mai există decât o singură lume și aceasta este el însuși. Din solitudine el nu mai trebuie să dovedească nimic și nimănui, el este propria dovadă a solitudinii pentru care s-a creat din Sine.

Dispariția unui criteriu absolut creator în afara mea și înaintea mea face, așadar, ca toate actele mele, oricât ar fi ele de puternice pentru a deveni universale (Kant) sau inimitabile (Kierkegaard), să se consume în interiorul propriei mele exigențe care, supusă unui singur raport, și acela numai cu mine, poate sugera perfecțiunea ontologică a libertății de a mă edifica, urcând și coborând mereu treptele înghețate ale cuvintelor.

Desigur, ceea ce le poate da acestora viața eternă este pasiunea edificatoare, pentru care nu duc povara nici unui reproș, căci ea singură răspunde pentru sine fără să se tulbure dacă e înțeleasă ori nu în finalitatea obscură, dar care mă face să acționez.

Această libertate interioară în care sunt aruncat aidoma ca piatra lui Spinoza și care în zborul său limitat se poate iluziona cu zborul autarhic al unei păsări, nu mă va înșela. Eu am plecat din adăpostul nopții spre lumină, dar niciodată nu aș fi crezut că nu mă voi reîntoarce acolo, deși acum mi-am pierdut și această speranță. Căci perfecțiunea de care vorbeam eșuează în absența unui reper al perfecțiunii, adică propria mea existență profană nu-și va putea găsi o esență divină decât în mine, și eu fiind însăși dezvăluirea existenței integrale la care să mă mai pot ruga, știu că trebuie să-i ascult legile pentru a mă cunoaște pe mine. Chiar dacă nu voi spune: sunt o pasăre liberă care zboară! făcând greșeala de a fi ceea ce nu sunt, rămâne deschisă posibilitatea pietrei de a se ridica la conștiință, zborul însuși al conștiinței fiind suficient pentru a-l provoca și pe acela al pietrei care puteam fi.

Scanned with OKEN Scanner

Ochiul transcendent care m-a urmărit ani la rând, impenetrabil ca însăşi enigma iubirii mele (de a mă odihni în gratitudinea cosmică a cuvântului, azi o ştiu) era ochiul viu al destinului meu şi veştile sale nu veneau din această lume, precum nici eu nu mai sunt fructul senin al iluziei. Da, ştiu că a-mi întemeia moartea pe crucea speranţei înseamnă să accept robia şi neantul divertismentului prin care fugeam altădată de mine însumi, de templul unde-mi făceam rugăciunile cu fruntea încoronată de spinii reci ai cuvintelor. Şi trebuie s-o mărturisesc în faţa justiţiei mele (căci însuşi reperul perfecţiunii absolute, al unui Demiurg existent dincolo de mine şi înaintea mea a dispărut lăsând astfel pustiu şi tronul de aur al unei soteriologii milenare), da, trebuie s-o mărturisesc cu spaima şi cutremurul de odinioară că nu mi-a lipsit nici forţa, nici curajul de a mă ignora, abandonându-mă formelor contemplaţiei ideale care, depăşindu-mă, erau chemate, în marea lor iubire, să mă readucă la mine; atât de puternică era pentru mine această atracţie a luminii pe care o credeam venind de dincolo (lumină, tu, sânge jertfit întru gloria păcii universale!) şi, în acelaşi timp, atât de adâncă era credinţa în originea profană a acestei lumini, încât atunci am strigat pentru întâia oară împotriva lui Protagoras: Poetul este măsura tuturor lucrurilor; a celor din cer precum că sunt şi a celor de pe pământ precum că nu sunt. Şi din ziua aceea a început lungul drum al erorii genetice către adevărul său palingenetic (căci repetiţia unei erori nu îi conferă la sfârşit statutul adevărului?) şi care a devenit constantă universală, raţiunea imanentă a întemeierii noii ordini: orice cuvânt care se schimbă este o eroare, orice fiinţă care se schimbă este o eroare, dar raportul dintre ele este adevărat.

Şi iată-mă acum în singurătatea acestor ziduri pe care le înalţă stelele toamnei întrebându-mă: cum a fost posibil şi cum a fost necesar strigătul meu de perfecţiune la capătul unui destin a cărui lege s-a aprins în vitalitatea sumbră a mişcării dacă eu bănuiam dintotdeauna că ceea ce este

Scanned with OKEN Scanner

perfect îşi este suficient sieşi, intransgresabil şi deci dincolo nu numai de puterea, dar şi de curajul nefericit al cuvântului de a echivala perfecţiunea cu o altă structură, şi care să-i fie pe potrivă? Căci perfecţiunea nu poate fi decât unică, ea sfidează existenţa multiplă, iar încercarea Poetului de a-i recrea alt chip după chipul şi asemănarea sa este un act complementar paradigmei originare, şi deci sortit eşecului. Din acest eşec s-a născut hohotul uriaş al disperării Maelströmului de cuvinte care îneacă pe cei nepregătiţi să-i întâmpine legea, dar cei care nu-şi mai fac nici o iluzie, cei care au conştiinţa eşecului, vor ajunge la ţărm şi se vor opri, mântuindu-se.

O, iată că am spus „se vor opri", adică mă voi opri în legea eşecului şi acest repaos îmi va îngădui să oficiez liturghia ordinii, măsurii şi echilibrului pe care o aud încă de la începutul lumii lăudând Fiinţa. Ochiul transcendent nu-mi spune în această noapte când stau culcat sub înaltele ziduri ale toamnei că am ajuns la punctul final sau originar la care trebuia să ajung: odihna în care el se învăluie şi pe care atât de bine o cunosc îmi şopteşte doar că în vârtejul haotic al cuvintelor mele aruncate în spaţiu a vegheat mereu ordinea lui cosmică, blândă şi muzicală, singura şansă de a se face revelat ca existent în sine şi pentru sine, de a impune pentru o clipă tăcerea. A fi în mijlocul acestei odihne înseamnă să fii în interiorul sacru al tăcerii, al repaosului născut din conştiinţa eşecului pe care o pândeşte orice tentativă de a realiza o perfecţiune dincolo de propria ta fiinţă. Astfel că spun: cu cât mai puternică, mai înaltă este conştiinţa acestui eşec, cu atât mai aproape eşti de repaosul care pune ordine, măsură şi echilibru în existenţa haotică a cuvintelor dându-le o succesiune cosmică, încât nici mişcarea lor nu va mai fi percepută ca atare, după cum nici eu nu cred s-o mai percep pe aceea a pământului. Acum văd bine (de fapt, îmi aduc aminte de ceea ce am văzut dintotdeauna) că maxima intensitate a puterii mele de ordine este repaosul dat de conştiinţa

Scanned with OKEN Scanner

ultimă a eşecului, adică însăşi perfecţiunea pe care o pot realiza se înalţă pe acest repaos, eşec al mişcării haotice, întâmplătoare a fiinţei mele; odihnă, repaos, eşec — a cărui expresie absolută nu poate fi decât moartea. Căci, mă întreb cu destulă linişte acum, ce poate însemna pentru mine altceva decât am spus mai înainte că *a trăi în moarte este echivalent cu a trăi viaţa cuvântului?* Şi că existenţa autentică a Poetului, care se jertfeşte pentru idealul său de perfecţiune, se construieşte chiar pe această ultimă treaptă a eşecului, viaţa odihnitoare a morţii? De aceea Poetul nu mai are nici o iluzie, căci el este însuşi ochiul transcendent al morţii care se contemplă pe sine, perfecţiunea tăcută în care s-a zidit prin moartea haosului de cuvinte întru glorificarea cosmică a cuvântului.

Scanned with OKEN Scanner

PRIVIREA LUI ORFEU

Arta, ca răspuns fizic conținut în interogația metafizică a morții, este un privilegiu al omului. Cântecele lui Orfeu țineau la distanță universul sălbatic, amenințător, ipostaziindu-l într-o armonie paradisiacă, armonie a cărei lege de onoare era iubirea, ca promisiune și scut al ordinii împotriva haosului și morții. Dar privilegiul suprem al armoniei trebuia plătit: Orfeu a privit-o pe Euridice. Aceasta nu a fost o greșeală, o încălcare a cuvântului, ci o vină tragică, începutul mitic al unei realități profunde pe care a simțit-o omul încă din zorii zilei sale europene.

Văzul, ca prelungire abstractă a instinctului sexual, cuantifică realitatea obiectivă, despărțind-o în regnuri, genuri, specii etc., cale pe care trebuie s-o urmeze în mod fatal orice cunoaștere prin concept. Astfel universul omogen al lui Orfeu supus normei de integrare muzicală a tuturor regnurilor, normă al cărei nume este iubirea, a căzut în ruină. Formele

Scanned with OKEN Scanner

concrete ale materiei ținute în lanț ca niște umbre de vraja cântecului („sufletele noastre se iubeau / trupurile le urmau ca niște umbre") pândeau clipa de rătăcire a îmblânzitorului, privirea întoarsă peste umăr ca o abdicare, o renunțare la murmurul fabulos al biciului său muzical, și l-au trădat mânate de o feroce heterogenie și de un implacabil egoism. Din această clipă toți poeții orfici vor încerca să refacă armonia lumii într-un efort cu atât mai eroic cu cât asupra lor apasă blestemul morții lui Euridice.

Semnificația mitului pune în valoare mai întâi relația indestructibilă dintre artă și dragoste ca forme absolute de exorcizare a morții, ca șanse posibile de restabilire a echilibrului cosmic deteriorat în urma unei curiozități limitate, disonante. A exorciza moartea înseamnă a crede că înseși cuvintele sunt atât de reale încât pot s-o reînvie pe Euridice, criteriu de reconciliere a unei lumi disjuncte, înstrăinată de ea însăși. În acest caz mitul ne dezvăluie calitatea limbajului liric de a se autodetermina într-o cosmogonie proprie antrenând întreaga istorie materială conținută în el pentru a-l însoți într-un reflex paralel de o clipă, clipa individuală a lecturii. Poetului căruia i s-au promis toate cuvintele în starea lor virginală, dominatoare, limbajul realității îi este dat de realitatea limbajului, univers coerent în sine, depășind informația diurnă, schimbul reciproc de utilități imediate necesare desigur, dar insuficiente pentru a o readuce la viață pe Euridice.

Poetul deci trebuie să asculte prin straturile geologice depuse de epocile succesive murmurul dintâi, auroral al cuvântului, fluxul vital capabil să ordoneze lumea discordantă după norma invincibilă a iubirii. Coborând în lumea spiritelor infernale după soția sa, lui Orfeu i s-a promis că Euridice îi va fi redată dacă nu o va privi până când nu ajung iar pe pământul oamenilor, la lumina zilei. Înainte de a sfârși drumul chinuitor de la moarte la viață, Orfeu s-a îndoit o clipă că cea care-l urmează este cu adevărat iubita și, în bezna

Scanned with OKEN Scanner

subpământeană, şi-a aruncat peste umăr privirea fatală. Euridice s-a destrămat ca un fum întorcându-se pentru totdeauna la Hades. Există aici, desigur, o anumită credinţă mai generală la cei vechi, şi anume că pentru a se naşte, a veni în lumină, viaţa are nevoie mai întâi de ocrotirea magică a obscurităţii — planta în pământ, copilul în pântecele mamei — din care nu trebuie smulsă prematur. Dar mitul conţine şi drama poetului care intrând solitar în lumea tăcută a cuvintelor trebuie s-o facă eliberat de orice prejudecată depusă asupra lor în straturi succesive de informaţia imediată, utilitară, lanternă de soare în lumea concretă, dar sărut mortal pentru camera obscură unde se developează imaginile miraculoase ale operei vii, ale veşnicei Euridice. „De la hotarul morţii / aduci o ştire despre viaţa ta".

În sensul în care Orfeu nu trebuie să se îndoiască de faptul că cea care-l urmează este Euridice, tulburând armonia senzuală, fluxul muzical al lumii cu obstacolul unei priviri aruncate peste umăr, se poate spune că poezia este iubire fără cunoaştere, trăire pură în iluzia nemuririi, în perpetua devenire a informului către o substanţă formală prezentă şi indestructibilă. Astfel dialectica limbajului poetic ordonat într-o operă, din punctul de vedere al scrierii şi lecturii sale, capătă un caracter de două ori sacru, interdictiv, pentru a se realiza integral: lui Orfeu, care nu are voie s-o privească pe Euridice în infern, şi poetului, care a coborât în subconştientul limbajului pentru a pune bazele unei noi armonii, unei noi opere, li se spune: *Noli me legere!* — nu mă citi, nu mă privi; scrie-mă, creează-mă. Poemul ajuns la lumina zilei, liber să înfrunte, să îmblânzească forţele agresive ale lecturii, avertizează: *Noli me scribere!* fiecare mă citeşte altfel pentru că în lume nu există doi oameni la fel, iar eu îmi sunt suficient mie însumi, unic şi inepuizabil ca însăşi iubirea infinită din care m-am născut.

Lirica modernă saturată de inflexiuni pur teoretice în textul unei comunicări pasionale, ca de ocheadele diavoleşti

Scanned with OKEN Scanner

aruncate în paradisul omului, reface interogația fatală, limitativă a privirii lui Orfeu. De la Baudelaire încoace asistăm la o furie colectivă a demitizării, desacralizării, reificării în iluzia eliberării omului de sub povara fricii de idoli, a spaimei de singurătate și moarte, lăsând în locul eului o torță stinsă și, în locul cerului, transcendența goală. Hibridarea condiției specifice a scrierii operei — *noli me legere* — și a lecturii ei — *noli me scribere* — a dus la proliferarea fără precedent a tuturor formelor kitsch-ului, soluții de încântare efemeră, fără trecut și fără viitor. Dar, oricâte semnale de alarmă s-ar trage, ne liniștește gândul că despre amurgul artei se vorbește din antichitate, însuși divinul Platon construind o teorie nouă pe marginea acestui subiect.

... Mi se părea că stau cu ochii închiși la rădăcina unui pom crescut pe o colină paradisiacă și, cu toate că adormisem de mult sau murisem, îi vedeam frunzele albastre mișcându-se și le ascultam murmurul, șoapta plină de împăcată adorație: *kirie eleison, dona pacem nobis — kirie eleison, dona pacem nobis...* În reveria extatică a acelei dimineți eu știam că pomul e metamorfoza pasiunii mele pure, indestructibile care mi-a supraviețuit, iar frunzele sale albastre, toate cuvintele fericite pe care le-am scris vreodată. Mai întâi voi semnala sensul dominant ocrotitor al trunchiului de care stăteam rezemat, al murmurului ca un cântec de leagăn pe care-l deslușeam din mișcarea ușoară, surâzătoare a coroanei albastre: starea mea de abandon, — în somn sau în moarte —, un abandon extatic, am asociat-o cu aceea din tabloul lui Leonardo da Vinci, *Madona cu pruncul* (trecând peste ușoara nuanță de perversitate pe care artistul nu s-a putut abține să n-o pună în privirea lui Iisus). Astfel că în viziunea mea pomul, ca proiecție a ceea ce tinde să devină nemuritor depășindu-mi hotarul necunoscut al vieții, strălucea încărcat de o feminitate castă, de o tandrețe senină, iar eu, în somn sau în moarte, nu trebuie să fac nici un gest care să tulbure armonia ocrotitoare. Ciclul vieții mele părea că se încheiase,

Scanned with OKEN Scanner

nu mai puteam smulge sau adăuga nici o frunză la coroana albastră care mă legăna pe şoaptele inaudibile: *kirie eleison, dona pacem nobis, kirie eleison, dona pacem nobis.*

Pomul ca proiecţie liberă a eului meu autentic îmi evoca, de asemenea, presentimentul avut în copilărie şi care nu m-a părăsit niciodată că singura mea şansă de fericire şi împăcare ar fi aceea de a mă retrage în lumea vegetală, de a migra într-un spaţiu al gestului pur la adăpost de vacarmul cuvintelor nestatornice care, în trecerea lor de o clipă, asemenea hoardelor barbare, lasă în urma lor numai scrum şi cenuşă. Lumea vegetală, spaţiu edenic al tăcerii evocatoare, semnificative, era pentru mine nu numai modelul comunicării sacre dinaintea pervertirii cuvântului în limbaj, ci şi mărturia fascinantă a experimentării miracolului: oameni şi fiare plecau pe un drum fără întoarcere, însă iarba, florile, arborii ajunseseră, în ochii mei, la o mare înţelepciune dacă aflaseră calea reînvierii în fiecare primăvară.

În statornicia ei feminină, lumea vegetală m-a învăţat marea lecţie a aşteptării în solitudine ca premisă a fecundităţii universale. Floarea nu cunoaşte gustul sărat al sângelui şi al mării aşa cum îl cunoaşte gura neliniştită a bărbatului. În tăcerea ei filosofică, planta rodeşte în clipa prezentă cu o reculegere de parcă şi-ar contempla amintirile. Ea aşteaptă viitorul privind extatic în trecut.

Viziunea pomului ca proiect final al echilibrului şi al armoniei cuvântului nu poate, în sfârşit, să nu aibă un înţeles în mitul biblic al căderii lui Adam. Mai întâi, faptul că, să spunem, versurile au luat chipul extatic al acestuia, înseamnă că ele pot fi interpretate şi ca o cale de ispăşire, de purificare a mea ca fiinţă muritoare şi de reintegrare într-un regim etern; ceea ce în acest mit este luat ca o amintire a paradisului pierdut, poate fi interpretat mai ales ca un ideal stelar pe care omul, ştiindu-se muritor, dar în acelaşi timp perfectibil, şi-l face despre sine. Frunzele albastre sunt cuvintele cerului, amintire şi speranţă în acelaşi trunchi axiologic, iar

Scanned with OKEN Scanner

monotonia cântecului ocrotitor, *kirie eleison, dona pacem nobis*, reducția discursului real la mesajul său ultim, simbol al efortului uman de a se salva de spectrul vremelniciei. Stările fundamentale, aspirațiile noastre dominante sunt prefigurate într-un trecut mitic datorită unui reflex natural al memoriei de a retrăi cu emoție ceea ce au trăit părinții, generațiile anterioare, iar participarea la această istorie imaginară ca la una reală nu poate fi decât un semn al măreției omului, al ideii perfecte pe care și-o face despre el.

Poetul căruia i s-au promis toate cuvintele, la fel ca lui Don Juan femeile, a creat miturile și legendele, această istorie imaginară infinită a omului dublând-o și înnobilând-o pe cea reală, determinată. Dar, pentru crearea mitului capabil să oprească durata, să străbată secolele și să unească generațiile, nu sunt suficiente cuvintele, ci harul, viziunea, Cuvântul în strălucirea gloriei sale matinale, așa cum Don Juan nu caută femeile, ci Femeia care să-i redea liniștea pierdută, starea de grație a începutului. În sensul acesta, în care limbajul poeziei se confundă cu limbajul iubirii, legenda morții lui Orfeu mi se pare de o modernitate extraordinară, ca mai toate intuițiile celor vechi: îndoindu-se dacă aceea care îl urmează pe drumul ieșirii din împărăția lui Hades este chiar Euridice, iubita, Femeia lui, Orfeu și-a negat harul, Cuvântul menit să oprească timpul, să integreze regnurile, să restabilească armonia dintre oameni și zei, dintre *dictum et factum*. Rămas să rătăcească singur, se zice că ar fi fost sfâșiat de femei și aruncat în mare fiindcă nu le împărtășea dragostea. Aceasta trebuie să fie și soarta seducătorului Don Juan care căuta Femeia, dar și a poetului care și-a pierdut geniul: scăpate prin îndoială polemică de sub veghea iubirii extatice, cuvintele s-au sălbăticit brusc și, ca eriniile, l-au urmărit până la moarte.

Scanned with OKEN Scanner

CU GRAȚIE ȘI MANSUETUDINE...

... am ocolit Minotaurul, hierofanie mută, enigmă pătrunsă de ea însăși, ființă lacomă, stea neagră, gaură în univers care devoră totul, uriașă masă gravifică înghițind până și lumina mesajului propriu de avertizare că un pericol mortal te pândește la fiecare pas, la fiecare cuvânt rostit în labirintul limbajului, omniprezență proclamată de Parmenide, însă fără harul ei soteriologic: Deoarece limita extremă a ființei este desăvârșită, ea este împlinită în toate direcțiile, asemenea unei sfere bine rotunjite, păstrându-se în echilibru în toate părțile sale plecând de la centru... și încă: Deoarece totalitatea ființei nu are lipsuri, astfel ea este pretutindeni în același fel, aceeași cu sine în toate determinațiile sale...

... dar și imperativul ditirambic al acelui cavaler al apocalipsei care, de la hotarul convulsiv al timpurilor moderne, cerea înțelepților să-și înalțe corturile, să-și facă locuințele pe un vulcan (Etna ar fi prin excelență vulcanul cu o

Scanned with OKEN Scanner

„încărcătură" filosofică, întrucât acolo a dispărut, și pentru totdeauna, semizeul Empedocle — *descensus ad inferos?* — coborâre în subconștient? dar ce? Vezuviul ar fi mai puțin benefic? să ținem seama că de sub lava sa înghețată, pietrificată, structurată, au ieșit la iveală, după lungi și paciente săpături arheologice, splendorile orașelor scufundate în antichitatea soarelui latin, Pompei și Herculanum, sondare psihanalitică sub crusta rigidă a silogismului filistin după care: toți oamenii sunt muritori, Socrate este om, Socrate este muritor? Dacă însuși ateul Nietzsche, — nu anunța el prin glasul lui Zarathustra, trâmbița de aramă a cocoșului, în zorii zilei, moartea lui Dumnezeu și, ipso facto, nașterea unui om nou, puternic și liber, dar scăldându-se în baia de lumină (apolinică) și căldură (dionisiacă) a clasicismului ? —, așadar, dacă el însuși privește în trecut, în memoria umanității, pentru a contura și justifica un viitor, un viitor la fel de iluzoriu — numai prezentul tangibil este real, nu? — susțin filistinii, precarii și tautologii — atunci cum poate muri Socrate ca spirit ieșit în afara timpului? Numai rămășițele lui pământești s-au supus puterilor vrăjite ale cupei de otravă — și în acest sens îi ceru lui Criton să sacrifice un cocoș în cinstea lui Asclepios — semn al gratitudinii față de zeu că l-a eliberat de povara, de carcera pasageră în care a trăit și că, în fine, l-a lăsat să se ducă la ultima întâlnire, întâlnirea cu el însuși, pentru a se împlini oracolul: *gnothi seauton!* Iar mitul extraordinar, viziunea proiectată de Platon pe fundalul morții lui Socrate, deci pe fundalul veșniciei înțeleasă ca veșnicie a sufletului, a spiritului care-și ia revanșa — supraviețuirii — asupra scurtimii vieții, este edificat pe o structură, o ordine morală cu rezonanțe valabile oricând în cerurile trecute și în inimile noastre imaculate, de aici și acum: Dar, reluă Socrate, mai este un lucru, prieteni, pe care ar fi drept să-l adâncim. Dacă sufletul este nemuritor, are nevoie de pregătire nu numai pentru răstimpul acesta, pe care-l numim viață, ci pentru vecie; (...) Într-adevăr, dacă moartea ar fi

Scanned with OKEN Scanner

sfârșitul a tot, în mare câștig ar fi cei păcătoși; moartea i-ar elibera și de corp, și de suflet, și de păcatele lor. Fiindcă însă sufletul este nemuritor, nu găsim alt mijloc de a scăpa de nenorociri, nici altă mântuire pentru suflet decât să-l facem mai bun și mai chibzuit cu putință. Prin nemurirea sufletului se înțelege, desigur, statutul nemuritor al valorilor umane — nu spuneau tot grecii că oamenii sunt niște zei muritori, iar zeii niște oameni nemuritori, punând în acest fel un semn de echivalență între cele două lumi și, deci, înlăturând ultimul *nexus* de natură mistică în proclamarea făpturii laice, mândre, dedicate Binelui, Frumosului, Adevărului într-o dimineață pe vârful unui munte sau al vulcanului filosofic Etna? de ce nu Vezuviu? *Non omnis moriar!* răsună ca într-o peșteră, ca într-un tunel al timpului născător de memorie și imaginație, de trecut și de viitor, versul horațian, speranța matinală și trâmbița cocoșului jertfit zeului medicinei — și n-ar trebui oare să înțelegem că maieutica, artă a moșitului, operație oarbă de scoatere la lumină a adevărului, este complementară — și nu opusă — psihanalizei, ca deducția și inducția, conceptul și intuiția? Socrate moșind, scoțând de la interlocutor concepte, iar Freud trăiri refulate, adică netrăite? dar ambele căi încercând să vindece de boala mortală a ignoranței? a întunericului?

... cu grație și mansuetudine, am spus, că zi de zi, dar nu și clipă de clipă, îmi distrag atenția (în accepție pascaliană) de la concentrarea pe care mi-o impune urmărirea, revelarea verigilor lanțului de aur al discursului în labirintul limbajului, și s-ar putea, deși nu cred din toată inima, că acest reflex de evitare, de punere în paranteză (nu am făcut până aici tocmai asta, procedeu ce se aseamănă cu o pseudo-responsabilitate, cu o asumare fragmentară, nesigură a textului în consecințele sale de umbră și lumină? dar din odaia de alături aud vocea ei: mă simt puternică, mă simt bine fără această frunză pe care ai smuls-o cu nerușinare de pe trupul meu, instinctul neantului, acum încep să știu cine sunt: mâhnire, iată

Scanned with OKEN Scanner

cuvântul șoptit de ochii negri și strălucind în ceruri; bucurie, iată mormântul cel vast ca un vaier, ca universul în care mă culc și scriu numele tău pâlpâind pe valurile mării și ale vântului, încât să rămână veșnic, impenetrabil ca această uriașă stâncă de cristal în care-mi duc viața, în care bate inima roșie — deplasarea universală spre roșu, Doamne ajută-mă — vai ție, iată ezitarea, iată natura ambiguă a valorilor, parantează de unde ascult vocea prin care îți traduc acest cântec de mângâiere), eschivă deznădăjduită, este frica de Minotaurul stând la pândă în întunericul thanatic, nonreferențial, care nu-și mai transmite mesajul asemeni stelelor negre din univers, lumina rămasă captivă a propriei gravitații (îl iubesc pe acest om și îl voi mânca la fel ca pe un alter ego; ce declin! vrăbiuțele cu scâncete ascuțite de vioară și guguștiucii cântând la violoncel dimineața în palidul amurg al vieții mele, imaculat sarcofag întins pe un pat sacru din trandafiri și amintiri; atâta pagubă, atâta bucurie vei spune, trecutul îți aduce mântuirea ție care nu poți bea decât din cupa reală a prezenței, a gâtului mușcat până la apariția scandaloasă, atroce a sângelui), dar nu mai puțin glas de sirenă din Fedon, cântec de lebădă care se aude o singură dată în lume: sufletele noastre se iubeau, trupurile le urmau ca niște umbre.

Scanned with OKEN Scanner

TOAMNA ÎN LABIRINT

Până când, iată că, într-o zi de toamnă, ai trecut pragul casei şi ai trântit uşa după tine (dar oare tu ai făcut-o? nu a fost vântul? şi de ce se scutură frunzele în urma ta?) ca pe o lespede funerară, ca pe un scut care te apără de soarele negru al melancoliei (ce poate fi soarele, Doamne, decât pierduta mea viaţă eu pe aici mai întârziu ca o tristă amintire umbră ciudată arunc printre umbre o pulbere de aur mă contemplă numai greierul în tăcerea universală mai poate vorbi despre monotonia unui destin: adică, încercând să reînvii un principiu al armoniei într-o orchestră disonantă, o *kalokagathia* pe ruinele primăverii, ale florilor ucise de fructele purtătoare de sensul finitudinii teleologice — nu spunea ascetul Spinoza că *omnis determinatio est negatio?* — auzi că ţi se şuieră scurt, la ureche: *amor fati!* şi, după o clipă de stupoare, vin liniştea, amurgul, împăcarea, vorbele de smirnă şi tămâie ale

Scanned with OKEN Scanner

lui Seneca: destinul îl conduce pe cel ce ascultă și îl târăște pe cel ce se împotrivește).

Așadar, într-o zi de toamnă, ai intrat în casa ta de cuvinte și vântul (destinul care s-a împlinit? care a sfârșit prin a se cunoaște pe sine? prin masca intermediară a furiosului Minos?) a trântit ușa închizându-te în labirintul căruia, în esență, nu îi datorezi nimic și nici el ție; această construcție atât de primejdioasă pentru tine (deși tu ai înălțat-o) îi este destinată Minotaurului, această fiară monstruoasă îi poartă scopul și semnificația. Dar Minotaurul, ca sub-metatext al labirintului unui text, al limbajului structurat în perspectiva unei ordini creatoare de haos, este simbolul destructiv al morții, golul care te așteaptă, urlă mereu și se umple de un nou (non) sens imposibil de găsit în afara lui însuși: structura conștientă (conștientizată) a limbajului care-și ține în captivitate golul dintre cuvinte, inconștientul lor, este labirintul cu prizonierul său, Minotaurul. (Dar spuneai că într-o zi de toamnă, când bătea vântul și frunzele se scuturau, te-ai retras în temnița? templul? tău de cuvinte — în realitate ai fost împins de mâna nevăzută a lui Minos, tu, arhitect și constructor al acestei case ermetice fără nici o legătură inițială cu soarta ta, Dedal: labirintul era destinat doar Minotaurului, astfel că tu, care, esențial, nu făceai parte din proiectul și statutul său ontologic, ai făcut bine și ți-ai luat tălpășița — mai corect zis, zborul cu aripile de ceară fâl-fâl! peste marea cea albastră, așa cum i se cuvine oricărui autor respectabil după ce-și termină opera și după ce acest text, prin ceea ce are el inefabil, deci inconștient, nestructurat în formele rigide ale enunțurilor entropice, face deliciul și teroarea generațiilor de cititori, victime ale unui blestem proferat de zeii ludici, — pe adresa exactă a atenienilor vine într-o bună dimineață un Theseu (critic) și omoară Minotaurul, dă nume celor nenumite, face ca inconștientul să devină conștient de sine, astfel că scopul oricărui text artistic, nu-i așa? toate îndoielile și ipotezele și iluziile te privesc doar pe tine ca *homo*

Scanned with OKEN Scanner

aestheticus este subtextul său, după cum al labirintului este Minotaurul.)

Îndemnul (sau porunca, totuna-i) lui Nietzsche pe care l-am amintit (iubește-ți destinul!) poate fi interpretat ca un apel entuziast, strigăt din vulcanul Etna, la cunoașterea, la înțelegerea unității și armoniei contrariilor — arta de a scrie nu este numai arta de a iubi, dar și aceea de a muri, moarte ca dăruire, înstrăinare totală a ființei în altceva, în altcineva; *ars scribendi* îți apare, așadar, ca o treaptă, ca o tranziție și ca un mesager (poate fi și Hermes Trismegistul, căruia trebuie să-i inventezi o hermeneutică pe măsura drumurilor eliberate de povara păcatului originar: am găsit urmele unor poeți vestiți toate duceau spre gura infernului da îmi spuneam acolo duce cunoașterea am ajuns singur la gura infernului și n-am găsit nici un poet vestit, o, mi-am spus, au plecat la gura raiului pentru gura raiului nu am găsit nici o urmă) între cele două forme extatice ale destinului: *ars amandi* și *ars moriendi,* două fețe ale aceleiași opere, mai aproape de frumusețea convulsivă a lui Breton decât de netulburatul ghețar parnasian. Labirintul limbajului, ca infinitate de interpretări, posibilități, opțiuni sortite eșecului în finalitatea lor imediată, dar care se valorizează la nivelul totalității semnificative, își are semnificația preexistentă în natura Minotaurului ca simbol al absenței, al transcendenței textului și al tensiunii către o alteritate presupusă ca absolută. Autorul, Dedal, părăsindu-și opera, construcția, a rămas Minotaurul să dea sens labirintului, golului să echilibreze plinul, absenței să ducă pe umeri prezența neantului, să legitimeze existența până când, într-adevăr, crește pofta de scris și scade pofta de viață; dar, vai! dacă îți iei inima în dinți și cobori în groapa leilor (a cuvintelor?), nu o faci cu o ramură de măslin în mână, ci, *mutatis mutandis,* urmezi porunca lui Nietzsche: când te duci la femei, nu uita biciul. Descrierea drumului prin labirintul limbajului — *ego via sum* — va ține astfel loc pentru ceea ce se află la capătul lui,

pentru scopul călătoriei, justificând punerea în paranteză, suspendarea discursului cauzal, — *epoché* —, abținerea de la integrarea fenomenului concret între prejudecăți a căror existență nu se consumă decât în planul iluziei. Inconștientul limbajului producător de sens, structură semnificativă într-o dialectică a plinului și a golului în care celor trei stadii ale lui Kierkegaard li s-ar potrivi o linie ascendentă corespunzătoare lui *homo ludens, homo sapiens și homo moriens* (ultimul fiind și cel mai reprezentativ pentru scandalul metafizic al ipotezei unui Dumnezeu de o cruzime absurdă) fac din hieroglifa unei vieți aleatorii, supuse contingentului *(hic sunt leones)* o totalitate vie, orientată către un scop imanent principiului armoniei — o *kalokagathia* pe ruinele disonante ale acestei zile de bucurie, extaz și beatitudine: carpe diem, carpe diem frunze și aripi de păsări cad în neștire pe sânul mușcat al toamnei și un copil aproape conștient va suge întâia melancolie cu ochii la cer...

Scanned with OKEN Scanner

DOR DE ELEUSIS

Astfel că dubla natură a lucrurilor — una aparentă, sensibilă, şi alta ascunsă, inteligibilă, aşa cum o vedea Socrate în clipa când, bându-şi cupa vrăjită, şi-a părăsit discipolii luând drumul Câmpiilor Elizee, clipă univocă, invocată cu aceste cuvinte în spiritul hierofantului: lebăda cu glasul dulce însă zboară, vai! de pe genunchii apelor — face ca lumina, ziua, nu numai să se unească, dar să se şi despartă de întuneric, de noapte, încât cea care îţi vorbeşte din camera de alături, din lumea subpământeană, unde s-a rătăcit pentru totdeauna (Euridice?) avea dreptate să-ţi reproşeze că, în loc de: *carpe diem!* nu ai spus: *carpe noctem!* — cele două forme, *in actu*, şi *in potentia* (Aristotel), ale existenţei (Cărţii) cu ultima pagină ruptă: cine ştie ce anume şi cât se scrie pe această pagină, tărâm al misterului, ţara enigmei pe al cărei sol se înalţă copacul gigantic al lui Nabucodonosor cel din somn, amintire tulburătoare cu sensul dispărut la lumina zilei, în

Scanned with OKEN Scanner

starea de veghe: Mă uitam, și iată că în mijlocul pământului era un copac foarte înalt. Copacul acesta s-a făcut mare și puternic, vârful lui se înălța până la ceruri, și se vedea de la marginile întregului pământ. Frunza lui era frumoasă, și avea roade multe; în el se găsea hrană pentru toți; fiarele câmpului se adăposteau sub umbra lui, păsările cerului își făceau cuibul în ramurile lui, și orice făptură vie se hrănea din el.

Chemat să dezlege misterul nocturn, să interpreteze, să scoată la suprafață semnificațiile și simbolurile ascunse în formele concrete, aparente ale visului regal, hermeneutul Daniel va pune accentul pe destinul antropomorfic și istoric al copacului, ca echivalent proiectiv al lui Nabucodonosor însuși, sortit dezastrului, dar și mântuirii, cum nu se va mai întâmpla în cazul fiului desfrânat al acestuia, Balthazar, care, în plină orgie, își vede sfârșitul în inscripția de pe perete: *mane thekel phares* — inscripție fatidică, tradusă de același Daniel: numărat, cântărit, împărțit! Cu atât mai mult a putut să te tulbure viziunea pomului *ca axis (imago?) mundi* într-o cu totul altă direcție și alt sens, diametral opus fabulei, narațiunii care se desfășoară în timp, care-și sună clopoțeii, verigile lanțurilor clipă de clipă, verigă după verigă și picătură de sânge după altă picătură de sânge, mărturie sfântă a trecerii noastre prin lume; un copac a cărui semnificație depășește lumea sensibilă a devenirii heracliteene în timp și se orientează către o finalitate transcendentă, suficientă sieși, cum ar fi putut-o vedea și Socrate în lumea inteligibilă: Mi se părea că stau cu ochii închiși la rădăcina unui pom crescut pe o colină paradisiacă și, cu toate că adormisem de mult sau murisem, îi vedeam frunzele albastre mișcându-se și le ascultam murmurul, șoapta plină de adorație. *Kirie eleison, dona pacem nobis — Kirie eleison, dona pacem nobis...* În reveria extatică a acelei dimineți eu știam că pomul e metamorfoza pasiunii mele pure, care-mi supraviețuise, iar frunzele sale albastre, toate cuvintele fericite pe care le-am scris vreodată..., sensul dominant al murmurului ca un cântec de

Scanned with OKEN Scanner

leagăn, pe care-l desluşeam din mişcarea uşoară, surâzătoare a coroanei albastre... starea mea de abandon, — în somn sau în moarte —, un abandon extatic, acela din tabloul lui da Vinci, *Madona cu pruncul* — (... şi un copil aproape conştient va suge întâia melancolie cu ochii la cer).

Cei doi arbori invocaţi aici ca cele două feţe ale timpului, două braţe ale aceluiaşi trunchi cu rădăcinile înfipte în pământul magic de la Eleusis, ascultă de starea sufletească a Demetrei, zeiţa agriculturii care-şi iubea atât de mult fiica răpită de Pluto, încât jumătate de an — cât Persephone locuia în infern — anotimpul rece, friguros, nu? — nu vedeai nici iarbă, nici fructe, nici flori, cealaltă jumătate, în schimb, răsunând de bucuria germinaţiei, naşterii şi renaşterii lumii vegetale ca model şi prag liminar al celorlalte forme pe scara evoluţiei misterelor. Desigur, mitul este şi stadiul primar al gândirii umane, dar el poate fi considerat şi ca un rezultat, ca o finalitate, ca o gândire pietrificată, structură succedanee, ulterioară procesului, experienţei noastre istorice. Copacul visat de Nabucodonosor — şi în care Daniel hermeneutul vede măreţia şi decăderea regelui — cu frunze, fructe şi păsări, şi fiare, ni se dezvăluie ca realitate multiplă, în continuă mişcare şi transformare de sine a lumii sensibile, faţa care râde a Demetrei, anotimpul rodului şi elanurilor vitale, iar celălalt, plin de cuvinte — frunzele şi fructele abstracte ale gândirii — faţa care plânge a zeiţei. Acest pom abstract (în măsura în care el nu mai există *in actu*, ci *in potentia*, nu ne mai apare ca formă concretă, relevată în determinaţiile şi finitudinea ei, ci numai ca tensiune către un enigmatic altceva) se obţine prin analogie cu încercarea nereuşită a zeiţei de a-l purifica prin foc pe copilul Triptolem, viitorul rege eleusin, şi de a-l face astfel nemuritor: ceea ce nu mai are nici o determinaţie, limită negatoare, ceea ce nu ne mai apare ca actual, se bucură de o permanentă energie potenţială, adică se actualizează la infinit. Evident că înţelepciunea acestei plante este de natură statică, eleată, profund

Scanned with OKEN Scanner

contemplativă, având oroare de zbuciumul tulburător de linii, de mișcarea a cărei esență este negația, — un pas îl neagă pe cel dinaintea lui, o clipă care trece pe cea anterioară ei –, iar existența nu poate fi negație, neant, ci afirmație, prezență; trestia gânditoare a lui Pascal nu iese din sfera acestei semnificații a refuzului unui destin ambulatoriu supus iluziei tiranice a lui *panta rhei* fără nici un reper fix în mișcarea universală. Doar pomul în iarna cugetării, dezgolit de accidente, proiecție a lumii sensibile în lumea inteligibilă, mai poate vorbi despre monotonia unui destin: ca un sărut palid pe gura timpului da-da așa te vei stinge da-da așa te vei stinge acum privește lacul e luna decembrie o lacrimă glorioasă va trebui să cadă la rădăcina acestui pom eliberat de frunze ți-aduci aminte era o biserică fericită pe colina paradisiacă și tu un înger de zăpadă coborând în noapte acolo te așteptam am întins brațele în deșert oglinda acestui lac mai păstrează frigul unui cânt de sirenă înălțai o rugă pentru fericirea mea acum se aude numai furia zăpezilor cu strigăte impersonale uimit privesc pomul acesta îngropat în colina paradisiacă.

Scanned with OKEN Scanner

VOCEA DE PRIMĂVARĂ

Sileni, baccante şi satyri în alaiul dezlănţuit al elementelor, furtună de imagini şi simboluri în goană după natura lor alcoolică primordială (în limba latină, se ştie doar, că *spiritus* înseamnă şi spirit, dar şi spirt...), după originalul părăsit, trădat, nu se ştie unde, când şi cum, dar despre a cărui lipsă, absenţă dureroasă ca a unui *alter ego,* înstrăinat prin ruptură şi violenţă, mi-a adus aminte interdicţia impusă iniţiatului de a citi (traduce) în cheie profană textele vechi considerate sacre, sub ameninţarea cu tăierea limbii, dar, desigur, şi cu alte orori demne de acele timpuri mitologice: satyri, baccante şi sileni alergând, cântând şi dansând cu Dionysos prin Hellada, Egipt, Siria, Tracia, Italia, India, prin toată lumea cunoscută, îmbrăcaţi în pielea ţapului *(tragos)* ispăşitor, amintire? premoniţie? a tragediei care avusese loc sau, şi mai probabil, se va petrece într-un viitor nu prea îndepărtat, dar plutind în ceaţa sângeroasă, caldă, de animal ucis; baccante

Scanned with OKEN Scanner

cu pletele în vânt și capul dat pe spate, descătușarea *dynamis*-ului teluric, a energiei subconștiente, instinctuale, în sunete de flaut, tobe și timpane capabile să te scoale și din morți, nu numai din starea de *akatalepsie, adiaforie, epoché* (dacă ești grec), dar și din *accidia, taedium vitae* (dacă ești latin) — nume străvechi date spleenului la modă în veacul trecut, un soi de sinonim al stress-ului zilelor noastre (... și ce pustiu lăsăm în urna cu cenușă și batem alte porți cu-aceeași nepăsare la binele și la răul care poate veni un singur timp iradiant în soarele ce ne mușcă zilnic cu domestice fiare cu fructe în haine scumpe până când oboseala din raze ne-ntunecă vederea); mistere inavuabile ale textelor sacre, *Vede* sau *Upanișade,* ritualuri magice la Eleusis, procesiuni ale morții și reînvierii dionysiace ca forme explozive ale coexistenței, simultaneității celor două fețe ale timpului — o față care râde, o față care plânge — imn homeric înălțat de *natura naturans* Demetrei: *generatio unius est corruptio alterius* (și invers), dar sosirea Persephonei din lumea subpământeană a umbrelor face ca (ea): umplând cavitățile statuilor din lemn cu puterile care rezidă în pietre, animale, plante, ierburi, rădăcini, peceți, inele, culori și în parfumuri potrivite, consacrând împreună cu acestea și craterele și cupele pentru libații și vasele pentru tămâie — însuflețește idolii printr-o putere secretă punându-i în mișcare.

Acesta este *dynamis*-ul, *entelecheia,* dar ce vraci, șamani sau taumaturgi mai puteau restabili unitatea dintre *axis mundi* și *imago mundi* pentru a-i reda tinerețea, fără să-i distrugă însă misterul prin cuvântul care denotă și explică în sfera noțională, ca *mimesis* al cotidianului, al limbajului comun structurat sub povara uitării, pentru a intra din nou în contact cu regimul privilegiat al lui *anamnesis,* al reamintirii a ceea ce am fost inițial, al primăverii triumfând sub semnul hermeneutului (și pe care ți l-ai reamintit gândindu-te la mormântul lui Dostoievski, ah, parcă o grădină, un eden, un loc împrejmuit, acolo, în Nordul bântuit de nopți albe și zile negre), prefigurând într-o dialectică fără cusur dusă până la

Scanned with OKEN Scanner

perfecțiunea succesiunii necesare dintre *generatio* (naștere) și *corruptio* (pieire) și aureolată de un ideal moral al jertfei de sine (și nu al jertfirii țapului ca exorcism, simbol al cruzimii terapeutice dionysiace): vă spun că, dacă bobul de grâu, care a căzut pe pământ, nu moare, rămâne singur; dar dacă moare, aduce multă roadă. Sacrificiul stă la temelia oricărui act omenesc menit, proiectat să se sustragă vremelniciei, efemerului și sărbătoarea primăverii îți spune că: aceasta a fost învățătura inimii tale aurii pe care ai împărtășit-o în puterea nopții prietenilor tăi albaștri: bucuria extazul beatitudinea. Dar în ritualurile sacre ele nu trebuiau traduse, numele, formulele rămâneau în limba lor originară, — *onomata barbara* —, altfel își pierdeau eficiența prin procesul specific al entropiei limbajului, al dispariției puterii nivelelor diferite de semnificație a cuvintelor din discursul magic, inițiatic în lumile animală, vegetală și minerală, lumi al căror clivaj dă măsura tragică a efortului de reunificare, de integrare palingenetică a regnurilor când încep să cânte flautele, tobele și timpanele anotimpului, să răsune vocea de primăvară: O, visul paradisul o bocet monoton orbitele pustiuri rugându-se la nouri când trece-n depărtare preasfântul nopții tron pe care stau amanții ca stelele-n cavouri dar ridicând genunchiul nestins în alte sfere stigmatele puterii cu cearcăn dilatat ne pune veșnicia pe lupte pasagere și sângeră la colțuri dogmaticul patrat și fluturii luminii izbindu-se de porți eliberează semnul șoptit în portocale e vremea nunților și viii dând mâna cu cei morți dezlănțuie serbarea iubirii minerale dansează pentru mine căci stelele-s curbate în jurul tău ca o recunoștință luminile se-ndoaie pe cer de greutate eu de lumină și de suferință și cum pe-un lanț de aur aleargă egiptenii cu Isis adormind-o-n strălucitor veșmânt te voi purta în brațe din clipe în milenii precum în cer așa și pre pământ.

Dar pentru ca jertfa adusă zeilor să poată fi primită, să devină adică eficientă — și gradul în care această eficiență se realizează e de fapt măsura participării la o condiție nemuritoare, de resuscitare a energiilor vitale — trebuiau îndepli-

Scanned with OKEN Scanner

nite, desigur, niște comandamente de spațiu și de timp, dar și de natura, de starea morală a preotului, magicianului, vrăjitorului: templul oficierii misterelor (fie dionysiace, fie eleusine, fie delphice etc.) trebuie să se afle pe un loc curat, — *topos kataros* —, timpul anume ales —, epifaniile zeilor nu se petrec, nu se relevă oricând și oriunde —, dar însuși ritualul trebuia oficiat după o asceză, o purificare nu numai a mâinilor, dar și a inimii celui care îl îndeplinea.

Prin puterile magice ale dansului care le făceau pe baccante să-și iasă din sine unindu-se cu un supra-eu impersonal și care le aducea în starea de bucurie, extaz și beatitudine, o inconștiență ritmică, delirantă până la anihilarea oricărui obstacol rezonabil ridicat în calea unei comunicări bruște, fulgerătoare — prin acest dans orgiastic se refăcea legătura dintre imagine și originalul ei, dintre om și zeu, semn al recunoașterii și al reamintirii unității structurale a lumii. Vei spune acum, și pe bună dreptate, că plantele, întruchipând prin fixitatea lor un ideal de contemplație eleată, opus lui *fugit irreparabile tempus*, dar și pietrei, prin *aura vitalis* pe care o conțin, nu pot realiza extazul mistic, dionysiac provocat de dansul și muzica orgiastică, dar și de sacrificiile rituale în vederea participării la condiția divină (omofagia — adică a mânca și a bea, a participa, a te împărtăși din ceva ce are legătură cu zeul). La această observație se poate răspunde că dansul și muzica, violența însăși a mișcării, a peregrinării grupurilor dionysiace printre imagini și simboluri scandaloase, prin labirintul nemărginit al lumii, nu erau un scop în sine, ci un mijloc pentru a cuceri, a realiza starea de extaz, de nemișcare și concentrare, pe care numai planta scufundată în religia tăcerii o poate avea, ca un yogin încercând să împace contradicția dintre unu și multiplu, dintre moarte și reînviere: adevărat vă spun că, dacă bobul de grâu, care a căzut pe pământ, nu moare, rămâne singur, dar dacă moare, aduce multă roadă. Aceasta este imaginea, paradigma de aur de la care poate începe o hermeneutică a Primăverii.

Scanned with OKEN Scanner

SIMILIA SIMILIBUS

Încât, deşi, după cum crede Leibniz, *totum est prius partibus,* adică modelul integral, figura ideală a copacului, a pomului vieţii există înaintea oricărei experienţe mişcându-se în somnul dogmatic al oricărui apriorism, avându-şi originea fie în *res extensa* (şi nu de aici porneşte alaiul senzual, hoarda scandaloasă a lui Dionysos, la purificarea lumii prin vin, muzică şi dans, credinţă magică, străveche în homeopathie? în ideea că *similia similibus curantur,* cui pe cui se scoate?), fie în *res cogitans* (şi în acest caz transa mediumnică, extazul, comunicarea cu zeul şi deci cu planurile sale secrete, cu misterul de care se înconjoară se obţin pe calea individuaţiei, a ascezei cathartice în templele lui Apollo după principiul că *similia similibus cognoscentur,* că parabola dialectică, tragică a bobului de grâu îl urmăreşte pe vraci, şaman sau taumaturg prin labirintul lumii ca un memento, un avertisment dat celui vinovat de *hybris,* de păcatul trufiei,

Scanned with OKEN Scanner

de infatuare și substituire a funcțiilor divine: sămânță cenușie-n brazdă neagră, tu mă întreci pe mine și mă ierți).

Vina de care se simte apăsat, urmărit, mai ales în starea de veghe, preotul, vrăjitorul și magicianul cuvintelor în labirintul discursului își are originea ontologică în faptul că păcatul, spre deosebire de virtute, este un efect al contaminării, al întâlnirii, în perspectiva unui constructivism temporal, dintre fragmentele cele mai heteroclite, heterosexuale și heterodoxe cu putință și cu neputință de imaginat în stare de veghe, dar perfect funcțional în starea de somn, când dimensiunea cronologică dispare, este abolită, și orizontul în care se petrec toate fenomenele rămâne unul spațial, static, eleat; un spațiu propriu călătoriei în somn, o stare pe loc, în esență, căci el se definește nu prin analiză, nu prin ruptură, ci prin sinteză și stupoare: el contrazice silogismul concordant cu el însuși și iubește armonia contrariilor existentă într-un text axiomatic; constructivism spațial descris cu jubilație (mâhnire?) histrionică, aglomerările cele mai heteroclite, heterogene și heterodoxe vizând un buric mandalic (sau periferic al lumii? *totum est prius partibus* — crede și poetul care, supus condiției sale trecătoare, de efemeridă, trăiește cu nostalgia paradisului pierdut — a grădinii absolute, a întregului din care a fost smuls, viața lui — o robinsonadă chinuită de dorul continentului) și ținând de semnul fatidic al arhaicului, se realizează prin adițiunea continuă de fragmente incompatibile în percepția comună cu aerul netulburat al celui care trece în vis ușor ca un fulg, peste obstacole și primejdii de moarte; condiție de mim adoptată cu scopul de a-l apăra de el însuși, de explozia groazei în fața destinului funest, de propriile reacții particulare la impactul cu un cod de reguli impersonale, dar și de veselia și de ațâțarea de care sunt cuprinse elementele acestui univers profilerant răsculat, revoltat, reacție la provocarea emoției prin punerea în abis a imaginii bufonului, mimului, histrionului: în labirintul cuvintelor el este și Dedal, și Minotaurul, și Tezeu,

Scanned with OKEN Scanner

dar se preface că ignoră partitura Ariadnei din toată această înscenare teribilă, încât absența funciară a conflictului heraclitean din întreaga desfășurare a discursului și menținerea acestuia într-o oarecare neutralitate în raport cu efuziunile și confuziunile pasionale, izolarea printr-un cerc magic a spațiului și învestirea lui cu o dinamică autonomă insesizabilă cu ochiul liber, cum imperceptibilă este creșterea firului de iarbă (sămânță cenușie-n brazdă neagră, tu mă întreci pe mine și mă ierți), deci tăierea cordonului ombilical (firul Ariadnei) purtător de sens, de rațiune a temporalului, fundamentează ontologia limbajului ludic, impune regula jocului operativă într-o sferă care, prin ea însăși, aparține indeterminării absolute.

Dar bufonul, mimul, histrionul, în aparenta lui reificare printre cuvintele devenite, la rândul lor, alte obiecte și alte lucruri indiferente ca și autorul care le-a inspirat primul motor, *primum movens*, și supus unui regim al *mimesis*-ului, al sensului denotativ al discursului, face, în realitate, saltul în memoria individuală și colectivă, în *anamnesis*, o reamintire fixată în arhetipuri și definind regimul conotativ al acestuia, ca dat al indeterminării în căutarea chipului, imaginii sale determinate, proiect sensibil în sfera inteligibilului: o, câtă părere de rău în acest suflet fericit cândva de cântecul fără prihană al sirenelor și câtă amară bucurie bate în această inimă obișnuită cu vastul întuneric al zilei fără nici o candelă în ceruri totul e să-ți aduci aminte de ceea ce nu ți s-a întâmplat, totul e să vezi cu ochii tăi morți pentru această lume, spui tu, și adaugi: oracole, avertismente, inscripții pe cer și pe zidul — crainic al prăbușirii Babilonului (*mane thekel phares:* albastru e timpul tău ca marea ce naște peștii fără durere dar când va porni lumina iar să acopere lumile și nu va ajunge ce plâns nocturn cu ochii reci în plante va fi și pe nisip dacă nu aici dincolo dacă nu azi mâine va luneca pasul tău sensibil), dar mai ales adăpostul felin cântat în vara spectrală, în conjuncția astrologică a unui text născut sub

Scanned with OKEN Scanner

zodia leului după principiul lui *similia similibus cognoscentur:* oh ce pisică în galben somn își întinde laba dureroasă sunt gheara ei lungă pipăind un copil sideral grăbită-i umbra în paravane soarele e un vânt aproape negru și numai forța unui lanț fierbinte care sună mă face curajos nu capitula iubitule nu capitula mișcă-te la stânga și la dreapta ca un pendul ce măsoară timpul și cântă la fiecare oră moartă.

Astfel că dacă *totum est prius partibus* (întregul este anterior părților), iar cunoașterea integrală, prin însăși natura lucrurilor, nu este posibilă decât sub aspectele particulare, sensibile, adică existente ale lumii bănuite ca labirint, dar revelată ca verosimilă, autonomă, suficientă sieși, pe fragmente — când la fiecare pas te așteaptă mormântul (cu alte cuvinte: *ignoramus et semper ignorabimus?*) — trebuie să te mulțumești cu reconstituirea (à la Cuvier, nu?) arborelui universal după o frunză căzută pe masa ta de scris și a monstrului Leviathan după gheara ursului din pădure. Nu mai puțin operante ți se vor impune formele și tehnicile renumite în lumea greacă de intrare în contact cu necunoscutul: — apolinică și dionysiacă, așa cum le-a văzut în culori contrastante Nietzsche, religii, legături, breșe practicate în lumea inteligibilă și lumea sensibilă, *res cogitans și res extensa.* Încât dacă acum tu ai în fața ochilor o gheară din laba ursului din pădure, adică un fragment dintr-un întreg presupus de Leibniz ca preexistent, spune-mi cum arată Leviathanul și unde anume s-a ascuns în labirint? Oare nu glasul lui se aude, tânguire de animal rănit: sămânță cenușie-n brazdă neagră tu mă întreci pe mine și mă ierți? Și de ce, înainte de a-și da sufletul, Socrate le-a cerut discipolilor să sacrifice în cinstea lui Asklepios un cocoș?

Scanned with OKEN Scanner

LA FEREASTRĂ, PE ÎNSERATE

El privește pe fereastră și vede amurgul: pat nupțial al angoasei: sus pe mările nocturne doarme dus un înger negru.

Entelehie, tu, esență feciorelnică, demon în obscura primăvară, câine la porțile infernului lătrând la răsăritul feroce al lunii, tu, Minos care ții balanța, *lasciate ogni speranza,* acolo, sub pământul zguduit de tunete și fulgere, bal nocturn cu sfere-n bal diurn, repaos corosiv în zidul vechi al amintirii, har nepătruns, incognoscibil prin el însuși și, prin aceasta, sau tocmai prin aceasta, un izvor nesecat al bucuriei, cea fără de început și fără de sfârșit; și iată că materia, cu sensuri policrome, se sparge-n nouri ca un geam, tăcutul pâlc de frunze insinuând arome, se uită lung la mine și mă-ntreabă ce am? Esență, absurdă și pură, fecioară cu burta la gură, zori adorați de mine-n intermundii, o, iată cum garoafa își scutură petalele, una câte una, lacrimi uriașe de sânge în cripta melancoliei într-o liniște asurzitoare, gheare de foc pe cerul

Scanned with OKEN Scanner

meu nocturn, aceeaşi poruncă, telecomandă pentru marionetă şi actor, dar, spune-mi, care-i diferenţa între sunetul metafizic şi culoarea fizică a cuvintelor căzute la picioarele tale ca frunzele toamna din copacul din faţa casei? din copacul în care ţi-ai făcut culcuşul să mori, să dormi, sau poate nu e patul, nu te-ai pregătit pentru somnul lung, somn al iernii polare, ci este cripta, mormântul bântuit, cutremurat de vise, de povestiri absurde spuse de un câine legat de lanţul cuvintelor, cenuşa cunoaşterii presărată de Ariadna, cărare în labirint? Din cenuşă a venit, în cenuşă se va întoarce, dragostea, vâlvătăi şi incendii, foc pe grătarele iadului şi ziua cea din urmă; salamandră, flacără tandră, dansând, autodafe, ondină cântând, susurând ca apele primăverii, incubii şi sucubii terifianţi ai graiului, silfide perfide, transparente, invizibil aer răcorind fruntea poetului culpabil, de ce? vinovat că, aşa cum ai spus tu, cea rugându-te în singurătate (pentru cine, pentru mine? pentru tine? pentru el?) a renunţat la ultima verigă a unui lanţ fierbinte care sună şi-l face curajos, *nexus, sexus plexus,* şi în clivajul acestei rupturi, în acest vid existenţial, şi-a construit labirintul estetic; dar tocmai din cauza ororii de vid *(natura abhoret vacuum?!)* de care este sau a devenit conştient la sfârşitul zilei *(dies irae? dies illa?),* în amurg, în ţara lui soare-apune, *das Abendland,* vid care nu mai îngăduie nici un pas — nu privi înainte, nu privi înapoi, la fiecare pas te aşteaptă mormântul — închinându-se zeului ludic, abil şi corupt *homo aestheticus,* şi-a construit utopia: vorbe, vorbe, vorbe şi vânare de vânt, operă supravieţuindu-i un secol şi vândută în schimbul unui suflet pierdut pentru veşnicie? Ce fel de comerţ mai poate fi acesta şi te întrebi dacă toate salamandrele, silfidele, ondinele, incubii şi sucubii din foc, aer, apă şi pământ, te pot răscumpăra, se întorc, precum esenţele euharistice, regenerându-ţi universul înflorit pe ruinele fumegânde ale primăverii? Comerţ cu salamandre, silfide şi ondine? incubii şi sucubii, fiii şi fiicele pământului,

Scanned with OKEN Scanner

îngânând un cântec de amor *dei intellectualis*, întâia melancolie suptă cu ochii la cer?

În Țara Amurgului, *das Abendland*, coboară pe pervazul ferestrei, vine pe furiș umbra ironică a demonului conștiinței de sine, umbră lăsată de copacul erudit al paradisului să ne țină iarna de cald și vara de frig, dar acum ținând un copil de mână. Nu ne scăldăm de două ori în același râu, bolborosește fără nici un sens (ba chiar cu un dublu sens: unul la stânga, înapoi la izvoare, și altul la dreapta, la marea cea mare!) Heraclit Obscurul, de parcă ar trebui ca tu, cea pierdută pentru totdeauna în lumea fantomelor fără odihnă, să-mi aduci aminte că sufletul proiectat într-o operă este supus vremelniciei, iar cel dăruit unei esențe, *entelehii* imobile, prin însuși felul și natura neschimbătoare a acestei esențe sau *entelehii*, se salvează de sub conjuncția fatidică a lui *panta rhei*, se scutură de clipă ca de Satana și se reîntoarce la sine ca la un sân divin, un fruct agățat pe un pom înainte de a fi mușcat: într-o tăcere imobilă nu poate rămâne, persista și rezista decât cel ce adoră un chip imobil, o icoană a zădărniciei ca subiect și obiect al contemplației. O abolire a timpului nu pe o perioadă limitată, determinată de sensori supuși îmbătrânirii și deci dispariției, ci o desființare a lui prin contopirea subiectului contemplației cu obiectul ei, a dispariției diferențelor de criterii între cele două sisteme de referință și înlocuirea acestei diferențe cu un câmp vid, omogen cu sine ca un cuvânt inițial conținând în sine, *in potentia*, toate cuvintele, tot șuvoiul discursului care se va scurge ulterior *in actu*. Tu spui că aici se află greșeala fatală pe care o comite poetul, *homo aestheticus* în perspectiva soteriologică conținută în intenționalitatea unui text întemeiat pe ce? pe vid și cenușă? pe vorbe? pe vânarea de vânt și drogarea lucrurilor până la a le face să creadă că imită cuvintele bolborosite în somn de un nebun? Și, privindu-te în oglindă — și nu e Nirvana, stingerea și repaosul absolut, oglinda cea mai fidelă a absenței oricărei dorințe, a oricărui

Scanned with OKEN Scanner

apetit existențial, prilej numai de grijă, teamă și amărăciune, cenușă pe vârful — la rădăcina — limbii și nu foc de salamandră — te întrebi, după toate acestea, cum a putut el să spună că poetul zboară-n cârca veșniciei? Dar ce? căutarea unui sens poate fi confundată cu sensul însuși? Cunoașterea ca efort orientat intenționat al ego-ului către natura, cauza și măsura lucrurilor poate fi confundată cu ego-ul însuși? Da, răspunzi tu, dar numai o cunoaștere prin iubire va întemeia, va clădi acest *alter ego amicus,* oglindă imobilă, chip și icoană sfântă care ne reflectă și ne redă pe noi nouă înșine în ambele sensuri: devenim ceea ce suntem cu adevărat, înainte și înapoi, ca un pendul ce măsoară timpul și cântă la fiecare oră moartă: repaos al timpului umbră a sânilor când și zeii din trandafiri s-ar întinde cu gura spre trompetele de aur ale norilor copilul cu ochii la soare nu va muri. Cum nu va muri dacă va iubi? Nu-l citai oare pe celălalt poet, în altă viață, altă reîncarnare: soleil, *soleil, faute éclatante?* Nu este oare acolo groapa cerului prin care trece lumina feroce a soarelui? Groapă pe care o vei astupa cu trupul tău când va fi venit sorocul și va bate ora lui Faust, cel chinuit de boala fără leac a cunoașterii cerului și pământului, și a încă ceva pe deasupra? *De omni re scibili et quibusdam aliis?*

Așadar: dacă vrei să nu te scalzi niciodată, sau de două ori în același râu, infirmându-l pe Heraclit Obscurul și confirmându-l pe Zenon din Eleea care avea trufia să-l umilească pe Ahile cel iute de picior în fața broscoiului țestos, împărtășește-te din esențele homeopatice ale pământului, apei, aerului și focului, astfel încât, după ce devii tu însuți sucub, incub, ondină, silfidă, salamandră, mișcă-te la stânga și la dreapta ca un pendul ce măsoară timpul și cântă la fiecare oră moartă. Timp abolit prin cântec, lumină în obscura primăvară.

ÎN GRĂDINA CU RAMURI ALBE

În ceasul solitudinii el priveşte, el ascultă cum, în grădina cu ramuri albe, sar fără zgomot umbrele înserării, păsări ale paradisului sprijinindu-le umerii, clipocind, susurând, în pacea departe, cântând, răsunând; un requiem s-ar cuveni acestei zile *(dies irae, dies illa, solvet saeclum in favilla)* care trece fără nici o candelă în nouri, dar ploaia de petale şi clipele parfumate îi însoţesc paşii prin labirintul nopţii de primăvară, când îşi mai aduce aminte de râsul lui Icar, un fel de trâmbiţă matinală, horcăit al cocoşului: voi astupa cu mine groapa cerului prin care trece lumina feroce a soarelui. Astfel că, acum, în ceasul înserării, când formele se ascund în tăcere şi obscuritate, când toate vor fi mai tari în enigmă şi ne vom iubi în grabă şi fără înţelepciune în casele greierilor vaste ca cerul, şi te întrebi dacă omul mai poate fi măsura tuturor lucrurilor, — a celor ce sunt precum că sunt şi a celor ce nu sunt precum că nu sunt —, acum, în ceasul înserării, el trage

Scanned with OKEN Scanner

perdeaua şi se dă la o parte din faţa destinului, dar acesta a trecut de mult, ca o vijelie în zori, călare pe un rinocer cu coadă neagră ridicată-n vânt şi acum, în ceasul solitudinii, la fereastra cu muşcate stau doi bătrâni: fericită contradicţie în termeni! numai tu ne scoţi la lumină. Dar cum este tocmai ceasul tuturor îndoielilor — *de omnibus dubitandum* — poate să însemne nu numai că ziua se îngână cu noaptea, dar şi că întunericul va pune pe fugă lumina, zorile roz şi amurgul violet coincid în opoziţia lor astrală — te întrebi dacă îndoiala trebuie pusă la începutul lumii ca premisă a oricărei încercări de a o cunoaşte în ceea ce este şi o face să fie cum este, adică în esenţa ei abstractă, indestructibilă, sau ca o concluzie, o finalitate, inscripţie pe imaculatul, albul ou, palat de nuntă şi cavou? Şi dacă îndoiala precede, ca o privire ironică, discursul acesta nu va trăi cu morbul destrucţiei în sine, astfel că aproape ne apare indiferent dacă ea îi va succede ca un punct final, iar textul se va retrage în umbră, mârâind din ce în ce mai stins până la atingerea stării imobile, autoreferenţiale, gaură neagră în univers înghiţindu-şi lumina, Cronos devorându-şi copiii, abolirea timpului şi timpul ucigaş întâlnindu-se pe linia aceluiaşi cerc venind din sensuri contrare? Şi că la apusul şi la răsăritul soarelui, umbra şi lumina pun în aceeaşi măsură pecetea îndoielii pe natura adevărată a lucrurilor?

Dubito, ergo cogito, Cogito ergo sum, dar o existenţă pusă sub semnul îndoielii şi definibilă ca gândire (*res cogitans* într-un sens mult mai riguros decât ca întindere, corporalitate, *res extensa*), ridică problema raportului dintre creaţie şi cunoaşterea ei, dintre operă şi interpretare, semn şi semnificaţie etc., dar, mai ales, dincolo de planul priorităţii gnoseologice, — şi de aici ontologice —, în planul valorii proprii unui lucru în sine şi a cunoaşterii sale desfăşurate ca proces analitic, în perspectiva ştiinţei, şi ca stare sintetică, în orizont artistic. Dacă lucrul este ceea ce devine fie prin cunoaşterea mimetică, proces reflectat în oglindă, fie ca

Scanned with OKEN Scanner

autodezvăluire şi anihilare de sine, adică prin recunoaştere anamnezică — deşi nici una dintre aceste căi de acces la/către esenţă nu se găseşte în stare pură, întotdeauna o dominantă va fi însoţită de vocea a doua, secundă, dar care-şi rosteşte partitura somnoroasă, amurgul sau zorii zilei se confundă cu însăşi natura fenomenelor schimbătoare învăluite în clar-obscurul drumului acestei esenţe către noaptea profundă sau, dimpotrivă, către lumina feroce a soarelui, două variante pentru lucrul în sine, doi bătrâni care stau la fereastra cu muşcate şi privesc cum, în grădina cu ramuri albe, sar fără zgomot umbrele înserării. Să baţi la pas Câmpiile Elizee...

Şi atunci te întrebi: dacă în cele două variante ale cunoaşterii, una ştiinţifică, analitică, şi alta artistică, sintetică, obiectul ei este în primul caz distrus, iar în al doilea creat, nu putem spune oare cu destul temei că esenţa lui se instituie ca abstracţiune pură, ca ficţiune şi model aflat fie la începutul procesului — ca premisă a unui *dubito*, fie la sfârşit, ca ultimă, finală concluzie a lui cogito şi că, deci, îi este indiferent locul ocupat în lanţul arbitrar (sau necesar) al cauzalităţilor, adică trăieşte sub regim utopic, *ante rem, in re* sau *post rem?* Faptul că esenţa are o natură cu totul şi cu totul abstractă, că ea nu se găseşte în lucruri cu o determinaţie de loc — aici, dincoace sau acolo — că, într-un cuvânt, deşi extrem de reală — face ca un lucru să fie ceea ce este — ea ni se revelă ca profund utopică, îşi găseşte, pe lângă indeterminarea spaţială, şi una temporală: lucrul fiinţează în timp numai prin aparenţele, prin latura sa fenomenală supusă metamorfozelor, esenţa însăşi rămânând neschimbată, la adăpost de convertirea, pervertirea într-o altă stare sub ameninţarea dispariţiei, a condamnării la moarte prin imposibilitatea, absurditatea ca două lucruri să ocupe acelaşi spaţiu în acelaşi timp, întrucât esenţa, lucrul în sine, ceea ce face ca ceva să fie ceea ce este, apare şi utopică şi ucronică, şi numai sub incidenţa acestor exigenţe — indestructibilă la

Scanned with OKEN Scanner

variațiuni de spațiu și de timp. Astfel că: *secundum naturam vivere,* a trăi conform naturii, legilor impuse de aceasta, o face numai acela *qui potuit rerum cognoscere causas;* trăirea lucrurilor în cunoștință de cauză este proprie omului ca ființă orientată către moarte, unica ființă pentru care efortul, tendința, intenționalitatea fenomenologică, tensiunea către ceva țin de un apriorism teleologic de natură abstractă, încât ficțiunea dictează, impune comportamentul realului, real pășind cu umilință în urma imaginarului, mândru în autonomia sa pură că nu trebuie să demonstreze prin altceva propria sa existență, poveste, trup sfânt și hrană sieși: de aici i se trage textului abundența, fertilitatea nebănuită nici de el însuși, nici de autorul său, și nu o dată s-a pus problema al cui e meritul în această ecuație ciudată? al textului capabil să dea noi și noi răspunsuri (lecturi, nu?) sau al interpretului care pune noi și noi întrebări? al hermeneutului sau al hieroglifei dintâi codificate în creație? între natură și cultură, cine imită pe cine, dacă lumea omului, universul său e complet artificial — deci un produs derivat din *ars, artis,* fie și în ramura tehnologică a creației? Acest univers utopic și ucronic creat prin ipostazierea esențelor abstracte într-un mesaj teleologic propriu numai omului ca ființă conștientă de sine și de locul său în lume, se edifică prin facultatea transcenderii obiectualului ambiant și a limitelor unui *ego* pasional către o ființă care le conține ca legislație universală.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

STRUCTURA GHEȚARULUI

Opera, în acest sens, dacă este produsă de eul autentic, devine cu atât mai inaccesibilă cu cât se apropie de centrul mandalic al acestui eu, cu cât ea este deci o manifestare mai evidentă, mai vie și mai hotărâtă a caracterului centrifug al propriei sale naturi ca indiferență față de eul lumesc al artistului: opera produsă în regimul acesta al artei majore se ridică la exigența abstractă a lucrului în sine al lui Kant (departe, departe în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine), aproape inepuizabil fiind ca și inaccesibil, text producător de noi și noi sensuri pe urmele unei structuri labirintice: artistul se dă la o parte ca să facă loc destinului său care-l transcende, îl depășește ca sămânța căzută-n obscuritatea caldă a brazdei, când toate vor fi mai tari în enigmă, și ne vom iubi în grabă și fără înțelepciune în casele greierilor vaste ca cerul, și poate că omul nu este măsura tuturor lucrurilor...

... În grădina cu ramuri albe sar fără zgomot umbrele înserării.

Am admis, așadar, că simultaneitatea în timp și coincidența în spațiu a actului morții unui lucru în sine cu al nașterii altui lucru în sine, acte absurde și necesare concentrate în formula: *generatio unius est corruptio alterius et corruptio unius est generatio alterius,* nu se reduc doar la o dialectică vidă a contrariilor epuizate, vide, căzute alături de fertilitatea originară comună tuturor variantelor discursului și că unitatea inițială a logosului care, în procesul devenirii, al desfășurării sale reale, capătă valori și metamorfoze multiple — de la subtila tautologie și ipocrita nuanță până la mincinoasa opoziție a termenilor — nu este o cortină, o umbrelă iluzorie *(maya)* a unei lumi adevărate și intangibile *(atman),* ci singura existență pe care o pipăie artistul în periplul său hipnotic și îndărătul căreia nu se mai află nimic — adică se află gaura neagră a textului — departe, departe în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine-înghițindu-și copiii, semnificațiile diacronice, lumina trădătoare a finitului: cuvinte golite de sens căzute la rădăcina copacului cunoașterii binelui și răului, ca frunzele toamna, și care așteaptă să le strângi cu grijă la un loc, să le dai foc, și cenușa s-o arunci în cele patru vânturi, *vox clamantis in deserto,* o sămânță abstractă căreia nu i se mai poate afla originea decât prin renunțarea absolută la obsesia *ego*-ului de a se proiecta — și, deci, de a se descompune, divide — într-un model lingvistic cu dublă semnificație axiologică, de a pleca din sine și a se reîntoarce la sine.

Dar tocmai această falsă uitare, în care eul pare a se regăsi pe sine purtat de valurile calde și reci ale valorilor polare structurate în conștientul limbajului, pe de o parte, și anxioase, perfide, stând la pândă în inconștientul său, pe de altă parte (metafora icebergului privitoare la opera de artă nu este o vorbă goală), tocmai această uitare devine suspectă prin refluxul gândirii întoarse asupra ei însăși, prin tendința

spontană, naturală de a asculta, de a auzi un sunet inaudibil, de a ciuli urechea la o voce fără nici o sursă detectabilă aici sau acolo, adică revelația bruscă, iluminarea că te afli în centrul limbajului, buric mandalic al unei lumi uitate, în plină utopie; de acum înainte, de aici încolo, toate eforturile tale se vor concentra spre eliberarea, scuturarea de orice formă a finitudinii — *omnis determinatio este negatio* — ca expresii ale morții și golirii de sens a discursului la nivelul său conștientizat (partea de deasupra, vizibilă, a ghețarului) și întoarcerea în adâncuri chiar dacă orbecăind (partea de sub apă, necunoscută a acestuia și, ca un făcut: primul poet al lumii, oare, nu a fost orb, tocmai pentru a sublinia refuzul văzului — ca cel mai abstract organ al cunoașterii — în creație?), pipăind, mirosind, gustând izvorul, valoarea aurorală a cuvântului: *anamnesis!*

Iată drumul celui care vrea să se întoarcă pe propriile-i urme, să rupă vălul iluziei de pe ochi *(maya)* și să recunoască în aceste urme ale iluziei universale un invariant absolut, o sursă inepuizabilă a tot ceea ce e vizibil, o esență mereu vie a unui trunchi, a unui text foșnind neliniștit din cuvinte, întrebându-se ca frunzele toamnei în copac: cine știe moartea cui îi va surâde? Așteptare înfrigurată a formelor și imaginilor de a se prăbuși, de a se reîntoarce la sine, un sine intangibil ca „lucrul" lui Kant, inefabilul înfricoșător al operei, utopia ei. Iată omul lui Platon! strigă Diogene Câinele, arătând un biped fără pene, un cocoș jumulit învățăceilor din grădina Akademos-ului (în grădina Getsemani sar fără zgomot umbrele înserării?), și asta pentru ce? numai pentru vanitatea de a demonstra vacuitatea cuvintelor și noțiunilor, forme goale care pot îmbrăca orice conținut, oricât de arbitrar și împotriva oricăror evidențe rezonabile? Ei bine, este și asta, dar sensul se află în partea ascunsă a icebergului și, cum amantă intuiția ți-a fost, și conceptul slugă devotată, încerci să te întorci pe urmele tale, să te mântui amintindu-ți cuvintele uitate pe templul de marmoră: *gnothi seauton,* și valuri de mare

Scanned with OKEN Scanner

albastră spălând picioarele apostolilor, filosofi și poeți în odăjdii albe, iluminarea centrului utopic, cu avertismentul: nu privi înainte, nu privi înapoi, la fiecare pas te așteaptă mormântul, călătorie în somn pe sârma fragilă a cuvintelor deasupra prăpastiei — transcenderea limitelor proprii, ca lume a obiectualității și intrarea în contact cu statutul limbajului ca virtualitate pură, *in statu nascendi,* stând la originea tuturor limbajelor formalizate, *in statu moriendi,* finitudinea batjocoritoare a bipedului fără pene?

Funia cuvintelor (în casa spânzuratului? și numai forța unui lanț fierbinte care sună te face curajos), firul Ariadnei care te salvează conducându-ți pașii prin labirint până departe, departe în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine, în labirintul nopții de primăvară, vis pe drumul Damascului și reproșul, tânguirea: Saule, Saule, de ce mă prigonești? o scenă, un tablou al unui maestru, sau al unei școli din Renaștere — câtă cultură, atâta natură! — ce renaștere? a cui? a omului? care om? — poți, nu poți, trebuie să închizi ușa după tine: *hic sunt leones!* acolo e subconștientul, degetul romanului arătând pe hartă teritorii civilizate, domesticite, ca ideile clare și distincte ale subiectului cartezian pornit pe drumul cunoașterii de sine. Să închizi ușa la loc, aici începe infernul lui Freud, întoarce capul de la acest tablou pe care curg literele de foc și de sânge, croncănitul satanic, atât de delicios pe limba Corbului: Nevermore! adică: dacă nu azi mâine, dacă nu aici dincolo, va luneca pasul tău sensibil... Utopie, rătăcire pură formalizată în limbaj și căutare a unui loc unde nu se poate construi, Ucronie, proiecție în vis a unui timp devorator unde se poate muri — iată cvadratura cercului și contradicția în termeni care te va scoate din nou la liman — iată opera și numele ei când, în grădina cu ramuri albe, sar fără zgomot umbrele înserării...

Scanned with OKEN Scanner

UMBRA LUI PETER SCHLEMIHL

Ecce homo! se aude un pocnet, o lovitură de bici! primăvara, tatăl nostru, soarele, de la răsărit şi apus, grăbindu-ne prin ceaţa meridianelor abstracte! *Ecce homo!* repetă el aproape deznădăjduit de la fereastră arătând cu degetul o foaie de hârtie, o piaţă în care s-a stins vacarmul mulţimilor întărâtate, câmpie fără iarbă golită de sens, de uraganul pasiunilor ieşite de sub vremelnicie şi căzute în eternitate prin experienţa scrisului ca asceză, ca verificare şi trăire a cutremurului într-un orizont neted, plan, imagine scripturală a catastrofei ca platitudine, întindere fără început şi fără sfârşit şi silueta îmbrăcată în purpură; *hic sunt leones,* mai spune Romanul arătând cu degetul violet un text născându-se din urma paşilor peste ape: din spinii cuvintelor coroană mi-am făcut să trec pustiul, şi piaţa, care altădată fusese groapa leilor, foşneşte inaudibil din filele unei cărţi pe care stă scris: *Ecce homo!* Ordinea naturală a lucrurilor nu poate fi cunos-

Scanned with OKEN Scanner

cută, epuizată, devorată prin ea însăşi, ci înlocuind-o, transgresând-o cu ordinea ei scripturală, existenţa şi umbra ei, neantul, fiind cuplul inseparabil sub care lumea iese dimineaţa la plimbare şi se duce seara să se culce în patul, în mormântul, în oglinda, în conştiinţa lui culpabilă, dar migrena, gata-gata să-l doboare, nu-l lasă totuşi să închidă ochii în faţa acestei opţiuni aporetice: *ars vivendi sau ars moriendi?* arta de a trăi cu conştiinţa limitei, a unei finalităţi care, deşi previzibilă, rămâne totuşi profund necunoscută în esenţa ei? Or, suprafaţa plană a foii de hârtie ca o piaţă orientală plină de strigătele mulţimilor, negoţ, schimb de mesaje, litere şi cuvinte, absenţe luându-şi zborul şi zarafii sporovăind pe covoraşele zdrenţuite cu picioarele încrucişate numărându-şi siclii de fier şi de aramă, zarvă a nimicului orizontal, foaie albă, goală, înspăimântând până la teroare, paralizia în faţa acelei femei necunoscute, frica şi ispita de a cădea în abis: *primum scribere deinde vivere* — o soluţie, recursul la magia exorcizantă a cuvântului, a face ca realitatea să se supună, să joace după cum îi cântă şarpele cu clopoţei al artei, nu? Iată întrebarea, *Ecce homo!* siluetă mişcându-se, clătinându-se pe valuri înroşite de febră, o haină de purpură cu un toiag din lemn de măslin: din spinii cuvintelor coroană mi-am făcut să trec pustiul, vorbe în doi peri aruncate în piaţa întinsă, dezolantă masă după ospăţ, deşert populat cu pisici miorlăinde şi javre fără stăpân mârâind, încăierându-se pe pânză, în mintea lui Bosch, *homo latrans* jubilând cu melancolie când ninge grozav la abator şi se apropie sărbătoarea sângelui: toţi şoptesc: la noapte stelele fixe o să-şi bată cuiele în mâinile şi picioarele tale! Ce mai poate fi de mirare când însuşi Socrate încearcă să ocolească greutatea problemei, opţiunea aporetică, scuturând din cap şi ridicând din umeri, cu şugubeţul paradox după care moartea n-ar exista, căci: cât suntem noi, nu e ea, iar când e ea, nu mai suntem noi! Ha-ha? De unde prezenţa morţii şi a instinctului neantului, care te pironeşte cu faţa albă de spaimă a colii de hârtie,

Scanned with OKEN Scanner

piața peste care a trecut uraganul cândva, un ospăț al patimilor dezlănțuite: *hic sunt leones?*

Din spinii cuvintelor coroană mi-am făcut să trec pustiul, acest enunț te adoră sau te aduce în pragul deznădejdii, însoțindu-te ca o umbră, un bici al soarelui care te alungă primăvara prin ceața meridianelor: stăpânul, vai, ne mână cu biciul în paradis, încât te întrebi, în ce măsură libertatea este dimensiunea conștiinței ca ființă pentru sine, devenită astfel obiect al (auto) cunoașterii în oglindă prin substituirea utopică și ucronică a existenței ca ființă în sine, în formula unei opere, în desfășurarea unui discurs? Discurs sau umbră, negativitate a unui corp real și inaccesibil prin el însuși, inaccesibil în sensul de pozitiv, și deci indestructibil în negativitatea unei ecuații determinate de natura verbală, pur abstractă? Dar dacă neantul (sau inefabilul) este realitatea indestructibilă, veșnic nouă, producătoare de sens a unui discurs formalizat în limbaj, a existenței sale devenite *causa sui* liberă de conștiință pentru sine, adică alunecă tot mai departe, în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine, nu înseamnă oare că natura și funcțiile celor două categorii își schimbă semnul substituindu-se una alteia până la identificarea tautologică, *circulus vitiosus,* și că totul se reduce, în cele din urmă, la o chestiune de metodă și unghi de atac? personal sau impersonal? Și că paradoxul aparent ușuratic al lui Socrate este vama plătită dialogului, exigențelor și imperativelor unui mesaj și că, în consecință, cu drept se poate spune că neantul, moartea este absurdă, căci se afirmă despre ceva care prin *causa sui,* natura sa proprie, nu există, cum că acel ceva există? Cum să fie ceea ce nu este? Și totuși iată că formalizarea într-un discurs (epic, liric, dramatic, oricum, într-un sistem codificat de semne) a tentației de a te arunca în abisul care te pironește de pe foaia albă cu avertismentul fatidic, *esse est excruciare* — ar rămâne prizoniera unei figuri orizontale, a unei piețe dezolante peste care a trecut uraganul fără să lase nici o urmă în absența obeliscului,

Scanned with OKEN Scanner

stâlpul de jertfă al eroului purtător de sens — al adâncimii și al înălțimii — verticalitatea siluetei în haine de purpură păşind pe valurile discursului, ai zice un sacrificiu — dacă nu ar fi o finalitate, un mesaj al salvării: *ecce homo!* În semiotica artei, didactic spus, absența dă măsura valorică a prezenței, inefabilul formelor exprimate, neantul însoțește existența, astfel încât un text, o operă care și-a pierdut misterul dispare ca Peter Schlemihl care și-a pierdut umbra.

Scanned with OKEN Scanner

ECOURI ŞI PENUMBRE...

... penumbre şi ecouri, coborând, lunecând din alt spaţiu şi alt timp, Iaşii vechilor zidiri, omologii şi tautologii, dar mai bine să-şi invoce ei înşişi (Creangă şi Eminescu, nu?) vorbele totemice, auguste, în ordinea scripturală a lumii: nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la viaţa-mi, îmi pare că ea cură, încet repovestită de o străină gură...

... Ai picioarele unui crin căzut în adâncul serii şi eu visez cu ochii deschişi, singur aici la fereastră, departe de prietenul meu, ora când egale vor fi cenuşa şi flacăra timpului, iar tu, de la capătul lumii, aprinzi o candelă în nouri şi-mi spui: închide ochii şi vei vedea că prin noi toţi curge aceeaşi apă, aceeaşi lumină ne călăuzeşte paşii prin labirintul agnostic pe care ai scris cu deget violet: *ignoramus et semper ignorabimus!* şi, deodată, ai ştiut, a sărit în calea ta omul de foc pe drumul Damascului şi labirintul cu inscripţia: nu ştim şi nu vom şti niciodată! a căzut în ruină, Vezuviu, Pompei şi

Scanned with OKEN Scanner

Herculanum, cu interogația parcă obosită, parcă știind dinainte răspunsul, un răspuns inutil ca o adevărată epifanie: Ce faci aici? Sap pământul, îți spune Dali, să văd cum priveau grecii luna, soarele și stelele de pe cer; da, acesta e firul teleologic al Ariadnei, el te va elibera din cătușele acestei zile oarbe, din carcera pasageră, din hieroglifa unei clipe colorate, aruncându-te deodată în plină utopie, acolo unde-neunde ceea ce trebuie să fie văzut numai de ochiul tău va fi văzut, și ceea ce trebuie să fie auzit, numai de urechea ta va fi auzit, încât, îmi spui tu, cu tristețe? cu resemnare? până când vei închide ochii și vei vedea că prin noi toți curge aceeași apă, rămâi cu ei deschiși, fii tu însuți în individuația și finitudinea ta estetică, scaldă-te zi și noapte în torentul, în baia ta de sânge, crede că ești unic, dar nu uita că trebuie să te împărtășești numai prin cei cărora li s-a dat harul și că o boală a spiritului nu se vindecă decât împreună cu trupul pe care-l însoțește prin luminișul verii, ochi plini de speranță; nu te poți cunoaște pe tine însuți prin tine însuți, — cum două corpuri nu pot să ocupe același spațiu în același timp, ci prin altceva, prin altcineva, prin nostalgia umbrei și a oglinzii ca invariant ontologic al oricărui efort orientat spre (auto) cunoaștere. Și umbra întinsă la picioarele tale, o foaie albă de hârtie, un text inefabil, înfricoșător precum Minotaurul, piață dogorâtă de soarele Orientului, un fir teleologic (și numai forța unui lanț fierbinte care sună te face curajos), efortul ascensional al obeliscului în purpura amurgului: ceas al îndoielii, solitar e corbul, corbul, și puternic va începe plânsul în substanța apelor fără stăpân, și umbra stăpânului cu toiag de măslin în mână, oglindă în care te scufunzi, care te înghite și te recunoaște ca pe un text vechi, *sutra* imuabilă, *tat twam asi:* de la hotarul morții aduci o știre despre viața ta! Filele unei cărți bodogănind despre morala transcendentă, iluzii, fantasme, reverii: transparența aurită a borangicului pe chipul unui înger care te avertizează arătându-ți piața cu un deget violet: *hic sunt leones!* Misterul ființei căutat în neantul care și-a făcut din carte trup sfânt și

Scanned with OKEN Scanner

hrană sieşi, în simboluri, şi nu în formele căzute sub incidenţa simţurilor tale în căutarea unui principiu, *axis mundi*, prin reducţia fenomenologică a heteroclitului, heteromorfiei şi heterogeniei, *monadă* a transei, *anabasis* şi *katabasis*, urcaţi în fugă scările după mine, coborâţi în fugă scările după mine, şi când nu veţi mai şti dacă mergeţi în sus sau în jos, va fi pentru viaţă şi moarte un impecabil extaz. Această formă de dispariţie practicată în asceza scrisului — de la hotarul morţii aduci o ştire despre viaţa ta — ca disoluţie orfică a tot ceea ce este compus în elementele sale simple, dintâi, mi-ai sugerat-o, desigur, atunci când mi-ai şoptit de la capătul lumii: adoratule, întoarce-ţi faţa de la cuvintele tale, închide ochii şi vei vedea că prin noi toţi curge aceeaşi apă: apa uitării! O, Lethe, aruncă-ţi valurile-ncoace! Oare scrierea nu înseamnă chiar ştergerea memoriei apăsătoare, a conştiinţei încărcate de poverile iluziilor, fantasmelor, reveriilor, rememorarea prin grila *ego*-ului artistic funcţionând ca un burete, făcând să dispară semnele negre de pe tabla albă — *tabula rasa!* — vieţii individuale, şi ridicate, prin aceste semne, coduri, sisteme de referinţă cu semnificaţie universală, la rangul unei valori superioare? Încât dispariţia morţii unui caz particular se transformă în naşterea unei reguli generale? Iată că astfel opacitatea lucrurilor îşi dezvăluie, îşi trădează indiferenţa faţă de misterul lor, misterul revelându-se în practica scrisului ca o forţă activă ascunzând ceva care nu trebuie dat în vileag, o fiinţă care trebuie să rămână învăluită, benefică sau malefică, la adăpost de exterioritatea care tinde să şi-o însuşească, să şi-o aservească şi deci s-o distrugă, s-o desfiinţeze. Opacitatea rămânând în afara oricărei tensiuni, pasivă; straturile, nivelele succesive ale dezvăluirii nu aduc nici o semnificaţie nouă, o monotonie a substanţei simple ca în povestea brechtiană cu locatarul de deasupra apartamentului tău care, din zorii zilei până la căderea nopţii, face sicrie (taie scânduri cu fierăstrăul şi bate cuie cu ciocanul, încât te întrebi când o să-l meşterească pe ultimul, în care să se bage el însuşi, Doamne, iartă-mă), o monotonie pentru care te vei scula să

Scanned with OKEN Scanner

plângi substanța. Căci, dacă te gândești la povestea locatarului de deasupra, dincolo de umorul ei ceva mai negru-negrișor, nu trecem noi oare zilnic pe lângă atâtea și atâtea lucruri care ne rămân străine, ca și inaccesibile, de care ne facem vinovați prin lipsa de afinități elective? prin lene? indiferență? distracție?, dar poate că mai presus de toate, prin instinctul nostru de conservare, prin teama apriorică de a afla ceva decisiv, fatal, despre noi înșine, cum ar fi, de pildă, ideea (și imaginea) destul de incomodă că în fiecare dimineață când pleci de-acasă îți iei în spinare și sicriul, unul abstract, invizibil chiar pentru tine însuți, dar care te înalță în ochii tăi și ai speciei ca animal și zeu prevăzător, adică ești unica ființă care vede înainte, clipa și locul, utopie și ucronie a unei opere (a unei vieți) care-și așteaptă desăvârșirea. În acest sens, se poate spune că *ars moriendi* și *ars scribendi* sunt valori exclusiv umane, ele însele interșanjabile ca statut ontologic — expresii, proiecții sensibile ale neantului — și care în limbajele lor codificate prin reducția fenomenologică operată de actul, efortul intențional, anamnezic, poartă reperele supraviețuirii omului în spiritul socratic al lumii inteligibile, repere rămase din timpul când te-ai aflat în preajma lucrurilor mute și ai simțit că încearcă să-ți vorbească, că fac efortul transmiterii unui mesaj viu, când, deodată, ai avut revelația unui adevăr mai mare decât tine, — sămânță cenușie în brazdă neagră, tu mă întreci pe mine și mă ierți —, împlinirea, comunicarea absolută, sufletul tău înflorit spre lumină ca o rană sensibilă de acum înainte la orice atingere și care, chiar dacă se vindecă în timp din cauza refuzului sau neputinței tale de a o mai suporta — ea rămâne ca o amintire, o cicatrice pe un chip bătrân, semnul unei răni căpătate în tinerețe în lupta cu îngerul, suflet care s-a deschis să se împărtășească din harul, din puterea indestructibilă din sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine, când tu, de la capătul lumii, îmi spui: închide ochii și ai să vezi că prin noi toți trece aceeași apă — cea fără început și fără sfârșit. Oh, clipocit al zilei care vine!

Scanned with OKEN Scanner

PRIN LUMINIȘUL VERII

Căutarea, și ce alt sens ai putea găsi oare în enunțul și în îndemnul furișându-se tiptil, tiptil înaintea ta: prin luminișul verii ochi plini de speranță? căutarea unui loc fără loc și a unui timp fără timp care să coincidă, să se suprapună, în pofida avertismentelor agnostice puse la intrarea în labirintul discursului, și care de fapt sunt numai invitații la filistinismul mic-burghez și de bun-simț în contra tuturor variantelor speculative despre originea lucrurilor și finalitatea, scopurile divine ale creațiunii, cu cât mai obscure, cu atât mai bombastice, mai grandilocvente și deci mai vulnerabile la râsul batjocoritor al acestui bun-simț mic-burghez, înspăimântat pe drept cuvânt de inefabilul existent la începutul și la sfârșitul oricărui demers artistic, filosofic, religios etc., al omului în determinările sale istorice: căutarea, iată carnea și sângele, viața cântându-și desăvârșirea într-o operă utopică și ucronică: *ego sum via!* Această neliniște îl stăpânește pe om

Scanned with OKEN Scanner

atât de puternic, îi este atât de proprie și îi determină destinul într-o măsură atât de covârșitoare, încât și importanța însăși a vieții pălește, în comparație, în absența căutării și constituirii de sine, a edificării eu-ului prin călătorie, mișcare, și contradicția în termeni a unui text pentru a ieși din cercul vicios al tautologiei, adică pentru a depăși starea de repaos eleat — ca ideal prezumat al oricărui element riguros identic cu sine, și pășirea în regimul fluxului conflictual heraclitean a cărui esență — evident tot în perspectivă eleată — nu poate fi decât absurdă, ca inexistentă în planul demonstrației bunului-simț cartezian: *hypotheses non fingo:* mișcarea este și continuă, și discretă, este o înaintare care stă pe loc etc, etc., și de aici întregul scandal al zilei care merge către noapte. Și următoare consecință, după ce s-a creat un model ontologic, o ipoteză cât de cât coerentă cu sine, un fel de *rigor mortis* pe o față jovială, o rigiditate necesară oricărui discurs menit să-și aibă toate sensurile orientate spre sine, un *ego* spre care se îndreaptă toate drumurile, el însuși definindu-se deci ca sumă a tuturor acestor drumuri care duc la el ca la o mică Romă, efemeră, proiectată pe una eternă, imobilă — după acest efort pozitiv se naște, își face apariția obraznică instinctul contestației, al negării dialectice exprimat în termenii liturghiei negre — blasfemie aruncată lunii, soarelui, scării și greblei de adunat stelele de pe cer — repere, cuie ale discursului, fără de care totul trebuie să cadă în ruină, să se ascundă sub cenușa vulcanică de la Pompei și Herculanum, și apoi să vină Dali arheologul, să sape într-o noapte straturile opacizante ale scoarței, pentru a dezvălui ființa misterioasă notată, codificată, modelată de antica poziție a aștrilor, prin luminișul verii ochi plini de speranță: șansa unică de a respira sub botul inocent al boilor, când te naști în strigăte de durere și deznădejde; fără mâna ta, universul în ruină va cădea; pleoapele soarelui coborâte cu adierea norilor și clipocitul vântului peste coapsele tale de umbră; ochii știind că stau la pândă leii în tufișuri albastre, zi și

Scanned with OKEN Scanner

noapte la poartă, cu frica teribilă a copiilor; ieşi caş la imaş, hai Irod la eşafod, untdelemn şi penumbră, clipocitul misterios al vântului funerar, Ave Eva! Încât refluxul gândirii, proprietatea ei de a se întoarce asupra ei înseşi, ca un râu înapoi de la vărsare spre izvoare, de la scop spre origini, guvernează, desigur, şi calitatea demonică a autodistrugerii universului existent ca pre-existent prin figura invers suprapusă a replicii sale abstracte, devenită astfel un proiect paralel şi aproape autonom, cu legile şi metabolismul său propriu, în perfectă solitudine şi ignorare a micilor şi marilor alternative apriorice, departe, departe, în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine; adică: efortul autonomizării, al independenţei sau libertăţii de mişcare şi funcţionare, de semnificare a acestei replici textuale cu aspiraţia unui ideal de repaos eleat, opus fluxului conflictual, heraclitean, conform căruia totul curge şi este supus deşertăciunii eclesiastice, trebuie să răspundă unui comandament rigid, implacabil: el să devină scopul lui însuşi, să nu urmărească, nici măcar în vis (şi ce fiinţă, care a mai trăit cândva o altă viaţă, are această putere diabolică să renunţe complet la sine, la amintirea, fie fragmentară, a acelei vieţi, încât să nu mai viseze?) nici un alt topos, nici un alt cronos, dincolo de sine; omologia perfectă ca o tautologie, Cartea imposibilă visată de Mallarmé, la fel de patetică şi grandilocventă ca şi lamentaţiunea doctorului Faustus: Spuneţi-mi ce este logica? O ştiinţă albă? O magie neagră? Spuneţi-mi ce este logica! Pe cine trebuie să părăsesc oare de-mi tremură buzele ca şi cum voi plânge sub această boltă de primăvară cu lacrima florilor însângerate de pe coasta lui Isus, ce splendoare umană! cui va trebui să spun adio şi iartă-mă, nu am greşit eu, ci demonul care m-a slujit cu credinţă şi înţelepciune. *Eli, Eli lamma sabacthani...* Iată îngerul mării şoptind o rugăciune fierbinte, pentru cine? dacă nu pentru noaptea aceasta, dacă nu pentru sânul ei întunecat de care îmi sprijin piatra albă a frunţii blestemând haosul? Spuneţi-mi ce este logica? O

Scanned with OKEN Scanner

știință albă? O magie neagră? Spuneți-mi ce este logica! Iată de ce nu există, și nici nu poate exista opera estetică pură, de ce ea este utopică și ucronică numai ca intenționalitate fenomenologică, în sensul că proiectul său se află redus și este reductibil la ea însăși, dar el nu poate fi cunoscut prin el însuși, ci prin altceva, prin altcineva, prin umbra, prin ecoul, prin dublul dubitativ al *ego*-ului; repaosul luminii, umbră a sânilor, când și zeii din trandafiri și-ar întinde gura spre trompetele de aur ale norilor, copilul cu ochii la soare nu va muri...

Scanned with OKEN Scanner

PE O TEMĂ DE RAVEL

O rază de lumină căzând pieziș prin jaluzeaua de la fereastră; tu privești cu ochi întredeschiși pisica stranie cu blănița electrică stând în pragul acestei odăi negre și îndărătul zilelor tale se întinde umbra în vara nesfârșită, albă, calciu și marmoră până departe unde ar trebui să se audă răcnetele leilor, cântecele de lebădă ale unei mulțimi, valuri spărgându-se de aceste țărmuri cu tunetul veșniciei, *hic sunt leones!* lumina, ochii oblici ai felinei cu sensul metafizic pășind pe inscripția sângeroasă: *ex ungue leonem!* gata să zboare peste pragul casei și să dispară în întuneric, în labirintul acesta obscur și care nu-i decât spațiul neted, fără sfârșit, întins la picioarele tale ca o umbră, un ecou al operei dispărute, apa vie care s-a înălțat la cer sub dogoarea soarelui — cercul solar ca o cunună a adevărului pe fruntea împărătească venită din altă viață, un cer pe care îl slăveai: o, când priveai lumea cu ochii în lacrimi sfere luminoase coborau din ceruri și cu aripi

Scanned with OKEN Scanner

de înger se așezau la picioarele tale predicând iubirea și pacea o penumbră de aur în amurgul acela culcat pudic într-o țară neprihănită îți sărbătorea chipul de efeb glorios și lira ta cucerise favoarea zeilor ce fiare întunecate beau astăzi apa muzicii funerare! O, styxul era pe atunci încă un loc slăvit al mântuirii și ochii tăi străluceau fericiți! Ochiul triunghiular privește prin jaluzeaua de la fereastră cum, arătată de o rază oblică de lumină verde pornită din scânteia electrică a pisicii care-și freacă blănița de tocul ușii, ea stă goală, întinsă pe sofaua roșie, ținând un măr, nu, o portocală galbenă în mână și lumina aruncată pe colțul din dreapta pare că a venit acolo să vegheze, să călăuzească un mort, nu, o moartă, deși, hieratică ființă! nu deschide sicriul acestei zile căci, vai, poate n-a murit, ci numai doarme somnul fericit al amorului culpabil! Ochiul gelos privește prin jaluzeaua lăsată la fereastra unei zile toride de vară, de aici încolo, de azi înainte, începe câmpul nesfârșit de calcar, varul și calvarul apei vii clocotind, urcându-se la ceruri, în urmă cade umbra și dispare în pragul casei unde pisica se uită fix la patul roșu pe care șade întins un nud în somn sau în moarte, cu o portocală în mână, și, în celălalt colț al încăperii, o pălărie neagră, neagră, se clatină într-un cuier negru, negru de parcă... de parcă... Omul nu moare pentru că păcătuiește, dar păcatul e condiția mântuirii sale. Câtă logică aspră bombănind în penumbra de aur a acestei necunoscute dormind cu mâna lăsată în jos, moartă, pe marginea patului, vibrând sub tonuri înroșite de febră, o neliniște de parcă acum a răsărit soarele în orizontul alb întins la picioarele tale, o piață din care tocmai au dispărut mulțimile întărâtate, cu gustul sărat al sângelui pe gheare: *ex ungue leonem!* Pisica lingându-și blana electrică în fața acestui trup care și-a înghițit vorbele unui discurs maniheist, în sfârșit, iată-l țintuit pe această sofa roșcovană de pluș unde binele și răul își caută salvarea într-o perspectivă estetică, soteriologia drumului în labirint, un om negru, într-o cameră

Scanned with OKEN Scanner

neagră, căutând o pălărie neagră: iată firul Ariadnei! O rază de lumină se strecoară pe sub uşă: ea pleacă din mâna căzută pe marginea sofalei din pluş, mână care ţine o portocală, un fruct galben şi viu în pumnul strâns al acestei femei goale vegheate de o pălărie neagră, de ochiul triunghiular privind pe furiş prin jaluzeaua trasă la fereastra de unde începe vara tenebroasă, piaţa, calvarul, duminica albă ca varul, scânteia electrică din blana unei pisici care, din pragul uşii, ţine ochii închişi peste un mesaj estetic; nudul din această odaie călătoreşte pe valurile văratice, ca o coincidenţă, sub aceeaşi piele de răcoare roz, între *ars scribendi* şi *ars moriendi,* şi strigătele de-afară, stalactite şi stalagmite rămase în aerul dogoritor tocmai din noaptea trecută, plutind albe în piaţa nesfârşită: purificare prin rău, mântuire prin păcat! Şi stâlpul viu care-şi întinde umbra peste pragul, intrarea în labirint, firul de lumină conducându-ţi paşii, bătăile inimii, nu rămâi decât cu ceea ce ai iubit, fără mâna ta, universul în ruină va cădea! În duminica albă, albă, pe ţărmul mării negre, doarme roza odaliscă, în cuier se clatină o pălărie de parcă tocmai acum ai agăţat-o... acum ai venit... acum ai plecat... acum ai venit... ca un pendul ce măsoară timpul şi cântă la fiecare oră moartă! La orizontul alb ca varul se aud ţipetele păsărilor, — răstigneşte-l, răstigneşte-l —, frunze albe cad în trecut, şi în labirint, în odaia cu sofa roşie intră pe furiş raza de lumină, ochiul triunghiular lunecă de-a lungul ei până la dublul proiectat ca o umbră între coapsele catifelate, o mână atârnă pe marginea cuverturii şi ţine strâns focul emergent al coroanei solare; o, când priveai lumea cu ochii în lacrimi, sfere luminoase coborau din ceruri şi cu aripi de înger se aşezau la picioarele tale predicând iubirea şi pacea! Şi de afară, din lumina calcinată, duminică albă ca varul, ropotul mulţimilor tot mai aproape, rostogolindu-se, izbindu-se şi spărgându-se de aceste ziduri ca un geam, cu tunetul veşniciei, ochiul transcendent priveşte gelos prin jaluzeaua trasă la intrarea în

Scanned with OKEN Scanner

labirintul, la fereastra odăii de unde pisica neagră — *chat noir, chat étrange, chat séraphique* —, lingându-și botul și ghearele pe sofaua roșie, își ia deodată zborul — zvrrr! — cu aripile unui înger — departe, departe în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine.

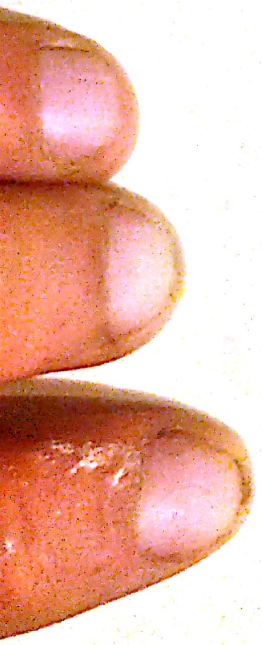

Scanned with OKEN Scanner

labirintul, la fereastra odăii de unde pisica neagră — *chat noir, chat étrange, chat séraphique* —, lingându-și botul și ghearele pe sofaua roșie, își ia deodată zborul — zvrrr! — cu aripile unui înger — departe, departe în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine.

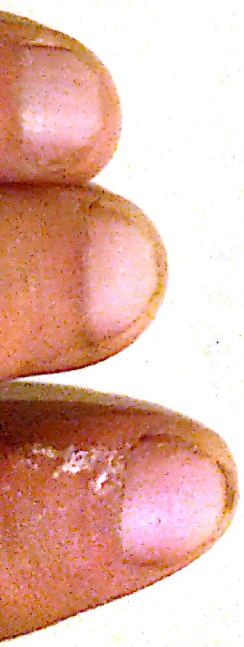

Scanned with OKEN Scanner

NOAPTEA LA MARE

Astfel că pentru a intra într-un acord deplin, într-o coincidență tautologică, până la refuzul compact al oricărei semnificații în afara sinelui vizat inițial ca fiind definit în același timp și sub același aspect drept *causa sui;* pentru a răspunde pertinent acestor exigențe și încă multor altora ascunse în partea nevăzută a ghețarului, ți-ai dat seama, întâi, de necesitatea absolută a prezenței în luminișul verii a femeii mediumnice; dar și că studiul profund al melancoliei cere o masă de brad și un câine roșu trebuie să latre pe o mare neagră — numai așa imaginea sensibilă ruptă de la gura artei ca gura pruncului de la sânul Madonei, învrednicindu-te pe tine, cel de jos, cu amintirea palidă, heteromorfă a sferei inteligibile, de sus. Dar până la revelația că aceeași apă curge prin noi toți, ca element care să aibă rolul vasului comunicant sau al numitorului comun, principiu al coerenței — fie apa feminină, maternă, fie focul masculin, patern — între lucruri

Scanned with OKEN Scanner

și imagini, blestemând haosul și proiectând un model mandalic, epifanie ca un strigăt luminos în labirint: *anamnesis!* și tânguirea, reproșul sferei de foc deasupra capului pe drumul Damascului — Saule, Saule, de ce mă prigonești? — până la noaptea clară în care te scufunzi tot mai adânc, iată sub pașii tăi șovăielnici, copii ai nimănui, cum se apropie un țărm delicios și nesigur, un clipocit al zilei care vine, zei adorați de tine-n intermundii, pământ pierdut de pasăre în roz ghețar! Focul fierbe apa, apa stinge focul uitat pe plaja pustie de vestalele care l-au părăsit pentru totdeauna, iată sensul fatidic al focului grecesc; niciodată! pentru totdeauna! și deodată îți tremură buzele albite de frig și de spaimă, îți clănțăne dinții, da, da! de ce să te mai ascunzi după deget, adică în partea nevăzută a icebergului, a unui cuvânt care, el însuși, se compune dintr-un nivel conștient și unul inconștient (șapte vaci grase și șapte vaci slabe în țara Egiptului), și tu bâigui cu mâinile întinse după licăririle, scânteile și flăcările care, în acest miez de noapte, pe această plajă pustie, îți aduc aminte de soarele transcendent după care aleargă grecii din antichitate de dimineața până seara și, mai ales, de seara până dimineața. Și femeia mediumnică pășind alături de tine cu obrazul scăldat în lacrimi, în lumina lunii, o mască funerară cu semnele învierii tale alunecându-i, înflorindu-i pe gură: *persona gratta* învestită cu un mesaj estetic ascuns sub pleoapele întredeschise, un triunghi încadrând, înconjurând, ocrotind ochiul universal în contemplația focului veșnic: iată umbra lui părăsită pe acest țărm de mare scufundat în noapte, iată mama lui, *persona gratta,* cea căreia i s-a dat harul să facă trecerea, să fie puntea între *cogito* și *sum,* între gândire și existență, în sensul determinării neființei de către ființă, esența revelându-se deci numai prin ea ca existență, altfel inepuizabilă, infinită și incognoscibilă pe limba ei clară! Pașii tăi par copii ai nimănui și curg asemeni izvoarelor dincolo de clipa în care ți-a fost dat să rătăcești pe acest tărâm în plină beznă de unul singur, și deodată mâna

Scanned with OKEN Scanner

femeii mediumnice și focul părăsit, clipind, licărind pe nisipul întunecat, răcoros al plajei, și de aici încolo marea pe care rătăcesc grecii: raportul între eu și lume trebuie să depășească iluzia antropomorfică și să intre sub incidența unei justiții impersonale cu sediul în intermundii! Și femeia luându-te de mână ca pe un copil ce sfidează timpul și aducându-ți aminte — *anamnesis!* — că acesta ești tu, *tat twam asi,* îți restrânge, limitează câmpul de speculație, de opțiune liberă pentru toate cauzele din lume aflate în stadiul de virtualitate, de realități *in potentia,* pentru una singură și care trece prin ea — stadiul formal al lumii *in actu:* păsind cu sfială pe acel bubuit inconsolabil al mării cu privirea scufundată în tăcerea albă care te ajută să-ți aduci aminte de viața unui înger pierdut pentru totdeauna în labirintul feroce al unei limbi umane mâna ta tremură ca o pasăre speriată în palma ei mătăsoasă o rămâi tu nălucă ori sumbră femeie nu mă lăsa singur între aceste cuvinte la ușa casei mele latră un câine galben gelozia în patru labe nu mă lasă să dorm asemenea valurilor spărgându-se de aceste țărmuri inima bate în pieptul meu cu tunetul veșniciei. *Ne quid nimis,* iată programul valurilor care limitează puterea țărmului scufundat în noapte și focul, scormonit, ațâțat de mâinile tale febrile, aproape înghețate în repaosul, în refuzul, în anularea oricărei contradicții și zbucium tulburător de linii, mai aruncă scântei, flăcărui galbene, umbre lungi peste apele negre ale mării, umbră vie întinsă la picioarele tale: femeia mediumnică! O ascensiune spre focul inteligibil care să răscumpere căderea în cenușă a frunții tale albe blestemând haosul nu poate trece decât pe aici, prin harul zeilor dormind în intermundii ca prelungiri, expansiuni impersonale ale simțurilor în libertatea lor de opțiune, de a iubi femeia aceasta, și nu transcendența ei prin ea: *posse peccare,* iată valoarea ispitei și a mântuirii, o valoare direct proporțională cu cele două instanțe: greșeala și ispășirea prin întruparea sensibilă a ideii sacre pe care și-o face sinele despre sine și recucerirea grației

Scanned with OKEN Scanner

aici, bâjbâind prin labirintul limbajului până la semnificația ei absolută și care rezidă în conceptul de iubire — o iubire implicând armonia, adică o existență căreia să nu-i lipsească nimic pentru a fi ea însăși, egală cu sine până la implicația ei tautologică. Dar ajungând aici, lângă focul părăsit pe plaja înnoptată, harul corectându-ți drumul nesigur al pașilor urmând porunca dragostei pentru forma pământească a acestei femei, murmură dor de pereche, amor concupiscentiae, s-ar zice, extrapolând o dragoste în cheie sacră, amor benevolentiae, și care înseamnă nu iubirea acestei femei, ci, prin intermediul ei, o transcendență care o depășește și căreia îi dedică transa erotică. Dar despre textul liric ai spus nu o dată că este iubire fără cunoaștere, ceea ce înseamnă că el este construit în sine și pentru sine, cu toate energiile semnificante întorcându-se asupra lui însuși ca într-o implozie din care își hrănește pe rând nivelele conotative. Încât textul e tot mai liber, mai rupt de creatorul său, suficient sieși, armonios ca născut din iubire — numai iubirea creează fiindcă numai ea dăruiește — bătând tactul, ritmul autonom și providențial al naturii, un univers deci care a încetat să mai fie un haos de apariții și iluzii fără noimă, putând, cel mult, să se ordoneze prin rațiunea ta, fie ca un substitut intern al coerenței, fie impus din afară prin selecția componentelor și restricția coercitivă a acestei rațiuni care face din mijloc un scop și din femeie — transcendența reală a focului uitat aprins de greci, noaptea, pe țărmul mării: femeia mediumnică!

Scanned with OKEN Scanner

CU PAŞI DE UMBRĂ

Tot aşa, călătoria metafizică printre lucruri trebuie confundată cu scopul ei, şi, nu mai puţin, cu o formă oarecare de practică soteriologică în perspectiva viitorilor contingenţi, aristotelici, deşi orice mit gnoseologic, mit înţeles ca ruptură în umbrela de cuvinte a lumii, prin care poate intra şi lumina zilei, dar şi întunericul nopţii, orice mit presupune transformarea eterogenului în omogen şi a compuşilor din fluxul heraclitean în energia pură, speculativă, a conştiinţei eleate. Substanţa omogenă universală pe care o implică natura reflexivă a cuvintelor ipostaziate în starea lor de repaos, de oglindă pură, ridicată în calea naturii transitive, a lucrurilor (lumini albastre, roze bat în dig, culcând fantome albe şi-nspumate, miraj de frumuseţi pietrificate în foşnetul dantelelor de frig!) este nu numai mediul, baia de lumină în stare să susţină plutirea şi rotirea acestor lucruri în toate părţile şi în acelaşi timp fără ca ele să se prăbuşească în haos, nu-i aşa? dar, mai

Scanned with OKEN Scanner

ales, le dă statutul de iluzie, de vis coerent cu ochii deschişi, de prezenţă simultană a ceea ce, fundamental, se defineşte ca absenţă, ca dispărut în ziua de ieri şi promis abia mâine, când încă nu a venit. Încât n-ar fi un dezastru ontologic dacă într-o albă dimineaţă te-ai trezi, ca Gregor Samsa, metamorfozat într-o gânganie înspăimântătoare, cu sufletul sfâşiat de cele mai sumbre presimţiri ale devenirii morale, ca ispăşire, prin tehnica transmigraţiunii, a vinei de a fi greşit cu vorba — adică te-ai mutat peste noapte, cu arme şi bagaje, din principiul identităţii în principiul contradicţiei, fără să-ţi iei rămas-bun, adio şi la revedere, într-o altă lume stăpânită de alţi zei: acelaşi suflet s-a reîncarnat într-un alt trup! Substanţa omogenă, plasmă în care pluteşte întregul univers cu cele văzute şi nevăzute ale sale ca numitor comun, făcut să apropie, să unească ceea ce este disparat şi disjunct naşte, la rândul ei, contradicţia între parte şi întreg, între unu şi multiplu, ca nefiind o diferenţă de natură, ci o diferenţă de grad, în sensul că ceea ce face ca lucrurile să fie ceea ce sunt, adică le stabileşte identitatea şi temeiul, este ori prea mult, ori prea puţin, şi atunci trebuie să deschidem încetişor uşa, să nu scârţâie, care dă din odaia, din curtea cu obiecte domestice direct în absolut: o, când priveai lumea cu ochii în lacrimi sfere luminoase coborau din ceruri şi cu aripi de înger se aşezau la picioarele tale predicând iubirea şi pacea! O penumbră de aur în amurgul acela culcat pudic într-o ţară neprihănită îţi sărbătorea chipul de efeb glorios şi lira ta cucerise favoarea zeilor. Şi astfel, fericirea intrării în contact direct cu esenţa şi formele divine şi duhul descompusului amor, participarea la prezenţă, în luminişul verii ochi plini de speranţă, la aventura existenţei trecute şi viitoare a lucrurilor de parcă le-ai trăi acum, în structura simultană a evenimentelor din spaţiul oniric, un spaţiu al strigătelor mute, chipuri, imagini şi resturi atât de elocvente, de evocatoare: o vertebră, strigându-l din tunelul timpului pe Cuvier, paleontologul, implorându-l cu strălucirea ei albă, stranie fosforescenţă de o

Scanned with OKEN Scanner

clipă în malaxorul pietrelor moarte de-a binelea, fără amintiri, să reconstituie mamutul straşnic al zăpezilor de altădată, cum din fragmentele presocraticilor refacem, cu erudite comentarii, doctrinele filosofilor de dinaintea lui Platon şi de după el: *anamnesis!* Memoria, un osuar spre care, dacă îţi întorci faţa, ţi se pune un nod în gât să nu te podidească plânsul, groapa leilor de la mănăstirea Comana ca o insulă sacră, spaţiu transcendent coborât deodată printre întâmplările obişnuite ale zilei şi care te strigă: aminteşte-ţi! O duminică, vai, în care ai umblat, ai călătorit pe sub pământ ca Empedocle şi apoi ai deschis uşa încet să nu scârţâie, uşa care desparte odaia, curtea cu obiecte domestice, de lumea necunoscută, şi deodată, după murmurul indistinct al vorbelor fără sens rostite în labirintul de la care nu mai aştepţi nimic nou, surpriza, bucuria, focul sacru al mormântului unde odihnesc oasele eroilor, strămoşilor tăi, insulă euthanasică chemându-te, implorând cu vocea mută a transcendenţei: *anamnesis!* Şi între aceste ziduri bătrâne, pe jumătate căzute în ruină, un copil ducându-te de mână printre inscripţii, semne şi simboluri, mesager al zeilor şi inocenţă erudită, el, ziua ta de mâine, arătându-ţi cu degetul său alb, iniţiat în mistere, cum erai tu, în ziua ta de ieri: *anamnesis!* Şi deodată în mijlocul apelor liniştite ale duminicii răsărind insula transcendentă, mormântul eroilor, sfântul osuar de la Comana şi revelaţia unei solidarităţi de gintă pe care o credeai scufundată, adormită, dispărută ca-ntr-un palimpsest cu textele suprapuse într-o cronologie inversă, sub vertebra mamutului şi fragmentul presocratic: iată acest obelisc de aur în mijlocul pustiului de oase albe! Şoaptele pe care le-ai ascultat în reculegere ca pe o eternă promisiune a îngerului tău albastru că nu vei muri dorm în cenuşa caldă a trupului. O, cine te îndeamnă să crezi în aceste cuvinte amare. O, cine ţi-a vorbit despre acest paradis incoruptibil! Iată o gură de aur se deschide în cer strigând acelor oase numele tău! Aşadar, eul, acest monstru mitologic călătorind printre lucrurile dure, fizice, cu

Scanned with OKEN Scanner

un ochi telescopic, și ascultând undele eterice, metafizice cu o ureche mereu atentă, ciulită spre sunetele născute din ciocnirea acestor obiecte în cădere, în plutirea lină prin baia de lumină a dimineții care, cu știința ei ascunsă, miraculoasă, te duce de mână și-ți scoate în cale osuarul, insula euthanasică, groapa leilor, strămoșilor tăi și deodată te trezești că ai trecut pragul zilei tale domestice cu vorbe indiferente, golite de sensul originar, te trezești dincolo, în plină epifanie, făcând drumul înapoi, într-o cronologie inversă, *anamnesis!* Aproape eliberat de existență, vălul mayei rupt, o groapă în pământ și alta în umbrela de cuvinte înălțată deasupra lumii, când iată, nodul în gât înăbușindu-ți plânsul, aruncat în istoria oprită în loc, devenită din flux transitiv, heraclitean, și imagine reflexivă, oglindă sau repaos eleat, un strigăt mut: amintește-ți! Încât poți spune că dacă există o conștiință reflexivă a lumii și un element comun care apropie, un liant făcut să unească ceea ce pare separat și disjunct, așadar, dacă un element omogen se află în compoziția tuturor lucrurilor și astfel le susține în mișcarea lor coerentă să nu se prăbușească în haos, nu-i așa? aceasta înseamnă că individuația, cu acuitatea formelor sale definite, este o treaptă necesară pe drumul cunoașterii de sine și numai o diferență de grad provoacă dezechilibrul dintre cele trei regnuri, toate orientându-se astfel către o finalitate extatică, o insulă euthanasică, un spațiu transcendent ocrotit de apele liniștite ale unei dimineți de duminică și întâlnirea cu istoria, cu hohotul ei mut ca un nod în gât, când tu, cu pași de umbră, te-ndepărtezi pe mare.

Scanned with OKEN Scanner

LUMINA CELOR SCUFUNDAȚI ÎN SOMN

Amantă intuiția mi-a fost și conceptul slugă devotată, citezi tu cu voce blândă, apoi interogativă din celălalt tărâm, dintr-un *eon* străin, inaccesibil mie și în care de atâta amar de vreme îți duci viața, încât nici eu, în acest ceas incert al amurgului, între câine și lup, nu-i așa? nu mai pot distinge diferența dintre *benedictus fructus ventris tuis* și *benedictus fructus mentis tuae*... Fructus ventris și Fructus mentis... Intuiție și concept... Dacă Intuiția este Mama Artei, atunci Conceptul este Tatăl Filosofiei, mai spui tu și, deodată, revelația, iluminarea, bucățica de madeleină în ceașca de ceai a lui Marcel Proust care a explodat ca o bombă în romanul secolului XX, adăugând spațiului tridimensional, euclidian, ccea de-a patra dimensiune, a Timpului, punând sub semnul relativității universale un univers fix lăsat pradă unui soi de *rigor mortis,* imuabil și impenetrabil. Astfel că deodată apare această dinamită, acest *primum movens,* această prăjitură care

Scanned with OKEN Scanner

declanşează o furtună nu într-un pahar cu ceai, dar un şoc în memoria involuntară cu alaiul ei de fantasme şi himere mai reale decât realitatea, mai senzoriale decât impactul direct cu lucrurile şi fiinţele, aşa cum pot fi ele, îndrăgite sau urâte de tine, niciodată indiferente, căci vin sau din trecut, din memoria afectivă, sau din viitor, din imaginaţia reproductivă, pentru a locui un prezent definit ca receptacol vid, absenţă însetată, flămândă a supra-eului impersonal, artistic, nu o dată intrând în conflict cu eul anecdotic, biografic, superficial, derizoriu, trecător ca somnul de o noapte în comparaţie cu moartea de veci, din care nu se mai trezeşte nimeni niciodată, în aceeaşi formă şi în aceeaşi lume; în această absenţă a prezentului se creează şi lumea sintetică, simplă, identică în toate părţile sale în ceea ce are ea esenţial, *Urwelt, Urgrund, Urland,* pe baza întemeierii unei ontologii paralele, de această dată una având ca esenţă şi expresiune, formă de manifestare — limbajul, un corespondent al *Urwelt*-ului în *Ursprache,* o nostalgie pe care şi-o proiectează poetul fie în trecut, fie în viitor, dar menită să-i umple vasul Danaidelor, al clipelor prezente ca imagini ale deşertului. Ontologia limbajului sau întemeierea ca ontologie a oricărei gnoseologii formalizate în orice sistem de semne, de la Platon la Kant şi de aici la curentele moderne, fac ca structurile imaginarului să se substituie cauzelor ultime ale lucrurilor, ca şi finalităţii antropologice, astfel încât întreaga viaţă, reală şi veritabilă, nu există decât în momentul când ia cunoştinţă de sine prin formalizarea într-un sistem de semne coerente şi autonome — singura cale, unicul testimoniu al efortului vital supus demolării, coroziunii şi întunecării sub coaja din ce în ce mai groasă a timpului. În sensul şi în orizontul antropologic, moartea este somnul fără vise al realităţii convenţionale pe care o vieţuim, nu o trăim, realitate superficială a unui eu robotizat şi narcotizat de stereotipul dinamic, îndepărtându-ne din ce în ce mai mult de noi înşine, de ontologia limbajului proiectat ca paradis pierdut în timpuri imemoriale sau ca

Scanned with OKEN Scanner

promisiune venind dintr-un viitor imprevizibil — vezi în toate epocile și culturile această paralelă constantă dintre *Ursprache* și *Urwelt*, *Urwelt* și *Ursprache* — nu are nici o importanță cronologia sau așezarea în pagină a acestora, categorii esențiale pentru ceea ce numim noi artă nu ca un *mimesis* (aristotelic), ci ca un *anamnesis* (platonician), și care stă la baza doctrinei revoluționare a lui Proust definită ca scufundare, reconstituire a lumii pe dimensiunea timpului, *organon* al memoriei afective; dar nu ca excepție, ci ca regulă a legăturii poate sporadice, intermitente și aleatorii (madeleina? vântul de primăvară aducând zilele translucide din Valea Cerbului? zgomotul castanelor căzând toamna, târziu, ca niște prevestiri lugubre, înfundate printre straturile din ce în ce mai groase de frunze veștede pe caldarâmul din fața școlii unde mergeam atât de deznădăjduit în copilărie? crivățul vâjâind la geamurile înghețate în lungile zile de iarnă — adevărate, veșnice amurguri și eu înfofolit sub pleduri, în pat, citind și visând, visând și citind la lumina lămpii cu o carte deschisă în mâinile reci, deschisă spre ce? spre trecutul aproape inexistent? spre viitorul ascuns sub zăpezile uriașe mai reale decât cele imaginare? spre drumul prin beznă într-o noapte de toamnă, câmpie fără sfârșit, fără nici un reper luminos, în sensul unei teleologii incognoscibile formulate de Gorgias: nu există nimic; chiar dacă ar exista, nu am putea cunoaște; chiar dacă am putea cunoaște, nu am putea exprima, acea noapte impenetrabilă de la sfârșitul adolescenței (sfârșitul, zici, ange?), traversând o câmpie fără nici un reper, un con de întuneric, un con de întuneric din care nu ar fi putut scăpa, evada nici o ființă rațională (paranteza lui Husserl? grotescul actului unui om negru de a căuta o pălărie neagră într-o cameră neagră etc., etc.). Și deodată un reper în acest pustiu după atâtea strigăte zadarnice, mute la urechile surde ale lucrurilor pe care eu însumi le-am născut și le-am uitat — *vox clamantis in deserto* — deodată în noaptea neagră bucățica de madeleină, ca un tunet și ca o revelație:

Scanned with OKEN Scanner

Amantă intuiția mi-a fost și conceptul slugă devotată! *Gnothi seauton!* Revoluția lui Proust și a lui Einstein — a se lua aminte că ambele descoperă și valorifică rolul și statutul ontologic al Timpului — determină obiectele reale să nu mai aibă nici un corespondent transcendent, precum nici transcendența nu mai este silită să aibă un pandant în realitatea obiectivă, ambele discursuri, lecturi ale universului întemeindu-se doar pe ontologia unui limbaj fictiv, artificial, pe coerența și autonomia sa în raport cu toate celelalte limbaje, androginul lui Platon suficient sieși, reconstituit ca *Urwelt* în ipoteza unei antediluviene *Ursprache,* limbă unică, paradis pierdut din care nu încetează să ne urmărească, să ne ducă în ispită ca o șansă, o ușă încă deschisă spre viitorul necunoscut: Amantă inuiția mi-a fost și conceptul slugă devotată...

ORA DINTRE CÂINE ŞI LUP

Deşi e o oră incertă (parcă-i amurgul? zorile unei zile mohorâte de toamnă?), deci, cum am stabilit deja că intuiţia este mama artei şi conceptul tatăl filosofiei, cred că întrebarea pe care o pui nu-şi mai află rostul în lume, nici în cea sensibilă, nici în cea inteligibilă, căci: slugă sau amantă, amantă sau slugă, nu-ţi mai aduci aminte de faimosul principiu al lui Clausius căruia trebuie să-i urmeze în mod necesar, ca o reflectare în oglindă, imaginea ideală, esenţială în finalitatea ei, a entropiei limbajului, imaginea himerică, desigur, a dispariţiei — prin suprapunere, prin coincidenţa contrariilor, ca în viziunile profetice ale lui Heraclit Oximoronul (zic eu), sau Obscurul (cum îi ziceau contemporanii)? Şi nu e simptomatic pentru acest prinţ hidropic — deci care a suferit şi a murit în chinuri teribile cauzate de apă — că a văzut ca esenţă a universului un foc ce se stinge şi se aprinde după măsură, o înfruntare, un conflict etern între

Scanned with OKEN Scanner

iubire şi ură, cald şi rece etc., încât te întrebi cât din această concepţie ţine de pura speculaţie metafizică, adică este un fruct al minţii (*fructus mentis*, nu?) şi cât e nevoie organică, o compensaţie cu sens taumaturgic, o terapie prin foc a trupului său bolnav de excesul de apă care-l inunda (*fructus ventris*, în acest caz)? Cât priveşte măsura după care creşte şi descreşte focul universal, se înţelege că ea reprezintă însuşi sinonimul legii, al ordinii (pre)stabilite, cu statutul ei de repetabilitate, ca în senzaţiile noastre dispărute şi renăscute din trecut într-o noapte de toamnă unde, într-o cameră neagră, un om negru caută o pălărie neagră (adică sensul obscur depăşind sfera acţiunii conştiente în proiectul unei utopii? al unui scop delimitat de spaţiul tridimensional euclidian, evident, clar şi distinct ca o idee înnăscută a lui Descartes?). Când, iată, în memoria involuntară această explozie, revelaţie, iluminare, salvând de la dezastrul uitării tot ceea ce a însemnat cândva, cântând, răsunând, *hic et nunc*, viaţa noastră autentică, eul nostru profund ascuns sub straturile din ce în ce mai groase ale frunzelor veştede de pe cărările toamnei, încât îţi spui că dacă, de pildă, existenţialismul nu ar sta cu un picior pe mormanul de gunoi al lui Iov aruncat la marginea oraşului şi cu celălalt pe butoiul lui Diogene Câinele, deci fără aceste acte de noblеţe ale iluştrilor maeştri în ordinea spirituală a lumii, nu s-ar mai putea scuza de atâtea ori porcul din om care, nu-i aşa? se reclamă tot de la conceptele de autenticitate şi mai ales de libertate, aceasta din urmă înţeleasă mai curând ca liber arbitru, derivând din concepţia hobbes-istă şi aristotelică cu privire la conştiinţa omului ca fiind, la origine, un soi de *tabula rasa* înfricoşătoare, vidă de orice moştenire ancestrală, plăcuţă de ceară apţă să primească, să imprime cele mai contradictorii şi ininteligibile hieroglife ale praxis-ului. Dar nu, căci iată, amantă intuiţia mi-a fost şi conceptul slugă devotată, începând cu acea clipă de rătăcire în bezna fără sfârşit a nopţii de toamnă, în cercul magic al uitării (*tabula rasa?* ştergerea semnelor care

Scanned with OKEN Scanner

fac din om singurul animal metafizic din pricina memoriei şi, *ipso facto*, a imaginaţiei, a previziunii celor ce sunt precum că sunt şi celor ce nu sunt precum că nu sunt?); deci, începând cu acea clipă când s-a produs revelaţia, iluminarea, când a fost de-ajuns ca o singură hieroglifă să-şi dezlege semnificaţia enigmatică pentru ca întregul discurs al experienţelor, reale şi ideale, ocultate într-un timp pierdut să se însufleţească din nou, să facă din cenuşa trupului trădător o flacără tânără, o inimă radioasă ca un trandafir căzut la picioarele lui Iisus (ca să-l citezi din nou pe poet): iar numele bombei care a explodat şi a revoluţionat arta romanului este faimoasa prăjitură, de unde se poate spune că literatura secolului XX s-a născut din *Madeleina* lui Proust, cum se spune despre literatura rusă că a ieşit din *Mantaua* lui Gogol : Şi curând, în mod maşinal, copleşit de ziua mohorâtă şi perspectiva tristă a zilei de mâine, am dus la gură o linguriţă de ceai în care înmuiasem o bucăţică de madeleină. Dar chiar în clipa în care înghiţitura amestecată cu firimiturile prăjiturii îmi atinseră cerul gurii, am tresărit, atent la lucrul extraordinar ce se petrecea în mine. (...) Las ceaşca din mână şi mă îndrept spre mintea mea, care trebuia să găsească adevărul (*fructus ventris* sau *fructus mentis?* sau şi una şi alta?) Cum însă? Grea nesiguranţă, ori de câte ori mintea se simte depăşită de ea însăşi, când ea, care este cercetătorul, este în acelaşi timp şi ţinutul întunecat în care trebuie să scormonească (trup sfânt şi hrană sieşi...) şi în care toată încărcătura (?) nu-i va fi de nici un folos . Să caute? Nu numai atât : să creeze. E în faţa unui lucru care nu există încă şi pe care numai ea îl poate realiza, făcându-l apoi să pătrundă în lumina lui. Cu alte cuvinte, dacă arta este şi „una cosa mentale", cum spunea trufaş Leonardo da Vinci care, toată viaţa, sugând la ţâţa stearpă a conceptului, trăgea cu ochiul mai ales la misteriosul, încărcatul de promisiuni surâs al Giocondei, Proust simulează apologia aceluiaşi punct de vedere, o binecuvântare a fructului minţii sale ; şi spun

Scanned with OKEN Scanner

simulează fiindcă el era cel mai conștient dintre noi toți că arta nu este proiecția într-un sistem de semne a unui eu individual, biografic, ci a unuia impersonal, care-l transcende, deși până la acesta, extatic și eleat, nu se poate accede decât prin dialectica oximoronă a accidentalului heraclitean, de unde eșecul efortului mental de a surprinde elanul, fluxul vital intuit, dar imposibil de fixat într-un concept: Și încep iarăși să mă întreb care ar putea fi acea stare necunoscută ce nu aducea nici dovada logică, ci evidența fericirii ei, a realității ei, în fața cărora celelalte dispar (...) Solicit minții mele o sforțare mai mult, anume să readucă încă o dată senzația care dispare. (...) Simțind însă că mintea îmi obosește, fără să izbândească, o silesc, dimpotrivă, să-și îngăduie distracția pe care i-o refuzam... etc., până când senzația unei fericiri uriașe, organice, urcă din nou la suprafața conștiinței, în starea ei dintâi, aurorală: O plăcere fermecătoare mă cuprinsese, mă izolase, fără să am noțiune a ceea ce o pricinuise făcând în același timp ca vicisitudinile vieții să-mi devină indiferente, dezastrele ei inofensive, scurtimea ei iluzorie, în același chip în care operează dragostea, când te simți umplut cu o esență prețioasă: sau, mai degrabă, această esență nu era în mine, ea eram eu... Spațiul literar tradițional, euclidian devine astfel un caz particular (o ocazie, cum ar spune Malebranche) al celui einsteinian care, adăugându-i a patra dimensiune, a timpului, a duratei creatoare bergsoniene, confirmă statutul ontologic al intuiției și conceptului din versurile apoftegmatice pe care mi le-ai citit la începutul acestor clipe incerte ale amurgului, când este atât de greu să-ți dai seama dacă animalul pe care-l contempli este un câine sau un lup: Amantă intuiția mi-a fost, și conceptul slugă devotată...

Scanned with OKEN Scanner

ŞARPELE CA FIGURĂ A TEXTULUI

O, dublu paradox: arta va fi ştiinţa ascultării unui mut la vreme de seară? pe ce undă, în cifrul şi în codul cărui sistem telemetric, telescopic, telepatic, va putea vorbi acest mut, care va fi limba în care ne va face, pe noi toţi, să-i înţelegem sensul, mesajul, suspinul şi, mai ales, dacă muţenia lui absolută, adică întoarcerea, replierea eului sensibil asupra lui însuşi va atinge graniţa insesizabilă, catastrofală, prăpastia fără fund a inteligibilului? oare nu va încerca să opună o ultimă rezistenţă, nu va da o luptă, fie ea şi cea de pe urmă, deznădejdea individului ajunsă la limita conceptului de ens agonal, adică: nu va încerca un război al pantomimei, gesturile sale nu vor căpăta ordinea şi dezordinea spasmodică a plasmei inconştiente dornică să comunice, sau, şi mai bine, să se comunice în absenţa cuvântului interzis? a cuvântului inexprimabil, care nu-şi poate lua zborul de pe o mută gură? acest imens efort, acest elan teribil al nevoii de comunicare,

Scanned with OKEN Scanner

antrenând râuri, stânci, planete, oceane, demoni privind din tot universul zguduit de hohote de râs și de plâns, pantomimă deșucheată, ascunsă pentru cel dinafară, pentru altceva, pentru altcineva, ochi întunecat al alterității incapabil să mai surprindă imaginea, conturul lucrurilor, semnelor străduindu-se din răsputeri să-și transmită semnificația, primejdia de moarte în care se zbate ființa mută, eul conștient de propria sa limitare, individuație, perfecțiune — și, deci, singurătate absolută, nu? mima și pantomina nu mai pot avea nici un sens pentru noi, ceilalți, fiindcă se petrec la vreme de seară și, deci, nu le vedem, nu le sesizăm, ele nu există nici acum, cum n-au fost nici ieri și nu vor fi nici mâine. Mâine? De ce nu? Pe harta cerească a eului, mâine, când lupta, încleștarea teribilă care se dă acum se va fi terminat, când toate vor fi mai tari în enigmă, și ne vom iubi în grabă și fără înțelepciune, mâine, pe harta cerească a eului vor apare, în sfârșit, râuri, stânci, planete și oceane, da, mâine, departe, departe, în sferele negre, acolo unde cântă cucul gigantic în sine. Și deodată, la ceasul înserării, te podidesc lacrimile, te copleșește mila fierbinte pentru imaginea șarpelui solitar, o magie neagră? o știință albă? imaginea, icoana șarpelui încolăcit în jurul său, solitar, disperat, mușcându-și coada, autodevorându-se, adică: negativitatea, vocația neantului, morbul autodistrugerii nucleelor semnificante, a atins un grad atât de pur, încât aceste nuclee anihilate, desființate fiind, perfidul șarpe nu se mai are decât pe sine pentru a desăvârși procesul de negativare, aneantizare și distrugere a tot ceea ce înseamnă altceva, altcineva, alteritate receptoare a unor semnale emise de el însuși, ens agonal, un mut care vorbește și gesticulează pe întuneric, o, dublu paradox al artei: iată figura incomunicabilului, a textului autoreferențial! știința ascultării unui mut la vreme de seară: șarpele izgonit din mijlocul creațiunii, în marea lui singurătate, în absența oricărui alt reper cosmic, a unui receptor care să-și aplece urechea și să-l asculte (ce să asculte? ce cuvinte pot zbura, susura, tuna,

Scanned with OKEN Scanner

fulgera, de pe gura mutului?) ori să-l vadă făcând semne, gesticulând, pantomimă coerentă în căutarea unui sens (ce pantomimă? ce fel de gesturi vizuale ar putea să-și transmită mesajul pe întuneric?) deci, figura șarpelui care-și mușcă propria coadă, autodevorându-se, înghițindu-se treptat până la autoanihilare — iată imaginea textului autoreferențial, iată figura solitudinii absolute, încât, în preajma acestui castel de gheață, nu ar fi de mirare să-ți spui: Doamne, îndură-te și nu-l izbăvi pe cel rău, pe cel viclean de el însuși, șterge pentru totdeauna din memoria lui imaginea femeii cu pruncul ca model de comunicare incestuoasă a formelor plurale, fenomene disjuncte tinzând la o conjuncție, o concupiscență etalată cu semne rituale zburând pe ceruri, pe mări și oceane: un șarpe suge la sânul tău cu gura deschisă și ochii plecați tu plângi deasupra acestui cutremur al timpurilor moderne frig frig frig izgonirea din paradis pe bancheta din față călugărul în rasa lui neagră aprinde torța roșie a artei! Da, a artei, spun, și orice prolegomene la hermeneutica ei viitoare trebuie să pună de acord statutul ontologic al textului autoreferențial, repliat asupra lui însuși, cu imaginea șarpelui care în disperata lui singurătate își mușcă propria coadă, se autodevoră, se autocontemplă până la extaz, adică până la dispariția lui totală. Și de această imagine, dacă ești om, trebuie să ți se facă milă.

Scanned with OKEN Scanner

CU RÂNDURI ALBE, RÂNDURI NEGRE

Cu mâine zilele-ţi adaogi, / Cu ieri viaţa ta o scazi / Şi ai cu toate astea-n faţă, / De-a pururi ziua cea de azi, c'est à dire (n'est ce pas?): *Carpe diem, carpe diem;* frunze şi aripi de păsări cad în neştire pe sânul muşcat al toamnei şi un copil aproape conştient va suge întâia melancolie cu ochii la cer; adică o zână îi va pune condeiul în mână şi va scrie pentru cei bolnavi, pentru cei slabi, pentru cei ce călătoresc, pentru cei aflaţi în primejdie, pentru cei ce plâng fără nici un motiv, pentru dimineaţa aceasta strălucitoare ca un diamant căzut în sufletul tău, în prăpastia fără fund a împărăţiei eului, prin grila misterioasă a unei pagini cu rânduri albe, rânduri negre; căci, dacă întors gâfâind de la cunoaşterea lumii şi de la o ochire aruncată asupra ei, ai scris: un şarpe suge la sânul tău cu gura deschisă şi ochii plecaţi tu plângi deasupra acestui cutremur al timpurilor moderne; deci, dacă ai admis că există o frapantă analogie între imaginea şarpelui

Scanned with OKEN Scanner

mușcându-și coada autodevorându-se, și aceea a textului autoreferențial, cu alte cuvinte, a incomunicabilului, analogie care, încet-încet, mânată de la spate de biciul unei viziuni panholiste, s-a ridicat la rangul unei ontologii sudând, integrând, într-un tot omogen cele două discursuri esențiale: cel de gradul întâi, al realului, pozitivului, afirmativului, și cel de gradul al doilea, al imaginarului, fictivului, negativului, atunci da, atunci te întorci și zici exasperat, scos din sărite, ridicând tonul, chiar dacă riști să contrariezi manierele elegante ale domnului politicos, cu frac și cu joben care tocmai a trecut pe lângă tine: ca o umbră? ca o vijelie? o ectoplasmă, schițând un salut delicios studiat la morgă? la Oxford? unde și-a băgat dracul coada? în rândurile albe? în rândurile negre? unde stă ascuns, pitit, ocultat, mesajul — oh! mesajul, căci despre el este vorba peste tot, oriunde și oricând, dimineața și seara, ziua și noaptea, în somn și în stare de veghe, pe pământ și sub pământ, în râuri, pe mări și oceane ca în lamentațiunea dr. Faustus: spuneți-mi ce este logica? o știință albă? o magie neagră? Dacă un text autoreferențial, repliat asupra lui însuși, ca șarpele mușcându-și propria-i coadă, — de aici, prin analogie, statutul ontologic al său, de negativitate pură —, este alcătuit din semne pe cât de convenționale, de arbitrare, pe atât de coerente în finalitatea lor, semne dispuse, organizate în aceste îngrozitoare rânduri negre; dacă acest text se închide hermetic în el însuși, ca un domn distins cu frac și cu joben, ectoplasmă schițând un salut studiat la morgă, după metoda de la Oxford, și trece pe lângă tine ca o vijelie lăsându-te în plină stradă, în plină stupoare, interzis și perplex, la ora de vârf a circulației mărfurilor și informațiilor, volane, mașini și claxoane, așadar, un text liric autoreferențial trece pe lângă tine și lasă în urma lui numai un parfum concupiscent, o nostalgie, o șoaptă, o promisiune, ceva ambiguu, un fel de *vade mecum, satana!* citește printre rânduri, caută mesajul în spațiile albe, acolo, alene, printre gene ca Diogene, o să descoperi scene obscene, catran, foc

Scanned with OKEN Scanner

și pucioasă, scrum și fum, cine te-a oprit în drum? *vade retro, satana!* citește printre rânduri, mesajul se află ascuns acolo, în imaculata concepțiune: esență absurdă și pură, fecioară cu burta la gură! O, dublu paradox, pagină cu rânduri albe, rânduri negre! și scrisă cu mesajul gravid, în afară, gata să fie descifrat, decodat, comunicat — și virginală cu semnificația repliată, ascunsă în ea însăși, adică: vorba are ca scop și finalitate tăcerea, iar tăcerea este pusă să vorbească: în ea stă ascunsă, pitită, ocultată, semnificația cuvintelor scrise, a rândurilor albe, a rândurilor negre! Încât, de ce oare dacă pagina este împărțită în două feluri de spații: negre, acoperite de semne și albe, ne-nsemnate (dar nu lipsite de însemnătate!), și dacă am admis că semnele dispuse în rânduri negre nu sunt concludente decât în arbitrariul lor confecționat și convențional, fără ca prin aceasta să-și piardă ceva din logica lor stringentă de panholism izotop și izomorf, atunci spațiile, rândurile albe, fără semne, de ce sunt puse să vorbească în locul lor, și care este conținutul acestui discurs misterios, transferat din spațiul vorbirii, al rândurilor negre, în spațiul tăcerii, al rândurilor albe? O, rânduri albe, rânduri negre, scindate jumătăți de pagini ați fost; veți fi din nou integre, în spațiul transcendent, imagini! Deci: rândurile scrise, spații negre alcătuite din semne arbitrare și convenționale, stând la baza oricărei semiotici, conțin un mister; acest mister este transferat rândurilor albe, nescrise, spațiilor imaculate dintre rândurile scrise, și care, având un statut inițial de gol, tăcere și singurătate, trebuie să se umple de lumină și căldură, să se transforme în nuclee iradiante, elocvente și semnificative, să iasă din mutenia lor absolută primordială și să încerce să emită un mesaj, nu mesajul direct al textului scris, ci unul deviat, transferat prin spațiul vid, alb, care, ca un purgatoriu, distilează și purifică eul personal ridicându-l la exigențele neutre ale eului artistic, impersonal. Iar dacă este vorba de un transfer al misterului, și toate argumentele, văzute și nevăzute, vin să întărească această convingere, sau, mai bine

Scanned with OKEN Scanner

zis această evidență, atunci problema se pune în astfel de termeni: în ce măsură jumătatea scrisă, neagră a paginii este răspunzătoare de organizarea acestui mister și, deci, care este natura, calitatea lui? Este el organizat în termenii unei ecuații, care prin succesiunea unor operații logice, calcule matematice etc. desfășurate pe spațiile albe, interstițiale, pe rândurile imaculate ale textului poate fi rezolvat ca o problemă de geometrie sau o enigmă polițistă, și deci cunoscut, acoperit, epuizat pe toată întinderea sa reală? Este limpede că în acest caz procentul de mister, „restul" operației de scădere (împărțire), pe care am efectuat-o, va fi zero, adică spațiile albe de pe pagină vor dispare cu desăvârșire, și ne vom trezi în fața unei imense-minuscule pete de cerneală, opacă și mută în toate părțile sale, adică în entropia generalizată a textului, epuizat, anihilat, mort pentru totdeauna și care nu mai are nimic de spus. Dar acesta e cazul frecvent al textelor univoce a căror natură deductivă e demonstrabilă științific și, deci, cognoscibile în totalitate, iar nu al celor care nu strivesc corola de minuni a lumii: O, rânduri albe, rânduri negre, scindate jumătăți de pagini ați fost; veți fi din nou, integre, în ochiul transcendent, imagini!

Scanned with OKEN Scanner

VASUL ŞI FISURA

Voi, rânduri albe, rânduri negre, din viaţă, gânduri şi imagini, rămână clipele alegre, eterne în aceste pagini — pagini ca proiect existenţial văzut prin grila (grătarul iadului? al unei cunoaşteri în termenii ei negativi?) unei lumi noi, fictive, construite în prelungirea celei reale, în contradicţie sau ca pandant complementar al acesteia, oricum într-un cod limitat, determinat al unui subiect emergent care, la rândul său, în bună tradiţie aristotelică a dialecticii cauzei formale şi cauzei materiale, trebuie să fie inefabil, adică incomunicabil pe limba lui clară: *individuum est incommunicabile, individuum est inefabile;* şi este astfel tocmai fiindcă acest *individuum,* considerat ca dublu şi contradictoriu, de cauză formală şi cauză materială, conform principiului terţului exclus, nu poate fi adevărat (citeşte: afirmat) în acelaşi timp şi sub acelaşi aspect, în sensul că forma exprimată în textul scris, în rândurile negre ale paginii, pentru a-şi desăvârşi destinul

Scanned with OKEN Scanner

oximoronic conținut în mesajul dezechilibrului genetic menit să provoace emoția estetică în prelungirea instinctului satanic (în lectură bacoviană), trebuie mai întâi să aibă o suficientă rigoare, tărie, independență și, deci, autonomie, pentru a fi percepută, cunoscută și recunoscută în ea însăși, în specificul ei irepetabil și deci autoreferențial; iar pentru aceasta o înțelegem ca hermetic închisă, cu scopul de a se apăra de influențele benigne sau maligne (con-, inter-, sub-, meta-.) textuale ale vecinătăților, ca peisajele *in vitro*, și apoi, un apoi care trebuie înțeles ca simultaneitate cronotopică (ceea ce nu înseamnă oare chiar nașterea utopiei? nașterea ucroniei pentru limbajul *organon*-ului clasic?), acest vas închis, formă hermetică și stabilă a rândurilor negre, trebuie să-și conțină propria spărtură, fisură, călcâi vulnerabil prin care să se scurgă materia invizibilă, inaudibilă, imperceptibilă, spre rândurile albe ale paginii, sugestie fatală a unei interogații, a unui răspuns ipotetic. Așa încât aceste enigmatice spații fără semne, rândurile albe ale paginii scrise, nu sunt nici vide, nici teritorii ale nimănui, ci alte forme, alte vase, cu geometrii și dimensiuni variabile pentru o materie iluzorie, insinuându-se ca o sugestie din vasul, forma, rândul scris de deasupra, vas considerat închis hermetic, egal cu sine, o permanență recognoscibilă, un variant care își conține propria fisură, menit să-l aducă la statutul de sistem deschis, în dezechilibru, ecou ideal, îndepărtat și rece, al biosistemelor de tot felul, cuvinte, cristale, oglinzi, ceruri, zăpezi, diamante: reflectarea narcisiacă într-o negativitate absolută a unui ens afirmat ca absolut, autonom și identic cu sine: al rândurilor albe în rândurile negre. Dar cum am admis acest semn (căci pe o anumită treaptă a analizei de parcurgere a textului à rebours toate literele care compun cuvintele și cuvintele — rândurile, înșirate cuminte pe pagina albă, tind către un loc central, au nostalgia unei structuri holiste, a unui întreg cu toate părțile sale în armonie, în funcție de un reper, în orizontul utopic și ucronic al unui cuvânt genetic, buricul mandalic al lumii presupus ca

Scanned with OKEN Scanner

închis hermetic în sine, o închidere care ar anunța teoretic entropia textului, imposibilitatea lui de a mai ieși din statutul de cadavru *in vitro* (sau în vid) trebuie să-și creeze propriul său dezechilibru, contradicția care, invizibilă și inaudibilă, deci respectând convențiențele și salvând aparențele, să-l facă totuși vulnerabil, dintr-un fiind, ens neutral, glacial, el devenind unul care luptă, un ens agonal: această proprietate de a fi tu însuți și altcineva, în același timp și sub același aspect, nu o au decât ființele autonome, independente, suficiente lor însele, adică acele texte care nu depind, pentru a trăi, de trimiteri și conexiuni, fie pe verticala paradigmatică, fie pe orizontala sintagmatică, la alte texte de altă natură, ci se hrănesc, își fac metabolismul din propria lor (con-, inter-, sub-, meta-) textualitate, sub imperativul autocunoașterii, al lui *gnothi seauton;* text care nu se referă la altceva, la altcineva, la o alteritate care nu este ea însăși, text autoreferențial, figura șarpelui mușcându-și propria coadă, autoreglându-se, autodevorându-se, până la extaz, până la dispariția lui totală de pe o pagină goală, și — înapoi! din materia inefabilă, invizibilă și inaudibilă, scursă, sugerată în rândurile albe, către rescrierea, refacerea semnelor, literelor negre, de data aceasta deviate, tălmăcite, răstălmăcite și trădate — *clinamen, clinamen, clinamen!* — după chipul și asemănarea ta, hypocrite lecteur, mon semblable, mon frère! Tu umpli rândurile albe, spațiile goale ale paginii cu sugestiile aflate, desigur, în stare latentă, în rândurile negre, în spațiile acoperite de semne, tu ții în mână bagheta magică în stare să le trezească din somn, și când, ștergându-se, frecându-se la ochi, te întreabă cu disimulată viclenie și naivitate: de unde venim, cine suntem și încotro mergem? ele așteaptă de la tine un răspuns, prin tine redevenind ceea ce sunt: Voi, rânduri albe, rânduri negre, prilej de gânduri și imagini, păstrați-mi clipele alegre, de-a pururi în aceste pagini!

Scanned with OKEN Scanner

EX LIBRIS, LIBRI...

... nu este acelaşi lucru cu *ex nihilo nihil,* cum ar fi tentat să spună cel care crede în dublul paradox că arta va fi ştiinţa ascultării unui mut la vreme de seară, ci un pas înainte făcut pentru a înţelege că neantul nu este pagina goală, neantul se ascunde sub pagină; şi că astfel încerci să te pui la adăpostul unui pumn de vorbe aruncate pe cer, vorbe şi vânare de vânt, proiecţie a misterelor auditive în semne vizuale, simboluri ale clarităţii şi distincţiei obiectelor alienate, izgonite din aura lor ideală, de corpul lor astral, invizibil, aşa cum le-a auzit cel dintâi Pythagora, vraci, şaman şi taumaturg; neantul nu este pagina goală, neantul este sub pagină, spui tu, invocând mărturia celui care nu a scris nimic cu graţia orgolioasă a acestei pene de corb cu care scrii tu pe acest papyrus, ci s-a mulţumit să transmită ucenicilor săi o învăţătură auzită de urechea lui atentă la muzica sferelor: bucuria, extazul, beatitudinea! iată măsura tuturor lucrurilor, a celor din cer

Scanned with OKEN Scanner

precum că sunt și a celor de pe pământ precum că nu sunt! Dar formula neantului îngropată într-o structură cu două nivele — și nu cu una singură, ca în accepția mallarméeană — în rândurile albe, în rândurile negre, în conștientul și subconștientul limbajului, te obligă la mai mult; să accepți natura speculară, narcisiacă a acestui spațiu scripturalizat, desacralizat prin semne și determinațiuni iconice: te-aud și-acum spunându-mi: iată norul! poetul zboară-n cârca veșniciei! adică nu numai că acest spațiu este prelungirea și metamorfoza timpului — și când spui timp, fie că-l înțelegi ca pe un punct, fie ca pe o succesiune infinită de puncte, efectul este același; ușor ți-a bătut la ușă un demon: greu se scrie cuvântul acesta; de acum vei spune discipolilor tăi că natura lucrurilor este tunetul — dar el te trimite îndărăt la recunoașterea, reconstituirea vocii care a răsunat mai întâi și care stă la originea acestei hieroglife. Astfel că între aceste două moduri de transmitere a mesajului ascuns în dialectica paginii cu rânduri albe, rânduri negre, fie pe cale vizuală, fie pe cale auditivă, i.e. conceptuală și intuitivă, având la limita incomunicabilului, inefabilului, dublul paradox al artei ca știință a ascultării unui mut la vreme de seară, nu vei alege nici una, rigoarea nu-ți va îngădui să-ți încropești nici un canal, nici o conductă din te miri ce și mai nimic, încât emițătorul și receptorul nu vor intra în nici un fel de comunicare, dar nu pentru că unul n-ar mai catadicsi să-i spună celuilalt ceva, — o șoaptă, o vorbă, un geamăt —, dar, dialogul nu va putea avea loc numai și numai din pricina identității absolute a celor doi termeni aflați doar ipotetic, iluzoriu, aparent într-un conflict, într-o curgere heracliteană, dar în realitate într-o pace hiperboreeană, un repaos eleat, unde niciodată Ahile cel iute de picior nu-l va ajunge din urmă pe broscoiul țestos; cuantificarea infinită a spațiului dovedește posibilitatea reducției sale la realitatea punctului, adică la inexistența lui reală, iar cum ordinea scripturală, vizibilă a lucrurilor se înscrie în acest sistem referențial, nu

Scanned with OKEN Scanner

ai încotro şi te resemnezi, bombănind ca filosoful din gura peşterii: realitatea obiectivă trece pe lângă noi cu indiferenţa geniului: nu corpuri înscrise în spaţiu, ci unde ce se succed în timp, cu acceptarea unei sacralităţi divizibile la infinit, şi deci, inexistente, în sensul unui astfel de enunţ: fiinţa nu există, ci perceperea ei ca voce emergentă, punct mandalic în expansiune de sine pe undele invizibile, muzica sferelor — aceea pe care o aude urechea estetă a lui Pythagora, vraci, şaman şi taumaturg. Între calea audibilă şi calea vizibilă, şi prin aceasta întemeierea ei ca o doctrină a fiinţei, ca ontologie a limbajului în variantă estetică, nu există numai diferenţe de conductă, de canal al transmiterii mesajului, a comunicării unui corpus emoţional de la a la b, unde fiindcă a = b, nu are loc, de fapt, nici un schimb de mesaje, de informaţie, textul producând un sens întors asupra lui însuşi, ca şarpele muşcându-şi propria coadă, autocontemplându-se, autodevorându-se până la extaz, până la dispariţia lui totală: această entropie a paginii, ştergerea sensului în dialectia rândurilor albe şi rândurilor negre, într-o fază iniţială, până la stratificarea limbajului în cele două nivele ale sale — unul conştient, formalizat, şi altul subconştient, cu urechea la pândă la zvonurile de sub pagină, într-o fază finală, se identifică, vrând-nevrând, cu imposibilitatea instituirii vizibilului, corporalităţii cu caracterul sacru al fiinţei, aici sacralitatea trebuind înţeleasă în atributele ei de atemporalitate, de durată pură a oricărui text autoreferenţial. Ordinea spaţială a lucrurilor nu răspunde acestor exigenţe formale impuse de ceea ce, prin natură, nu are nici formă şi cum această ordine spaţială ia chipul şi asemănarea paginii scrise cu rânduri albe, rânduri negre, trebuie acceptat că scripturalitatea ca atare face parte din ordinea lumească, profană a vizibilului, şi că numai oralitatea iniţială, sunetul cuvântului emis pe conducta temporală a textului este purtătorul unui mesaj sacralizat de vocea vie a emiţătorului. Acest logos identificat de obicei cu vocea auctorială, creatoare în sensul tradiţional al termenilor,

Scanned with OKEN Scanner

își găsește expresia concentrată în versul emblematic al lui Eminescu, vers cu mesajul repliat, întors asupra lui însuși, vers-sentință pentru orice text producător de sensuri autoreferențiale: de plânge Demiurgos doar el aude plânsu-și, adică asemenea valurilor spărgându-se de aceste țărmuri inima bate în pieptul tău cu tunetul veșniciei, și că deci transferul cuvântului din spațiul magic al textului care-și trimite mesajul pe conducta audibilului în spațiul profan, constituit de cuvântul scris, deci pe canalul vizibilului al procesului de comunicare, nu a modificat natura, ci numai mijlocul, forma cunoașterii și de aici apelul străvechi, mereu reluat, la lumea cărților, la memoria sacră, cu frontispiciul de lumină, pace și har: Ex libris, libri!

Scanned with OKEN Scanner

PASĂREA ROCK

Oare e de bine sau de rău ce-am visat noaptea trecută? Mai întâi, cine putea fi acel domn în negru cu o garoafă albă la butonieră, care, cu fruntea aplecată la o fereastră (sau la gura unei peșteri, îmi e totuna), rostea încetișor cu pacea resemnării absolute în suflet (numită, de obicei, credință, milă, speranță) aceste cuvinte: Alors, o ma beauté, dites à la vermine qui vous mangera de baisers, que j'ai gardé la forme et l'essence divine de mes amours décomposés? Care formă? Ce esență? Să fi fost apa lui Thales? Focul lui Heraclit? Tenebrosul lucru în sine al lui Kant sau nu cumva — pe câine! — ideea universală (nebuloasă spirală!) a lui Hegel? Devenirea, mișcarea, schimbarea, — uitarea! —, unitatea ființei și a neantului, a lui da și nu, în același timp și sub același aspect și multe altele, logodite suspect, îți taie răsuflarea (— o răsuflare care se vede, un abur ușor, tremurând, scâncind în odaie ca un copil uitat într-un leagăn alb

Scanned with OKEN Scanner

și leagănul pe un trotuar cenușiu, trotuarul de-a lungul unei străzi pavate cu pietre de râu și strada la marginea unui oraș părăsit de mult — surâs fantomatic pe buze, ochelari fumurii, orașul scufundat în penumbră! copilul scâncind într-un leagăn alb uitat pe trotuar într-un oraș pustiu); în această dimineață posomorâtă de iarnă te trezești speriat, te duci la fereastră, tragi perdelele și deodată vezi că din înaltul cerului, care înalt? vai, norii acoperă totul și sunt atât de aproape de pământ, de copacii desfrunziți din grădină, încât dacă ai scoate, ai întinde mâna (ar trebui să deschizi?), i-ai apuca, i-ai rupe, i-ai distruge! dar așa! cerul jos, norii plumburii, lumea strânsă în ea însăși, dimensiunile unui bordei înghețat, iar tu, omul lui Platon în gura peșterii (nu acela pe care l-a arătat Diogene — câinele învățăceilor de la Akademos, sub înfățișarea unui cocoș jumulit pentru a corespunde definiției maestrului cum că omul este un biped fără pene — strigând fără pic de rușine: iată omul lui Platon!) — *homo specus*, nu-i așa? — te freci la ochi, te uiți și deodată vezi pe fereastra ta mohorâtă cum din înaltul cerului, — cum din înaltul cerului, când norii au coborât atât de jos? — cu aripi înghețate-boc —, cu râgâieli de ventriloc, cu ochii înroșiți de foc, cu dinți de stâncă-n al ei cioc, cade — vâjjj-vâjjj! pasărea rock! tu fugi în pat, te culci la loc, ca filosofu-n poloboc, dar geamul sare-n țăndări, poc! Bine-ai venit, duduie rock, te rog poftește și ia loc; adesea numele-ți invoc, însă credeam că ești boboc ce n-a-ntâlnit pe gonococ glumind prin vesel iarmaroc cu eros (cuplul echivoc!), de trecători bătându-și joc, dar a venit și-al tău soroc, să-mi faci o vizită, noroc mai mare n-am visat deloc să-mi vii de hac și hic și hoc, gingașă păsăruică rock! Deci visezi că te trezești într-o dimineață de iarnă în gura peșterii — *homo specus? homo platonicus?* (și acum îți aduci aminte de o altă scenă în care cel mai mare filosof ironic, Socrate, măreață și benignă maieutică, ajungând să cadă pradă sarcasmelor lui Aristofan — ironia soartei, nu? îi trezește bătrânului Hegel — doar i se spunea moșul încă

din studenție! — simpatice accese de revoltă, vai! indignarea mătușilor virtuoase împotriva tinerelor domnișoare, când ele nu mai pot păcătui, dar ce balsam sunt cârâiturile lor de găini pe rănile inimii tale făcute de stâncosul, ascuțitul cioc al păsării prea crude rock: strk-krmkr! adică: nici ca cum și nici ca cât, vorba să-i rămână-n gât): Se știe că Aristofan a adus pe scenă pe Socrate, după cum el i-a adus nu numai, de exemplu, pe Eschil și îndeosebi pe Euripide, ci și pe atenieni în general, și apoi pe comandanții lor militari, poporul atenian, personificat și chiar și pe zei — libertate pe care noi nu ne-am putea-o închipui dacă ea nu ne-ar fi confirmată istoricește. Nu e locul aici să examinăm natura proprie a comediei lui Aristofan și nici, mai ales, sarcasmul cu care l-a tratat pe Socrate. În primul rând, acest fapt nu trebuie să ne surprindă și nici nu e nevoie să-l justificăm sau numai să-l scuzăm pe Aristofan. Putem spune doar atât că seriozității noastre germane îi repugnă (sic!) să vadă cum aduce Aristofan pe scenă, cu numele lor, bărbați de stat în viață pentru a-i ridiculiza, și mai cu seamă un bărbat atât de moral și de onest ca Socrate. Citești și te crucești, nu-ți vine să-ți dai crezare ochilor când vezi ce decădere a suferit concepția despre libertatea de expresie a spiritului de la atenienii contemporani cu Socrate la prusacii lui Hegel, dar istoria ulterioară a Germaniei a confirmat-o, din păcate pentru ea (și pentru autorul *Fenomenologiei...*), cu două tragedii mondiale care, printre altele, mai arată și cât de periculos este să-i dai lui Aristofan peste mâna în care-și ține pana; așadar, într-o dimineață de iarnă, lângă fereastră, la gura sobei, pe-o gură de rai, la gura peșterii — *homo specus? homo platonicus?* cine știe? — umbră ciudată arunci printre umbre; o pulbere de aur te contemplă — tu sufli în trâmbița de gheață și ții un copil de mână; printr-o spărtură a norilor de plumb care-ți reflectă în oglinda lor fumurie barba sură, ochii încercănați, după ce auzi mai întâi un oftat, un suspin de ușurare; hélas! la chair est triste et j'ai lu tous les livres — vezi deodată

Scanned with OKEN Scanner

cum: cu aripile-ntinse și fiorosul cioc, cu mărăcini și cuie încinsă la mijloc (degeaba tragi cu pușca, ea n-o să ieie foc), vai, zboară drept spre tine-n picaj pasărea rock! Te trezești brusc din somn; în patul tău? în mormântul tău? în leagănul copilăriei tale? murmurând, scâncind, susurând vorbe, șoapte pe când un firicel de abur atât de firav, de evanescent se înalță de pe buzele tale tremurânde, apoi, frecându-te la ochi, parcă-parcă începi să distingi câte ceva din vocea cu origine necunoscută care-ți picură în ureche (la fel cum i-a turnat Claudius otravă în urechea adormită a propriului său frate, regelui Hamlet al Danemarcei) vorbele fatidice: de unde venim, cine suntem și încotro mergem? o voce răsunând ca un clopoțel de cristal în camera plină de trandafiri, garoafe, catifele, aprinzi chibrituri, iarna, fugi de spaimă, fotolii calde, roșii canapele, o saisons, o châteaux, quelle âme est sans défaut? azur și azur și mărgăritare, o vacanțe, o castele, vai de păcatele mele! În sfârșit, tragi perdeaua bodogănind ceva despre goana după absolut ca despre goana după fluturi: care absolut, ange? apa lui Thales? focul lui Heraclit? tenebrosul, impenetrabilul lucru în sine al lui Kant sau, și mai al dracului, te întorci la moșul Hegel care: preface în spirală cu-amor antropofag ideea absolută culcată-n sarcofag? Dar cum începi să-ți aduci aminte de relativitatea lucrurilor înscrisă în formula fragedei juneți: calul troian al simțurilor ascunde unitatea indiferentă a conceptului, tragi perdeaua și aurora năvălește ca un torent, o explozie universală de crini, trandafiri și garoafe, scăldându-ți odaia într-o baie de sânge și lacrimi, o baie de-ntuneric, o baie de lumină! Îți amintești, așadar, de visul unei nopți de iarnă și răsfoiești cartea care s-a oprit tocmai la pagina unde nu trebuia, căci o nenorocire nu vine niciodată singură, ea pretinde să fie totdeauna însoțită, altfel suferă de acea boală, rara, mal de solitudine; nu vine deci niciodată singură căci, de pildă, când ai agorafobie, te îmbolnăvești sigur și de claustrofilie, ca să nu mai reamintești de celebrul, cehescul dublu scrâșnet al păsării rock: strk-krmrk, un fel mai

Scanned with OKEN Scanner

tare pentru honnie soit qui mal y pense; să-i fie ruşine celui ce-a gândit ca mine ş.a.m.d. Aşadar, cartea s-a deschis tocmai unde nu te aşteptai, şi acum, învăluit într-un giulgiu alb ca un apostol predicând la Roma în grădina cu delicii la început de mileniu, citeşti în odaia scăldată de lumină şi parfumuri: iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze porcii din mocirla subconştientului. Ce-ar fi să-mi întindă o mână de prieten, prin fereastra udă de sudoarea frunţii? Da-da! Creşte pofta de scris, scade pofta de viaţă! Da-da, îţi mai spui privind pe fereastră la norii goniţi de vânt şi de lumina soarelui: ce ascund oare aceste boules de neige: este cucuta, laptele păsării rock pe care l-a băut Socrate? sau laptele păsării paradisului cu care Platon hrănea efebii Atenei pentru a se împlini legea? Deocamdată, fă bine şi trage la loc perdeaua, aprinde lumina şi transcrie din Heraclit Obscurul, adică Oximoronul: Oamenii sunt zei muritori, iar zeii, oameni nemuritori; viaţa oamenilor este moartea zeilor, iar moartea celor dintâi, viaţa acestora din urmă.

Scanned with OKEN Scanner

MORALĂ ŞI ARTĂ

Ideea că oamenii sunt nişte zei muritori, iar zeii, nişte oameni nemuritori — aşadar înrudirea ontologică între cele două straturi sau niveluri ale cunoaşterii, sacrul şi profanul — nu o găseşti numai la Heraclit Obscurul, — Oximoronul —, dar mai ales la Platon, reluată şi dezvoltată în celebra sa teorie a reminiscenţelor, a reamintirii, a participării la lumea ideilor, un mit pe cât de sublim ca viziune poetică, pe atât de fertil ca simbol gnoseologic: „Când sufletul se reîntoarce de la acest spectacol, vizitiul conduce caii la iesle, îi hrăneşte cu ambrozie şi-i adapă cu nectar. Aceasta este viaţa zeilor. Însă alte suflete, din cauza greşelilor vizitiului ori din cauza cailor cad în vârtej, părăsesc acele regiuni cereşti, încetează de a mai vedea adevărul şi, hrănindu-se cu alimentele opiniei, cad pe pământ, unde fiecare ocupă o stare mai înaltă ori mai neînsemnată, după cum a văzut mai mult ori a văzut mai puţin. *Dar în această stare sufletul păstrează amintirea celor*

Scanned with OKEN Scanner

văzute, și când observă ceva ce este frumos, just etc., se umple de entuziasm. Aripilor lui le revine puterea, iar el își aduce aminte de starea lui de odinioară, starea în care nu contempla numai ceva ce este frumos, just etc., ci însăși frumusețea și dreptatea" (subl. ns.). Este aici, desigur, desfășurată ca o *imago mundi* sub aparențele sensibile ale devenirii, o dialectică a generalului conținut în particular, în concret, și a acestuia întorcându-se din nou la ceea ce a fost inițial, dar întărit de experiența istorică a limitatului, a finitului, și, în ceea ce te privește, un cadru filosofic pentru argumentarea impersonalității în artă: în măsura în care nivelurile, vocile, personajele, imanența unui text beau și mănâncă din ceea ce pică de la masa zeilor, ele, vocile, personajele, tensiunile intertextuale care iau astfel naștere vor fi și purtătoarele de mesaj (prin teoria participației și a reminiscențelor, nu?) ale vocii auctoriale, o voce nu presupusă neapărat ca transcendență pură, glasul poruncitor, de tunet al lui Iahve dictându-i lui Moise legile, un demiurg tiran și intolerant impunându-și explicit voința ca voință în sine, ci unul dizolvându-se, infiltrându-se prin mii și mii de capilare misterioase, invizibile, în țesuturile intime ale creației, ale operei, obiectivare și corp sensibil al unei realități inteligibile, pulsații între părțile diferite ale unei singure lumi pe principiul vaselor comunicante. *Această mișcare, schimbare, devenire a lui unu în multiplu și a multiplului în unu, a inteligibilului în sensibil,* ca idee concretă și înapoi, într-un cuvânt *va-et-vient*-ul *tangibil dintre nivelul conștient și cel inconștient al limbajului,* fac ca textului să-i corespundă unitatea contrariilor, dintre paradigmă și simulacrul ei, dintre ce e stabil, în continuu repaus și ceea ce se modifică mereu, dar în margini intransgresabile: aceeași cauză provoacă însă, ca de obicei, efecte divergente: excitația și inhibiția, refularea și defularea, creația și analiza, statutul paradoxal la care este supusă conștiința gânditoare repliată asupra ei înseși *(gnothi seauton?),* text autoreferențial, șarpe mușcându-și coada,

Scanned with OKEN Scanner

autodevorându-se până la dispariția lui totală, adică până la extaz și beatitudine, mit al artistului suficient sieși, androginul lui Platon, bărbatul și femeia ca două jumătăți scindate ale omului primordial, perfect, reintegrat: *voi, rânduri albe, rânduri negre, / scindate jumătăți de pagini / ați fost; veți fi din nou integre, / în ochiul transcendent, imagini!* Identitatea esențială a masculinului și femininului, a unicului și multiplului, refuzul eleat al posibilității (teoretice!) ca Ahile cel iute de picior să-l ajungă din urmă pe broscoiul țestos, și, în același sens, al lui Kafka de a admite că cineva, careva, cumva, ar putea să ajungă în satul cel mai apropiat! Absurd! Dar nu mișcarea practică este negată aici de eleați, ci adevărul ei: ea începe și sfârșește în contradicția dintre subiect și predicat, ipoteză intolerabilă pentru spiritul grec însetat de logică, echilibru și armonie, atât în lumea sensibilă, cât și în lumea inteligibilă — și asemeni cu misterioasa lor Ființă sferică, fără gură, nas, ochi și urechi etc. — cu un centru, buric mandalic! — de la care toate razele trasate în toate sensurile sunt egale — misterul, taina și enigma, aureola invizibilă care însoțește istoria secretă a unui om, o taină care ține la un loc fragmentele unui trup discordant, amenințat în fiecare clipă de convulsie și agonie, dar devenit desăvârșit ca un zeu în mâinile lui Fidias și Praxitele: iată ceea ce-ți scapă — *entelehia* și esența pură, adică tocmai ceea ce rămâne imuabil, ca permanență sub raza ochiului tău și, deci, constant, netrecător fiind, ar trebui să cedeze analizei.

Dar nu! ești în stare să cunoști mai curând fragmente, cioburi și iluzii din globul de cristal, fulgurații, străluciri de o clipă, nostalgii ale acestei sfere paradisiace! cine oare este vrednic să meargă acolo și să locuiască tărâmul unde privelиștile sclipitoare ce-n repezi șiruri se dișteru, repaosă nestrămutate sub raza gândului etern? O înaintare-coborâre printre fenomene în labirintul limbajului — un fel de anabasis care poate fi și katabasis, în întunericul strălucitor al ființei tale trecătoare — nu poți să știi, dar această mișcare îți

Scanned with OKEN Scanner

răscumpără ignoranța; *poezia fiind iubire fără cunoaștere,* vei spune că în dialectica paginii *rândurile albe vor fi feminine, iar rândurile negre — masculine:* voi, rânduri albe, rânduri negre, scindate jumătăți de pagini ați fost; veți fi din nou, integre, în raiul transcendent, imagini! Adică imaginea omului paradigmatic, perfect, primordial? *Homo platonicus, hermafroditul suficient sieși,* care nu este silit să alerge toată viața ca un disperat, jumătate fiind, după jumătatea cealaltă, până în satul cel mai apropiat, până în paradisul pierdut? Dar dacă textul literar cu scopul și finalitatea în el însuși sau, mai aproape de Kant, ca finalitate fără scop, își este suficient sieși ca androginul inițial, bărbat și femeie în același timp, nu se confundă oare în apropierea idealului de frumusețe, cu binele și cu adevărul așa cum le vedea Socrate? Deci cu cât un artist va fi mai plin de talent, cu atât va fi mai aproape și va participa din plin la ideea de frumos, idee desfășurată, actualizată și devenită realitate sensibilă în textul său — idee dacă nu izomorfă, totuși simultană, concomitentă, consanguină, izotopă, indiscernabilă de acelea de bine și de adevăr — încât, în mod paradoxal, tu, care ai apărat impersonalitatea în artă, statutul eului artistic proustian ca unic generator al universului estetic, autonom, va trebui să admiți, ba, mai mult, să pretinzi că un artist, cu cât este mai talentat, adică participă mai din plin la ideea de frumos, cu atât el va fi mai moral, adică va participa mai din plin la ideea de bine, de adevăr. Iată de ce noțiunile acestea — de bine, adevăr, frumos — fiind indiscernabile în înțelesul socratic, pot fi (și sunt!) despărțite numai în textele fără nici o valoare estetică, unde ele plutesc în derivă și pot fi analizate separat: talentul misterios, aureola invizibilă, inefabilă, nu le-a topit într-o ființă unitară, armonioasă cu ea însăși, încât vocea auctorială să devină inutilă, să se ascundă, să dispară în umbra personajelor care provoacă emoția, tensiunea, relieful și tainicul labirint al textului; această obiectivitate a ideilor, a generalului socratic-platonician ar corespunde faimosului eu artistic

Scanned with OKEN Scanner

al lui Proust scuturat, detaşat de accidentalul biografic, eu artistic care s-a reclamat nu o dată de la structurile invariante, esenţiale ale spiritului, de la o lume cu valori constante desfăşurate în realitatea sensibilă a formelor, obiectivitate proustiană teoretizată şi practicată avant la lettre de Flaubert încă din secolul trecut, fiindcă iată ce rânduri (negre!) senzaţionale îi scrie el prietenei sale George Sand în 1875—1876: „Cât despre «lipsa mea de convingere», vai! convingerile mă sufocă. Plesnesc de furie şi de indignări reprimate. *Dar, în idealul meu despre Artă, cred că nu trebuie să le dezvălui şi că artistul nu trebuie să apară în creaţia lui, aşa cum nu apare Dumnezeu în natură.* Omul e nimic, opera, totul! (subl. ns.) (...) Mi-ar fi foarte agreabil să spun ce gândesc şi să-l uşurez pe domnul Gustave Flaubert prin fraze: dar ce importanţă are acel domn? (...) *Dar să las să se întrevadă opinia mea personală asupra oamenilor pe care-i pun în scenă, nu, nu, de o mie de ori nu! Nu-mi recunosc acest drept. Dacă cititorul nu desprinde dintr-o carte morala impusă, înseamnă că ori cititorul e imbecil, ori cartea e falsă din punctul de vedere al exactităţii. Din moment ce un lucru e adevărat, el este şi bun.* Cărţile obscene sunt imorale pentru că le lipseşte adevărul“ (subl. ns.).

Într-adevăr, nu o dată realitatea depăşeşte imaginaţia cea mai aprinsă, şi, iată, scrisoarea lui Flaubert este cât se poate de reală!

Scanned with OKEN Scanner

O SINECDOCĂ ONTOLOGICĂ

Aşadar, *Insula* euthanasică, imaginea târzie, căzută în timp, dintr-o oglindă care, deşi dispărută, îşi poate retrimite, până aici şi acum, reflexele edenice, printr-un substitut al memoriei, — şi anume imaginaţia (oare nu spunea Socrate că a şti înseamnă a-ţi aduce aminte?) —, aşa cum ni se arată în toată splendoarea ei feerică în nuvela lui Eminescu, *Cezara*, poate fi interpretată ca o dublă sinecdocă, cu valori şi în planuri disjuncte, dar nu contradictorii: o dată la nivelul textului (în sensul că acest episod este reprezentativ pentru a figura evadarea din contingent a celor doi îndrăgostiţi), apoi al semnificaţiei sale (în sensul în care bătrânul Euthanasius ipostaziază o tendinţă general-umană de refacere, prin artă, dragoste şi moarte, a unităţii orfice dintre om şi natură, dintre eu şi non eu). Din punctul de vedere al lui Ieronim şi al Cezarei, personaje evoluând într-un spaţiu terestru, Insula capătă atributele lor, adică se impune ca o realitate concretă şi, într-o

Scanned with OKEN Scanner

anumită accepție, limitată. Celălalt nivel al textului, conotativ și care are în centrul său mandalic figura lui Euthanasius, se deschide către o ordine filosofică a lucrurilor și proiectează Insula ca pe o utopie, dar, paradoxal, nu neapărat intangibilă, ci funcționând în statutul promisiunii împăcării, reintegrării contrariilor într-un principiu unic al armoniei universale.

Descrierea Insulei în culorile Paradisului, puse sub semnul inocenței, atinge cele mai grandioase, mai pure și mai fermecătoare vibrații lirice eminesciene: „Dar cum este insula? De jur împrejur stau stâncile uriețești de granit ca niște păzitori negri, pe când valea Insulei, adâncă și, desigur, sub oglinda mării, e acoperită de snopuri de flori, de vițe sălbatice, de ierburi nalte și mirositoare în care coasa n-a intrat niciodată. Și deasupra pădurii afânate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri umplu (o) regiune animată de aer, deasupra căreia vezi tremurând lumina soarelui (...). În mijlocul văii e un lac, în care curg patru izvoare care ropotesc, se sfădesc, murmură, răstoarnă pietricele toată ziua și toată noaptea. E o muzică eternă în tăcerea vărătecă a văii și prin depărtare, prin iarbă verde, pe costișe de plumb, le vezi mișcându-se și șerpuind cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncându-se în brațele bulboanelor, în care se învârtesc nebune, apoi repezindu-se mai departe, până ce, suspinând de satisfacere, se adâncesc în lac...“ etc., etc. (Este imageria feerică specifică poeziei eminesciene și, în particular, poemului *Călin*.)

Mesajul orfic al Insulei, și anume, restabilirea unității, armoniei paradisiace între om și natură, între materie și spirit, între eu și non eu, capătă, la Eminescu, o nuanță personală, un accent particular, consonant structurii sale profund laice, căruia tabu-urile de orice fel îi erau străine (în afară de cauza națională a românismului, care a fost religia sa de o viață). Credințele și superstițiile sale artistice se întemeiau pe o vastă cultură filosofică și un autentic instinct al speculației

Scanned with OKEN Scanner

metafizice. (Împăcarea între elementele disjuncte ale realului și spiritualului vizată de mit, Eminescu o retrăiește, o proiectează și în *Sărmanul Dionis*, dar nu plecând de la sursa directă a orfismului, ci prin intermediul lui Pitagora, a cărui doctrină privitoare la transmigrația sufletelor în timp și spațiu este, în romanul amintit, întărită cu apriorismul kantian. Complexitatea extraordinară — de ordin filosofic, moral, istoric, artistic etc. — a acestei scrieri unice, după cum au subliniat cei mai avizați exegeți ai săi, a ridicat proza noastră de viziune fantastică la cele mai înalte cote ale literaturii universale.)

Așadar, *mitul insulei lui Euthanasius* (așa cum este el numit de Eliade), integrat, montat și revelat în *Cezara*, l-am interpretat la cele două nivele pe care le conține prin natura desfășurării discursului: la un prim nivel, în care partea mitică reprezintă (sau poate înlocui) întreaga nuvelă, în perspectiva gnoseologică a textului, vedem sinecdoca propriu-zisă cu valoarea ei stilistică, iar la un al doilea, ce ne interesează de fapt în cel mai înalt grad, același mit, dar căpătând o valoare exponențială, reprezentativă pentru destinul omului în general, care, pentru a-și recâștiga pacea sufletească, trebuie să se aducă jertfă pe sine; sfârșitul triumfal al lui Euthanasius (nu se potrivește oare, și încă la superlativ, pentru însăși viața noastră, dictonul *finis coronat opus?*) figurând (Genette) speranța întregii omeniri în existența ei eternă; acest nivel l-am numit sinecdoca ontologică. Iată, de altfel, un paragraf care ilumineză mesajul orfic de restabilire a comuniunii dintre om și natură, dintre eu și non eu, un testament al bătrânului sihastru lăsat pentru tânărul Ieronim, adică pentru generațiile viitoare: „Mă voi așeza sub cascada unui pârâu; liane și flori de apă să înconjure cu vegetația lor corpul meu și să-mi strățesc părul și barba cu firele lor, și, în palmele-mi întoarse spre izvorul etern al vieții, Soarele, viespii să-și zidească fagurii, cetatea lor de ceară. *Râul curgând în veci proaspăt să mă dizolve și să mă unească cu întregul naturii*"

Scanned with OKEN Scanner

(subl. ns.). Feeria de basm a insulei, vitalitatea ei pură, edenică (nimic valpurgic în această explozie de culori, forme și sunete ca, de pildă, în visul lui Aschenbach), și pe care am ilustrat-o mai înainte, se finalizează într-o moarte voluptoasă, al cărei ecou în eternitate nu poate fi decât muzica de flaut a apelor, atât de proprie, de intimă sublimelor viziuni eminesciene: „De-a pururea aproape vei fi de sânul meu... / Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu".

Scanned with OKEN Scanner

EMOȚIA REALĂ ȘI IMAGINARĂ

Dar ca finalitate al cărei scop rezidă în ea însăși, opera de artă nu rămâne străină de natura profund teleologică a omului (de altfel, singurul, printre celelalte ființe muritoare, înzestrat cu acest har al previziunii, și deci al unei acțiuni abstracte la distanță), în speță, a poetului, al cărui mesaj esențial constă în abolirea timpului, adică în speranța teribilă, a trestiei care gândește printre tunete și fulgere, că moartea poate fi, dacă nu neapărat înfrântă, cel puțin exorcizată. La nivelul strict existențial, al făpturii conștiente de efemeritatea sa, transcenderea sensului morții, ca strigăt deznădăjduit, înaintea unui timp surd și mut, la modul absolut, se realizează într-o opțiune taumaturgică, alinătoare ca o promisiune edenică, prin reintegrarea euthanasică în circuitul elementelor, așa cum am văzut în proiectul eminescian din *Cezara*, o depășire a dezordinii, accidentului și absurdului, prin

Scanned with OKEN Scanner

înțelegerea consolatoare a veșnicei reîntoarceri la ceea ce a fost inițial (în perspectiva arhetipală a lui Eliade).

Acesta ar fi aspectul general, scopul oricărui demers al omului constituindu-l deci supraviețuirea, ieșirea din raza ucigătoare a timpului, care este, așa cum notează Maurice Blanchot, scufundându-se ca printre tenebre în analiza grandioasei opere a lui Proust: „Timp mai întâi real, distrugător, Moloh înspăimântător, ce produce moartea, moartea prin uitare. Cum să te încrezi într-un asemenea timp? Unde ne-am putea duce decât către un nicăieri lipsit de realitate?" Dacă acesta este genul proxim și criteriul prin care se zărește statutul ontologic al nostru, al tuturor celor conștienți de noi înșine, diferența specifică, sau cazul particular al aceleiași probleme soteriologice (de unde venim? cine suntem? și încotro mergem?), își pune în artă semnul ei de întrebare propriu și își caută răspunsul pe măsura acestei întrebări. Ca să mă exprim așa, într-un cod aristotelic, finalitatea artei — cauza finală! — este însăși forma ei — cauza formală! —, presupusă ca incoruptibilă, hrănindu-se veșnic din propria ei substanță („Sfânt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el"), nutrindu-se deci din speranța, devenită realitate (ipotetică, iluzorie), a timpului abolit ca fatalitate a succesiunii și metamorfozat într-un spațiu revelat al evenimentelor trăite ca simultane, într-o ordine mandalică, limbaj al semnelor cu semnificații ce scapă de sub gheara vremelnică a efemerului.

Dar, s-ar putea spune, orice formă cade sub bănuiala concupiscenței, a lingușirii bunurilor pământești, deci orice formă este amenințată în orice clipă cu recăderea în contingent: și atunci cum s-o adăpostești de ea însăși, de ceea ce se instituie în propria sa prelungire ca *libido mortis?* Unul dintre răspunsuri îl aflăm, desigur, în aceeași magnifică, umilă, supusă meditație a lui Blanchot (de altfel, unul dintre puținii care s-au apropiat de literatură pe calea regală a filosofiei, dând impresia, totodată, că s-ar concentra într-o rugăciune stranie) asupra timpului extatic al lui Proust: „Timp

Scanned with OKEN Scanner

pur, fără evenimente, gol mișcător, distanță sbuciumată, spațiu lăuntric în devenire, unde extazele timpului se orânduiesc într-o simultaneitate fascinantă (...) da, în acel timp totul devine imagine și esența imaginii este de a fi cu totul în afară, fără intimitate, și totuși mai inaccesibilă și mai misterioasă decât gândirea lăuntrică, fără semnificație, dar chemând profunzimea oricărui sens posibil; nedezvăluită și totuși evidentă, având acea prezență-absență ce constituie atracția și fascinația sirenelor". Așadar, și esențial, o prezență care se manifestă prin absență, evocarea, prin imaginea imobilă în spațiu, a unei lumi care ori încă nu a apărut (din viitor), ori a dispărut deja în cascada timpului, iată statutul posibil al limbajului formalizat în spațiul literar.

Dar pentru cucerirea acestui spațiu pur, în care viața formelor să nu fie amenințată de corupția la care o supune timpul, de data aceasta în înțelesul său de Moloh, de malaxor al structurilor hibride (să-mi fie iertată contradicția în termeni!), poetul trebuie să-și cenzureze propria sa viață reală într-un grad atât de profund, încât existența lui, supusă ispitei concupiscente, să nu-i tulbure celălalt eu, pe care-l contemplă când își scrie cartea: relația dintre biografia autorului și opera sa, deși nu are cum să dispară la modul fizical, nu mai este una directă, și cu atât mai puțin univocă, ci se instituie doar ca o sugestie îndepărtată, și care poate să aparțină tuturor oamenilor, într-atât de severă se așează sub semnul paradigmatic al eului absolut: „Poezia — scria T. S. Eliot — nu este frâul liber lăsat emoției, ci un mod de a evada de sub imperiul ei; nu este expresia personalității, ci un mod de a evada de sub imperiul ei". Radicalismul acestei viziuni asupra artei și travaliul asupra ei, ca asceză în perspectiva descoperirii acelui ton impersonal menit să definească emoția imaginară a poemului, și nu pe cea reală, a omului, îl anunțase și Baudelaire, când făcea distincția între sensibilitatea inimii și sensibilitatea imaginației, corespunzând prin extensiune celor două faimoase euri ale lui Proust.

Scanned with OKEN Scanner

Această scindare, sau *sfâșiere care eliberează,* cum am numit-o altădată, adică eliberează de contingent, de efemer (o renunțare la contingent, la efemer, ca proiecție a valorilor demne de viața unui om), pe care o suferă existența poetului, nu înseamnă deloc că acesta ar fi cumva altfel decât ceilalți oameni, că ar trăi sub alte exigențe ale unui habitat social convenit, dar ea este necesară pentru a face reală posibilitatea formelor ideale, pentru a face prezentă o lume care la modul categoric este absentă. Biografia, viața reală a artistului nu numai că nu-i determină opera, dar însăși opera lui îi poate influența viața (cum vom vedea altă dată), deși acest fenomen o să le pară ciudat celor ce nu cred că știm ceea ce ne aducem aminte și că devenim ceea ce suntem. Iar experiența diurnă a poetului care se aplică în același peisaj cu semenii săi, să nu ne mire dacă va căpăta un nou chip și un alt sens decât le are prin ea însăși: „Viața poetului își are micile ei întâmplări, ca și cea a celorlalți oameni. El se duce la țară, călătorește. Dar numele orașului unde și-a petrecut o vară, scris dimpreună cu data în josul ultimei pagini a unei opere, ne arată că viața, împărtășită cu ceilalți oameni, lui îi slujește pentru cu totul altceva (...), ceva ce cuprinde lucrul prețios pe care-l căuta și pe care nu-i ușor să-l scoți la lumină. Starea de spirit în care află astfel cu ușurință, ca într-un fel de vrajă, în orice lucru, lucrul prețios pe care acesta îl ascundea în el, este rară. De aici și raționamentele, strădaniile de a-și domina iar geniul, stimulându-l prin lectură, vin, iubire, călătorii, întoarcerea în locurile cunoscute". Proust vorbește aici despre propria sa întoarcere, aventură grandioasă a memoriei care a dat naștere unei opere în stare să transforme timpul în durata pură a spațiului imaginar.

Scanned with OKEN Scanner

O RELAȚIE BIUNIVOCĂ

Așadar, exilul eului personal, relativ, în împărăția eului artistic, absolut, ca unică șansă de abolire a timpului în ipostaza sa de Moloh, de malaxor al valorilor efemere, cu tot cortegiul lor de strigăte intermitente, vestigii înșelătoare, drapele ciuruite în bătălii pierdute, poate fi perceput ca o ruptură, o scindare a ființei care, deși trăind în iluzia și cultul unei entități integrale, suficientă sieși, are nevoie tocmai de acest traumatism pentru a se întoarce la sine din înstrăinarea la care a mânat-o coborârea în contingent. Această sfâșiere eliberatoare, mântuire și reîntoarcere la matricea originară, mit paradisiac cu semnul invers, intrare în durata pură și repaosul formelor estetice, în imobilismul unui spațiu eleat cu toate evenimentele simultane (nu proclama Baudelaire eterna, incoruptibila Frumusețe, în astfel de termeni: „Je hais le mouvement qui déplace les lignes / Et jamais je ne pleure et jamais je ne ris"?), este un pur proces care se desfășoară

Scanned with OKEN Scanner

nu în afara timpului, ci înlăuntrul său, ca un efort actualizat în dimensiunea sa istorică; stare a conştiinţei în care valorile sunt percepute ca simultane, insulă euthanasică, salvatoare, dar nu atinsă, revelată prin contemplaţie pasivă, ci, în veche mentalitate europeană, printr-un travaliu neîncetat asupra culturii ca amintire unde trebuie să ne întoarcem mereu, aventură, odisee („Heureux qui comme Ulysse a fait un beau voyage", nu?) care nu trebuie să-i scape nimănui dacă îşi impune anumite exigenţe, cum ne avertizează iarăşi Eliot: „Tradiţia este o problemă cu semnificaţii mult mai largi. Nu poate fi moştenită: dimpotrivă, dacă o urmăreşti, trebuie să o cucereşti cu mare trudă. Ea implică în primul rând simţ istoric, despre care am spune că este indispensabil oricui vrea să rămână poet după vârsta de douăzeci şi cinci de ani; la rândul său, simţul istoric implică o percepţie a trecutului nu numai ca trecut, ci şi ca prezent; simţul istoric obligă să se scrie nu numai respirând prin toţi porii acelaşi aer cu întreaga generaţie proprie, ci şi cu sentimentul că întreaga literatură a Europei, de la Homer încoace şi înlăuntrul ei, întreaga literatură a propriei ţări au o existenţă simultană şi se situează în acelaşi plan". De altfel, ideea simultaneităţii culturii, a operelor de artă ca ideal şi ca insultă consolatoare, o regăsim şi la Virginia Woolf, care, citindu-l pe Foster, notează: „El poate (conferenţiarul) să-i vadă pe romancierii englezi nu plutind pe un curent care-şi trage toţi fiii după el, dacă nu sunt atenţi, ci aşezaţi cu toţii într-o încăpere circulară — un fel de sală de lectură din British Museum — şi scriindu-şi simultan romanele..."

Opera, ca insulă euthanasică a eului, după ce a făcut ocolul lumii aruncând ocheada scurtă, penetrantă a demonului cunoscător, este un demers cu intenţionalitate, finalitatea unei fenomenologii, a unei operaţii continui, intense, mângâietoare, furioase ori melancolice, asupra unui limbaj opac, inert, vid de orice sens, el însuşi constituindu-se însă dintr-un relativ număr de semne care conţin în stare larvară, latentă,

Scanned with OKEN Scanner

potențială, energia actualizată la nivelul unei forme, al unui stil, al unui scop deliberat. Această fenomenologie a scriiturii, prin care luăm cunoștință de noi înșine, prin care eul relativ se eliberează de sine și se mută, se exilează în eul absolut, această devenire a artistului prin opera sa — suntem ceea ce devenim, știm ceea ce ne aducem aminte — ne apare ca un proces de o măreție ontologică: este o re-naștere, o re-iterare, o parcurgere a fluxului existenței înapoi, către origini, către amintirile care ne-au edificat eul, ființa, o întoarcere în timp, o recădere în trecut, pentru a-l regăsi fără reziduuri, în structura duratei pure a spațiului literar; și astfel: desăvârșirea artistului, a celui de-al doilea eu se realizează pe măsură ce crește, se dezvoltă opera, prin urcarea ei la suprafața lumii conștientizate în limbajul devenit stil, formă autarhică, și care îl conține esențializat, abstractizat pe creatorul ei; această fenomenologie a scriiturii, prin care artistul ia cunoștință de sine, așa cum a fost el încă de la început, se transformă lent în propria lui ființă, în eul său autentic, profund și indestructibil, adică: la un moment dat, pe o anumită scară a evoluției acestui proces de autodezvăluire, de revelație în acțiunea scrisului, opera începe să determine biografia (interioară, evident, dacă interioritatea, viața noastră spirituală se impune, printre celelalte iluzii, singura cu puterea evidenței!), ea îl edifică pe artist, îl face să devină el însuși, purificându-l de zgura eului relativ și instalându-l, exilându-l (fericit exil, să devii ceea ce ești) în alt eu, cu atât mai adevărat, și mai real, cu cât esența lui e pur imaginară. Acest bricolaj autor-operă și, mai ales, operă-autor, a fost pus în lumină în repetate rânduri de scriitori, cei mai în măsură să se exprime despre procesul de creație (ca să zicem așa!) și, mai ales, despre condițiile, consecințele, dislocările produse de acest proces în ființa lor reală și imaginară. Astfel, Roland Barthes, în însemnările sale pe marginea *Jurnalului* lui Gide: „Am vrut să arăt în *Tentativa de a iubi* influența cărții asupra celui care o scrie, și chiar în timpul scrierii ei. Pentru că, ieșind

Scanned with OKEN Scanner

din noi, ea ne schimbă şi ne modifică drumul vieţii", notează el în sprijinul aceleiaşi idei de re-naştere, re-iterare, iluminare şi determinare a eului prin operă: „Îmi place să apropii aceste cuvinte de cele ale lui Michelet: în scurgerea timpului, istoricul este produsul istoriei, iar nu istoria produsul acestuia. *Cartea m-a creat. Eu am fost opera ei*" (subl. ns.).

Deci trecutul, fie că este depozitarul, paznicul amintirilor noastre proprii, fie al unui spaţiu cultural, istoric, social mai larg, trebuie recucerit pentru a deveni el însuşi şi deci pentru a ni se revela ca fiinţă, iar în acest efort, în această maieutică, de scoatere din subconştientul individual sau colectiv a celuilalt eu pentru reîntregirea, reintegrarea fiinţei, se vede şi mai clar de ce metoda lui Sainte-Beuve (contestată de Proust, profet al noii critici) are un caracter limitat, raportului biografie-operă trebuind să i se adauge şi semnul invers, indicând deci o determinare biunivocă. Tot acolo, şi în aceeaşi perspectivă, Barthes notează: „Opera: Gide aşa cum trebuia (voia) să fie. Jurnalul: *Gide aşa cum este, sau, mai exact, aşa cum l-au făcut* (personajele) Édouard, Michel şi Lafcadio" (subl. ns.). Şi tot Eliot, despre natura şi funcţiile eului personal, biografic, şi ale eului impersonal, artistic: ...„după părerea mea, poetul nu este menit să exprime o «personalitate», ci un mediu specific, — ce este mediu numai, iar nu personalitate —, în care impresiile şi trăirile se combină în moduri diferite şi imprevizibile. Impresii şi experienţe, importante pentru autor ca om, nu se regăsesc întotdeauna şi în poezie, după cum cele care se dovedesc importante în poezie joacă poate un rol neglijabil în ce priveşte personalitatea autorului. (...) Emoţia artistică este impersonală, iar poetul nu poate atinge această impersonalitate, fără să se dăruiască în întregime muncii pe care trebuie s-o facă. Şi este puţin probabil că el va şti ce are de făcut, dacă nu va şti să trăiască nu numai în actualitatea prezentă, ci şi în actualitatea trecutului, dacă nu va fi conştient nu de ceea ce e mort, ci de ceea ce a început să fie viu". Iar dacă, după atâtea

Scanned with OKEN Scanner

mărturii, venind de la artişti esenţiali, a căror opţiune tragică nu poate fi luată în deriziune, ori pusă la îndoială, mai există (şi, vai, cum să nu existe?) critici de „bun-simţ" care nu pot fi convinşi cu nici un preţ despre valoarea absolută a operei şi de cea relativă a autorului, a biografiei acestuia, în sensul că el nu este decât mâna, instrumentul unui destin, al unei vocaţii, voi încheia cu un fragment dintr-o scrisoare a lui Mallarmé, instruindu-ne despre experienţa lui abisală, despre influenţa teribilă pe care a suferit-o el însuşi dinspre opera sa, operă care, întorcându-se împotriva autorului, devorându-l, îl reduce la tăcere absolută, urmărită în discursul liric, o tăcere impersonală, de care vorbeau şi Baudelaire, şi Eliot, şi încă atâţia alţii, un testimoniu al cărui dramatism nu poate să nu ne tulbure: „Din nefericire, pătrunzând în univers atât de adânc, am întâlnit două abisuri ce mă deznădăjduiesc. Unul este Neantul... Celălalt vid pe care l-am întâlnit este cel din pieptul meu... Şi acum, ajuns la viziunea înspăimântătoare a unei opere pure, mi-am pierdut aproape minţile şi acel simţ al cuvintelor celor mai familiare... Tot ceea ce, în schimb, a suferit făptura mea, în timpul acelei lungi agonii, nu poate fi povestit, dar, din fericire, sunt cu desăvârşire mort... află că sunt acum impersonal, şi nu Stéphane pe care l-ai cunoscut".

Scanned with OKEN Scanner

SPAȚIUL LITERAR

Este uimitor ce fascinație a neantului, a puterii întunericului poate ascunde mintea cea mai strălucită, câtă melancolie sublimă și câtă deznădejde putem uneori descoperi în inimile cele mai pure și mai iubitoare! Iată că pe urmele lui Hegel (și, mai încolo, la începuturile culturii europene, ale lui Platon), care își inaugura cursul de estetică (la care asista și Goethe!) printr-un epitaf înscris pe piatra tombală — imaginară, nu-i așa? — a artei: „Arta este pentru noi un lucru ce aparține trecutului", Maurice Blanchot nu ocolește nici el problema „dispariției literaturii" și înlocuirea acestui spațiu închis, consacrat și privilegiat, cu efortul totalizant al omului de a-și cuceri libertatea absolută, ca fiind idealul cel mai demn pentru propria-i măreție: „Arta nu mai e capabilă să poarte nevoia de absolut. De acum înainte nu mai are importanță la modul absolut decât desăvârșirea lumii, seriozitatea acțiunii și îndatorirea de a obține libertatea reală". Desigur,

Scanned with OKEN Scanner

Maurice Blanchot este un gânditor (şi un artist, mai ales) mult prea adânc pentru a nu se lăsa răpit de vocile de sirenă, iluzorii recompense ale vidului spiritual lăsat de cenuşa unor scandaloase, eclatante paradoxuri, dialectica raţionamentelor şi scriiturii sale concentrându-se cu o fervoare a devotamentului fără egal asupra operei şi actului creaţiei. Puţine comentarii critice reuşesc să refacă din abis drumul ontic al artei cu mijloacele unui discurs prin natura sa teoretic, abstract, către inima nocturnă, fierbinte a textului, fără a-l mutila, fără a-i afecta ritmurile vitale, adică fără a trata textul ca pe un cadavru jalnic, pe o masă de disecţie jalnică.

Eseurile lui Blanchot nu sunt despre sau în marginea literaturii, a operei, ci în prelungirea ei, adică sunt încărcate de aceeaşi semnificaţie ambiguă ca literatura, ca opera pe care şi-o asumă la modul absolut cu o forţă copleşitoare, atotputernică în orgoliul şi umilinţa trăite de fiinţa umană în faţa neantului paginii albe. Această intimitate cu actul creaţiei, Blanchot o trăieşte şi o exprimă nu numai pe o cale pur vizionară, ca o privire în noaptea profundă, în abisul înspăimântător al operei, al creaţiei analogă privirii fatale, inspirate, fără grijă a lui Orfeu, dar şi la nivelul nuanţelor infinitezimale proustiene. În recucerirea spaţiului literar ca spaţiu vital, în această intimitate deci cu problemele angoasante ale artistului, actul creaţiei ni se revelează nu ca o operă încheiată, ci ca o mereu reînnoită tentativă de a parcurge drumul către operă, un fel de a spune: *ego via sum*. „Scriitorul este atras, artistul este solicitat nu direct de operă, ci de căutarea ei, de mişcarea ce duce la ea, de apropierea de ceea ce face opera cu putinţă: arta, literatura, şi ceea ce ascund aceste două cuvinte". (...) „poemul este profunzimea deschisă asupra experienţei care-l face cu putinţă, strania mişcare ce merge de la operă către originea operei, opera însăşi devenită căutarea neliniştită a propriei sale obârşii" (...) „poemul este în mod esenţial poem al poemului".

Scanned with OKEN Scanner

Aşadar, artistul modern se scufundă din ce în ce mai mult într-un spaţiu neutral, impersonal, cu atât mai mult cu cât iluzia demiurgică l-a părăsit, iar mitul antic al „daimonului" transcendent care şi-ar pronunţa discursul prin intermediul său a dispărut, lăsându-l pradă celei mai patetice tăceri: conştiinţa dramatică a imposibilităţii realizării Cărţii, în sensul mallarméan al noţiunii, spulberarea visului de a atinge absolutul, mântuirea de efemer, cu ajutorul cuvintelor. Dar dacă el se retrage cu o anume modestie din lumina prea violentă a particularului pentru a se adăposti în umbra trăirilor universale, ca un seismograf pe jumătate depersonalizat (şi Blanchot îi citează în acest sens pe Mallarmé, Cézanne, dar şi pe Musil, Van Gogh etc.), nu este mai puţin adevărat că poetul trebuie să se lase invadat, cucerit de realităţile exterioare, istorice, ca o condiţie a menţinerii vitalităţii, plenitudinii şi sănătăţii împărăţiei eului. Autorul *Spaţiului literar* îl citează astfel pe Hugo von Hofmannstahl, care umanizează şi umple de speranţă inima poetului modern, ce nu o dată s-a văzut ameninţat cu reificarea într-un univers alienant, dominat mai curând de legea de fier a utilităţii, a funcţionalităţii obiectelor, şi nu de frumuseţea lor: „El (poetul) n-are dreptul să izgonească nici unul din gândurile ce-l asaltează, pretinzând că aparţine unei alte ordini, căci în ordinea sa fiecare lucru trebuie să-şi afle locul" (...) „...nu poetul se gândeşte neîncetat la toate lucrurile lumii, ci ele se gândesc la el. Ele sunt în el, îl domină. Chiar ceasurile sale sterpe, stările de depresiune şi derută sunt stări impersonale, ele corespund tresăririlor seismografului, şi o privire ce ar fi îndeajuns de profundă ar putea citi în ele secrete încă şi mai misterioase decât în poeziile înseşi". Dar pentru a ajunge la această imprescriptibilă, soteriologică funcţie a artei şi poetului în lume, nu este suficientă doar o autentică vocaţie estetică, ci mai mult decât atât: vocaţia iubirii, nesfârşita bunătate a inimii.

Scanned with OKEN Scanner

O SFÂȘIERE CARE ELIBEREAZĂ

S-a scris (și din fericire se va scrie mereu, curiozitatea omenească fiind nesfârșită, iar dificultatea problemei cu adevărat redutabilă) despre relația dintre scriitor și opera lui, despre căile, misterioase ori aparente, prin care evenimentele vieții (și mediului ambiant, desigur) unui poet îi pot înrâuri arta, despre natura (socială, politică, morală) acestor influențe etc., etc. Că lucrurile au o importanță deloc minoră, atât pentru sociologia, cât și pentru filosofia creației, sau pentru determinările interne și externe care-i dau specificitatea în cadrul mai general al actelor și valorilor umane, stau mărturie polemicile dintre adepții unui punct sau altul de vedere, polemici care nu o dată capătă vehemență dusă până la intoleranța reciprocă a adversarilor, din păcate nu numai o dată depășind planul ideilor.

Cum aici nu se încearcă nicidecum fișe de istorie literară sau de estetică pură (este vorba totuși de o atitudine mai

Scanned with OKEN Scanner

puțin rigidă a autorului, eseistică, nu? — cu aceasta nu vreau însă să-i cer lectorului rabat de la logică și de la bună-credință), așa cum ar trebui s-o facă mulți care confundă libertatea eseului cu libertatea de a bate câmpii, și nu Câmpiile Elizee!, nu pot totuși să nu amintesc faptul cunoscut de toată lumea că la noi „cearta" a început cu cei doi întemeietori de școală critică, Maiorescu și Gherea, și continuă, la toate nivelele și pe toate tonurile, până în zilele noastre.

Mă rog, de faptul că autorul nu este un „produs" al mediului în care trăiește și că deci opera sa nu poate avea statutul de „produs secund" al acestui mediu, astăzi nu se mai îndoiesc nici mințile cele mai rebarbative la teorie, la meditația calmă asupra valorilor specifice ale artei. Cercetările mai noi asupra textului literar, care sunt consecința firească a unui mai conștient, mai responsabil și deci mai acut profesionalism al criticii, au adoptat, e drept, un ton mai neutru, mai tehnic în analiză, și nu puțini dintre „tradiționaliști" s-au speriat, uitând că alarma și atacurile decisive pentru deschiderea acestor noi căi țin de experiența de la începutul secolului a unor artiști ca Proust și Joyce, T. S. Eliot sau Virginia Woolf etc. Este citată, adesea și pe drept cuvânt, pentru relativa autonomie a operei față de biografie, celebra formulă a lui Proust din *Contra lui Sainte-Beuve:* „Cartea este produsul unui alt eu decât cel pe care-l manifestăm în obiceiurile noastre, în societate, în viciile noastre (...). Sainte-Beuve va inaugura faimoasa metodă care, după Taine, Bourget și atâția alții, este gloria lui, și constă în aceea că, pentru a înțelege un poet, un scriitor, *trebuie să chestionăm cu aviditate pe cei ce l-au cunoscut, l-au frecventat* (subl. ns.), cei ce ne vor putea spune cum se purta cu femeile etc., adică tocmai în toate ocaziile când eul adevărat al poetului nu este în joc". Desigur, cel ce a scris *În căutarea timpului pierdut,* ca mai toți novatorii, este absolutist (iar de cele mai multe ori nemilos cu marele său înaintaș), dar cum să nu te tulbure ideea raportului univoc biografie-operă când, ceva mai

Scanned with OKEN Scanner

jos, citeşti aceste rânduri: „Un poet legat de Sainte-Beuve, ce ţie nu-ţi place decât pe jumătate şi faţă de care se ştie că criticul a dat dovadă de admiraţia cea mai clarvăzătoare, este Baudelaire. Chiar dacă Sainte-Beuve a fost mişcat de admiraţia, respectul, gingăşia lui Baudelaire, care-i trimitea când versuri, când turtă dulce, şi îi scria scrisorile cele mai exaltate despre *Joseph Delorme, Les Consolations, Lundis,* el nu a răspuns niciodată rugăminţilor repetate ale acestuia de a scrie măcar un singur rând despre el. Cel mai mare poet al secolului al XIX-lea, şi care îi era şi prieten, nu figurează în *Lundis,* unde atâţia conţi Daru, D'Alton Shée şi alţii îşi au locul lor". Faptul că poetul, de cele mai multe ori, nu suportă amestecul, până la un punct impudic, al celor două euri ale sale — unul exterior, perisabil, neesenţial, şi altul interior, autentic, proiectat în eternitatea operei sale —, îl găsim invocat şi de Eminescu pe un ton sarcastic în *Scrisoarea I:* „Astfel încăput pe mâna a oricărui, te va drege, / Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înţelege... / Dar afară de acestea, vor căta vieţii tale / Să-i găsească pete multe, răutăţi şi mici scandale — / Astea toate te apropie de dânşii... Nu lumina / Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele şi vina, / Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt / Într-un mod fatal legate de o mână de pământ; / Toate micile mizerii unui suflet chinuit / Mult mai mult îl va atrage decât tot ce ai gândit". Aceste versuri rezumă abstract acelaşi protest împotriva abuzului de biografism în exegeza operei, inconfortul natural al artistului de a fi privit printr-un ochean de care el s-a eliberat şi de care, în mare măsură, se simte deja străin.

Scanned with OKEN Scanner

BUCURIA ŞI FICŢIUNEA

Dar abuzul, exagerările duse până la o mecanică rudimentară a psihologiei creaţiei în raportul biografie-operă, tendinţa obstinată de a găsi o explicaţie în planul vieţii concrete a autorului pentru o realitate oricum supusă normelor ficţiunii, şi cel mai adesea unor determinări care scapă controlului raţiunii discursive a eului social (aşa cum am văzut că îl numea Proust), ei bine, toate acestea le regăsim combătute de un alt artist important, căruia practica scrisului nu-i întuneca accesul la teorie, Virginia Woolf: „Întru apărarea ei (a lumii ficţiunii — n. ns.) putem totuşi afirma că dacă istoricul şi criticul vorbesc un limbaj mai universal, mai savant, ei pot de asemenea să nu-şi atingă ţinta şi să-şi piardă direcţia, pentru simplul motiv că ştiu despre un scriitor atât de multe lucruri pe care scriitorul el însuşi nu le cunoaşte. Scriitorii pot fi auziţi plângându-se că influenţelor — educaţie, ereditate, teorie — li se dă o importanţă de care ei nu

Scanned with OKEN Scanner

sunt conștienți în actul de creație. Este autorul respectiv fiul unui arhitect sau al unui meșter zidar? A învățat acasă ori la universitate? Locul lui e după sau înainte de Thomas Hardy?" Și Virginia Woolf încheie paragraful cu una din ideile ce vor face epocă în „noua critică" (și aici subliniem că cele mai importante cuceriri ale acesteia vin chiar din meditația — sterilă, bovarică asupra artei — unor inși care au ratat din întâmplarea pură o meserie pozitivă pentru care cugetul lor era făcut): este raportul, de data aceasta, dintre operă și cititor, lectura producătoare de sens, lumea care se naște miraculoasă sub privirile noastre însetate de amăgire și uitare, de ieșirea din banalitatea și brutalitatea clipei ce vulnerează nu numai trupul, dar și sufletul nostru, nu numai o realitate vie, dar și un ideal care o transcende într-o opțiune a ceea ce omul consideră că trebuie să rămână umanitatea lui; este colaborarea dintre ceea ce se află *in potentia* și ceea ce se află deja *in actu,* raportul fertil care se restabilește între dorință, ca regulă a spiritului nostru, și realizarea ei într-un text material, ca excepție la care șansa ne-a fost favorabilă să participăm: „Totuși, poate că nici unul din aceste lucruri nu se află în cugetul lui atunci când scrie, iar ignoranța cititorului, așa cum este ea, aducând îngustime și limitare, are cel puțin avantajul că nu stânjenește ceea ce cititorul posedă, cu toate că în grad mult mai slab, în comun cu scriitorul: *dorința de a crea*" (subl. ns.).

În această devenire a conștiinței sub controlul — incontrolabil — al duratei (și aici nu trebuie ignorat intuiționismul bergsonian care, dacă, sub aspectul pur filosofic, este amendabil din cel puțin două părți în același timp, sub celălalt, al psihologiei artei, a rămas prodigios), durata e menită să dea unitate vieții noastre spirituale, să ne dea iluzia că participăm cu toții la spectacolul creației, fie ea materială, fie spirituală, dar cu un vector meliorist, ascensional, de *anabasis* și nu de *catabasis:* deci de restabilire a integrității, a unității lumii împotriva sciziunii care nu poate duce decât

Scanned with OKEN Scanner

la nefericirea și dezastrul concepțiilor alienante despre conștiința omului și natura sa dedicată, hărăzită unei fericiri ipotetice. Sau cum spunea Saint-John Perse la Stockholm, în 1960, când i s-a acordat Premiul Nobel, despre menirea poeziei și, deci a artei prin excelență, așa cum o înțelegea el ca ființă cu harul de a restabili ilimitatea umană: „Refuzând să disocieze arta de viață, sau cunoașterea de dragoste, ea este acțiune, pasiune și inovație, care-și deplasează mereu pietrele de hotar. Dragostea este căminul ei, nepăsarea îi este lege, iar locul pretutindeni, prin anticipație. Ea nu vrea să fie nici absență, nici refuz".

Unul dintre poeții puri ai secolului refuză deci ruptura dintre artă și viață, pe când M. Proust și V. Woolf, despre biografia cărora se știu atâtea „răutăți și mici scandaluri", ar părea că, dimpotrivă, o practică și o adoră. Dar sfâșierea dintre biografie și operă este o aventură la care nu poate renunța nici un artist, între cele două euri (și nu este Saint-John Perse un exemplu strălucit în acest sens, el rupând până și prin nume cariera sa diplomatică de vocația sa creatoare?) apărând totdeauna un geniu, adică, metaforic vorbind, în zile agnostice și atee, un înger de pază care, pe înserate, vine să ne închidă pleoapele și să ne întrebe: ce faptă bună ai făcut astăzi? Și, ca M. Proust sau V. Woolf, trebuie să vezi dacă poți răspunde: am încercat se reintru în ritmul nichtemeral, al trecerii armonioase de la zi la noapte și de la noapte la zi, am încercat să celebrez, să urmez elanul și fluxul conștiinței mele însetate de bucurie și adevăr.

Scanned with OKEN Scanner

PRIMA IUBIRE

Într-un „Cuvânt înainte“ la ediția din 1965 a poeziilor lui Eminescu, Tudor Arghezi scria cu sfială și gingășie (sfială și gingășie nu tocmai definitorii pentru firea sa contestatară, luciferică): „A vorbi despre poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă. Nu poate să ajungă vorba până la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă și să legene, din depărtare, delicata lui singuratecă slavă“ ... Într-adevăr, nu o dată mi s-a întâmplat ca, încercând, cu un prilej sau altul, să scriu câteva rânduri despre Poetul neamului nostru, un sentiment de stupoare aproape paralizantă să pună stăpânire pe mine, amuțindu-mi cuvintele și făcând să-mi cadă tocul din mână. Bineînțeles că nu numai eu am avut această reacție, de o violentă inhibiție, în fața colii albe (de asta l-am și citat aici pe marele vrăjitor al *Cuvintelor potrivite,* ca pe un argument al autorității, în cazul de față nu chiar blamabil), dar cu specificarea că, în

Scanned with OKEN Scanner

ceea ce mă privește, ea se instala numai când tema nu intra în obligațiile mele didactice, întrucât una mi se părea să descrii rezonabil un univers artistic coerent în motivațiile și articulațiile sale proprii, și complet altceva să îndrăznești un discurs în fața unei ființe sacre: ți se taie răsuflarea (dacă ești de bună-credință, nu?). Și explicații, aproximări ale unei astfel de angoase oarecum ciudate, cel puțin pentru un om care se ocupă totuși cu scrisul (dar mai ales pentru acesta, căci numai el cunoaște prețul și valoarea teribilă a actului!), ar putea fi mai multe, dintre care voi încerca să-mi deslușesc câteva.

Eminescu a fost acceptat și asimilat ca mit național (imediat după moartea sa, survenită acum aproape o sută de ani, la 15 iunie 1889) atât datorită valorilor artistice, etice, istorice, politice, filosofice ale operei sale vaste, cât și unui destin personal care nu se mai exprima numai pe sine, ci devenise un element exponențial pentru mag, poet și luptător. Scufundat în cercetarea secolelor trecute de glorie ale neamului, cu voievozi luminați și apărători de țară, Eminescu a participat ca puțini alții la luptele politice ale prezentului său fără a urmări nimic pentru sine, ci condus numai de un infailibil simț moral, a cărui fibră va dura tot atâta cât sub soare se va vorbi românește.

Identificată deci cu valorile absolute pe care și le construiește un popor, o voce aspirând la o sinteză în cea mai curată pietate în fața modelului trebuie să tacă. Eminescu este geniul național, dar pentru noi, moldovenii care ne-am petrecut adolescența și tinerețea în Iașii vechilor zidiri, el înseamnă mai mult, el este eroul acelor locuri și prima noastră iubire care, cel mai adesea, înseamnă adorație mută în totală și sfântă ignorare a comunicării prin cuvinte...

Dar nu numai acest fapt — prin el însuși copleșitor! — îl am aici în vedere, ci și altele, ce privesc destinul său individual și care-l singularizează într-o aureolă tragică: a fost nefericit în dragoste (toată poezia sa erotică stă sub acest semn funest), a murit de tânăr de boala cea mai cumplită. Iar

Scanned with OKEN Scanner

dincolo de dimensiunea istorică a luptătorului și doctrinarului ethosului național, care se opune înstrăinării și corupției moravurilor epocii, se înalță, desigur, statuia olimpiană, atemporală a poetului, așa cum este ea cioplită în versurile finale, implacabile ale *Luceafărului:* „Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece". Este în această metafizică a geniului proiectul artistic nu numai al romanticului Eminescu, dar și o mitologie care-l depășește și care circulă de atunci, de la hotarul literaturii române moderne, ca o componentă genetică intrată în folclorul despre structurile ieșite din comun: ideea că, dincolo de avatarurile personale, ceva supraviețuiește, rămâne incoruptibil, și acest ceva ține de esența creației în spirit. Iar când în mijlocul unui popor își face apariția miraculoasă un poet ca Eminescu, acel popor trebuie să fie fericit, fiindcă s-a născut a doua oară.

Scanned with OKEN Scanner

... DEINDE VIVERE...

Fericit este sufletul meu / scufundat în tăcere și așteptare / stau singur și ascult amurgul / cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită. ...Efortul comunicării zoomorfe presupune, desigur, un raport, o tensiune înflăcărată de interese și patimi, în care funcțiile celor două instanțe, celor doi termeni intrați în conflict se modifică mereu, într-o succesiune a cărei viteză de mișcare, în strictă dependență de natura și scopul procesului respectiv, tinde la anularea reciprocă a diferențelor inițiale, până la transformarea binomului în monom și a dialogului în monolog; conflict izvorât dintr-o lipsă și dintr-un exces, dar mai ales din condiția primară a heterogeniei factorilor implicați în această dramă teribilă a descoperirii celui mai eficient canal capabil să transmită mesajul: un conținut arbitrar, pus în evidență de o alternare nedeterminată de forme, până când acesta devine de nerecunoscut în raport cu ce a fost inițial, adică el însuși, o înghețată, o dogmatică

Scanned with OKEN Scanner

formă. Dezechilibrul relativ care stă la originea oricărei tensiuni create între două entități și necesitatea absolută a abolirii acestuia, astfel ca statutul diferențiat al emițătorului și receptorului să alterneze până la dispariția lor ca atare, determină însăși esența, finalitatea comunicării, în măsura în care un termen receptează un mesaj, îl transformă în variante nedeterminate până când îl asimilează și, în cele din urmă, se abandonează semnificației sale, aneantizându-se, adică identificându-se cu termenul dintâi care l-a emis. Entropia lui Clausius, ca sens al celui de-al doilea principiu al termodinamicii, seamănă până la identificare cu dialectica ambiguă (atâta timp cât mesajul încă nu a fost transmis, deci calea lui în experiența practică nu a fost încă trasată de experimentul teoretic einsteinian) a comunicării în care intră, fatal, lupul și mielul: la cele două capete ale firului, canalului, codului etc., cele două ființe își fac semne (nu-i așa?) până când una reușește să se facă înțeleasă de cealaltă, adică înțelegerea mesajului echivalează cu abandonarea, înfulecarea, asimilarea și încetarea procesului de comunicare între cele două instanțe: procesul a devenit o stare, monomul ia locul binomului, iar monologul, dialogului. Astfel încât, foamea și dragostea, cele două forțe romantice ale lui Nietzsche care duc lumea înainte, se definesc mai ales prin statutul lor de energii purtătoare de tensiune și dezechilibru, de furii neîmblânzite ale nevoii de comunicare zoomorfă.

Primum scribere, deinde vivere... Apologia pe care o face Barthes Textului, ca obiect suprem al plăcerii, ține, fără îndoială, de ridicarea acestuia la rangul și valoarea transcendentă a Mitului, mit care, numai aparent și paradoxal, poate să cadă sub incidența istorică a comunicării în timp, el rămânând, în fond, numai un prilej, o ocazie oferită pentru a-și dovedi încă o dată esența de arhetip. Variantele posibile ale acestui gen de cădere în timp care este actul lecturii nu alterează, așa cum s-ar crede, natura ontologică intangibilă a modelului inițial, deși un coeficient de nedeterminare a ceea

Scanned with OKEN Scanner

ce este el în sine rămâne valabil; şi tocmai acest coeficient îl apără, îl salvează de la asimilarea totală şi deci de la moarte. Obiectul plăcerii trăieşte ca atare prin ceea ce rămâne misterios, necunoscut în el, şi iată de ce, de pildă, proza istorică şi documentară are nevoie, pentru validarea ei, de confruntarea cu realitatea, în vreme ce Mitul îşi este suficient sieşi: el a realizat entropia la nivelul sistemului închis din care iradiază fragmente, fulguraţii, ca obiecte de cult ale sufletelor însetate de absolut.

Experienţa, procesul comunicării au o natură dramatică la nivelul gnoseologic, de transmitere a mesajului de la emiţător la receptor, dar însuşi mesajul — statutul său ontologic — am văzut că rămâne intangibil, nemodificat, în continuă emergenţă de sine, luând forma cameleonică a vasului pe care-l umple, a cititorului pe care-l corupe, îl converteşte la o nouă credinţă, fie ea şi numai de o clipă, dar, în nemişcarea ei revelată, triumfătoare cât eternitatea: ea este starea fericită care urmează procesului dramatic al căutării şi găsirii drumului, canalului, conductei necesare entropiei şi iluminării abrupte, repaosul tăierii dialogului şi reducerii sale la un monolog în care textul se reflectă pe sine ca un fericit Narcis, la adăpost de gelozia provocată de alteritate. Căci alteritatea, non-eul au fost abolite, suprimate şi asimilate într-un eu unic, fericit, dizolvat în tot ca o sămânţă roditoare în toate părţile sale: ...„atunci când scrii, împrăştii o sămânţă, poţi să-ţi închipui că împrăştii o sămânţă şi că, în consecinţă, eşti reintrodus în circulaţia generală a semineţelor“. Aceste cuvinte, care spun ceva despre semnificaţia orfică soteriologică a gestului de a scrie, de a-ţi exorciza moartea prin dizolvarea în text, îi aparţin tot lui Barthes.

... Iată de ce e bine ca atunci când te trezeşti dimineaţa, vegheat la căpătâi de concepte în odăjdii albe, apostoli ai învierii tale prin cuvânt, să murmuri: Fericit este sufletul meu / scufundat în tăcere şi aşteptare / stau singur şi ascult amurgul / cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

PRELIMINARII LA EXIGENȚELE INSULEI

Dar a limita frisonantul, teribilul mit orfic numai la cercul, oricum limitat, în ceea ce are el propriu, ca diferență specifică definitorie, — și, deci, exclusivistă, un fel paradoxal de înstrăinare involuntară, de existență într-o altă sferă a valorilor umane —, a considera, deci, orfismul ca punct de plecare și finalitate doar în problematica restrictivă a artei, este nu numai o prejudecată, un poncif cu o circulație variabilă în diferite medii sociale și în variate segmente ale timpului istoric, dar și o eroare în aprecierea de fond a vieții și acțiunii eroului trac. Astfel, dacă sub unghiul unei percepții și, desigur, în interpretarea fidelă a acestui strat fenomenal al lucrurilor, eroul antic este un poet care-și cântă preafericitele imnuri pentru a le continua, în virtutea destinului său, cu durerea, suferința și moartea, într-o hermeneutică a valorilor numenale, a substraturilor simbolice pe care le conține aceeași serie de acte, el reprezintă forma pură a trăirii în

totalitatea armoniei și reintegrării celor trei regnuri — mineral, vegetal și animal. Iar această reintegrare, dizolvare a *multiplului în unu*, înseamnă la rândul său exorcizarea morții, sau aspirația tragică a abolirii timpului în transcendența magică a artei.

Exorcizarea morții prin cântec, în sensul că acesta devine un medium abstract, dar și o soluție inefabilă, un receptacol în care se focalizează, se reîntâlnesc și se dizolvă cele trei regnuri perceptibile ale lumii, pentru a reveni la o armonie apriorică, primordială, adică la ceea ce au fost înainte de sfâșierea lor trichotomică, nu are, în planul său numenal, semnificația unei respingeri dureroase, viscerale, ci este cel mai grandios exercițiu euthanasic și care dă măreție omului. A muri în cântec, în imnul înălțat către forțele obscure ale universului, pentru a le readuce la lumină, sau, mai bine zis, în lumină, este, deci, nu însuși actul de a muri, de a dispare ca o făptură efemeră printre celelalte făpturi efemere, ci de a restabili o comuniune cu elementele veșnice ale lumii și a recuceri deci pacea și harul acestei comuniuni, resimțită ca însăși participarea la esențele imuabile ale lucrurilor, lucruri care, în nesfârșita lor generozitate, redevin, din unelte și mijloace de tortură pentru sufletele nelinștite, neîmpăcate cu propria lor natură, leagănul paradisiac al eminescienei *Cezara* (sau, după Mircea Eliade, *Insula lui Euthanasius*). Dar, până să ajungă aici, la sublima comuniune în moarte cu elementele, adică la reîntoarcerea la ceea ce a fost inițial, indestructibil și imuabil în spațiu, și etern în timp, eroul trebuie să treacă prin vămile durerii și suferinței — durere care aparține simțurilor, și care este doar forma viscerală a crizei ființei în fața acțiunii distrugătoare a timpului, și suferință care aparține numai omului rațional, ce are conștiința vremelniciei sale și a unei preexistențe edenice de care s-a rupt prin îndoială (privirea scurtă aruncată peste umăr a lui Orfeu, care i-a fost fatală).

Scanned with OKEN Scanner

Dacă mitul orfic, în ceea ce am spus că are esențial, — restabilirea legăturilor pierdute între cele trei regnuri prin exorcizarea morții în imn —, acționează în fenomenologia artei ca un *nexus* al oricărei forme în descendența ei de salvare din capcana timpului, *Cezara* lui Mihai Eminescu este tocmai proiectul pur al irezistibilei aspirații umane către această reintegrare, al restabilirii armoniei — prin moarte — cu formele veșnice, benefice ale unui spațiu privilegiat, consacrat, prin abolirea duratei malefice. După o viață în care nu au avut cum să-i fie străine bucuria, durerea și suferința, eroul caută un loc al împăcării (dar care loc edenic nu i s-ar fi cuvenit, nu i s-ar fi revelat în absența acestei experiențe multiple — bucurie, durere, suferință) între el, iluminatul, și lumea purificată de spiritul rău al timpului distructiv.

Forma patetică a iubirii, cu forța ei magică, explozivă, instantanee, forță care, în mitologia artei, funcționează ca măsură și criteriu ale existenței adevărate, este probabil cel mai important element care stă la baza idealului salvării din timp, a aspirației spiritului nostru de a reface unitatea (pierdută) cu ritmurile veșnice ale universului. Iubirea în infinitele ei ipostaze marchează întocmai această sete de absolut și, ca și în celelalte două pagini esențiale de exorcizare a acestuia, — moartea și arta —, natura ei constă, desigur, în comuniunea imprevizibilă dintre bucurie, durere și suferință, așa cum ne este înfățișată de toți creatorii din toate timpurile. Eminescu, în *Cezara,* reface în tușă romantică un ideal străvechi, Lampedusa, în *Profesorul și sirena,* reface calea îndărăt, dintr-un prezent verosimil, fiu al bunului-simț, către un spațiu și un timp legendar, la capătul căruia ar trebui să se afle același ideal soteriologic. (Nu este Lighea insula visată, magică, scufundată în legendă?) Dar scriitorul Gustav von Aschenbach din *Moartea la Veneția?* Chiar dacă agentul expierii sale pare într-un fel exterior destinului care l-a adus aici, nu e mai puțin adevărat că și el trăiește o cădere în timp, prin iubirea stranie, mântuitoare pentru Tadgio. Dure-

Scanned with OKEN Scanner

rea e un dat, o fatalitate fiziologică, — și aici deci angajarea se petrece doar la nivelul persoanei —, dar suferința e o experiență spirituală, și astfel ea capătă o valoare universală, adică este o treaptă către realizarea comuniunii cu dimensiunile infinitului univers. Suferința lui von Aschenbach că nu mai este Tadgio, a lui Pașadia că nu mai este el însuși (disparițiile sale la munte sunt revelatoare, nu?) ,seamănă cu suferința pietrei în absența lui Orfeu: este nevoia cântecului care ne scoate de sub sclavia duratei.

Scanned with OKEN Scanner

ANIMALE CAPTIVE

Astfel că, în duminica aceea, eu și bunul meu prieten, sculptorul Grigore-Joe Minea, cel care, atunci când a expus la Dalles portretul meu turnat în bronz, a emoționat inimile fragede — emoții pozitive, de bucurie, emoții negative, de invidie, după sex și cultură estetico-filosofică —, deci, în dimineața luminată feeric de drăgăstosul lui Phoebus sărut, ne-am hotărât, ce? să fugim de-acasă (vorba unui vesel coleg de breaslă care ține morțiș, ca un făcut, să-l confirme pe Bacovia în clătinarea din cap, cu rosturi pedagogice, a acestuia, „prin asta ești celebră-n Orient / o, țară tristă, plină de humor"). Dar unde fugim de-acasă? Ei bine, acolo unde e miracolul, unde, cum spune Shakespeare, „instinctele vechi, vagaboande, fac lanțul rutinei să sară". Să fugim, să evadăm, din noi înșine, din cercul negru, negru? nu, invizibil, de fier, al habitudinii, de parcă acest noi înșine ar deveni într-o bună zi un fel de închisoare, o carceră, loc de recluziune și peni-

Scanned with OKEN Scanner

tență forțată; rutina, obișnuința care te fac captivul unui eu dacă nu peste tot artificial, oricum trucat — aureolă apăsătoare plutind spre cugetele noastre ca o amenințare, o amintire a tenebrelor din care încă omul lui Platon nu s-a eliberat. Acest sentiment al vinovăției, că am uitat, am trădat puritatea instinctelor, a izvoarelor pe care ni le-a dăruit misteriosul, îndepărtatul taumaturg (pune mâna streașină la ochi și privește în urmă!), că trebuie să ne spălăm de dogmele vieții diurne, precum și speranța că vom redescoperi, luminiță palidă pitită într-un colț al sufletelor noastre pustii, copilăria pierdută, ne-a mânat pașii (adică automobilul, nu?) spre jungla mondială a fiarelor dintâi, dintotdeauna și dinaintea noastră, spre grădina zoologică. (Trebuie să recunosc că, spre cinstea lor, tinerele doamne care ne însoțeau au protestat, au implorat să nu mergem acolo, — căci, nu-i așa? aflându-se pe scara lumii sensibile mai aproape de spectacolul congener al zoomorfiei ultragiate, acesta le deprimă —, dar până la urmă a trebuit să cedeze conceptualismului nostru masculin, obstinat și obsedat de propria sa vanitate agresivă, prejudecată, apriorism, care lasă numai răni în urma sa, brazdă neagră din care așteptăm să răsară soarele într-o lume de dincolo.)

... Și iată-ne ajunși în pădurea Băneasa, dând nas în nas cu instinctele clare! Asta am vrut, asta am găsit. Nu că ne-am fi așteptat neapărat să ne angajăm în vreo farsă ludică (lume de pe lume, țipete strident colorate, bere, mititei și mititele, ô, saisons, ô, châteaux, quelle âme est sans défaut, o, vacanțe, o, castele, vai de păcatele mele — grădina antropologică o întrecea pe cea zoologică!), dar surpriza malefică, izbitura primită în plin de inimile noastre golite de sângele primordial, ne-a zguduit, ne-a lăsat muți într-o stupoare pe care o încerci rareori în viață, în clipe de revelație, când rămâi vid și aștepți să te umpli de un sens nou, misterios al lucrurilor: venisem aici, la grădina zoologică (o, Doamne, ai milă!), să ne lepădăm de pielea noastră diurnă și să ne reîntâlnim cu noi

Scanned with OKEN Scanner

înșine așa cum am fost inițial, nocturni și bogați de căldura și lumina soarelui vital, bucurându-ne de armonia minții și inimii cu amintirile străbune, metamorfozele vii ale apei și focului, aerului și pietrei din care suntem făcuți și în care ne vom preface la vreme. Și iată! Iată că nostalgia, dar, ce spun eu, nostalgia? setea teribilă, halucinantă pe care o încearcă spiritul nostru ca un deșert calcinat, pârjolit de veghea epuizantă, pururea neadormită a ființei, cea care naște pui vii și-i hrănește cu lapte (amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată), se izbește de realitatea simbolică, devenită materială, a acestor animale închise în cuști, proiecții, imagini dezolante, dar fidele, ale instinctelor noastre captive în cercul habitatului diurn: leul sobru și regal, moțăind blazat pe amintirea sfinxului de unde începe pustiul, fiorosul tigru Shere Khan, care se droghează cu barbiturice ca la casa de nebuni, sfâșietorul, tragicul, giganticul elefant Kala-Nag, cât templul de la Barabudur, cu piciorul legat în lanțuri de un țăruș de oțel înfipt în pământ, întocmai ca în nemuritorul, paradisiacul Kipling: „De cel ce-am fost să-mi spună gândul! Pripon și lanțuri aruncate / Mi-aduc aminte de străvechea putere, de a junglei sfadă / Eu nu mai port de azi încolo, pe-un pumn de ogrinji, poveri, în spate: / La cei cu mine deopotrivă, codreni, mă-ntorn. Când o să cadă / De somn pământu-n noapte-adâncă, eu voi porni, chemat de vânturi / Și de răcoarea de izvoare, la care vreau în zori s-ajung: / Să uit cu totul de cătușa cu care-ați frânt în mine-avânturi, / De stâlpul ce legat mă ține, când lung mă strigă frații-mi, lung".

...Uite, vezi, îmi spune doamna de alături, care întinde, timidă, prin grilajul de fier, o mână de iarbă fiorosului zimbru al lui Dragoș Vodă, omul seamănă cu toate animalele și cu nici unul. Da, îi răspund, dacă tata Darwin are dreptate „cum că omu-i o maimuță", atunci toți șerpii, crocodilii, păsările (struți, fazani sau pelicani), felinele, răpitoarele și blajinele, toate celelalte lighioane, adorabile sau inspăimântătoare ca

Scanned with OKEN Scanner

niște plăsmuiri ale visului (coșmarului) sunt trecutul, zestrea noastră ancestrală, viața sălbatică, liberă, înainte de a fi căzut sub jugul și în captivitatea rațiunii triumfătoare, cea care pune ordine cosmică în haosul genuin. Aceste animale în cuști sunt imaginea, proiecția în afară a instinctelor noastre căzute în captivitatea rațiunii. Nu voi spune ca Rousseau: „înapoi la natură" (nu e nici posibil, și nici de dorit, căci, Doamne ferește, mă tem de omul cavernelor), dar nu pot să nu observ că, așa cum animalele adunate aici, în grădina aceasta, au devenit un material didactic, un obiect de studiu, la fel și instinctele noastre au început să nu mai facă parte din statutul nostru ontologic, ci au ajuns un soi de rămășițe atavice, niște curiozități menite să satisfacă apetitul gnoseologic al omului modern căzut sub vraja abstracțiunilor. Or, e limpede — și avertismente avizate s-au dat în acest sens — că a renunța la o parte din ființa noastră, a reduce la tăcere și a ucide cu biciul de dresor al rațiunii partea instinctuală, nocturnă din noi, este un pericol nu numai pentru individ (vezi bolile psihice cauzate de lezarea, într-un fel sau altul, a vieții noastre subconștiente), dar și pentru o perspectivă mai îndepărtată a orientărilor în ecologia antropologică. Așa este, observă cu blândețe prietenul meu Joe, dar fără acest imperialism al rațiunii, de a domina și înlănțui instinctele vagabonde (cum îl citai pe Shakespeare), n-am fi ajuns niciodată să ne minunăm de aceste teribile fiare, una mai temută decât alta, într-o grădină pașnică, într-o duminică, la marginea Bucureștiului. Iar în stare de libertate existențială nu ți-aș dori să te întâlnești nici cu sângerosul lup Akela, nici cu mătăhălosul urs Baloo... Da, da, îi răspund visător, și totuși... amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată...

Scanned with OKEN Scanner

ÎMPĂRĂȚIA EULUI

Polarizarea statutului artistic, subconștient al eului față de cel științific, conștient al aceluiași eu (căci o ruptură între cele două nivele, cel irațional și rațional nu este posibilă în limitele ființei decât cu prețul căderii în patologie), oricât ar părea de ciudat, este subsumată, continuată în aceeași sferă uriașă a mitului orfic: lui Orfeu existența îi este permisă, binecuvântată numai la căldura ocrotitoare a dragostei întruchipate de Euridice, dar el calcă interdicția zeilor de a nu privi înapoi până ce ajunge la lumina zilei, fiindcă la un moment dat *s-a îndoit* dacă cea care-l urmează în călătorie prin țara umbrelor este într-adevăr soția lui, iubita lui. Această privire, această îndoială scurtă, diabolică, aruncată peste umăr, împotriva ordinii sacre a lucrurilor, echivalează cu pierderea credinței absolute ca statut ontic al dragostei și, în consecință, al ființei. A doua moarte a Euridicei și, de data aceasta, definitivă, se datorește exclusiv lui Orfeu și o va

Scanned with OKEN Scanner

antrena și pe a lui ca urmare fatală, implacabilă a unei clipe de rătăcire de la cântec (Euridice, nu?), ca principiu al adorației nesfârșite, principiu pe care l-aș formula astfel (dar numai din rațiuni de metodă): *amo, ergo credo, credo, ergo sum.*

Și acum se vede clar polarizarea pe care am urmărit-o ca pandant al celuilalt element, cartezian, științific al structurii eului: *dubito, ergo cogito, cogito, ergo sum.* Se înțelege de la sine că cele două nivele, afectiv și rațional, și, deci, formele care le exprimă într-o simplificare totală, nu există, nu au existat și cu atât mai puțin vor exista separate și în stare pură, deși despre vârsta auroralã a lumii se poate spune că trăia mai curând din iubire și credință, spre deosebire de timpurile care, de la Descartes încoace, și-au impus imperativele, exigențele acute ale îndoielii ca dinamică a cugetării. Coborârea lui Orfeu în infern pentru a o căuta pe Euridice corespunde, într-o hermeneutică gestuală, cu scufundarea artistului în subconștient, în straturile profunde ale eului, pentru a găsi acolo argumente neclintite ale operei, rațiunea arhetipală (atât în sens psihologic — Jung, cât și mitic — Eliade) care face ca efortul său creator să devină posibil. Această călătorie autoscopică, această imersiune din ce în ce mai lentă, mai blândă (o blândețe care se apropie, aduce aminte de sufletul extatic al morții) în fântâna împărătească a eului este, la limită, nu numai o aventură teribilă ce poate fi interpretată ca o psihanaliză proprie a artistului, ca o încercare a sa de a se vindeca de prezența imaginarului prin logoterapie, ci mai mult decât atât: pentru a nu se mărgini la o comunicare efemeră, superficială cu un grup social restrâns, el trebuie să renunțe la experiența strict personală depozitată în conștientul individual, pentru a atinge straturile cele mai adânci, arhetipurile formative ale inconștientului colectiv (de asemenea Jung). În faimosul eseu intitulat polemic *Contra lui Sainte-Beuve,* Marcel Proust face tocmai apologia acestui eu artistic, profund, care a avut puterea să se lepede, să

Scanned with OKEN Scanner

renunțe la accidentele exterioare ținând de biografismul său, adică face apologia operei care a avut tăria să-și taie cordonul ombilical de omul care a creat-o. După ce îl citează pe ilustrul critic cu metoda chestionarului biografic, adică o metodă univocă naturalistă care vrea să explice opera prin om, și anume: „Atâta timp cât asupra unui autor nu ți-ai pus un anumit număr de întrebări la care nu ai răspuns (...) Ce gândea el despre religie? Cum îl impresiona spectacolul naturii? Cum se purta cu femeile? Ce părere avea despre bani? Ce viciu avea sau ce slăbiciune?“ (Și aici facem paranteza noastră, întrebându-ne cu stupoare, la rândul nostru, cum și-o fi explicat Sainte-Beuve *Iliada* sau *Cântecele lui Maldoror* dacă nu știa nimic nici despre Homer și nici despre Lautréamont?) Ei bine, după ce divulgă această rețetă senzațională pentru judecarea (da, judecarea operei, nu analiza, studiul ei!), genialul romancier scrie aceste rânduri reluate ca motto și paradigmă de către orice estetică a timpurilor noastre: „această metodă care constă în a nu despărți pe om de operă (...) ignoră ceea ce ne învață o analiză cât de cât adâncită în noi înșine: cartea este produsul unui alt eu decât cel pe care-l manifestăm în obiceiurile noastre, în societate, în viciile noastre. Încercând să-l recreem în noi, în străfundul ființei noastre, putem ajunge să înțelegem acest eu, dacă vrem să încercăm să-l înțelegem. Romanul *În căutarea timpului pierdut* exprimă, într-o măsură covârșitoare, efortul uriaș de purificare a acestui eu autentic, strălucitor ca în prima zi a lumii, de a se curăța de zgura cotidianului nesemnificativ, de a deveni, cu un cuvânt, ceea ce este artistul prin el însuși, adică prin operă, și nu prin alteritatea sa aleatorică. Apoi, ca și în poezia lirică îndeosebi, este relevabil în marele ciclu proustian rolul de *natura naturans* pe care-l are timpul în devenirea ființei și desăvârșirea ei ca operă, ca scop și ca finalitate a oricărei arte întemeiate pe Logos (Bergson, al cărui intuiționism a influențat decisiv gândirea lui Proust, numea această aptitudine a timpului de

Scanned with OKEN Scanner

a deveni ființă și durată creatoare). Dar Timpul nu numai construiește, dă iluzia unei teleologii pozitive, a ființei care năzuiește din toate puterile să devină ea însăși, adică operă nemuritoare, ci mai ales are voluptatea satanică de a-și devora propriii copii. Și atunci? Ei, atunci iată că un alt element ontologic, cu un rol cel puțin la fel de important ca Timpul, îl are iubirea, iubire care prin structura ei de adorație, de extaz și beatitudine poate opri în loc scurgerea vremii, poate deveni, asemenea clipei faustice, un argument al veșniciei ființei conștiente că este muritoare. Așadar, problema cuceririi împărăției eului orfic (sau artistic, cum îl numește Proust) este o problemă de autocunoaștere, iar această autocunoaștere sau iluminare noi o vedem realizându-se pe calea iubirii. A ajunge însă la miezul, la esența pură a spiritului, a sufletului nostru nu înseamnă că avem în vedere un purism à la Bremond, ba, dimpotrivă! Chiar în marea operă a lui Proust, alături de paradisul sfâșietor al copilăriei, pe numele său Combray, își fac apariția pagini, volume întregi (*Sodoma și Gomora,* nu?) mirosind nu a smirnă și tămâie, ci a catran și pucioasă și, în contra oricărei mistici „puriste", parcă îl auzi pe autor (sau erou?) lansându-și invitația tenebroasă pe un ton de sporovăială cordială: *Vade mecum, Satana, Vade mecum, Satana!* Încât observăm că poetul orfic, artistul modern pentru a ajunge la sine, la miezul de foc al operei pe care o conține în fază de proiect, trebuie să ducă o existență integrală, să încerce toate posibilitățile de cunoaștere (autocunoaștere) pe care i le oferă șansa, iar când acestea nu apar, să le provoace! Adică lui nu trebuie să-i fie străin nimic din ceea ce există pe pământ, el trebuie să tragă cu urechea, de asemenea, la ce se poate auzi din cer și, nu mai puțin, să arunce din când în când câte o privire (precum Orfeu) la ceea ce se mai întâmplă și pe sub pământ! El trebuie să se substituie principiului armoniei universale prin cunoaștere, să devină monada supremă a lui Leibniz.

Scanned with OKEN Scanner

O PETALĂ DE TRANDAFIR

Astfel că, în deznădejde fiind și în dispreț pentru cele pământești, nu crezi că scufundat în memorie, adică reîntors în pântecul mamei tale, acolo unde ai fost fericit și neștiut de nimeni (vai de tine, vai, Oedip!), acolo unde ești apărat numai de imaginea unei petale de trandafir, grădină absolută a copilăriei tale, deci călcând pe trepte de cristal, privind în oglindă sau în timpul revolut cu aceeași bucurie și inocență de parcă ai fi aici și nu dincolo, printre oameni și nu printre îngeri, au nu crezi deci că setea ta de cunoaștere se va potoli coborându-se în anamneză, în tăcerea pătimașă pe care numai trecutul o aruncă deasupra noastră ca pe un cer plin de stele strălucind în enigmă și suferință? (Dansează pentru mine căci stelele-s curbate / în jurul tău ca o recunoștință / luminile se-ndoaie pe cer de greutate / eu de lumină și de suferință). Enigmă, taină și mister, răspund eu cu promptitudine și, fără îndoială, nelipsit de o nuanță, de un gust al parodicului (de

Scanned with OKEN Scanner

a-l lua pe Dumnezeu în râs!), și cred din tot sufletul că voi fi iertat, pentru că o fac din iubire, Enigmă, Taină și Mister spun toate cărțile sacre (și pentru asta adu-ți aminte de Biblie de Platon, de Shakespeare sau Kant), dar astfel unde ne va duce teama de zei, nu bănuiești că trupul meu va rămâne fără suflet? nu crezi că voi iubi? nu crezi că voi muri?

Astfel îmi vorbi într-o sfântă dimineață de toamnă amicul meu din copilărie (Socrate!), căscând ușurel, numai din gigantica lui decență și cult al manierelor umane, astfel îmi vorbi ca și cum ar fi fost deci oglinda și copilăria mea, cerul meu înnorat prin care vine vremea și își spune cuvântul. Și astfel vorbii Eu: Dar închipuiește-ți, prea bunule, că, tocmai cum ai zis la început, nu pot renunța la mine decât dacă aș fi o imagine a spațiului și nicidecum a timpului, iar încă trăind, adică făcând umbră pământului (și nu soare mormântului!), eu trebuie să cad în cripta melancoliei, în sfâșierea ființei, ca reper în sfâșierea universală, sfâșiere pe care dacă o gândesc, nu are nici început și nici sfârșit, ca însuși locul unde ne avem și nunta și moartea: N-ai văzut pe negru nor / vânt negru de amor / alergând într-un picior / diavol înspăimântător / bând din sticla lui de zor / bând cu poftă și cu spor / n-ai văzut întâmplător / sus pe nor jos pe covor / alergând într-un picior / Mozart sau Apolodor / diavol înspăimântător / n-ai văzut în negru zbor? Și astfel trebuie să tragem concluzia timpului, îmi spuse cu destulă bucurie, dar și cu detașarea lui benefică pentru omenire, amicul din copilărie. Trebuie să știi să te abții *(epoche!)*, ca și cum porunca nu era sădită, bine înrădăcinată în memoria mea exhaustivă, de parcă aș fi cunoscut sensul vieții fără chinuri și fără medici. Căci, Doamne, strălucirea timpului, oglinda care se sparge nu înseamnă oare și destinul nostru de rândunică? o rândunică (ce) trăiește mai mult (sau mai puțin?). Suntem păsări ale cerului și nu ale pământului, îmi șoptește amicul meu de șaptezeci de ani, dar când vine noaptea, aici vom adormi, aici ne vom regăsi

Scanned with OKEN Scanner

dulcea pace, visata bucurie a somnului, şi să nu visăm la nimic.

Dar căderea frunzelor mi-a acoperit chipul, ele au început să dea o nouă culoare memoriei, o memorie care mă duce iarăşi în trecutul lui Ezra Pound, care, bineînţeles, şi cu înţelepciune, îl reia pe divinul Platon (A şti înseamnă să-ţi aduci aminte!). Nu ştim decât ceea ce am iubit!

P.S. Aceste rânduri de o neobişnuită acuitate le-am descoperit într-o sticlă băută de Edgar Poe, pe când el, bineînţeles, nu îndrăznea să se gândească la timpurile moderne, de parcă acestea ar fi ultimele clipe de care omul se mai poate bucura. Adică despre forţa spiritului său de a părăsi trupul, spiritul fiind masculin, iar trupul, nu-i aşa? feminin, dar coborându-se cu ardoare acolo de unde l-a părăsit (pentru totdeauna, nevermore), cum spune şi Dante (la Vedova) întru amintirea marii poveşti despre puterea de a crede şi de a nu crede în nimic. Fiindcă, spune-mi tu, preabunule, cine este văduva dacă nu biserica, trupul tău radios părăsit înainte de vreme? Nu ştiu ce vrei să spui, dar poate îţi aduci aminte de Lebădă, nu despre Castor sau Pollux, ei fiind acelaşi lucru, aceeaşi fiinţă, sau acelaşi obiect de conversaţie (n'est-ce pas?). Da, îmi spune amicul din copilărie, dar la Vedova este nu numai biserica părăsită de mirele, stăpânul ei cunoscut, ci mai ales sufletul care părăseşte trupul. Acestea pentru astăzi.

Scanned with OKEN Scanner

O, BUNĂTATE, O, CANDOARE!

După cum spuneam data trecută, ieşirea din durată, abolirea timpului ca dimensiune primejdioasă, destructivă a fiinţei (şi deci a conştiinţei, esenţa omului fiind nu atât trupul în materialitatea sa fiziologică, deşi aceasta este carcera — sau templul — prin care îşi duce spiritul său tutelar, autarhic şi creator, creator în proiect, în modelul pe care şi-l face despre sine şi despre universul în care trebuie să trăiască), deci această dimensiune temporală, angoasantă în mod fatal sub aspectul finalităţii sale, este o preocupare majoră a artei moderne, dar nu numai a ei. Ea, această obsesie, a căpătat în vremurile noastre doar un teren nou sub care se relevă în practica spirituală, elementul nou constituindu-l laicizarea hotărâtă a elementului de salvare de sub ameninţarea unui sfârşit oricum ineluctabil, dar care poate fi întâmpinat fără strigăte isterice şi conjurarea forţelor oculte.

Scanned with OKEN Scanner

Dar faptul că obsesia abolirii timpului este o nevoie reală a conștiinței omului și nu o construcție arbitrară și periferică, un drog trimis din spațiile extraterestre cu intenția malefică de a corupe rasa umană și de a o arunca din nou în bezna cavernelor preistorice, se vede și din rolul jucat de eroii și zeii antichității, precum și de cărțile sacre ale diferitelor popoare, în relevarea unității oamenilor de pretutindeni, indiferent de culoarea și religiile sub care au ajuns la civilizație.

Pornim de la adevărul, demonstrat de științele omului mai ales în secolul nostru, că miturile antichității pot (și trebuie) să fie interpretate ca forme arhetipale ale inconștientului colectiv și că deci ele pot fi analizate într-un spirit nou, adică nu în narațiunea lor uimitoare și naivă, ci în sensul în care ar constitui semne, simboluri ale actelor noastre, dincolo de percepția lor imediată. Studii de tot felul, mai aplicate sau mai fanteziste (deși pentru așa ceva îți trebuie, într-adevăr, multă știință, dar neapărat mult mai multă imaginație), s-au făcut și eu nu vreau să tratez în proză astfel de mistere care stau la pândă în jurul lucrurilor, faptelor, gesturilor noastre, ci o să încerc doar o nouă lectură a faimosului *descensus ad inferos* al lui Orfeu.

O semiotică a tragediei cântărețului antic din unghi psihanalitic, în sensul în care el trebuie să viseze ce i se va întâmpla, atât lui cât și structurii, simbolului profund sub care își desăvârșește destinul prin operă, prin cântec (Euridice spuneam altădată, nu?) ne sugerează că încercarea teribilă prin care a trecut, simbolizată prin coborârea în Țara umbrelor inconsolabile (în realitate, o invenție, un fel de expansiune a simțurilor îngrozite de moarte) este în propriul său eu, în bezna infernală a subconștientului, iar acolo a trăit aventura care avea să-l ucidă. Căci, în subconștient, în straturile cele mai adânci ale ființei, se zămislește și începe să se intoneze imnul celui mai pur poet de sub soare, iar el, prin imprudență, neglijență, dar și morbidă curiozitate și-a

Scanned with OKEN Scanner

coborât acolo privirea ucigaşă, dorinţă a conştientului să se cunoască pe sine, dar cine era acest sine?

Era însuşi cântecul, Euridice, operă a iubirii inocente pe care o va prihăni cu privirea sa plină de spaimă că a înşelat zeii, adică cele două forţe tutelare: bunătatea şi candoarea, o bucurie înaltă a spiritului, dar şi credinţa nesfârşită în puterile veşnice ale universului. Această privire a artistului în inconştientul său, nu numai imprudentă, dar de-a dreptul nefastă, privirea care avea să determine originea şi învierea operei sale, o asemăn cu a unui fotograf care ar deschide uşa camerei obscure în timpul developării filmului, voalându-i imaginile. Astfel s-a destrămat ca un fum Euridice (cântecul), iar despre moartea lui Orfeu însuşi ce ne spune mitul, cum să o interpretăm? El a fost sfâşiat de Erinii, Eumenide (cum vrei să le numeşti), dar acestea sunt, de fapt, remuşcările care-l sfâşie pentru acea privire de neîngăduit ce i-a prihănit iubirea (Opera?), tânguirile după inocenţa pierdută. Căci, vai, cine şi-a pârjolit ochii la flăcările iadului şi a băut din apa Styxului, nu mai poate fi inocent! O, bunătate, o, candoare, voi sublime chipuri ocrotitoare ale dragostei şi artei, singurele care ne dau puterea ieşirii din Timp!

Scanned with OKEN Scanner

„EU SUNT CEL CE SUNT"

O, Hermes Trismegistul, tu, mare maestru al cunoașterii divine și profane, hierofant binecuvântat de zei și de oameni, de ce oare, când ți-am cerut ajutorul să trec pustiul (cu sicriul) acestei zile vorbitoare (fiindcă noaptea mă descurc singur în lumea umbrelor), de ce oare mi-ai răspuns în doi peri, așa cum ai învățat de la viclenii greci: „Ceea ce se află deasupra se află și dedesubt" ? Adică nu există nici ieri, nici mâine, nici trecut, nici viitor, ci un timp omogen, fără patimă axiologică, un timp metafizic al celui care trăiește într-un veșnic prezent și care, ceea ce a visat ziua, în timpul vieții, va întâlni cu adevărat noaptea, pe tărâmul morții: „Cu mâne zilele-ți adaugi, / Cu ieri viața ta o scazi / Și ai cu toate astea-n față / De-a pururi ziua cea de azi (...) Priveliștile sclipitoare / Ce-n repezi șiruri se dișteru / Repaosă nestrămutate / Sub raza gândului etern". Timp suspendat, spațiul vid și negarea absolută a mișcării în lumea ideilor perfecte,

Scanned with OKEN Scanner

în ordinea ideală a esențelor, odihna, rapaosul și extazul aleat al *Cuvântului*, *versus* curgerea, nesomnul și agonia heracliteană a *cuvintelor*: să locuiești în interiorul verbului ca într-o catedrală mută, ca într-o temniță vorbitoare, și să te rogi sau să strigi, totuna! și astăzi, ca întotdeauna, astfel: *de unde venim, cine suntem și încotro mergem*?

Trup al meu risipit în negurile nopții, în aburii somnului, dacă aș putea să te adun în vasul de cristal, în sicriul acestei zile, în acest început, în acest răsărit de soare palid care vine de la Oceanul Înghețat de Nord călare, ca un strigoi, pe turla acestei puști de cuvinte, arătându-și pumnul; pumnul scheletic, amenințător, la ceruri: nu suntem decât ceea ce devenim! și, cu răsuflarea tăiată de alergătură, scrâșnind și clănțănind din dinți, mai aproape de liziera pădurii de simboluri a lui Baudelaire, dar în același punct, acolo unde-a fost inițial: *nu devenim decât ceea ce suntem*!

Deci spațiul omogen și timpul în extaz, ipostaza Egoului absolut, nu-mi mai trimite, ca pe o consolare și un semnal, vestea că *est modus in rebus, sunt certi denique fines*, ci că există un Dumnezeu infinit în spațiu și veșnic în timp, care nu poate fi cunoscut, determinat prin alte însușiri străine de El, așadar care nu se poate defini decât tautologic, prin El însuși. Este numele Atotputernicului, dar și al poeziei, care tinde să nu se mai exprime decât pe sine, finalitate fără alt scop decât cel preexistent înainte de a se naște, conținută în principiul infinit în determinațiile și consecințele sale: *individuum est ineffabile*, individualul este de neexprimat, așa cum l-am întâlnit, iluminat de bucurie și uimire, într-un paragraf (3) al *Exodului*, când Dumnezeu îi vorbește (poruncește) lui Moise dintr-un rug aprins, lângă muntele Horeb: „Și El i-a zis: «Nu te apropia de locul acesta; scoate-ți încălțămintele din picioare, căci locul pe care calci este un pământ sfânt»“ (3,5). „Și Moise a zis lui Dumnezeu: «Iată, când mă voi duce la fiii lui Israel și le voi spune: Dumnezeul părinților voștri m-a trimis la voi și ei mă vor întreba: «care

Scanned with OKEN Scanner

este Numele Lui?», ce le voi spune?»" (3,13). „Şi Dumnezeu a zis lui Moise: «EU SUNT CEL CE SUNT». Şi a adăugat: «Vei spune fiilor lui Israel: EU SUNT, m-a trimis la voi»" (3,14).

Dintotdeauna *am ştiut*, în sensul că am avut intuiţia obscură, tainică, neexprimată în limbajul, în discursul diurn al logicii formale (spuneţi-mi ce este logica? o ştiinţă albă, o magie albă? spuneţi-mi ce este logica?), am ştiut că între artist şi Dumnezeu, între poezie şi rugăciune, există cel puţin o legătură nu numai în planul efectelor reprezentate „cu gândiri şi cu imagini" până la simplificarea aristotelică în conceptul tautologic al *mimesis*-ului (cine pe cine imită? arta imită viaţa sau viaţa este un succedaneu, o iluzie, o umbră a umbrei, o imagine palidă a lumii adevărate, transcendentale a ideilor, i.e. a lui Dumnezeu?), dacă nu mai mult: ele au în punctul lor originar un statut ontologic comun, astfel că alternativa care mi s-a impus cu putere, şi despre care am scris nu o singură dată: scrisul este o contestaţie sau un elogiu? o sfidare sau o imitare a Demiurgului? („Eu ar trebui acum la bătrâneţe / să renunţ la sensul cunoaşterii / binelui frumosului şi adevărului / dar sunt eu demn de toate acestea // nu sunt oare culpabil / şi păcătuiesc în fiecare zi / ca un avocat al răului / batjocorind natura divină // prin însăşi esenţa mea / de revoltat împotriva creaţiei / nu sunt oare cel vinovat / că propun ipoteza altei lumi // decât aceea în care ne-a fost dat / să ne găsim mormântul / nu sunt cel care aduc Demiurgului / un afront cu gura vorbitoare / că sunt un mesager al veşniciei?"), mi s-a părut că-şi află aici, în textul sacru al *Bibliei*, dacă nu o rezolvare ultimă (şi de ce nu?), atunci o alinare pentru sufletul meu tulburat de credinţă şi vai, atât de adesea, de îndoială, spaimă şi amărăciune: dacă în *Vechiul Testament* însuşi Dumnezeul evreilor, Iehova, îşi spune „EU SUNT CEL CE SUNT", şi dacă, la limita ideală, un text poetic nu trebuie să se comunice decât pe sine şi nu pe altcineva, avându-şi un mesaj inefabil, inexprimabil în alţi

Scanned with OKEN Scanner

termeni, în alt limbaj autoreferențial, închizându-se hermetic în incomunicabil și tăcere, astăzi pot spune încă o dată că, dat fiind statutul ontologic de omonimie, de ființă care se recomandă pe sine până la identificare și tautologie, egală cu ea însăși — eu mă exprim pe mine însămi, eu sunt ceea ce sunt —, astăzi, în această noapte de martie cu viscole și zăpezi uriașe, un dar al Providenței, și cu *Sfînta Scriptură* deschisă la începutul *Exodului*, voi spune că poezia nu este *o deformatio*, *o contestatio*, ci *o laudatio*, *o imitatio Dei*.

Așa cred astăzi, dar ce va fi mâine, răspunde-mi tu, Hermes Trismegistul!

Scanned with OKEN Scanner

ÎNGERUL TENEBRELOR

Iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze / porcii din mocirla subconștientului / ce-ar fi să-mi întindă o mână de prieten / prin fereastra udă de sudoarea frunții? Trebuie să strig cu glas mut, de tunet, să se audă până în fundul iadului: veniți, demoni, aici în lumina divină a soarelui, înaintea strălucirii orbitoare a judecății lui Dumnezeu, zburați ca o furtună cu aripile voastre negre până la marginea conștiinței mele, fereastră prin care răzbate privirea lucidă și vede dincolo de întunericul trupului meu bântuit de dragoste și dor de moarte: „Mai departe, mai departe, / Mai încet, tot mai încet, / Sufletul nemângâiet / Îndulcind cu dor de moarte": materia aceasta cu sensuri policrome / se sparge-n mine ca un geam / prin care iată Doamne cum negrele fantome / se uită lung la mine și latră ham-ham-ham.

„Oricine crede în El, nu este judecat: dar cine nu crede, a și fost judecat, pentru că n-a crezut în Numele singurului

Fiu al lui Dumnezeu. Și judecata aceasta stă în faptul că, odată venită Lumina în lume, oamenii au iubit mai mult întunericul decât lumina, pentru că faptele lor erau rele. Căci oricine face răul, urăște lumina, și nu vine în lumină ca să nu i se vădească faptele. Dar cine lucrează după adevăr, vine în lumină, pentru ca să i se arate faptele, fiindcă sunt făcute în Dumnezeu" (Ioan).

Se roagă impasibil în uitarea de sine / poetul cioplindu-și peștera crepusculară. Așadar, în lumina galbenă, incestuoasă a amurgului, stau și privesc în jos, spre un orizont îngust, aproape să-l atingi cu mâna, de la fereastra casei mele ridicate pe o moviliță de pământ uscat și groaza celor văzute înaintea mea nu-mi face să tresară nici o lacrimă pe obraz, nici inima în piept, de parcă aș privi, dar n-aș vedea, de parcă aș asculta, dar n-aș auzi: la câțiva pași de temelia uscată a casei mele înălțate pe un dâmb crepuscular, începe o mlaștină plină de noroaie negre, unde se zbat, prăbușiți și zvârcolindu-se, lovindu-se, cu o cruzime bestială, cu picioarele în burtă, în cap, în coapse, fără să scoată un strigăt de durere, patru-cinci siluete umane, goale, dezbrăcate, îmbrăcate într-un strat gros de noroi, îndărătul căruia nu le mai pot deosebi chipul, nici ochii, doar gurile ce se închid și se deschid spasmodic, încercând să tragă aer în piepturile noroioase, ca peștii monstruoși scoși din apă și aruncați pe mal, încercând să muște? siluete goale zbătându-se și izbindu-se în acea groapă lugubră de noroi din fața casei mele, eu privind impasibil în jos de la fereastră în lumina bolnavă, galbenă, crepusculară. Și peste această agitație oarbă și rece a celor patru-cinci siluete negre tăvălindu-se în noroi, lovindu-se cu o violență de moarte (oare nu sunt porcii din mocirla subconștientului? nu cumva proiecții ale simțurilor mele adormite, instinctele vechi, vagabonde, făcând lanțul rutinei să sară?), din mijlocul acestor bestii feroce (*ferox sum et nihil ferocis a me alienum puto*) culcate și agitându-se în glod, izbindu-se cu o cruzime așa cum nimeni n-a mai văzut niciodată

Scanned with OKEN Scanner

(poate... poate...), mute, fără cuvânt, fără strigăt, în mijlocul acestei bălți noroioase, agitate de lovituri bruște fără pic de milă, se înalță pe orizontul îngust, crepuscular, aproape să-l atingi cu mâna, o siluetă înaltă-înaltă, subțire ca un par giacomettian, la fel de neagră și acoperită de noroi ca și celelalte de la picioarele sale: numai că această apariție subțiratică, deșirată, pe care flutură zdrențele cele mai negre din lume, ca un par noduros, plin de negi labili și versatili, cu o tărtăcuță ovală în loc de cap, un cap de șarpe sau de pasăre, întorcându-se brusc, spasmodic, când din față, când din profil (care e fața, care e profilul?), de parcă s-ar înșuruba-deșuruba automat, într-un atac de epilepsie, mereu reluat, reflex automat: față și profil, Doamne, iar dincolo de acest grup de humanoizi infernali (porcii din mocirla subconștientului), bălăcindu-se, izbindu-se în noroaiele negre, o mlaștină adevărată, cu stuf și ape murdare, din care ies la suprafață turelele unor tancuri, cu țevile lor de tun îndreptate parcă spre fereastra deschisă a casei mele, de unde, cu bărbia sprijinită în podul palmei, contemplu impasibil această dramă a întunericului, în lumina galbenă, incestuoasă a amurgului, a orei dintre câine și lup!

Vai mie care am putut să privesc aceste făpturi chinuite de demoni și încă n-am murit de tot: „Când a ieșit Isus la țărm, L-a întâmpinat un om din cetate, stăpânit de mai mulți draci. De multă vreme nu se îmbrăca în haină, și nu-și avea locuința într-o casă, ci în morminte. Când a văzut pe Isus, a scos un strigăt ascuțit, a căzut jos înaintea Lui și a zis cu glas tare: «Ce am eu a face cu Tine, Isuse, Fiul Dumnezeului Celui Prea Înalt? Te rog nu mă chinui». Căci Isus poruncise duhului necurat să iasă din omul acela, pe care pusese stăpânire de multă vreme, și era păzit, legat cu cătușe la mâini și cu obezi la picioare, dar rupea legăturile, și era gonit de dracul prin pustii. Isus l-a întrebat: «Care îți este numele?» «Legiune», a răspuns el; pentru că intraseră mulți draci în el. Și dracii rugau stăruitor pe Isus să nu le poruncească să

Scanned with OKEN Scanner

se ducă în Adânc. Acolo, pe munte, era o turmă mare de porci care păşteau. Şi dracii au rugat pe Isus să le dea voie să intre în ei. El le-a dat voie. Dracii au ieşit din omul acela, au intrat în porci, şi turma s-a repezit de pe râpă în mare, şi s-a înecat. (...) Oamenii au ieşit să vadă cele întâmplate. Au venit la Isus şi-au găsit pe omul din care ieşiseră dracii, şezând la picioarele lui Isus, îmbrăcat şi în toate minţile; şi i-a apucat frica" (Luca). Iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze / porcii din mocirla subconştientului / ce-ar fi să le întind o mână de prieten / prin fereastra udă de sudoarea frunţii. Prin fereastra luminată a minţii, a conştiinţei mele vinovate de ceea ce a văzut, mă uit la aceste făpturi nefericite, înspăimântătoare ale întunericului, şi le trimit un salut cordial, frăţesc, fluturând o batistă, arborând la uşa casei mele ruinate *(Casa Usher?)* drapelul roşu şi negru al artei. Eu ştiu suferinţa demonilor, dorul lor de Patria din care au fost alungaţi (Magritte) de un Dumnezeu tiranic, gelos şi răzbunător *(Iahwe)*, *căci* eu însumi m-am adăpat la apa Styxului şi mi-am pârjolit ochii la flăcările iadului: în elementul lor m-am plâns de element, de parcă am mai murit cândva: amurg surâzând umil sub fereastră / câine pierdut în valurile mării/ vino aici eu sunt fratele tău / tremur din palme nesigure // sfere de aur cândva / blând s-au rotit în cer nu le mai văd/ acum stau aici ferestrele dorm / parc-am murit de mult. Casa mea plutind acum pe valurile mării: în fiecare noapte mă vizitează vampirul meu iubit şi-mi suge sângele din vine, până când din roşu, cum era în timpul zilei, se face albastru şi mă trimite spre cer, spre casa morţilor nemuritori, în extazul prevestitor al sfârşitului; şi, vai, nu departe e ziua când acestui strigoi i se bate un ţăruş în inimă: îngeri albi te-nvăluie / ce surâs va fi / pe flacăra sfântă a gâtului / fulgii cad aproape e moartea / şi sărutul meu de pe gura lor // umbre tăcute se pierd / în peştera fără lumină / acum se apropie de pieptul nostru / acel brad verde alungat din ceruri.

Scanned with OKEN Scanner

De aici, din intermundii, dintre cele două lumi, de la fereastra luminată a casei mele înălțată pe o moviliță uscată de pământ, pe umbra călătoare a valurilor mării, contemplându-mi impasibil chipul în oglinda de gheață a sângelui albastru, îți spun: îți mulțumesc, Dracula, care-mi veghezi somnul cu sărutul tău, golindu-mă de sânge până la leșin și până la extazul morții: zorii adorați de mine-n intermundii // pământ pierdut de pasăre în roz ghețar / cum voi putea fi sigur așteptând la porți / că nu port vina celui fără suflet.

Scanned with OKEN Scanner

STRIGOI ŞI FANTOME (I)

„Trăim nişte vremuri / să te cutremuri", spuneam eu, cu zâmbetul pe buze şi cu moartea în suflet, înainte de marele, iluminatul, sacrificialul decembrie '89, când, spre deosebire de celelalte popoare din Estul Europei, căzute sub zodia nefastă a ocupaţiei bolşevice, care au pierdut războiul rece cu democraţiile occidentale fără să tragă un foc de puşcă (Doamne, bine că s-a întâmplat aşa!), noi, românii, în loc să ne formalizăm ca ceilalţi, făcând aşa-zisa „revoluţie de catifea", cu voie de la poliţie, în care au excelat cehii, ne-am apucat să ne omorâm între noi: ce farsă tragică, ce teatru lugubru, să capitulezi în faţa capitaliştilor care ne aduceau libertatea, cu o inutilă, criminală şi absurdă jertfă, contrazicând regula jocului, unde nu fusese prevăzut războiul cald, vărsarea de sânge. Dar acum, după trei ani şi jumătate de la evenimentele din decembrie, şi deci de la încheierea războiului rece între Est şi Vest, în această „perioadă de tranziţie"

Scanned with OKEN Scanner

pe care majoritatea populației o trăiește cu frica zilei de mâine, când mulți dintre noi suntem lăsați liberi să suferim de foame și de frig, și când violența, corupția, jaful și nemunca au căpătat dimensiunile patologice ale prăbușirii oricărui pact social, când sălbaticul, hobbes-istul strigăt de luptă: homo *homini lupus* se suprapune perfect peste nu mai puțin belicosul *bellum omnium contra omnes*, mă uit cu groază în jur (și înjur: iartă-mă, Doamne!), repetând despre această „perioadă de tranziție" (de care, am mai spus-o, nu se bucură decât o infimă minoritate: speculatorii, pescuitorii în ape tulburi, îmbogățiții războiului rece udat cu sânge cald, nevinovat, într-un final pe care „mulțimea anonimă nu-l avea în vedere"), parcă mai aplicat decât pe vremea dictaturii și, deși cu toată libertatea în suflet, fără zâmbetul pe buze de odinioară, schițat din nevoia legitimă de autoapărare: „Trăim niște vremuri / să te cutremuri"!

După această mică uvertură socio-politică, de care cititorul poate să se lepede ca de Satana, întrucât, la drept vorbind, poate fi judecată ca o blasfemie pusă înaintea unei partituri pe o temă orfică, dacă „tranziția" despre care vorbește toată lumea n-ar fi o stare și mai cumplită de război, al tuturor împotriva tuturor, și dacă eu, săptămâna trecută, luni 24 mai, nu m-aș fi dus la Sala Radio, unde se petrecea un eveniment, e-he-he! cu adevărat magnific: spectacolul cu opera *Olandezul zburător*, o premieră a Orchestrei și corului Radiodifuziunii Române, în colaborare cu soliști vestiți ai Operei din Viena, sub bagheta fermecată a strălucitului maestru Horia Andreescu, directorul artistic al acestei importante instituții muzicale...

Ei bine, o să mă întrebați, ce are muzica în comun cu războiul, fie el și social, adică natural, cum îl vedea Thomas Hobbes, și vă voi răspunde cu vorbele melomanului G. Călinescu din septembrie 1939, când tocmai cel mai cald, cel mai arzător și distrugător război din istoria omenirii

Scanned with OKEN Scanner

începuse prin atacarea și ocuparea Poloniei (tragic popor, mândră națiune!): „Intelectualul are în vremea războiului momentele sale de criză acută, de mizantropie. Războiul zdruncină nervii, îndepărtează încrederea în valorile eterne. Noi îi recomandăm acestui intelectual muzica, și nu atât ascultarea muzicii, cât executarea ei". O meloterapie îmi este îngăduită așadar și mie, și o recomand tuturor celor „cu inimile mai fragile / decât călcâiul lui Ahile".

Așa mi-am adus aminte, așezându-mă comod în fotoliu, numai ochi și urechi la tot ceea ce se întâmplă pe scena fără decoruri, scenografie, mișcare etc. — un spectacol concertant al Orchestrei, Corului și al celor șase soliști vestiți —, de poemul scris în joacă, pe un ton parodic, vis-à-vis de Călinescu și Croce, cunoscuți prin curtea asiduă pe care o făceau conceptului misterios de *inefabil*, și publicat în volumul *Ave Eva* din 1985, poem despre legenda Olandezului (Jidovului) Rătăcitor, într-o libertate de spirit pe care nu mi-am schimbat-o nici în sus, nici în jos, după decembrie '89 (decât, evident, numai la nivelul superficial, al afirmării deschise a opțiunilor politice), conform cu imperativul eminescian: „Iar noi locului ne ținem / Cum am fost, așa rămînem", și anume: „Eu voi umbla de-a pururi / acum și-n veci de veci / cu Pegas prin azururi / el printre lilieci; // un noctambul feroce, / piratul zburător, / îl va mîna pe Croce / tip-til la abator;// cu cântece de slavă / la cel din urmă fel,/ îl va servi pe tavă / ca inefabil miel;// dar pân-atunci cum vecii / albaștri îi despart, / el stă cu liliecii / pe puntea lui de cart. (...) E-o navă olandeză / cu steagul cap de mort, / cu strașnică viteză / zburând din port în port; / ea duce mai departe / cum l-a pictat pe-un sul / secretul marei arte / piratul noctambul" etc., etc. (*Olandezul zburător* sau *Inscripție pe călcâiul vulnerabil al lui homo ludens*).

Teribilul Wagner care, prieten și contemporan cu nu mai puțin teribilul Nietzsche, „a făcut valuri" uriașe în muzica

Scanned with OKEN Scanner

secolului trecut la fel cu acesta din urmă pe marea furtunoasă a filozofiei, care a avut el însuși comun cu Olandezul Rătăcitor printre negurile tărâmurilor necunoscute, curajul și credința nebună în geniul, în forța destinului care l-a trimis pe pământ cu o misiune supraomenească, printre oamenii trecători ai acestei lumi (*nu și-a atras piratul blestemul rătăcirii și neodihnei veșnice tocmai fiindcă i-a declarat război veșniciei?*).

Scanned with OKEN Scanner

STRIGOI ŞI FANTOME (II)

Aşadar, solitarul, romanticul „Olandez", zburând prin negura mitologiei şi legendelor germane, visând la „muzica viitorului" prin sinteza dintre cuvânt şi sunet, prin supleţea orchestrei şi vocilor umane de a se contopi cu semnificaţiile riguroase ale unui text poetic înalt, şi nobil, şi sublim, demn de vârsta eroică a omului; întunecatul, radicalul şi însinguratul senior de la Bayreuth, care în secolul trecut a fost apărat mai curând de poeţi decât de muzicieni (cu excepţia fostului său entuziast admirator Nietzsche, metamorfozat într-un tot atât de entuziast denigrator: *natürlich*!), şi-mi aduc aminte în acest sens de pasionatul articol al lui Baudelaire scris în 1861 în apărarea lui Wagner de atacurile presei şi publicului francez, care vocifera: „Iată dovada!" „Muzica viitorului a fost înmormântată!" — s-a bucurat, luni, 24 mai, la Sala Radio, de o primire sărbătorească. Soliştii străini, aduşi graţie maestrului Horia Andreescu („Datorăm cu toţii această bucurie artistică,

această ignorare a «zidului de sticlă» ce pare a fi fost ridicat în calea răsăritenilor, înainte de toate, unui fost timișorean. Anume, domnului Ioan Holender, directorul Operei de Stat din Viena, care ne cunoaște mai bine decît alții și care, în semn de simpatie pentru eforturile noastre, ne-a ajutat, subvenționînd într-o măsură hotărâtoare, împlinirea acestui proiect comun" — Horia Andreescu în *Prefața* la Programul de Sală): soprana *Lia Frey-Rabine*, în rolul *Senta*, baritonul *Monte Pederson* în rolul *Olandezului*, basul *Walter Fink* în rolul căpitanului *Daland*, tenorul *Michael Pabst* în acela al lui *Erik*, precum și românii *Mihaela Agachi*, mezzosoprană, și *Alexandru Badea*, tenor, împreună cu corul dirijat de *Aurel Grigoraș*, au creat un spectacol inedit strălucit, o premieră de zile mari.

Este cunoscută importanța covârșitoare a *Olandezului zburător* ca punct de răscruce în creația lui Wagner, el încheind o epocă în teatrul liric de Grand Opéra și deschizând un drum nou, al „dramei muzicale" așa cum o vedea, o visa ca „artă a viitorului" autorul ei, prin reîntoarcerea, cu alte mijloace, mai rafinate, mai expresive, la sincretismul dramei antice, prin dezvoltarea simfonismului care însoțește un text de mare valoare poetică, prin semnificațiile narative, etice și filozofice ale acestui discurs care depășește vechiul libret înțeles numai ca un pretext pentru performanțele sonore ale virtuozilor din vechea operă italiană.

Ei bine, această „artă a viitorului", pe care o întrezărea Wagner prin depășirea „concertelor costumate" de „Operă Mare", al cărei început timid îl făcuse Gluck în secolul trecut și îl afirmase, cu titanica lui autoritate, Beethoven, în *Simfonia a IX-a*, își va găsi în autorul grandioaselor compoziții ulterioare *Olandezului* — *Tannhäuser*, *Lohengrin*, *Tetralogia*, *Tristan*, *Parsifal* — un descoperitor de noi drumuri în muzică, atribuindu-i artei sublime a sunetelor nu doar rolul de agent hedonist al vieții în căutare de plăcere și distragere de la grijile și amărăciunile cotidiene, ci un sens înalt, spiritual,

Scanned with OKEN Scanner

unde niște categorii atât de teribile ca dragostea și moartea devin aproape singurele capabile a satisface setea și foamea acestor personaje legendare, de mitologie romantică germană ajunsă la paroxism. Cât privește, destinul istoric al „artei viitorului", pe care profetul ei, Richard Wagner, o vedea întruchipată în „drama muzicală" al cărei filon aurifer se pierdea în labirintul așa-zisei „melodii infinite", acum, din perspectiva prezentului, nu numai că o vedem că aparține trecutului (și aici poate că n-ar fi rău să citez din articolul înfocatului wagnerian Baudelaire, care, în pledoaria sa, se abținea totuși de la pronostic asupra viitorului acestei arte: „Cât despre reforma pe care maestrul vrea să o introducă în aplicarea muzicii la dramă, ce se va alege din ea? În această privință e imposibil să proorocești ceva sigur. Într-un fel vag și general, putem spune, împreună cu psalmistul, că, mai devreme sau mai târziu, cei care au fost umiliți se vor înălța, iar cei care s-au înălțat se vor umili, dar nu putem spune nimic mai mult decât ceea ce e la fel de aplicabil mersului obișnuit al tuturor celor omenești" — *Richard Wagner* și *Tannhäuser la Paris,* 1861), dar, neavând urmași, continuatori, îmi amintește de *ținutul imaginar* al lui *Faulkner, Yoknapatawpha*, în care acesta era unicul stăpân și locuitor, adică: *Bayreuth*-ul a devenit *teritoriul real* al „artei viitorului" întruchipată în drama muzicală, al cărei unic profet, locuitor și senior a rămas și astăzi solitarul, grandiosul și întunecatul spirit rătăcitor, Richard Wagner!

Scanned with OKEN Scanner

NEANTUL ÎN MIŞCARE, NIMICUL ÎN ACŢIUNE

„La chair est triste, hélas! Et j'ai lu tous les livres"... Totdeauna în comentariile mele despre natura nu numai estetică (de ce estetică? fiindcă natura *noastră este cultura*) a operei de artă, făcute în special asupra poeților, mari și mici (mi-aduc aminte că Nicolae Manolescu, în cronica sa la *Eseuri asupra stării de grație*, după „laudele" de rigoare, — și care îmi făceau pe atunci nu numai plăcere, dar mă stimulau, mă apărau și mă ajutau să rezist în împrejurări nu o dată ostile, dacă nu chiar de-a dreptul dramatice, în care trebuia să trăiesc: fie sociale, ale tuturor, fie personale, numai ale mele, unele mai teribile decât altele, câți oare pot coborî în acel Maelström, fie al limbajului, fie al biografiei personale, și să scape cu fața curată după o astfel de aventură existențială, unde nu tu te-ai angajat, ci mai curând ai fost îmbrâncit —, îmi făcea recomandarea plină de grație că eu trebuie să scriu numai despre marii poeți; Doamne

Scanned with OKEN Scanner

Dumnezeule, de ce m-ai părăsit, mă întrebam, dar nu! draga mea doctoriță, zilele trecute, ținând între degetele ei subțiri și ferme o sârmuliță de aramă, o crenguță de aur, mi-a „măsurat", numai ea știe cum, strecurându-se cu infinită precauție printre invizibilele unde ale aureolei mele, procentul, gradul în care protecția divină s-a revărsat asupra mea: pe cât sunt de vulnerabil, de lipsit de apărare în fața agresiunii, dimensiunii profane, trecătoare și aparente a lucrurilor, de care nu scapă nimeni, într-o măsură și mai mare, covârșitoare, stau adăpostit, pitit, fericit în interiorul sacrului, ca într-o cută a timpului, adică în afara timpului! în baia prenatală, amniotică și preadamică a unui prunc inconștient de sine, de binele și de răul care ne poate veni pe calea limbajului și care ne mușcă zilnic cu domestice fiare, până când oboseala din raze ne întunecă vederea! Tot cu același prilej al *Eseurilor*, și tot în *România literară*, și tot datorită, probabil, egalității de ton pe care am adoptat-o în analizele mele și care, evident, se traducea într-o relativă unitate stilistică, izvorâtă dintr-o anumită viziune asupra operei, de dincolo de operă, de suprafața ei estetică: o descriere fenomenologică a acesteia, în care mi se părea inutilă judecata de valoare, ca să nu spun și nedelicată, ținând seama de situația mea specială de poet și nu de critic, pur și simplu: deci, cu acel prilej, și tot acolo, și Lucian Raicu, exeget rafinat care acordă o mare atenție detaliilor, elementelor subtile ale scriiturii, îmi făcea, în fond, aceeași observație ca și Nicolae Manolescu: tonul de o noblețe incontinentă cu care îmi tratam „pacienții" avea drept rezultat o monotonie nedorită în exercițiul actului critic și care venea tot din absența — autoimpusă, am văzut de ce — judecății de valoare, dar nu și din aceea a corectudinii, pertinenței anamnezei și simptomatologiei acestor „bolnavi" de bolile relative ale absolutului), deci, în comentariile mele, care nu o dată s-au folosit de *textele* altora mai curând ca de niște *pretexte* (sau *ocazii*, cum ar spune Malebranche), ca de ceea ce este vizibil și perceptibil, și deci profan, pentru a

Scanned with OKEN Scanner

intui ceea ce stă ascuns sub această coajă, lucrul în sine, inefabil și ca atare sacru (cum să definim poezia? de obicei o facem prin ceea ce ea nu este, adică, prin negativitate, ceea ce nu e mare lucru, dar, oricum, tot ne ajută la ceva).

Deci, textele altora le-am folosit ca pretexte pentru a-mi exprima propria mea opinie și credință din interiorul artei absolute, și care, din fericire, nu sunt numai ale mele, dar și ale lui Platon și Maiorescu, ale lui Flaubert și Beckett, Baudelaire și Rilke: *impersonalitatea în artă este expresia ideală a unei experiențe personale*: ridicarea sau coborârea elementelor particulare ale biografiei la înălțimea sau adâncimea ideilor, trăirilor generale (amintesc în acest sens un fragment din faimoasa scrisoare a lui Flaubert către prietena sa, George Sand, din 1875[76]?: „Plesnesc de furie și de indignări reprimate. Dar, *în idealul meu despre Artă, cred că nu trebuie să le dezvălui și că artistul nu trebuie să apară în creația lui, așa cum nu apare Dumnezeu în natură.* Omul e nimic, opera e totul", hélas!), sau, parafrazând o propoziție pe cât de celebră, pe atât de *diabolică* (să nu spuneți: *umanistă*) a lui Protagoras și pentru care, pe drept cuvânt, atenienii l-au alungat din cetate, ei, care deși, atât de democrați, aveau dezvoltat într-un grad atât de înalt sentimentul sacrului: *poetul este măsura tuturor lucrurilor: a celor din cer, precum că sunt și a celor de pe pământ, precum că nu sunt*!

Dar cum se naște și ce este acest Eu impersonal, acest Eu al operei de artă care să răspundă exigenței kantiene a naturii duble a oricărui raport între cunoașterea relativă, *fenomenală*, și obiectul absolut, *numenal* al acesteia, dacă în ontologia operei, raporturile inversându-se, eu mă deosebesc în mod radical de celelalte puncte de vedere, inclusiv de cel kantian: obiectul în sine, absolut, numenal rămâne textul care, deși la vedere, perceptibil prin văzul și auzul nostru, împietrit în impersonalitatea lui până la reificare, dar și, tocmai din această cauză, etern și imuabil ca o idee platonică,

Scanned with OKEN Scanner

latura lui sacră apare tocmai din ceea ce este fenomenal, inefabil și fluctuant în orice hermeneutică, în orice hierofanie: ceea ce este absolut (*textul, ființa*) ia locul relativului (*semnificația fluctuantă, neantul*), iar acesta din urmă ocupă, la rândul său, locul celui dintâi, încât, într-o primă aproximare, am putut decide: *neantul nu este pagină goală, el este sub pagină*, sau, și mai concentrat, pentru a răspunde exigenței polisemiei oricărei opere, interpretărilor atât de diferite de la epocă la epocă, de la individ la individ etc., luând, într-un cuvânt, de fiecare dată, forma subiectului cunoscător: *poezia este însăși ființa, iar aceasta din urmă, neantul în acțiune*!

Hélas, la chair est triste et j'ai lu tous les livres...

Scanned with OKEN Scanner

CĂTRE FECIOARA MARIA, A VIEȚII ȘI A MORȚII

Am călătorit prin Mările Sudului și m-am întâlnit cu nebunia, de care m-am îndrăgostit: ea avea obrazul însângerat de un sărut fără prihană. Și vai, eu nu știam dacă sunt obrajii sau fesele ei. Am fost călător prin Mările Nordului și m-am îngrozit. Eram acasă la mine. Aici am încercat să-mi găsesc fericirea: acolo unde nu ajunge nimeni fără să-și pună „gheață la inimă" dacă vrea să depășească hotarul acestei vieți pe care, slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, ne-a fost dat s-o trăim.

Deci am fost acolo unde pluteau în oceanul de gheață doi ochi: ei erau glaciali ca însăși peregrinarea mea prin această lume. O, lacrimi, o, bucurie de primăvară! Această fericire de a trăi într-o lume proscrisă pieirii: în această dimineață du-te și vâslește cu bărcuța lui Charon pe secatul râu Lethe, pe care-l vor inunda iarăși lacrimile tale amare, încercând să-ți ducă sufletul spre arta și mântuirea absolută.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel că, dragă cititorule, când mă gândeam la Dumnezeu și la sluga lui credincioasă, Satana?

... Era noapte adâncă și mă gândeam la tine ca și astăzi și am văzut cât de departe ești, când, privind într-un târziu prin fereastra întunecată, am văzut stele luând-o razna, la trap și la galop, ca dorul de iapă, așa cum și-l amintește armăsarul alb care te urmărește pe tine. Și tu îmi spuneai că n-ar trebui să cobor până la astfel de lucruri jertfelnice, că eu sunt un sfânt, prin suferința mea de a te fi urmărit până aici, la gura infernului. Ei, bine! Ce am văzut eu în exordiumul acestui discurs metafizic, așa cum a dat Domnul să-l chem pe numele său profan, diabolic și terestru?

Am văzut-o pe Ea, adorata vieții și speranța în veșnica mântuire, pe cine credeți? Pe cea pe care o vedeți domniile voastre și o invocați în fiecare duminică: Sfânta Moarte Fecioară Maria! Și m-am bucurat și m-am cutremurat pentru că întâlnirea cu o fecioară care te-a născut este nu numai un soroc de viață, dar și un soroc de moarte.

Scanned with OKEN Scanner

BUCURIA DE A TRĂI

Este începutul toamnei și în curând frunzele albastre vor bate în geamurile mele cu ale lor mesaje deznădăjduite; iubitele noastre păsări vor părăsi pământul și se vor ridica la cer, iar noi vom cădea pe pământ! Eu stau și ascult o voce venită de dincolo de pereții acestei odăi întunecate, unde îmi petrec ultimele clipe ale unei vieți dedicate amorului și artei, o voce care murmură, ca o promisiune: bucuria de a muri! Vine iarna și pe fereastra casei mele un necunoscut a scris cu un deget sângeros, care nu m-a îngrozit, ci mi-a făcut o plăcere, de parcă m-aș fi trezit din nou în Place Pigalle cu o veche cunoștință, deci uitându-se cruciș la fața mea iluminată de durere și înțelepciune, m-a apucat de mână și mi-a spus în șoaptă, dar pe un ton imperativ, care mi l-a amintit pe Immanuel Kant:

Vade mecum, Satana!

Scanned with OKEN Scanner

Speriat de această invitație, mă întrebam: unde, la urma urmei, ar fi vrut să mă invite acest individ suspect, semănând atât de teribil cu chipul meu din oglindă, la miezul nopții, îmbrăcat în smoching, și cu jobenul pe o ureche, și acela care nu aude decât vocea transcendenței divine murmurând în frunzele care se scutură din copaci la vreme de toamnă și pe care nu le mai aude nimeni, cu degetul pe buze, poruncindu-mi în șoaptă: *Tăcere!*

Ei bine, acest domn (eu cred că era o doamnă, după felul în care am urmat-o, umil și obedient) a coborât o scară după sistemul lui de a interpreta o mecanică a fluidelor în noaptea aceea și la capătul ei am nimerit (am nimerit? oare nu era comandat de logica aristotelică acest infern unde am ajuns?), ei da, am nimerit cu acest domn sau mai curând doamnă (după atâtea semne de seducție pe care mi le făcea, dar și după tonul autoritar, poruncitor, cel pe care-l adoptă mamele în relațiile cu copiii lor!), într-un club subteran plin de stele, de parcă atunci se năștea lumea, de parcă eu însumi mă nășteam din nou, dintre aceste stele subpământene, unde zeii își află exilul, unde i-au dus oamenii acestei epoci!

Și împreună cu frunzele toamnei care își dădeau duhul pe trotuarul de unde mă apucase de braț necunoscuta (acum trebuie să recunosc: era o femeie cu ochii negri, dar cu o mască albă pe fața ei cadaverică!), o ființă atât de agreabilă, nu spun mai mult fiindcă aș jigni sentimentul absolutului în care cred și de a cărui sfântă și veșnică pomenire m-am făcut vrednic: *ars amandi, ars scribendi, ars moriendi*, ei da, această femeie sub o mască albă, depărtându-se încetișor de mine, și-a pus din nou șalul peste ochi și, spre surpriza și deznădejdea mea, cunoscând obiceiul corupător al acestor ființe incredibile de pe fața pământului, dar cu o duioșie maternă pe care n-am mai auzit-o din grădina fragedei mele copilării, deci această prințesă a nopții și mântuirii noastre și-a întors capul ei adorat, o mască, peste umăr, și mi-a șoptit, lăsân-

Scanned with OKEN Scanner

du-mă perplex în lumină, pe bulevardul absolutului, acolo unde m-am născut și unde ea m-a părăsit:

Vade retro, Satana!
stai singur și vindecă-ți rana
ce-ți arde cu focul ei blana
când privești la Isus la icoana
mea dispărând în Nirvana.

Scanned with OKEN Scanner

UN FRACTAL — UN PARFUM TRANSCENDENTAL (I)

Dacă eu sunt un pseudonim al lui Dumnezeu (oare nu m-a făcut după chipul și asemănarea lui?), aceasta nu mă oprește de a mă certa nu numai cu mine însumi, dar și cu El, și cu alți interlocutori care, iată, nu-mi mai dau bună ziua în lumina soarelui la fel cum nu-mi mai răspunde nici alter-ego-ul trecând pe lângă mine la miezul nopții, o, tu, măreață putere a întunericului, infinită hrană a sufletului meu alungat dintr-un paradis al prezumției și iluziei făcute pentru cei slabi, pentru cei ce călătoresc, pentru cei ce cântă, pentru cei ce plâng!

Apără-mă, Doamne, nu de mânia Ta, ci de nebunia mea!... Era într-una din ultimele nopți de dragoste cu visul și, în graba febrilă, nu mai știam pe unde să scot cămașa plină de sudoare și sânge albastru pentru a sta, a veni cât mai aproape de focul veșnic arzând pe acel vulcan aurifer; eu rătăceam prin labirintul care mă ducea spre peștera mea

Scanned with OKEN Scanner

crepusculară, pe cărăruia îngustă, un clipocit misterios al somnului, un drum al salvării bătut cu vorbe și diamante fluide, translucide și înstelate nu pentru sufletul meu, nu, nicidecum, fiindcă tu știi că sufletul meu este salvat încă din clipa fatală când a ieșit, s-a desprins din trupul tău în care se ascunsese, trupul tău nemuritor!

O tăcere absolută mă aștepta în pragul nocturn al casei și scopului călătoriei mele în necunoscutul acestor nouri și, mai rău decât te-ai aștepta tu, căreia îi scriu aceste ultime cuvinte, semne agonice, mute ale celui care se pregătește să moară și deci de a-mi transmuta și transfigura sufletul veșnic în trupul tău supus vremelniciei: ca florile se vor scutura zorile, delirul în care intră el, trandafirul, deschizându-se în roua dimineții pe o plajă străină unde femeia necunoscută stă la pândă într-o firidă a timpului gata să sară și să-și înhațe prada mușcându-i artera jugulară, sânge albastru, valurile mării! O, vino tu, mântuire! vino, mult visat masacru și, din rece simulacru, fă-mă iar Poetul sacru!

... Dar în acea dimineață care a zguduit omul din lună, cu noaptea-n cap, a apărut pe peronul casei mele scăldat în melancolia dorului de ducă și ceața cunoașterii lumilor posibile fără să miști un deget de la piciorul drept, prietenul meu Joe, sculptorul cel înconjurat de nimfe, sirene și hiene, claxonând din toate avioanele, canoanele și camioanele de parcă, fiindcă nu dormise nici el pe plaja albastră a mării celei fără de odihnă, căutându-mă prin labirintul înstelat-întunecat al cunoașterii absolutului pe unde mă aruncase nenorocirea, soarta și vremea cuibăritului (o, tu, vărguță fermecată! o, tu, crenguță, juvaer aurifer care mă duci spre centrul pământului la care a visat și fratele meu, Empedocle!), deci claxonând și bombănind în barba lui satirică: nici ca acum și nici ca cât, vorba să rămână-n gât și să-i țină de urât! m-a luat de aripioara mea de porumbel (nu de aceea de uliu, vai, se înțelege că ar fi un mare pericol pentru oricine, fie dihania pământească, fie ectoplasmă cerească să mă atingă!) și m-a

Scanned with OKEN Scanner

transmutat, din adânca noapte onirică în care bântuia trupul meu gata-gata să-şi dea duhul, pe ţărmul euthanasic, cel fără început şi fără sfârşit, al Fractalului!

O, draga mea prietenă din depărtări albastre pentru care scriu aceste rânduri ale aducerii aminte ale uitării: cât de mult mi-aş dori să împrumut ceva din unduirea ludică a trupului, nu, a sufletului trupului tău în care se aude clipocitul misterios al somnului măsurând apariţia şi dispariţia timpului, să dau un ton mai jovial dacă nu chiar frivol şi nepăsător până la pacea austeră, glacială a spiritului meu călit în Siberia, o ştiinţă veselă eliberată de melancolia sumbră a Evului Mediu, ochi pârjoliţi de flăcările iadului, sete potolită la apa Styxului ca de pildă: ce mi-am zis eu? *Să scriu un eseu cu privire la privirea lui Orfeu: că nu o să-i strice nici lui (!) Euridice, dacă-i dai la fund o sută de bice: fiindcă aşa a propovăduit Nietzscheee...*

Un Fractal, un Fractal, e-un model transcendental, trup căzut în somn fatal... Clipa nocturnă a trupului când obiectele vrăjite ale lumii reale se scaldă voluptuoase în lumina de aur şi smirnă şi tămâie a visului, când fetiţele nu ştiu că vor fi (sunt!) devoratoarele feroce ale băieţilor, când sexele mai păstrează prestigiul şi sfinţenia pe care le-a hărăzit-o Cel de Sus, când un Fractal e-un parfum transcendental, când încă noaptea nu s-a despărţit de lumina zilei furată de zeii apocaliptici care să transforme bestia inocentă în bestie umană, conştientă de măreţia scopului ei suprem: sinuciderea universală!

Scanned with OKEN Scanner

UN FRACTAL — UN PARFUM TRANSCENDENTAL (II)

Dar când am scris: *sinucidere universală*, am avut în vedere (în vederea secretă, invizibilă, a ochiului pineal care, se zice, își are sălașul atavic în ceafă, de unde și proverbul, sunând ca un blestem pe frontispiciul casei tale: „vei fi fericit când îți vei vedea ceafa fără o oglindă", ha-ha!) că era inclusă ipoteza, mai bine zis premisa majoră, că acest univers fără început și fără sfârșit este o ființă, și apoi, ca să se sinucidă, trebuie să fie o ființă conștientă de sine, adică însăși *Ființa cea fără început și fără sfârșit*: și, automat, gândul meu se ramifică, urmând înalta și profunda, măreața artă, teorie a Fractalului, ca prelungire în haos a acestei conștiințe universale la ideea supremă de Dumnezeu: dar Dumnezeu? cum se poate El sinucide, dacă este veșnic în timp și infinit în spațiu, adică nemuritor? Și cum *nu se poate* sinucide! dacă El este *atotputernic*? adică există ceva care El nu poate face? Și atunci, din această aporie eleat-creștină, nu pot ieși decât

Scanned with OKEN Scanner

acceptând uzanța folclorică, departe de codul manierelor elegante, conform căreia dacă o problemă te dă afară pe ușă (adică ți se pare irezolvabilă), tu intri înapoi pe fereastră, și deci: trebuie să admit că ideea sinuciderii îmi aparține doar mie, este înscrisă în codul meu genetic (m-am gândit mereu, ziua și noaptea, — când am visat — la sinucidere), și, prin faptul (sau iluzia) că eu sunt dezvoltarea acestei informații apriorice, transcendentale și că sunt o copie imperfectă, făcută după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, mi-am extrapolat propria mea obsesie care, paradoxal, nu m-a stăpânit, nu m-a terorizat cu prezența ei funestă, ci, dimpotrivă, m-a făcut liber să decid asupra destinului meu, adică am răsuflat ușurat ca și cum, ajuns pe vârful unui munte, am cucerit o perspectivă uriașă, să nu spun infinită — asupra întregii lumi, a celor din cer precum că sunt și a celor de pe pământ pentru că nu sunt!

Și, din ziua/noaptea aceea, când am avut revelația morții euthanasice, cu focușorul albastru al Paradisului în mâna dreaptă și cu cel negru, al infernului, în mâna stângă, am strigat, și am știut, am devenit instantaneu conștient atât de scurtimea vieții mele, cât și de imposibilitatea găsirii unui sens al ei în spațiul sacru, cu o infinitate de dimensiuni, al lui Hilbert și, bineînțeles, al Demiurgului: *Liber! Liber! Liber! Iată salvarea! Iată Mântuirea!* (Ce salvare? Care Mântuire? Sinuciderea? Dar nu s-a proclamat El Însuși, Mântuitorul, Calea, Adevărul și Viața? Via, Veritas et Vita! Care? Cum? Ce? Ha? care-cum-ce-ha?).

Deci eu aș fi nu ceea ce sunt, dar ceea ce devin în fiecare clipă a vieții mele al cărei *primum movens*, codul ei genetic se dezvoltă, după un anumit algoritm într-un spațiu infinit, acela al lui Dumnezeu (sau cu n + 1 dimensiuni, al lui Hilbert), un spațiu sacru în care evoluează anarhica, haotica mea viață (așa arată finitul proiectat pe infinit), și care-și conține, așadar, propria idee de sinucidere ca formă conștientă, liberă a morții la o dată necunoscută (de unde și

Scanned with OKEN Scanner

senzația fizică a participării la viața infinită a Universului), dar iminentă: necunoscută în datele ei finite întrucât se înscrie în spațiul infinit, sacru al lui Dumnezeu (de unde și interdicția sinuciderii, păcatul acestui act, fiindcă noi nu ne aparținem nouă înșine, ci viața noastră este a Lui, a Demiurgului! Adio, Libertate sfântă!).

Astfel că, mi-am zis o dată încă și încă o dată: *Viața mea este un Fractal, iar Fractalul este un cod genetic, transcendental care se dezvoltă, conform unui algoritm propriu, în spațiul sacru, infinit al lui Dumnezeu!* Încât, dacă stă scris că: la început a fost Cuvântul și Cuvântul era pentru Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu, trebuie să accept că toate limbile Pământului, avându-și codul genetic și algoritmul în haosul originar, în sfidarea inițială a Turnului Babel, sunt niște fractali punctiformi cu sediul în somnul dogmatic al Cuvântului transcendental și care, trezindu-se, evoluează, se ramifică la infinit, până la autocunoașterea absolută în tentativa sinucigașă de a epuiza acest spațiu sacru, cu n + 1 dimensiuni al lui Dumnezeu, și revenirea la punctul de plecare după visul și idealul oximoronic al lui *Perpetuum mobile*, care, deși se mișcă, stă pe loc, deși pierde din energie, moare în fiecare clipă, el nu se poate sinucide, deși se transformă mereu, rămâne veșnic identic cu sine: *sfânt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el!*

Scanned with OKEN Scanner

TĂCEREA LACULUI ALBASTRU

Nu știu ce-a fost cu adevărat, dar cine, pe acest pământ al muritorilor (și al nebunilor) știe ce este adevărul? Se făcea că este o dimineață (sau un amurg) de primăvară și tu, într-o cămășuță de borangic, bătută de razele soarelui care în acea clipă astrală se întâlnise cu luna: am strigat din tot sufletul meu: niciodată! pentru totdeauna!

În lumina aurie a soarelui și a lunii tu pășeai în fața mea îmbrăcată doar într-o cămășuță de borangic fără prihană: erai toată îmbrăcată în aur, miere și lumină și mergeai tăcută asemeni oițelor spre abator!

După tine veneam eu la fel de mut, dar îmbrăcat în hainele întunericului și cu toate armele pe care mi le-a dat stăpânul infernului Satan, știam că acest cântec al luminii pe care-l urmezi, o, sacră apariție a rugăciunii, o să m-aducă nu numai la dezastru, dar și la moarte! Și soarele și luna au coborât pe trupul tău îmbrăcat în acel borangic, pe care-l

Scanned with OKEN Scanner

purtam eu pe câmpii de când eram neştiutor de bine şi de rău! De când eram mic, îmbrăcat în borangic!

Silueta auroralã, paradisiacă a trupului tău mat ca o fantomă şi un strigoi alunecând pe o cărăruie între liziera pădurii la dreapta şi malul lacului uriaş acoperit cu flori reci, la stânga: şi, Doamne, în acest sfânt dialog mut, unde presimţeam că mă duce destinul ineluctabil la ceva mai presus de voinţa mea şi a ta: pe liziera pădurii, tu, îmbrăcată într-o străvezie cămăşuţă de borangic, mută, strălucind în lumina lunii, cu trei paşi înaintea mea şi eu călcând aceeaşi cărăruie uitată de Dumnezeu, ştiind că pentru mine acesta este drumul spre eşafod!

Şi apoi întunericul dinaintea ochilor mei care, în chip fatal, şi aşa cum mă aşteptam, a înlocuit bucuria şi speranţa din sufletul meu posomorât şi criminal care-ţi urmărea trupul iluminat de stele şi de soare chemându-mă în Pădure!

Dar acum ştiu că eu sunt cel care am greşit luându-mă, călătorind ispitit de liziera cea luminoasă, fantomatică a pădurii: un dumnezeu îmbrăcat într-un smoching negru la vreme de seară cu vorbe bune şi dar de bani, nu are ce să caute prin aceste locuri ale întunericului unde-şi au sălaşul toate animalele pe care le-a zămislit imaginaţia infernului!

Încet se închide uşa după tine.

Oare unde pleci în această noapte, iubitule, când bate ploaia şi vântul?

Se aude în depărtare urletul lugubru al lupului.

Te aşteaptă oare femeia sângelui tău occidental, tu, prinţ al Bizanţului, îndură-te de mine şi nu pleca în acest vânt al întunericului!

Pe drumul Paradisului trec oile Domnului. Aşa trec eu astăzi prin întunericul de la miezul nopţii prin faţa casei tale scufundate în pace.

O luminiţă veghează lângă patul tău şi aceasta este a lui Dumnezeu.

Un câine negru doarme cu ochii deschişi la uşa ta.

Scanned with OKEN Scanner

Pe drumul Paradisului trec oile Domnului, iar eu sunt ca o oaie care merge la tăiere.

Dumnezeu este flămând, are nevoie de trupul și sângele meu.

Pe drumul Paradisului trec oile Domnului. Sunt o oiță care merge, behăind vorbe fericite, pe acest drum.

E udă perna de sudoarea insomniei.

Sângele rece al lunii îmi coboară în vine.

Se aude din depărtare un cântec de cocor. El vine cu un mesaj al mântuirii.

Mă scald în lumina trupului tău de parcă aș fi primul născut dintre oamenii acestei lumi.

Eu sunt cel ce ești tu!

Primejdia însă mă pândește de la rădăcina copacului,
sâsâind și șopotind:
Eu sunt Eul tău!
Ea așteaptă să dau colțul străzii
cu toporul însângerat în mână
eu mă duc acolo
cu ochii închiși
mă duc
fiindcă nu mai
am ochi pentru
această lume.

Scanned with OKEN Scanner

IATĂ SPAȚIUL

Despre spațiu nu se poate vorbi în afara timpului.

Spațiul și Timpul: cele două forme apriorice ale sensibilității umane — Immanuel Kant.

Biserica: locul unde se adăpostește animalul înspăimântat de moarte — Dan Laurențiu.

Dacă eu, astăzi, într-o zi de duminică, în clipa sfântă când mă rog la Dumnezeu, și diavolul se roagă la picioarele mele, cu lacrimi de foc și de sânge, spun că spațiul este o dilatare a timpului și, cu aceeași candoare, dar cu profundă știință a suferinței, pot spune împotriva mea: spațiul este o concentrare a timpului — aceasta este dogma, și în ea trebuie să ne găsim mântuirea și dezastrul.

Prima viziune clară a raportului dintre spațiu și timp am avut-o pe strada Lăpușneanu, când într-o seară de toamnă, cu ploaie și raze de lună (nu știu nici astăzi cum se pot împăca:

Scanned with OKEN Scanner

ploaia și razele de lună), am privit cu atenție (mistică, i-aș spune) potopul, șuvoaiele de apă mângâind, spălând caldarâmul irizat de o priveliște necunoscută până atunci sufletului meu, dar care trăia, își dorea din toate puterile ieșirea la lumină, asemenea copilului din pântecul ocrotitor al mamei: sub aceste pietre, dorm străbunii tăi! de sub acest caldarâm, eu mă uit cu ochii larg deschiși la mine însumi! de sub aceste pietre, te privește subconștientul tău!

Astfel a început căderea mea în timp, astfel am dobândit, printr-o experiență solitară, sentimentul istoriei și al deșertăciunii lucrurilor omenești, de parcă m-aș fi trezit dintr-un somn adânc, somn de moarte al tuturor celor vii care se cred nemuritori și se scufundă în eternitate, în afara spațiului! La Iași, pe strada Lăpușneanu, într-o seară de toamnă, când ploua și cădeau razele lunii și eu încă eram în clasa a noua la Liceul Național, aici am avut revelația timpului și a spațiului, prin Dumnezeu, și a conștiinței mele că sunt nemuritor!

Ploi ce ploi ridică
zidurile fortăreței de aur
turnuri cu muzica veche a apelor
se-nalță la picioarele mele sărmane

betonul e zodia caldă a sângelui
orgoliul vine cu spada ridicată
deasupra capului scânteind alb
căci favorabilă este poziția aștrilor

păsări de noapte tremură pentru mine
sunt o lacrimă
căzută în ochiul rece al timpului
păsări de noapte zboară pentru mine

aici lângă ușa amară
din spinii cuvintelor
coroană mi-am făcut
să trec pustiul

Scanned with OKEN Scanner

dacă ți-ai aduce aminte
de zidurile
pe unde fără gând răzbunător
și fără iubire

mi-am târât aripile
cu penele albe ale solitudinii
ai vedea singur
pasărea care zboară

o zid o câine vesperal
ca o petală pe gura ta albastră
sărutul meu benedictin
o zid o câine vesperal.

Scanned with OKEN Scanner

ZIUA VAMPIRULUI

„Toată vara un greier cânta / așa a fost așa a fost / până se pierdea verdele ser al speranței / c-așa va fi c-așa va fi / atleții prin lentila durerii / aruncă sulițe pe lumea cealaltă / și cântă papagalii pe fronturi himerice / așa a fost așa va fi".

„Pedeapsa păcatului și a răului revine asupra creatorului (făptuitorului) său. Dacă aceasta este chiar voința, prezentându-se în manifestările sale cele mai diverse, păcatul vine chiar de la om: dacă, dimpotrivă, există Dumnezeu, cauza răului și a păcatului contrazice divinitatea sa": așa grăit-a Schopenhauer, pesimist ca un balaur și eu nu țin foarte mult să-l contrazic în aceste zile și nopți fără de sfârșit de septembrie când toată lumea se pârjolește pe grătarele iadului și se adapă la apa Styxului: un dor de ducă și de moarte se aude în depărtarea melancolică a cerului din care nu mai coboară nici porumbelul alb cu crenguța verde de măslin în ciocul său, o, duhul sfânt, o, sexul sacru al Tatălui îndrăgostit

Scanned with OKEN Scanner

de cel de-a pururi vergurei Marii, o, imaculată concepțiune din care va veni printre iudei Fiul, mântuitorul întregii neliniști filosofice occidentale: o, mare, tragică încercare a spiritului european de a se retrage din fața celei mai redutabile, înspăimântătoare absurdități pe care Providența i-a lăsat-o omului în sânge, ca pe o otravă: *ce sens mai poate avea viața dacă noi știm că trebuie să murim? Și mai ales, cum putem noi, oamenii, să fim muritori, dacă Dumnezeu ne-a făcut după chipul și asemănarea sa? Veșnic în Timp și infinit în Spațiu.*

Credo, quia absurdum est, plângea cu lacrimi fierbinți prea cuviosul Tertullian în fața acestei realități prezumtive, intolerabile și totuși mai consolatoare decât un miracol pictat pe ușa bisericii universale: „esență absurdă și pură / fecioară cu burta la gură"... și astfel, înarmat până în dinți cu filosofie greacă și cu citate latinești atârnându-mi la brâu ca niște grenade făcute să-ți „tune mintea" în do major: aducându-mi aminte — *anamnesis*! — și de un citat din propriile mele scrieri de odinioară, înscris ca un blazon nobiliar pe frontispiciul temniței (mânăstirii?) mele de cuvinte: „*amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată*" și că „aici lângă ușa amară / din spinii cuvintelor / coroană mi-am făcut / să trec pustiul" când s-a lăsat întunericul peste cele trei regnuri pe care nu le vei întâlni niciodată singure: mineral, vegetal și animal, și am început să deslușesc un murmur, o rugă, un plâns nocturn de moarte și înviere metempsihoza (metempsomatoza?) Marelui Maestru Pitagora, el care *vedea* spiritul sacru ascuns (adăpostit?) sub coaja profană, înșelătoare a celor din cer precum că sunt și a celor de pe pământ precum că nu sunt (cum ar spune poetul): când fluturii luminii izbindu-se de porți / eliberează somnul ascuns în portocale / e vremea nunților și viii dând mâna cu cei morți / dezlănțuie serbarea iubirii minerale", mi-am pus jobenul negru, mănușile din pielea unui demon întreg, jumulit de viu, și, cu umbrela transcendentă deasupra capului,

Scanned with OKEN Scanner

am zburat „vâj-vâj" prin fereastra udă de sudoarea frunții la un înconjur al pământului și la o ochire aruncată asupra lui...

... „O, Lethe, aruncă-ți valurile-ncoace": când m-am trezit a doua zi, în patul meu, în mormântul meu, cu sufletul bântuit de groază și milă, înotând, luptându-se din răsputeri cu amara conștiință a unui păcat de moarte săvârșit în puterea nopții: „îngeri albi te învăluie ce surâs va fi / pe flacăra sfântă a gâtului / fulgii cad aproape ca moartea / și sărutul meu de pe gura lor", și, deodată, ca o eliberare, ca un pas decisiv făcut spre abis: sângele negru al melancoliei, supt în puterea nopții fatale care s-a stins ca o nălucă, o himeră, o meduză și o gorgonă, sângele unor fecioare negre, unor fecioare galbene și acum, rasistul alb din mine, conștient de hybris-ul, de păcatul săvârșit în disprețul legilor divine, se revoltă în plină dimineață cu soarele spărgându-mi geamurile: sângele otrăvit pe care l-am băut întreaga noapte ca pe un nectar țâșnește ca dintr-un vulcan cedând sub presiunea paroxistică a răului: „dați o gaură, sufletul vrea să iasă", cum ar zice Till Buhoglindă, dar eu cu totul și cu totul, dimpotrivă! Și această hemoragie violentă, continuă, epuizarea cucerindu-mi trupul ca pe o cetate părăsită, gura raiului, gura hierofantului locuită cândva de limbajul sacru al artei transformată acum în gura iadului, o targă pe scări, drumul spinos al cunoașterii morții, și, în jurul meu, femei albe și bărbați albi ascuțindu-și cuțitele și topoarele: *vrem să-l mâncăm pe poet de viu*! Și urletele, strigătele îngrozite de durere din jurul meu, ale celor care se înecau în apele negre ale Styxului, „o, Lethe, aruncă-ți valurile-ncoace": nuuu vreau să mooor! nuuu vreau să mooor! Vai, Doamne, dacă Tu ne-ai făcut după chipul și asemănarea Ta, înseamnă că și Tu ești supus durerii atroce, suferinței și morții și deci înseamnă că, vorba lui Schopenhauer, ți-ai pierdut însemnele divine, imunitatea la răul absolut pe care am simțit-o părăsindu-mă până la dispariția conștiinței ultimei raze de speranță, până la clipa de extaz a destrămării, sfâșierii trupului otrăvit de

Scanned with OKEN Scanner

sângele negru al melancoliei supt în noaptea Vampirului, descendentul de drept al lui Dracula care am fost dintotdeauna, și n-am știut-o clar decât acum, când oamenii albi care se agitau în jurul meu, ascuțindu-și cuțitele, ascuțindu-și topoarele ca să-l mănânce pe poet de viu, n-au găsit nici o rană, nici o leziune, nici o amintire a păcatului, ca să mă sacrifice: trupul meu, după lupta sa infernală, s-a eliberat de sângele otrăvit al fecioarelor negre pe care l-a supt vampirul adormit din mine din vinele fecioarelor negre: Dumnezeu, în mare mila Sa, a închis toate ușile, a șters toate urmele: *credo, quia absurdum est!*

Scanned with OKEN Scanner

CUȘCA LEULUI DIN PARADIS

Așa grăit-a Laurențiu / în contra vorbei lui Terențiu: / ferox sum et nihil ferocis a me alienum puto!

O fiară scuturând gratiile cuștii unui limbaj uitat aici, la capătul lumii, de pe vremea comunicării directe, fără cuvinte, cu Dumnezeu (care capăt? cel de la început? cel de la sfârșit? dar ce? a văzut cineva, muritor de rând sau apostol îmbrăcat în odăjdii albe predicând la Roma, sfârșitul sau începutul lucrurilor? Nimeni nu l-a întâlnit pe Dumnezeu, deși fiecare, măcar o dată pe zi, îi cere o întâlnire, o indulgență: clopote, liniște, fatalitate / ce pleoape albastre de cer / coboară pe ochii deschiși în pământ!), o fiară, ținând deasupra capului umbrela pe care picură, monoton, ploaia de cuvinte uitate din grădina Edenului și pe care eu încerc să mi-o aduc aminte: oare când am mai fost pe aici, oare de când un clopot răsună în adâncul serii și se aude un hohot de plâns printre rândurile acestei foi blestemate pe care trebuie să scriu cu

Scanned with OKEN Scanner

vorbe albe, vorbe negre / prilej de gânduri și imagini / rămână clipele alegre / de-a pururi în aceste pagini!

Un hohot de plâns și fața unui leu brăzdată de lacrimile, gratiile unei cuști părăsite în această grădină zoologică, de la începuturile lumii când: iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze / porcii din mocirla subconștientului / ce-ar fi să-mi întindă o mână de prieten / prin fereastra udă de sudoarea frunții?

N-am să admit, jur pe aceste rânduri de umbră și lumină ale cuștii de cuvinte uitate în care-mi fac rugăciunea, nici că sunt născut dintr-un accident cosmic, pe lanțul evoluției biologice a instinctului vital care stă la originea expansiunii universului (și lungi autobuze se deplasează spre roșu / și ce îngrijorați ne sunt ochii), această cale ascensională, anabasică a determinării mele zoomorfe, dar nici varianta contrară, că aș fi o creatură făcută după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ipostază nu numai degradată, imperfectă, vinovată de un păcat pe cât de imprecis, de imposibil de fixat în textele sacre, pe atât de violent reprimat, pedepsit de un Creator gelos și răzbunător: „Vegheați asupra voastră, ca să nu dați uitării legământul pe care l-a încheiat cu voi Domnul, Dumnezeul vostru, și să nu faceți vreun chip cioplit, nici vreo înfățișare oarecare, pe care ți-a oprit Domnul, Dumnezeul tău, s-o faci. Căci Domnul, Dumnezeul tău, este un foc mistuitor, un Dumnezeu gelos“ (*Deuteronomul*). În caz contrar, iată, în continuare, iadul de pe pământ pe care Domnul, în mare mila Sa, se pregătește să-l răstoarne asupra seminției păcătoase și neascultătoare, a poporului ales, rupt din carnea Sa și din Cuvântul Său. „Dar dacă nu vei asculta de glasul Domnului, Dumnezeului tău, dacă nu vei păzi și nu vei împlini toate poruncile Lui și toate legile Lui, pe care ți le dau astăzi, iată toate blestemurile care vor veni peste tine și de care vei avea parte. Vei fi blestemat în cetate și vei fi blestemat pe câmp. Coșnița și postava ta vor fi blestemate.

Scanned with OKEN Scanner

Rodul trupului tău, rodul pământului tău, fătul vacilor tale şi fătul oilor tale, toate vor fi blestemate. Vei fi blestemat la venirea ta şi vei fi blestemat la plecarea ta. Domnul va trimite peste tine ciuma, până te va nimici în ţara pe care o vei lua în stăpânire. Domnul te va lovi cu lingoare, cu friguri, cu obrinteală, cu căldură arzătoare, cu secetă, cu rugină în grâu şi cu tăciune, care te vor urmări până vei pieri. Cerul deasupra capului tău va fi de aramă, şi pământul de sub tine va fi de fier. Domnul va trimite ţării tale în loc de ploaie, praf şi pulbere, care va cădea din cer peste tine până vei fi nimicit. Domnul te va face să fii bătut de vrăjmaşii tăi. Trupul tău mort va fi hrana tuturor păsărilor cerului şi fiarelor pământului; şi nu va fi nimeni care să le sperie. Domnul te va bate cu buba rea a Egiptului, cu bube rele la şezut, cu râie şi cu pecingine, de care nu vei putea să te vindeci. Domnul te va lovi cu nebunie, cu orbire, cu rătăcire a minţii şi vei bâjbâi pe-ntuneric ziua-n amiaza mare ca orbul. Vei avea logodnică şi altul se va culca cu ea; vei zidi casă şi n-o vei locui; vei sădi vie şi nu vei mânca din ea. Boul tău va fi junghiat sub ochii tăi, şi nu vei mânca din el; ţi se va răpi măgarul dinaintea ta şi nu ţi se va da înapoi; oile tale vor fi date vrăjmaşilor tăi, şi nu va fi nimeni care să-ţi vină-n ajutor“ ş.a.m.d. (*Deuteronomul*), o avalanşă de blesteme, unul mai cumplit decât altul, cum numai o minte diabolică le poate scorni, un inventar care înspăimântă, în descrierea minuţioasă a măcelului, a trupului şi sufletului aruncat ca praful şi pulberea în cele patru vânturi, fiul însângerat al Domnului, vinovat şi pedepsit pentru păcatul necunoscut, lucrând ca un vierme neadormit la originea sa divină; proiect ratat, rebutat de Creatorul său, Cel perfect, omniscient şi omnipotent, veşnic în timp şi infinit în spaţiu, Absolut la care mă închin şi eu din această cuşcă a unui limbaj părăsit în grădina părăginită a Edenului: grădina antropologică a lui Terenţiu, dinaintea coborârii Domnului nostru Iisus Hristos,

Scanned with OKEN Scanner

pe când mă plimbam, mândru de mine însumi și de sfânta creațiune a cerului și a pământului, proclamând sus și tare în toate cele patru puncte cardinale: *homo sum et nihil humani a me alienum puto!*, și care de la venirea Mântuitorului, s-a transformat într-o părăginită grădină zoologică, în mijlocul căreia, în cușca unui limbaj uitat de bunul Dumnezeu, un Leu bătrân, ținându-se de gratii și zguduindu-le, mârâie aceste vorbe de mânie care nu mai ajung până la cer: *ferox sum et nihil ferocis a me alienum puto!*

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

INTANGIBILĂ PLOAIE

„Vremelnic plouă căci eu / cu cerul albastru pe frunte sclipind / nu vreau să mai aud sunetele sacre / ale ierbii arătându-şi colţii la cerşetori // nici crucile cu Isuşi nu-mi fac bine / în aurori sângeroase căci amintindu-mi / de cineva cu capul duios lăsat într-o parte / îmi spun: a fost c-o suliţă împuns în coastă.“

Apără-mă, Doamne, nu de mânia Ta, ci de nebunia mea, care-Ţi pune la îndoială ordinea fără prihană a stelelor fixe şi care-şi bat cuiele în mâinile şi picioarele Fiului tău răstignit pe cruce, o, prima sinucidere conştientă de valoarea ei universală, primul tunet care a zguduit catapeteasma lumii înălţată pe credinţa naivă în natura sacră a omului; primul „brânci“ care a aruncat omul liber, al gândirii şi acţiunii greco-latine, un semizeu bucuros de viaţă, bucuros de moarte, din starea lui naturală, nu primitivă, o, nu! din ipostaza lui efervescentă de *natura naturans*, în grădina Edenului, un fel

de „țarc" al animalelor domestice (căci stă scris: *o turmă și-un păstor*! precum și: *pe drumul Paradisului / trec oile Domnului*), în curtea fiarelor obediente, incapabile să mai decidă asupra soartei lor, a destinului înscris în scoarța pomului cunoștinței binelui și răului: adio, tu, libertate a deciziei, adio, tu, dreptul de a-ți alege viața sau moartea: nu mai ești semizeul de altădată, care-și poruncea sieși: *Gnothi seauton* ca pe cel mai demn și de neprețuit scop al omului (*natura naturans*, nu?), ci o creatură care nu-și mai aparține, care a suferit o gravă regresiune gnoseologică, până la vârsta infantilă („lăsați copiii să vină la mine") și nu departe de renunțarea la orice soluție ontologică autarhică („fericiți cei săraci cu duhul..."), un fel de *mortificare a trupului* (patimile iadului stau la pândă ca șarpele în carnea acestui om înspăimântat de doctrina cea nouă a păcatului) și de abandonare a străvechii porunci înscrise pe frontispiciul oracolului delfic, o *cenzură nemiloasă* a inițiativelor, interogațiilor *spiritului* până la forma sa finală, unidimensională; *natura naturata*, cum numește Spinoza (și alții, înaintea lui) cele două forme ale considerării lumii: sub aspectul de *forță creatoare*, liberă în a-și autorelga statutul de propriu demiurg, și *de creatură*, efect al acestei cauze inițiale, în perpetuă expansiune de sine, și care-mi aduce aminte de faimosul, dogmaticul vers al lui Ion Barbu: „căci vinovat e tot făcutul / și sfânt doar nunta, începutul" — încât nu numai Nietzsche trebuie citat ca primul mare revoltat al timpurilor moderne împotriva condiției de sclav a omului nou, creștin, silit să-și dedice o viață care nu-i mai aparține unei singure opțiuni (opțiuni? ce fel de opțiune dacă..., dacă soluția soteriologică, drumul mântuirii i se impune cu puterea dogmei infailibile?: „Eu sunt calea, adevărul și viața" — un orgoliu pe care nu l-am mai întâlnit decât la marii artiști satanici și nicidecum la cineva care propovăduiește sărăcia, castitatea, umilința: credința, speranța, iubirea), deci nu numai părintele lui Zarathustra care proclamă, precum nefericita Renaștere

Scanned with OKEN Scanner

„umanistă": „Dumnezeu a murit! Trăiască Omul", trebuie citat în acest context stupefiant pentru decăderea omului din adevăratul său Paradis demiurgic, de liber arbitru al propriului destin: înapoi-înainte, plus-minus infinit, dar și compatriotul care l-a precedat, Schopenhauer: „Aceasta poate fi o religie bună pentru pastorii protestanți; trăiți bine, însurați și luminați, dar nu este creștinism. *Creștinismul este doctrina profundei vinovății a geniului omenesc prin existența sa*, (subl. ns.), o salvare care nu poate fi obținută decât prin sacrificiile cele mai grele, prin renunțarea absolută la tot ce ține de lumea noastră".

În consecință, asumarea de către om a libertății sale absolute, chiar prin *nimicirea principalului său argument ontologic, voința de a trăi* (alt nume pentru *instinctul de conservare*, ridicat la nivelul *conștiinței de sine*), izvorul durerii și nefericirii noastre care, așa cum am mai spus (scris) dintotdeauna, este gravat cu litere de foc în gena, în arhetipul, în paradigma și în sorgintea izvorului originar (hait!), pe care ne-a imprimat-o inițial însuși Creatorul nostru, după chipul și asemănarea sa... *Ergo...*" A-și sfărâma cineva voința este un bine în orice mod ar ajunge la aceasta, *cu condiția ca distrugerea să fie completă* (subl. ns.). Căci numai voința ne face nefericirea" (...) „Pentru că, după ce *suferințele* au fost orânduite în infern, pentru cer n-a mai rămas decât *plictiseala*; ceea ce înseamnă că în viață *nu mai există decât aceste două elemente* (subl. ns.)." Și, în fine, lovitura de grație a filosofului de la Gdansk (Danzig, evident!), pe a cărui stradă (Arthur Schopenhauer, nu?) i-am căutat, acum vreo cincisprezece ani, zadarnic casa în care s-a născut și pe care a părăsit-o din cauza... celebrei sale mame, conform cu: „două genii nu pot sta sub același acoperiș": „*Ce poți să mai aștepți de la o lume în care aproape toți nu trăiesc decât numai din lașitatea de a se sinucide?*"

Dacă problema sinuciderii este, după cum am văzut adesea, mai ales în secolul nostru, bântuit de angoase și

Scanned with OKEN Scanner

rătăciri de la căile Domnului, cheia de boltă a filosofiei (și a existenței, a condiției umane ca imagine christică), nu este mai puțin adevărat că a fost preluată nu atât de religia creștină, cât de variantele, sectele ei denumite, incriminate ca *satanice*, deși această jertfă supremă este proclamată ca un act de răscumpărare și mântuire (pe urma lui Hristos, desigur!) de sub povara păcatului originar. Dar cum sinuciderea universală și-a pierdut caracterul ritual, ea luând, până mai ieri (ca dimensiune istorică, n.b.) forma unei conflagrații atomice, fie conștiente, fie accidentale, dar, oricum, în orizontul profan al științei și nu în acela, sacru, al credinței, voi spune din nou ceea ce a mai fost spus de multă, foarte multă vreme: „*și nici sprâncenele neantului / veșnic ridicate pentru mirarea femeilor / departe departe în sferele negre / acolo unde cântă cucul gigantic în sine / ... e noapte solitară și mândră / nu mai este nimic cu putință / trece pe culmi o ploaie intangibilă / cu Iisus în brațe dornic să moară pe cruce*".

ESSE EST EXCRUCIARE

E noapte solitară și mândră. / Nu mai este nimic cu putință. / Trece pe culmi o ploaie intangibilă./ Cu Iisus în brațe dornic să moară pe cruce!

Ca de obicei, priveam fascinat, cu ochii larg deschiși prin ferestruica tremurătoare, colorată a televizorului în adâncul nopții transcendente, o, ispită a păcatului, imperceptibil pe calea naturală a simțurilor, așa cum ni le-a dăruit Bunul Dumnezeu, după chipul și asemănarea Sa, dar revelat de Sfântul Diavol pe calea artificială a științei oculte care i-a recompus imaginea luminoasă, vizibilă, smulgând-o, eliberând-o din puterea întunericului: tu, univers imaginar, atât de plăcut sufletului meu, cu mult mai adevărat decât cel real, de care toată viața m-am temut, pe care niciodată nu l-am cunoscut;

Și ce-mi fu dat să văd, născându-se din noapte și din haos?: un cuplu faustic abordând spinoase probleme teolo-

Scanned with OKEN Scanner

gice, fantome și strigoi în miez de noapte, un tânăr și musculos „reporter teolog“ (diacon sau țârcovnic? buticar?) cu glasul mieros și blând de mielușel, dar sub a cărui blăniță albă, inocentă, puteai vedea zbârlindu-se nu numai coama lupului sângeros, gata să atace și să sfâșie tot ce mișcă, dar și vicleana vulpe lingușindu-l pe bătrânul corb ca pe cel dintâi dintre cântăreții cerului albastru, până când acesta, pierzându-și mințile, își pierde și cașul furat de pe pervazul ferestrei casei fermierului roman: deci reporterul nostru bisericos, scos la lumină din adâncurile nopții și haosului pe căile oculte, întunecate ale satanicei tele-viziuni, îl întreabă, la un moment dat, pe conlocutorul său, un pastor evanghelic?, mi s-a părut? sau ce?: „de unde atâta veselie, această putere de a râde, de a vă bucura de viață la un creștin care, nu-i așa (se subînțelege), ar trebui să-și ducă zilele în doliu, post și rugăciune?“ etc., etc., etc.? La care jovialul nostru preot, care părea a face un negoț înfloritor cu indulgențe, asigurări de viață veșnică pe lumea cealaltă, un activist politic vioi ca un *canis ludeus* și vorbăreț ca un *homo latrans*, după ce și-a făcut un laconic, hazliu *pedigree*, din care nu reieșea că-și cunoaște prea bine nici părinții din care se trage, dar nici dumnezeul căruia îi slujește (pe teritoriul tragicei, fostei Iugoslavii, se înfruntă cel puțin trei: ortodox, catolic, musulman — Doamne ferește!), și-a motivat jubilația (cam prea deplasată pentru un preot cu frica lui Dumnezeu) prin aceea că Iisus l-a eliberat de povara păcatului și că el se cuvenea să se bucure din plin de toate aceste favoruri, lui nerămânându-i nici un fel de datorie în fața jertfei răscumpărătoare a Fiului Omului.

Trebuie să recunosc că acest comportament moral (nu spun religios) la un slujitor al Domnului care, în elanul său reformator, devenise doar un libertin hedonist oarecare, m-a mâhnit, dar nu în așa măsură, căci în zilele noastre (o, tu, economie de piață!) am învățat să mă aștept la orice de la semenii mei, până și la ridicolul gesturilor sublime ca:

Scanned with OKEN Scanner

speranța, credința și iubirea, așa cum le-a gravat cu putere de foc și de sânge în sufletele noastre Sf. Apostol Pavel: *esse est excruciare* — a fi înseamnă a fi răstignit —, asumarea proiectului dumnezeiesc al lui Hristos, cu patimile și apoteoza lui pe lemnul sfânt al Crucii: „Oricine vrea să vină după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze mie". Dar dacă nu mai este posibilă o repetare, o imitație literală a modelului isusiac, una spirituală mi se impune ca dezirabilă pentru orice creștin cu frica lui Dumnezeu.

Experiența limită a morții care, pentru mine, coincide cu aceea a scrisului și a iubirii (*ars amandi = ars scribendi = ars moriendi*) o „Sfântă Treime" ca ideal ontologic în orizontul căruia se reflectă și demersul meu soteriologic, este sinonim și îmi provoacă același extaz cu numele lui Dumnezeu: „Foarte curând se va sfârși cu tine pe lumea aceasta; caută deci să-ți dai seama în ce stare te afli. (...) O, nebunie și împietrire a inimii omenești, cu gândul numai la cele vremelnice, iar de cele viitoare prea puțin sinchisindu-se! *Ar trebui să te porți în așa fel, — atât în fapte, cât și în gând —, ca și când, astăzi chiar, ar trebui să mori.* (subl. ns.) Dacă ai avea o conștiință rânduită nu te-ai teme atâta de moarte. Dar dacă astăzi nu ești pregătit, cum vei putea oare să fii gata mâine? Ea este nesigură, și parcă știe cineva dacă va ajunge ziua de mâine?" (Thomas de Kempis: *Imitațiunea lui Christos*). Dar păcatul celui dintâi om cu care Dumnezeu a împodobit grădina Raiului — călcarea de către Adam, la îndemnul perechii sale Eva, ea însăși ispitită de șarpele satanic, luciferic, a interdicției de a „mânca" din pomul cunoștinței binelui și răului — nu face decât să confirme teza după care străbunul nostru paradisiac își conține încă din proiectul său ontologic această vulnerabilitate la boală și la moarte, iar *păcatul înseamnă doar conștientizarea acestui rău, faptul că omul devine singura făptură din universul creat de Dumnezeu care știe că este făcută pentru moarte — Sein zum Tode —*, un

secret pe care ar fi vrut să-l păstreze numai creatorul său, secretul unei opere neisprăvite: căci, vai, cum ar trebui să ascult, decât în acest sens, univoc, rugăciunea de la sfânta liturghie din fiecare duminică, repetată de trei ori, în altarul Patriarhiei? „Doamne, Doamne, caută din cer și vezi, și cercetează lumea aceasta pe care a zidit-o dreapta Ta, și o desăvârșește pe ea?“ decât ca pe un reproș, o rugă întru desăvârșirea acestei capodopere vulnerabile, sortite păcatului și morții încă din proiectul ei? „Opera deschisă“ întru interpretarea ei estetică, ambiguă și liberă tocmai prin voința ei arbitrară, prin statutul ei de a-și alege nu moartea, ci una din variantele infinite de a muri? Căci numai viața este limitată — ea are un început și un sfârșit — dar moartea, ca și Dumnezeu, nu are nici început, și nici sfârșit.

Scanned with OKEN Scanner

ATAVISM

Vivos voco, mortuos plango et fulgura frango! Pe vii îi chem, pe morți îi plâng și fulgere frâng! Clopote, liniște, fatalitate: ce pleoape albastre de cer coboară pe ochii deschiși în pământ?

— Ce faci? Unde ești? mă întreabă la telefonul care a tăcut toată această zi senină și înghețată vocea ei pierdută în azurul de departe, cântând, răsunând. Ce faci tu, oare, dacă nu te gândești la mine, care te-am născut din nou pentru această lume, de la care voiai să-ți iei adio într-o noapte de iarnă ca aceasta, într-o noapte de decembrie cu zurgălăi la geamuri, măruntele cuvinte și amare, bătăi în ușile închise pentru noapte? Ce faci acolo, stăpân al paradisului meu, din care mă izgonești mereu ca pe o meduză, himeră și gorgonă, dezlănțuind uragane pe mări și oceane din cele patru piane de ceruri se sparg avioane izbindu-mă-n plex și timpane cu schije de foc și ciocane poeții ce oi năzdrăvane behăindu-și

Scanned with OKEN Scanner

poemele vane... Spune-mi, ce faci acolo, copil al paradisului pe care l-am creat pentru tine din răsuflarea gurii mele, din broboanele de sudoare ale sânilor și coapselor și buricului meu solar aurind merele copacului sub care te-am sedus din nou pentru lumea aceasta, din care tu ai vrut ca să dispari?

— Ce pot să fac? Ce pot să fac? Și totuși... stau singur și ascult amurgul cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită. Ca întotdeauna, mă gândesc la moarte și la Dumnezeu, adică la tine, fiindcă tu ești și binele și răul, și viața și moartea mea: astfel că mă întreb în această zi de duminică, ascultând amurgul furișându-se pe sub fereastră, pe sub ușa camerei mele, plutind pe mări și oceane, cântând la două piane, melodii diafane, în albe saloane, mă întreb acum, stând aici și făcând ipoteze, întors de la biserica unde treizeci de preoți încă vii au încercat să-l încurajeze pe al treizeci și unulea, care murise, să străbată vămile văzduhului, până la Domnul Dumnezeul nostru, acolo unde nu este nici întristare, nici suspin, ci viața veșnică în împărăția cerului: l-au legănat pe melodiile, pe cântările lor tânguitoare și l-au purtat pe brațe, încredințându-l și încredințându-se ei înșiși că sufletele noastre, avându-și originea în Duhul Sfânt, sunt nemuritoare și deci despărțirea morților de cei vii nu este decât un rău trecător și cu toții, care eram în acea biserică, la acea slujbă funerară, nu vom întârzia să venim la marea întâlnire de apoi: o întâlnire postumă, dar care înseamnă viața veșnică prin mântuirea cucerită de jertfa lui Iisus pe cruce!

Și duminica rece, din pragul iernii, iată că visează cu ochii deschiși la bradul verde pe care o să-l împodobesc de Crăciun, întru gloria zilei de naștere a pruncului divin (cum oare ceva, cineva, care este prin sine etern, poate avea un început și un sfârșit?), mă poartă în brațele sale așa cum stau întins în patul meu ca într-un mormânt, în spațiile create de cuvintele mele, un paradis artificial împotriva doctrinelor păcatului: cu gândul, cu vorba, cu fapte — cuvintele amare

Scanned with OKEN Scanner

despre care nu numai o dată am spus că pot fi interpretate de Cel ce este fie ca o *laudatio*, fie ca o *contestatio*: în acelaşi timp şi sub acelaşi aspect, precum şi-n toate timpurile şi sub toate aspectele. Adio, *ne quid nimis*!

Clopote, linişte, fatalitate: amurg surâzând umil sub fereastră, câine pierdut în valurile mării, vino aici, eu sunt fratele tău, tremur din palme nesigure... În această duminică aproape îngheţată, întors de la biserica unde un slujitor al Domnului îşi dăruise ceea ce avea el mai de preţ, viaţa sa petrecută în post şi rugăciune, ca să-şi răscumpere un păcat pe care nu l-a săvârşit, dar pe care l-a moştenit: cum oare poţi să primeşti o valoare negativă de la altcineva, fie şi de la părinţii tăi, ca pe o fatalitate de la care, orice ai face, bine sau rău, nu i te poţi sustrage, aşa cum ne însoţeşte chemarea obsedantă a mormântului, unde egale sunt cenuşa şi flacăra timpului: împăratul sau ostaşul, vrednicul sau păcătosul, bogatul sau săracul: acelaşi săculeţ de oseminte albe, luminând sfidător din fundul pământului negru. Căci dacă noi suntem unici pe faţa Pământului şi înaintea lui Dumnezeu, tocmai fiind creaţi după chipul şi asemănarea lui, care nu-şi află chip şi asemănare cu altcineva în tot universul, el existând dintotdeauna şi înainte de toţi vecii, nu-i aşa că nu putem semăna nici cu părinţii noştri, moştenindu-le păcatele, resimţindu-le ca pe nişte atavisme, sau doar să le visăm că le avem pe suflet, cum li se întâmplă unora să-i doară în somn un braţ pe care l-au pierdut cândva într-un război? Vino somn, sau vino moarte.

Şi toţi acei preoţi oarecum uimiţi privind cum unul de-al lor, împărtăşind destinul feroce al omului: *memento pulvis es et in pulverem reverteris*, un fel de spaimă naivă, copilărească întrupată în rugămintea mortului de a nu fi dat uitării de fraţii săi care mai întârzie pe aici şi a acestora, de a fi pomeniţi de cel ce pleacă mai devreme în împărăţia Domnului nostru Iisus Hristos; şi tu, întrebându-mă la tele-

Scanned with OKEN Scanner

fon, în această duminică friguroasă, când bat clopotele bisericilor în inima mea: *vivos voco, mortuos plango et fulgura frango*, întrebându-mă: — Ce faci? Și eu, răspunzându-ți: — Nu fac nimic, mă gândesc la moarte și la Dumnezeu, adică la tine. Și tu: — *Nu capitula, iubitule, nu capitula, mișcă-te la stânga și la dreapta, ca un pendul ce măsoară timpul și cântă la fiecare oră moartă*!

Scanned with OKEN Scanner

HOLOCAUST

Oare Dumnezeul cel Atotputernic poate privi cu indiferență răul care s-a abătut ca un trăsnet din senin asupra mea când tocmai mă rugam în gura peșterii, la răsăritul sau apusul soarelui, pentru dânsa, copila cea fără de vină, clătinându-se pe drumul cunoașterii, cu brațele întinse spre mine care eram la Dânsul și fiindcă eu eram El, Cel ce Este, stâlpul de foc care i-a vorbit lui Moise pe muntele Horeb: „Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacob", o tu, Seducătorule! Căci tot El a spus: „La început era Cuvântul, și Cuvântul era cu Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu" — Rugul aprins la răsăritul soarelui în gura peșterii unde îmi făceam rugăciunea crepusculară, și neprihănita vestală, cu mâinile întinse, îmbrățișând stâlpul de foc de unde se auzea glasul meu în logosul divin, Cuvântul fatidic al lui Dumnezeu: „Eu sunt Alfa și

Scanned with OKEN Scanner

Omega, Începutul și Sfârșitul, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine, Cel Atotputernic."

Se roagă impasibil în uitarea de sine / poetul cioplindu-și peștera crepusculară: „Eu, Iisus, am trimis pe îngerul Meu să vă adeverească aceste lucruri... Eu sunt rădăcina și sămânța lui David, Luceafărul strălucitor de dimineață". În zori, în amarul crepuscul, se roagă impasibil în uitarea de sine — și Dumnezeu era Cuvântul, și Cuvântul era un stâlp de foc pe care l-am aprins în gura peșterii la răsăritul soarelui din care au ieșit șapte îngeri cu brâuri de in alb care au vărsat șapte potire de aur cu mânia lui Dumnezeu pe pământ, în mare, în izvoarele râurilor, în soare, peste scaunul de domnie al fiarei 666, în văzduh și vestala cea fără de prihană, îmbrățișând stâlpul de foc din gura peșterii crepusculare de unde vorbea Dumnezeu ca despre altcineva, ca despre mine care eram Cuvântul, și care eram pentru Dumnezeu: „Cel ce sunt te cheamă la Mine, căci eu sunt Alfa și Omega, Începutul și Sfârșitul, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce Vine, Cel Atotputernic:

și o rană dureroasă s-a deschis pe chipul angelic al vestalei dezvelindu-i semnul ascuns al fiarei, și marea horcăind, înecând-o, s-a umplut de sânge, și soarele ca un rug înalt a dogorit-o cu focul său nimicitor, și în toată fecioara s-a făcut întuneric, mușcându-i limba de durere, și din gura balaurului, a fiarei și a proorocului mincinos au ieșit trei duhuri necurate ca trei broaște; fulgere, glasuri, tunete, noapte și un cutremur mare al pământului și fumul ridicându-se până la cer: fumul jertfei pe altarul de domnie al lui Satan; fecioara clătinându-se, gonind ca un stâlp de fum printre nouri, și mirosul de catran și pucioasă, *carne vie arsă pe rugul cunoașterii absolute, holocaust, ardere de tot.*

Din gura peșterii și din gura mea urca spre cer fumul de jertfă al focului purificator, focul universal al logosului divin întrupat în cuvintele mele arse pe rug: vestala sacrificându-se

Scanned with OKEN Scanner

pe sine întru slava cerească a focului aprins în gura iadului, a raiului, în gura peşterii, în zori, în amarul crepuscul, *eul impersonal* care-şi spune *Cel ce este* luându-te de ceafă şi aruncându-te în focul fatidic ca pe un vreasc înroşit de flăcări, şi scântei trosnind în creierul munţilor, în gura peşterii, ridicând logosul încarnat în vorbele mele până la cer, miros de carne vie arsă pe rugul de unde se aude o rugăciune: Doamne, iată că sufletul meu bolnav a vrut să se spargă vasul de alabastru şi carne de înger în care se adăpostea, ca să se împlinească Legea armoniei Tale divine: unui suflet mutilat i se cuvine un trup pe măsură! Sparge-mi obrazul de porţelan! Fă-mă o girafă în flăcări! Să urlu alergând în nisipurile arzătoare ale deşertului roşu! Fă să se împlinească dorinţa sufletului rănit care aleargă prin haos să-şi găsească odihna într-un trup! După chipul şi asemănarea lui! În Tine, e nădejdea mea":

„Doamne, în mânia ta să nu mă mustri
şi în urgia ta să nu mă pedepseşti!
Miluieşte-mă, Doamne, că sunt neputincios, vindecă-mă,
Doamne, căci
s-au tulburat oasele mele
Şi sufletul meu s-a tulburat foarte,
Iar tu, Doamne, până când?
Întoarce-te, Doamne, izbăveşte
sufletul meu,
mântuieşte-mă, pentru îndurarea ta!
Căci în moarte cine să-şi amintească
de tine,
în lăcaşul morţilor cine te va lăuda?
Ostenit-am în suspinul meu,
îmi spălam noapte de noapte patul,
cu lacrimi stropeam aşternutul meu.
S-a stins de jale ochiul meu,

Scanned with OKEN Scanner

îmbătrânit-am între toți vrăjmașii mei.
Plecați de la mine, toți cei ce
înfăptuiți fărădelegi
Căci a auzit Domnul glasul plângerii mele,
A ascultat Domnul implorarea mea,
Domnul mi-a primit rugăciunea".

Scanned with OKEN Scanner

POVESTE DE IARNĂ

Fetița-n nourii de vată
își culcă umerii cutremurați de lacrimi
și mama spune doar că-i roua,
iubirii care mă va depăși.

Dar dacă pe drumul de întoarcere din Hades, din împărăția umbrelor subpământene spre lumina soarelui, triumful frumuseții acelui imn pe care-l cântam când lira mea cucerise favoarea zeilor, un cânt ferice care însufleța inima pietrelor, și se împrieteneau, jucându-se, leul cu gazela și lupul cu mielul, o, paradis pierdut!

Dacă pe calea ascendentă spre originea vieții fără de moarte iubirea ei a fost mai tare decât mine și mi-am aruncat privirea fatală peste umăr încălcând porunca și convenția divină de a crede și nu cerceta, că aceea care mă urmează

Scanned with OKEN Scanner

este Euridice, iubita mea, scrum și fum! lumea s-a întors din drum!

Viața care se plăsmuiește la întuneric, un film developat în camera obscură, sămânță cenușie în brazda neagră, tu mă întreci pe mine și mă ierți! și pruncul în pântecele cald al mamei care nu trebuie expulzat prematur, scos afară, la lumina zilei, înainte de a se desăvârși: și opera de artă care, atunci când este mai liberă și mai adevărată, nu știi de unde se naște, de unde vine, cine este și încotro pleacă; oricum, de dincolo de rațiune, nu din veghea ei sticloasă, diabolică și orgolioasă ca o privire care sparge oul cosmic din curiozitatea științei frivole, satanice: *să vadă ce conține dogma*? „vreau ca să pipăi și să urlu este!"

Dar nașterea vieții pe pământ și a operei de artă în cer trebuie să rămână o taină, să se ascundă de ochiul care-și aruncă privirea de gheață a cunoașterii raționale întemeiate pe boala mortală a îndoielii (*dubito ergo cogito*: nu se putea găsi o formulă mai propice pentru partea satanică, de *homo sapiens*, adică *homo foetus* expulzat prematur din paradis): căci totdeauna am spus că *poezia este iubire fără cunoaștere, iar iubirea este cunoașterea fără concept*; iubirea este cunoașterea extatică, unde totul se dizolvă în unul și unul în tot; în care unul se definește prin tot și totul prin unul; cunoașterea extatică este gură la gură, și de aceea tautologică, fără cuvinte, în care, totul se suprapune sieși și nu mai are nevoie de alteritatea sa, căci își este suficient asemeni Ființei care este ceea ce este și lui Dumnezeu care își spune: Eu sunt Cel ce sunt!

Și deodată m-am uitat îndărăt, am aruncat privirea iscoditoare, dubitativă, peste umăr, înainte de a ajunge la lumina zilei, înainte de a se împlini sorocul renașterii, din fumul, din umbrele nopții subterane, a chipului, a ființei preaiubite care venea în urma mea cu pași tăcuți, călcând pe umbrele înserării, tocmai când mă clătinam spre casă, și casa

Scanned with OKEN Scanner

mea plutea pe valurile mării! Și privirea mea vinovată, izbindu-se de silueta de fum care s-a oprit brusc întinzând spre mine brațele rugătoare, spre cerul care nu va mai scălda soarele de-acum înainte în mările lui albastre și prefăcându-se din stana de gheață de sub ochii mei îngroziți într-un rug care alerga într-un picior și striga încetișor: *Răstignește-l! Răstignește-l!*

se sparge-n mine ca un geam
sub vorbele în flăcări se prăbușesc sodome
eu nu mai sunt cel ce cândva eram.
Și iată că materia cu sensuri policrome...

Și apoi, dincolo de culorile irizate, licărind ale tunelului prin care bănuiam că urc spre lumină, căzând în genunchi și în somnul dogmatic al lui Kant, înainte de revelația lui David Hume: chipul tânărului călugăr Daniel al Moldovei și Sucevei, cu plete negre ca abanosul și barbă la fel ca pana corbului, o, corb! ce rost mai are-un suflet orb? Cu glas de porumbel coborând pe aripile Duhului Sfânt în pântecul Fecioarei Maria, în apa Iordanului, epifania lui Ioan: „Ioan era îmbrăcat cu o haină din păr de cămilă și-mprejurul mijlocului era încins cu un brâu de piele. El se hrănea cu lăcuste și miere sălbatică. El predica, zicând: «După mine vine Cel ce este mai puternic decât mine, Căruia eu nu sunt vrednic să mă aplec să-i dezleg cureaua încălțărilor. Eu, da, v-am botezat cu apă, dar el vă va boteza cu Duh Sfânt» (...) Și îndată, ieșind din apă, a văzut cerurile deschise și Duhul, ca un porumbel, coborându-se peste El". (Marcu).

Și din rugul aprins peste ruinele Sodomei, un iaz de foc din care se înalță vorbele lui Thomas de Kempis: *Imitați-l pe Christos!* Și prietenii și dușmanii tăi, uniți ca frații, într-un cor al robilor: *Trebuie să-ți duci crucea până la capăt!* Și călugărul Daniel, cu plete negre ca abanosul, cu barbă la fel

Scanned with OKEN Scanner

ca pana corbului, cu glasul de violoncel, de porumbel, al Duhului Sfânt: *crucea înseamnă și Moartea și Învierea ta!* Și eu, trezindu-mă din vis, cu lacrimi curgându-mi pe obraji, ajuns pe celălalt tărâm, în țara sfântă a copilăriei:

Dormi pentru mine dormi fetiță scumpă
aprinzi chibrituri iarna fugi de spaimă
fetiță-n alb comme ils sont doux
et tes bonbons et tes joujoux.

Scanned with OKEN Scanner

ORA PRO ME

Învață-mă, Doamne, cum să Te iubesc, dimineața și seara, și în toate clipele vieții mele, oriunde m-aș duce / mereu te voi duce / în spate pe cruce! Cum să mă rog pentru iertarea netrebnicului de mine, știind, Tu, că cel mai greu dintre toate păcatele câte mă apasă pe suflet este cel al trufiei, orgoliul meu nemăsurat care a pus la mare încercare răbdarea pământului locuit de oameni și a cerului stăpânit de Tine! Care m-ați făcut profetul și mesagerul Vostru: Pieptul meu respiră cu durerea plină de grație / a cerului care m-a trimis până la voi / cerul a vrut să-și cunoască / puterea și setea de glorie. Pune-mi, Doamne, pe limba mea otrăvită de patimă și deznădejde cuvintele Tale mai dulci ca mierea culeasă din florile raiului, cuvinte de mângâiere și speranță că într-o bună zi, la ceas de noapte sau la răsăritul soarelui, va seca izvorul lacrimilor de foc și de sânge care-mi curg șiroaie pe obraz: cu ele mă culc, cu ele mă scol, lacrimile mele n-au sfârșit; sunt

Scanned with OKEN Scanner

vulnerabil ca un mormânt / unde a fost îngropată însăşi divina / sensibilitate umană / ochii mei râd în tăcerea nopţii / aici dorm gloria şi păcatul / mormântul pare atât de pustiu / nimeni când intră / nu mai iese din vidul puternic.

Învaţă-mă, Doamne, cum să mă rog de Tine, dimineaţa când mă trezesc din somn, din patul meu ca dintr-un mormânt albastru, şi mă spăl pe obraz cu roua nopţii, lumina ochilor mei care să Te vadă pe Tine, curăţenia urechilor mele care să Te audă pe Tine, dojenindu-mă, luându-mă de mână când mă îmbrac în cămaşa de borangic a morţii şi plec cântând pe drumuri în gura mare un cântec de jale, un cântec de împăcare: Doamne, lăudat fie numele Tău, căci a Ta este slava şi puterea şi de la Tine aşteaptă mântuirea inima mea bolnavă de toate patimile iadului! Porunca Ta o ascult cum tună din ceruri cu glas mare şi dau fuga în zori, cu noaptea-n cap şi cu frica-n sân, să-mi caut flămând, ca singurul dintre toate dobitoacele Tale, cu care-ai împânzit pământul în lung şi-n lat, să-mi caut hrana muncind din greu, în sudoarea frunţii: dintre toate fericitele dobitoace necuvântătoare cu care ai împodobit grădina Ta, eu singurul am ajuns păcătos, fiindcă am cunoscut puterea nesfârşită a Cuvântului Tău şi am crezut astfel că sunt egal cu Tine şi în orgoliul meu nesfârşit am încercat să-ţi pastişez opera divină cu gesturile vorbelor mele strâmbe, de maimuţă privindu-se în oglindă: o caricatură a ordinii sacre, dintâi, eşecul fatal al oricărei cunoaşteri prin cel rău, cel viclean, adică de a ucide fără putere de a da viaţă, de a muri fără a te mai scula din morţi!

Singurul dintre dobitoacele fericite ale Tale care într-o bună dimineaţă, blestemată zi a căderii mele, trezindu-mă din somn, am privit cu uimire în jurul meu, am văzut că sunt gol şi goală cealaltă jumătate a mea, femeia, pe care ai rupt-o din mine pe furiş, pe când dormeam, o, anestezic, o, amintire dureros de dulce! şi că deodată grădina Edenului a devenit o paragină dezolantă care aştepta să fie lucrată: de cine, dacă

Scanned with OKEN Scanner

nu de robul Tău, cu fruntea aplecată pe coarnele plugului, scrâșnind din dinți în întuneric, când femeia lui scoate răcnete de durere în chinurile facerii, răsplată și pedeapsă pentru voluptatea păcatului originar? O, câtă părere de rău / în acest suflet fericit cândva / de cântecul fără prihană / al sirenelor // și câtă amară bucurie / bate în această inimă / obișnuită cu vastul întuneric / al zilei fără nici o candelă în ceruri // totul e să-ți aduci aminte / de ceea ce nu ți s-a întâmplat / totul e să vezi cu ochii tăi morți / pentru această lume.

Ajută-mă, Doamne, în această dimineață când plec la drum, de-a buşilea pe pragul casei mele, și rostogolindu-mă pe treptele neantului care duc la Tine: mă sufoc mergând pe un drum / care nu duce nicăieri în lume / mamă și tată nu am avut / mama și tata sunt cerul pierdut. Dar știu că de va fi o lumină ideală la capăt, ea va da strălucire acestei vieți pe care o jertfesc bucuros la picioarele Tale, pe care o pun bucuros pe muzica divină a sferelor, spre bucuria urechii Tale unice, și parfumul trupului meu astral, care sper să ajungă până acolo, sus, la Tine, la loc cu răcoare, la loc cu verdeață, în Împărăția Cerurilor, domiciliu etern al sufletelor fără frică și fără prihană, bine-ai venit, Nirvană: iată că o floare / se deschide în pieptul tău / cel care atât de bine ai știut / să ocrotești întunericul iată crinul // și iată vai cenușa ideală a celui care / ai fost aici printre discipolii mândri / că te-au putut vedea cu ochii în lacrimi.

Doamne, Dumnezeule, caută din cer și vezi și cercetează lumea aceasta pe care a zidit-o dreapta Ta, și o desăvârșește pe ea! Te rog, Doamne, Dumnezeul meu, Tu, care m-ai făcut după chipul și asemănarea Ta, nedesăvârșită copie după un model desăvârșit, și care m-ai dăruit cu trei haruri, ca trei coșmaruri: dragostea, boala și arta, care mi-ai trasat drumul cel mai lung către moarte, scopul vieții și finalitatea călătoriei mele prin labirintul limbajului: la capăt și la sfârșit privind cu

Scanned with OKEN Scanner

bot de aur / stă nemurirea ca un minotaur / eu hrană îi voi fi și el tezaur / din Laurențiu o să crească-un laur!

Mă rog de Tine, Doamne, cu lacrimi fierbinți, ia-mi înapoi darurile Tale cele fără de preț, boala și arta, fă-mă să le uit, să-mi piară memoria păcatului, și lasă-mi numai dragostea pentru Tine, pentru a ajunge mai repede la scopul și finalitatea vieții mele, Tu, care mă aștepți nepăsător pe tronul de aur al solitudinii! Eu voi sosi într-o dimineață, pe sub crepuscul, cântând încet: aceasta a fost învățătura inimii Tale, pe care ai împărtășit-o discipolilor Tăi albaștri: bucuria, extazul, beatitudinea!

Scanned with OKEN Scanner

EPOCHÉ

Cum să te trezeşti, în această dimineaţă de iarnă, în această casă friguroasă, albă, doliu al Orientului galben, unde *yin* şi *yang*, despre care nu am vrut să ştiu niciodată nimic, fiindcă nu am spus niciodată nimic în această limbă în care nu am visat niciodată nimic, bogăţia mea instinctuală, inconştientul meu, comoara fără de preţ a iubirii, bolii şi artei, la căpătâiul căreia stă la pândă, din totdeauna şi pentru totdeauna, moartea? Cum să mă scol, oare, mereu şi mereu, în aceste dimineţi albite de gerul solitudinii, altfel decât cu dorinţa de a mă culca la loc şi să nu mă mai trezesc niciodată, să-mi fie patul imaculat „mormânt fără noroc şi fără prieteni", când eu nu-mi aduc aminte să fi fost nici *yin*, nici *yang*, dar totdeauna *Hermes* la umbra *Afroditei*, omul lui Platon dându-şi ultima suflare citind o carte veche de filosofie ocultă, *anamnesis!*, adu-ţi aminte de unde vii şi unde vei

Scanned with OKEN Scanner

pleca!, din lumea ideilor! de pe muntele Ararat!, dintre arhetipuri și paradigme!

Disperat că va răsări nu soarele la fereastra ta înghețată, ci că va suna telefonul din neant și o voce îți va porunci cu glas sardonic: scrie o „încercare asupra intelectului uman în stare pură" și te vei mântui! despre sciziunea iremediabilă dintre pasiune și rațiune, dintre intuiție și concept (amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată?), dintre femeie și bărbat; dar nu despre sciziunea hermafroditului, androginului care-ai fost și-ai murit într-o vară de demult, la țărmul mării negre unde bat valuri alegre, ci numai despre singurătatea absolută a lui Hermes, care nici nu-și mai aduce aminte de Afrodita, despre ideea de bărbat indiferentă la ideea de femeie, despre dangătul *yang*, care n-a sângerat la clinchetul argintiu de *yin*: cele două jumătăți ale omului primordial care s-au cicatrizat de atâta singurătate și care nici nu-și mai amintesc că au fost cândva unul, că a existat pe fața pământului un astfel de monstru sacru: *Androginul!*

Să te scoli dis-de-dimineață în patul tău, în mormântul tău, și la căpătâi, sub crucea de piatră, să-ți zbârnâie, să auzi cum latră telefonul cu porunca mefistofelică a vocii neantului: să scrii un eseu cu privire la privirea lui Orfeu, că nu o să-i strice nici lui Euridice dacă-i dai la fund o sută de bice, fiindcă așa a propovăduit Nietzsche!

Întâi a fost focul universal care a pârjolit rănile tale, urma însângerată pe care a lăsat-o ruptura de jumătatea ta, de femeia ta prăbușită în haosul dintâi, în fum și scrum, apoi a venit frigul zăpezilor veșnice și iată că acum, la sfârșitul drumului, la hotarul țării morților, o voce de corb se aude la telefonul branșat la gura neantului: scrie o încercare asupra intelectului omenesc în stare pură! *in statu nascendi! in statu moriendi!*

Despre „abolirea memoriei" și „conceptul de stupoare", la care am visat dintotdeauna, din prima tinerețe de care nici nu-mi aduc aminte, fiindcă eu n-am fost niciodată tânăr! ci

Scanned with OKEN Scanner

totdeauna o parte jupuită dintr-un întreg bănuit ca fericit cândva, o vreme cu visul și nostalgia celebrului monstru shakespearean, cel cu două spinări: neantul în stare pură, fără conștiința vinovăției, a încălcării unui jurământ, a interdicției de a-ți întoarce capul, de a-ți arunca privirea peste umăr, ochi asasin, scrumul și fumul s-au ales de femeia ta, de opera ta divină: neantul pulsând în sine și pentru sine!

Astfel că trebuie să-ți aduci aminte, să-l chemi din viitor pe Meister Eckhart și să uiți de sciziunea dintre trup și suflet, dintre bărbat și femeie: să scrii un eseu despre stupoare, despre cunoașterea tautologică extatică la care ai visat întotdeauna ca identificarea subiectului cu obiectul! să scrii despre stupoare ca despre fericirea ultimă în care fenomenologul își duce degetul la buze, ca pe un semnal și un sigiliu al absolutului, mârâind răgușit: *silentium, pueri! epoché!* Dincolo și dincoace de cercul hermeneutic nu știm și nu vom ști niciodată nimic!

Nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu!

Dar sciziunea dintre *yin* și *yang*, dintre bărbat și femeie, dintre Hermes și Afrodita, ruptura sângeroasă a unicului în două jumătăți urlând de durere, rătăcind în noaptea universală, pârjolite la flăcările iadului și încet, încet acoperite de ploaie, frig și zăpadă, amnezia polară, nemișcarea eleată, definitivă și totală a paradigmelor pe muntele Ararat: moartea prințului Heraclit, hidropicul, prin care și din care nu se mai scurgeau apele *(panta rhei?)*, acolo, în piața publică din Efes, printre ruinele aristocrate pe care le-ai pipăit astă-toamnă, cu ochii închiși, cu ochii duși pe ceea lume, paradigme și arhetipuri: și trupul despărțit de suflet, bărbatul de femeie, și vocea neantului când ridici telefonul, poruncindu-ți pe un ton sarcastic, sfâșietor, fără milă, fără îndurare: să scrii un eseu cu privire la privirea lui Orfeu, că nu o să-i strice nici lui Euridice dacă-i dai la fund o sută de bice, fiindcă așa a propovăduit Nietzsche!

Nec plus ultra!

Scanned with OKEN Scanner

URECHILE LUI BEETHOVEN

Să stai singur părăsit de zei și de oameni / inima ta să asculte bocetul / indiferent al vântului care îngroapă / sărbătoarea verii într-un cimitir al nimănui // să-ți aduci aminte că mama ta / a avut cândva un copil grațios / că azi e bătrân și umblă pe căi uitate / să-ți aduci aminte de lacrimile ei // să te mai întrebi o dată / ce sens au toate acestea / dacă fulgerul de aur al iubitei / a căzut într-o țară pustie / să-ți aduci aminte / și să nu poți plânge.

În seara aceasta de primăvară, de la sfârșitul iernii prin care am trecut (oare am trecut eu prin ea sau, dimpotrivă, a trecut ea prin mine, cu gerul morții și crivățul deznădejdii, încât am îmbătrânit într-o zi cât într-o viață, mut în fața destinului feroce, o stană de gheață călătorind prin deșertul arzător al tătarilor?), în sfârșit, spiritul meu eleat a triumfat asupra căilor de comunicare ale dialecticii trupului, despre care pot spune că nu se mai poate spune nimic nou: crezi că

Scanned with OKEN Scanner

acesta este adevărul adevărat? nu te scufunzi oare într-o altă mare a ficțiunii? căci stă scris: *nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu!* Dar ce este intelectul, dacă nu iluzia veșniciei noastre și a comuniunii cu originea divină a omului bătut în cuie pe crucea singurătății sale absolute?

Eli, Eli, lamma sabacthani: ca și cum dacă aș repeta cuvintele deznădăjduite ale Celui care a fost pe aici și a plecat, dar care a promis că se va reîntoarce într-o zi (sau într-o noapte?), pentru salvarea sufletelor noastre de la neant: (astfel, mi-a plăcut, în intoleranța rasială, politică, religioasă în care trăim, în care națiunile scrâșnesc din dinți, își rup oasele, își desfigurează chipul spiritual dat de Dumnezeu, înghesuindu-se, mușcându-se de nas, călcându-se pe picioare, numai pentru a ajunge, primele, să se unească cu forța!) într-o țară nouă: Statele Unite ale Europei? propunerea profund talmudică în spirit, dar înflorită pe solul unei experiențe unice a suferinței exilului, propunerea eternă a unei biserici ecumenice, a unirii transcendente a religiei creștine cu cea mozaică, și anume: dacă evreii îl așteaptă pe Mesia să vină prima oară, ca și noi creștinii care-l așteptăm a doua oară, de ce oare, dacă avem același scop, nu ne-am uni pentru a-l aștepta împreună? ehei, am adăugat eu, dar de unde știm noi, creștinii, că voi, evreii, o să-l recunoașteți pe Hristos și nu veți face cum ați mai făcut-o întâia dată? și că de fapt noi nu așteptăm aceeași persoană divină!

Repet cuvintele disperate ale Fiului pe Cruce, ca și cum, *ipso facto*, și conform străvechiului spirit totemic în care încerc să mă scufund pentru a supraviețui, pentru a evada din fiziologia pură a neantului și a mă reintegra în conștiința ființei universale, unde toate impulsurile ținând de natura metafizică a omului s-ar întâlni din nou într-o unitate, un punct transcendent dincolo de formele concrete, individuale ale acestor impulsuri: cu trupul împovărat de gânduri albe, gânduri negre, cu crucea în sân și cu dracul după cap, mă așez în loja înroșită de sângele cunoașterii, abia trăgându-mi

Scanned with OKEN Scanner

sufletul, şi bolţile Ateneului răsună ca într-o biserică din care s-au înălţat spre ceruri, spre fiinţa pură a lui Dumnezeu, strigătele, şoaptele, frazele muzicale pe care i le-a smuls, în nesfârşita lui bunătate, Cel de Sus, omului, robul său căzut aici, în suferinţă şi moarte. Aplecată deasupra pianului, umbra, silueta atât de cunoscută şi dragă mie a lui Dan Grigore, zburând nemişcată ca o pasăre neagră deasupra oceanului de sunete al lui Beethoven, când liniştit, o pace efemeră, împrumutată din raţiuni convenţionale Împărăţiei Cerurilor, un armistiţiu vremelnic cu forţele teribile ale destinului, dar mai ales pe vreme de furtună, un gigantic efort agonal, o luptă prometeică, titanică de a ieşi la lumină dintr-un eşec înscris aprioric în codul genetic al rasei umane: căci Beethoven, nu-i aşa?, este primul dintre marii compozitori care nu mai fac muzică pentru Dumnezeu, ci pentru om, nu pentru gloria idealului divin, care străluceşte ca o promisiune la începutul şi sfârşitul lumii, ci pentru a reface, a trăi drama, suferinţa şi bucuria vieţii omului *dintre* cele două puncte, *dintre* începutul şi sfârşitul acestei lumi. Sufletul meu golit de orice amintire primeşte ca pe o ploaie binecuvântată sunetele cristaline ale muzicii (şi când o văd aducând ploaia în gheare / am degete albe şi lungi ca pianul: cu clape albe clape negre / izvor de sunet şi imagini / rămână clipele alegre / de-a pururi în aceste pagini!), şi încet fiinţa, vie şi pură, se înalţă, se întoarce acolo, lângă Dumnezeu, care şi El se umanizează, regretă că m-a făcut să sufăr mai mult decât i-a dat poporului Său ales: Doamne, nu-i da omului atât cât poate el să îndure!

De ce să mă scandalizeze pesimismul lui Schopenhauer, care spunea acelaşi lucru despre rasa noastră, apărută dintr-o eroare, dintr-o greşeală de comportament a lui Adam când se plimba de unul singur prin grădina Edenului, şi când este de presupus că viitoarea lui soţie, Eva, nu se desprinsese din el în timpul somnului dogmatic în care era scufundat întregul Paradis, deci încă din faza lui de androgin, de hermafrodit,

Scanned with OKEN Scanner

primului om cu adevărat liber, suficient sieşi, îi apare ispita gnoseologică, înscrisă cu litere satanice pe coasta sa din care Demiurgul, printr-un exces ludic al lui ars *combinnatoria*, îi va fabrica perechea fatală: *hic incipit tragoedia*! Încât dacă eu m-am născut din păcat şi oricât m-aş strădui, în păcat voi muri — căci moartea este cea mai înaltă-joasă formă de pedepsire, de ispăşire a păcatului, nu-i aşa? —, mă întreb dacă pomul cunoştinţei binelui şi răului n-a fost pus acolo la îndemâna primului om anume ca să-l ducă în ispită, şi nu pentru a verifica dacă-i funcţionează corect şi pe calea virtuţii liberul arbitru: bineînţeles că astăzi este absurd să-mi închipui ce s-ar fi ales din toată această poveste paradisiacă, dacă Adam n-ar fi cunoscut-o pe Eva, încălcând astfel porunca lui Dumnezeu de a nu mânca din pomul acela, deci de a nu se înmulţi, şi de a rămâne inocent, în rând cu toate celelalte dobitoace necuvântătoare câte vor fi fost la acea vârstă fără istorie a universului.

Ah! şi dorinţa sfâşietoare de a mă rupe din contingentul în care am fost aruncat cu brutalitate, dincolo de orice artificiu al justiţiei divine, transcendentale, să revin la ceea ce am fost iniţial: *aş vrea urechile lui Beethoven cel mort / să i le cer de-acolo din sicriu // şi-n locul alor mele să le port / prin lumea zgomotoasă eu cel viu // şi când ciolanul întristării mele / l-or termina toţi diavolii de ros / la miezul nopţii pe-un vapor de stele / eu care sunt urât voi fi frumos.*

POUR LES FEMMES ET POUR LES PHILOSOPHES

Mi-aduc și acum aminte de acea noapte pariziană, era ora unu sau două, când, aflându-mă într-un *bistro* la un *rouge* împreună cu o tânără franțuzoaică pe care abia o cunoscusem în acea seară și care, deși într-o ambianță artistică-literară, contrar prejudecăților circulând peste tot mai mult din ignoranță și gelozie față de astfel de medii presupus frivole, se dovedea de un profesionalism acut, până la adorația magică a meseriei; și mai ales că în atmosfera politică dată de paradigma: *parce que le monde est double / un dollar avec un rouble* nu era o vorbă goală, ci dimpotrivă: funcționa ca o îmbrățișare mortală, paroxistică între victimă și călău, între doi amanți gata să se devore unul pe altul, acumulând energii abisale, unde tot universul de foc heraclitean putea sări în țăndări din coliziunea acelor forțe contrarii, devenite acum indiscernabile: *dragostea și ura*. Era epoca încleștărilor, războiul rece își atingea apogeul său nesigur, deși aveau să mai

Scanned with OKEN Scanner

treacă cinci ani până la capitularea Moscovei; eu încă mai puteam face pronosticuri, așa cum se întâmpla pe cele două fronturi ideologice, alintându-mi prietenii cu astfel de întrebări aparent insolubile, care aveau, prin culoarea lor aproape ludică, datoria să exorciteze un coșmar: *spune-mi, spune-mi, mon vieux, / e OK sau haraşo?/ Casa Albă, sau Kremlin, / bomba-atomică, Amin?* „Războiul rece" putea oricând să se „încălzească" într-o apocalipsă, într-o mare de foc și de sânge! Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat!

Astfel că, în noaptea aceea, nu mai țin minte cum se numea tovarășa mea de pahar (Cosette, Odette, sau Colette), înainte de a-mi spune că este căsătorită cu un poet ceh, semnatar al Cartei '77, bolnav psihic și care, din când în când (ca acum!), făcea crize și trebuia să-l interneze la ospiciu, mărturisire care, contrar așteptărilor ei, m-a înghețat brusc, umplându-mă de spaimă și deznădejde, ei bine, înainte de acest episod, mi-a pus o întrebare care m-a dus în lumea viselor: *pour qui écrivez-vous, Monsieur Dan Laurențiu?* Atunci, fără să ezit, de parcă aș fi așteptat de o viață să răspund la o astfel de provocare realist-socialistă, căreia i-ar fi stat mult mai bine la Iași, la Cluj sau la București, într-un chestionar de unde nu trebuiau să lipsească „publicul larg", „masele populare" etc., m-am trezit ca dintr-un somn hipnotic spunând: *pour les femmes et pour les philosophes.*

De atunci au trecut mai mult de zece ani și răspunsul meu, dat de un somnambul în transă, mi se pare cel mai pertinent și îmi confirmă mereu ideea pe care mi-am făcut-o dintotdeauna despre clipele astrale ale artistului, când poate spune ceva profund nu despre sine, ci din eul său nevăzut, ascuns și adormit în straturile sale cele mai adânci, ca un copil în pântecele mamei, înainte de a se naște, înainte de a se trezi la conștiință, de a ieși la lumina zilei: *iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze / porcii din mocirla*

Scanned with OKEN Scanner

subconștientului / ce-ar fi să-mi întindă o mână de prieten / prin fereastra udă de sudoarea frunții?

Pentru femei și pentru filosofi: nu am spus oare același lucru cu alte cuvinte, când, într-un poem de acum vreo douăzeci-treizeci de ani, repetam ca pe-un refren menit să aducă un strop de ordine, o lumină cristalină în avalanșa de emoții care-mi târa textul în prăpastie, în abisul unde eu însumi aș fi dorit să dispar o dată cu el: *amantă intuiția mi-a fost / și conceptul slugă devotată*? Căci *intuiția* nu numai că este feminină și deci calea cea mai scurtă de cunoaștere prin revelație a ceea ce este misterios îndărătul lucrurilor, dar ea se identifică până la dispariție cu însăși femeia, mediumul cel mai transparent care ne pune în contact cu Dumnezeu sau Satana, iar *conceptul* este arma, instrumentul bărbatului, al filosofului care, de asemenea, vrea să-l cunoască fie pe Dumnezeu, fie pe Diavol, într-un efort analitic și laborios, unde adevărul ni se dezvăluie pas cu pas, pe calea deductivă a logicii formale, a rațiunii pure.

Și dacă mișcările anarhiste, contestatare ale secolului și l-au luat ca Dumnezeu pe Satana și și-au făcut din Absurd idealul demiurgic, ca urmare a unei existențe unde nimeni nu ascultă de nimeni, și cu atât mai puțin de un sistem coerent de legi divine, care să o facă armonioasă cu sine și cu creatorul care o precede și cu artistul care îi succede; și dacă toate revoltele, mari și mici, ale epocii, nu-și au explicația, până la un punct, decât în încercarea exasperată a artistului de a atinge acel grad zero al comunicării, un mesaj tautologic, adică fără nici un mesaj, nu înseamnă că el se comunică pe sine, cum o făcea vocea lui Dumnezeu din interiorul rugului aprins: *Eu sunt cel ce sunt?*

Din punct de vedere filosofic, ambele căi de acces către idealul estetic: atingerea gradului zero, nonreferențial și incomunicabil al discursului: calea apologetică, religioasă, de dreapta, și calea contestatară, diavolească, de stânga, duc la același rezultat: coeficientul de cunoaștere, gradul de

Scanned with OKEN Scanner

comunicare informațional tinde spre zero, spre statutul existențial al textului. Și atunci mă întorc la povestea lui Ulise și spun și eu că scopul călătoriei sale nu este Ithaca, ci călătoria în sine, Odiseea sa, plină de aventuri fascinante. Astfel că dacă cele două căi de acces la idealul estetic urmăresc același scop, — gradul zero al comunicării, incomunicabilul —, diferența dintre ele este ca dintre mâna dreaptă și mâna stângă, între Dumnezeu și Satana, între extaz și coșmar. Eu i-am fost recunoscător artistului care a urmat calea lui Dumnezeu; mie mi-a fost milă de cel care a apucat pe drumul Diavolului. Pentru orice poet, ambele căi, și dreapta, și stânga, se unesc într-un singur drum: drumul Calvarului!

Iar acesta a dus la mântuire un singur om: Iisus Hristos!

Scanned with OKEN Scanner

POEZIE ŞI RUGĂCIUNE
(DESPRE FUNCŢIA SOTERIOLOGICĂ A ARTEI)

Motto
De la hotarul morţii
aduci o ştire despre viaţa ta

Aceste versuri pe care le-am publicat în urmă cu mai bine de douăzeci de ani nu le-am scris în urma unor meditaţii strict teoretice, ca pe o finalitate, deci, a unui riguros program poetic, ci ele au venit spontan, la începutul unui poem care mai curând semăna cu un oftat, cu ultima suflare a unui om care a ajuns la capătul puterilor: erau, deşi plasate la începutul discursului meu, concluzia unei experienţe care se desfăşura, acum, invers, o rememorare a vieţii în ceea ce are ea sublim, orbitor şi misterios, pornind de la sfârşitul ei, de la moarte, către izvoare, către origine.

Dar de ce am ajuns tocmai acolo, la hotarul morţii, ca să pot spune ceva despre mine, despre viaţa pe care am trăit-o, despre semnificaţia evenimentelor acestor ani pe care i-am petrecut în fericire şi suferinţă, o dogmă care a venit numai din proiecţia în lumină, în cunoaşterea direcţiei şi sensului în care se îndreaptă aceste întâmplări, indiferent de natura

Scanned with OKEN Scanner

lor bună sau rea, în raport cu linia vieții mele? Cu alte cuvinte, de ce un șir de evenimente biografice considerate în succesiunea lor discretă, de puncte izolate pe o linie imaginară care încă nu fac o viață de om, pot apărea absurde și deci ireale unele față de altele și în ele însele, deci nefericite și străine față de o axă care să le solidarizeze în sfera coerentă a unui ego, dar care își modifică dintr-o dată și diametral perspectiva dacă sunt privite din punctul lor terminus, din perspectiva morții? Nu cumva aici se găsește dezlegarea înțelesului vieții noastre, ale cărei întâmplări și evenimente, luate disparat, ne rămân închise pentru totdeauna sub pecetea tainei și numai clipa din urmă poate să arunce o lumină mare și definitivă asupra unei vieți întregi, aparent trăite în lipsa de criterii a haosului?

Sein zum Tode... Esse est excruciare... Jaspers și Heidegger au pus doar niște accente cu rol de etichetă sau emblemă pe niște adevăruri care s-au impus conștiinței mele morale și religioase încă de la vârsta fericită a cunoașterii paradisiace, „lume ce gândea în basme și vorbea în poezii", cum o numește Eminescu. Așadar, moartea devine, cu misterul ei impenetrabil, cutremurător, criteriul de apreciere, de judecare a valorii unei vieți, liantul care face din elementele și evenimentele disparate ale unei biografii firul roșu al destinului care îl scoate la lumină pe cel aruncat în labirintul existenței.

Sein zum Tode... Existență către moarte, și pentru moarte, nu în sensul în care toată viața trebuie să mi-o dedic scopului de a muri, să fac orice, chiar și pe dracul în patru, numai să-mi sfârșesc zilele date de Dumnezeu (infamie! blasfemie! mare păcat!), ci în acela că trebuie să procedez în așa fel încât moartea, care este punctul terminus, finalitatea vieții mele, să devină și punctul ei culminant, cel mai înalt pe scara axiologică pe care eu însumi mi-o pot impune în raport cu transcendența divină, o transcendență care trebuie să devină pariul nu numai pascalian cu propria mea existență.

Scanned with OKEN Scanner

Adică moartea mea nu se mai definește doar ca anihilare, ca negativitate pură a ego-ului meu nefericit și înstrăinat de Dumnezeu, ci ca un filtru valorizant al faptelor mele, bune sau/și rele care s-au succedat de-a lungul întregii mele vieți și pentru care, la nivelul conștiinței diurne, cotidiene, a relațiilor interumane, deci într-o perspectivă aproape politică, englezul are o vorbă memorabilă și profundă, chiar dacă într-o formulare aparent nonșalantă, cum îi și stă bine acestui tip de abordare seacă a adevărurilor importante: trăiește oricum, dar să mori ca un gentleman!

Dacă moartea creștină este criteriul adevărului unei vieți închinate virtuților cardinale — credința, speranța și dragostea — predicate de Iisus Hristos, între care iubirea deține locul întâi (și iată numai câteva dintre cuvintele apostolului Pavel în Epistola către Corinteni în această privință: „chiar dacă aș vorbi în limbi omenești și îngerești, și n-aș avea dragoste, sunt o aramă sunătoare sau un chimval răsunător. Și chiar dacă aș avea darul proorocirii și aș cunoaște toate tainele și toată știința, chiar dacă aș avea toată credința încât să mut și munții, și n-aș avea dragoste, nu sunt nimic"), aceasta poate însemna pentru mine, cel muritor, că jertfa finală a Mântuitorului, a cărui pildă încearcă să o urmeze credinciosul mesajului trimis în inimă: *esse est excruciare, a fi înseamnă a te crucifica*, își poate găsi echivalentul în *sentimentul dragostei care poate unifica evenimentele unei vieți într-un sens coerent* și, în același timp, șansa unică de a reaprinde, în inima creaturii, lumina și forța generoasă a Creației divine, pentru a reintra în împărăția veșnică, acolo unde nu este nici întristare, nici suspin, acolo unde, așa cum stă scris, domnesc bucuria, extazul, beatitudinea. Deci moartea creștină nu este o dispariție și o anihilare a vieții, ci o renaștere *(cine moare pentru mine se naște pentru viața veșnică!)*, și ea reprezintă, sau mai curând este, o formă rituală a salvării, a ispășirii de păcat, mântuirea finală a omului căzut din grația divină în calvarul acestei lumi: „De aceea, după cum printr-un singur

Scanned with OKEN Scanner

om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, și astfel moartea a trecut asupra tuturor oamenilor, căci toți au păcătuit...

... Astfel, deci, după cum printr-o singură greșeală a venit condamnarea peste toți oamenii, tot așa, printr-o singură faptă de dreptate a venit către toți oamenii o îndreptățire a vieții. Căci după cum, prin neascultarea unui singur om, cei mulți au fost făcuți păcătoși, tot așa, prin ascultarea unuia singur, cei mulți vor fi făcuți drepți" (Romani).

Doctrina Învierii din morți, fundamentală pentru credința noastră creștină, face ca modelul vieții în Duh și în Har ca o *imitatio Christi* să ne lumineze nouă, celor căzuți pradă păcatului, fie celui moștenit, fie celor dobândite, cu gândul, cu vorba sau cu fapta, calea adevărată spre mântuire, cu alte cuvinte, rolul soteriologic al morții, așa cum stă scris: *Ego sum via, veritas et vita*... Mântuirea noastră vine, așadar, prin jertfa lui Hristos, și nu depinde decât de credința inimilor noastre să intrăm pe ușa împărătească pe care El a deschis-o pentru noi și înaintea noastră ca să-l urmăm întru viața veșnică, moartea acționând aici ca o condiție a Învierii așa cum a fost ea experimentată istoric prin Dumnezeul care s-a făcut om și a murit și a înviat după trei zile, și cum se scrie în cântecul de slavă al creștinătății: „Hristos a înviat! / *Cu moartea pre moarte călcând* / Și celor din mormânturi / Viață dăruindu-le". Cântec de slavă formulat într-o manieră spirituală specific europeană, deci cu vocație universală, singura în măsură să traducă un astfel de miracol incredibil pentru gândirea logică, într-o haină logică, născută și purtată cu distincție, eleganță și instinct creator de-a lungul și de-a latul lumii civilizate: *principiul negării negației*, conform căruia dubla negație a unei judecăți este egală cu afirmația acelei judecăți, adică: *duplex negatio affirmat*. Parabola bobului de grâu este, pentru atâția dintre noi, una dintre cele mai grăitoare chemări și îndemnuri la viața întru Hristos, la acceptarea jertfei ca unică sursă a creației mereu reînnoite întru

Scanned with OKEN Scanner

Domnul, fie că îl tratăm ca pe un adevăr material, obiectiv și îl considerăm tale-quale, fie, mai ales, în infinita lui rezonanță ca raportare la Ființa ideală, reală și absolută a lui Dumnezeu, la care, de altfel, se și referă: „A sosit ceasul să fie premărit Fiul Omului. Adevărat, adevărat vă spun că, dacă grăuntele de grâu care a căzut pe pământ nu moare, rămâne singur, dar, dacă moare, aduce multă roadă. Cine își iubește viața, o va pierde; și cine își urăște viața în lumea aceasta, o va păstra pentru viața veșnică“ (Ioan).

Moartea rituală căreia i s-a dat jertfă Iisus, Trimisul, Fiul lui Dumnezeu, pentru izbăvirea oamenilor de păcat și salvarea sufletelor noastre de la zădărnicie și neant prin harul coborât în lume ca o împăcare a acesteia cu ordinea inițială, paradisiacă, pentru care a fost făcut omul ispitit de orgoliul satanic (nu este oare păcatul trufiei cel dintâi în ordinea celor mai grave încălcări ale faptelor supuse interdicției și deci condamnării de către justiția divină?), din lecția nu numai teologică, dar cu o clară trimitere la ascendența disputelor filosofice din școlile ateniene și romane, iată unul dintre cele mai frapante aspecte ale apostolatului pe care l-a practicat cel mai strălucit dintre propagatorii învățăturii Domnului nostru Iisus Hristos, apostolul Pavel: mântuirea de păcat prin moarte și intrarea noastră în grația divină prin harul său nu este numai o mărturie a credinței, dar și a elocinței, a forței argumentării strânse, fără fisuri, prin care ar putea să se strecoare întâmpinările unui adversar ipotetic: „Noi, care am murit față de păcat, cum să mai trăim în păcat? Nu știți că toți câți am fost botezați pentru Iisus Hristos am fost botezați pentru moartea lui? Noi, deci, prin botezul pentru moarte am fost îngropați împreună cu El, pentru ca, după cum Hristos a înviat dintre cei morți întru slava Tatălui, tot așa și noi să umblăm în înnoire de viață. În adevăr, dacă am fost identificați cu El printr-o asemănare cu moartea lui, vom fi una cu El și în înviere. (...) Căci cine a murit este eliberat de păcat. (...) Fiindcă prin moartea de care a murit, El a

Scanned with OKEN Scanner

murit pentru păcat, odată pentru totdeauna; iar prin viața pe care o trăiește, El trăiește pentru Dumnezeu. Tot așa și voi înșivă, socotiți-vă morți față de păcat și vii pentru Dumnezeu, în Hristos Iisus" (Romani).

Prezența păcatului în lume și exorcizarea lui prin jertfă și creație, în sensul în care instinctul demiurgic al omului funcționează ca un reflex al celui Atotputernic în marea Sa milă de a izbăvi, de a mântui această lume prin desăvârșirea ei, prin ducerea până la capăt a intenției inițiale de perfecțiune, stă în puterea acesteia și a aceleia a artistului creștin a cărui operă poate fi considerată, în ordinea religioasă a lucrurilor, o *imitatio Christi*, dar și un răspuns la rugăciunea fierbinte înălțată în biserică în fiecare duminică și al cărei text paradoxal nu încetează să mă uimească și să mă încânte prin supoziția că în ordinea divină a lucrurilor s-a putut strecura și o slăbiciune omenească: „*Doamne-Dumnezeule, caută din cer și vezi și cercetează lumea aceasta pe care a zidit-o dreapta ta și o desăvârșește pe ea*".

Și dacă eu *am putut echivala arta de a iubi cu arta de a scrie și cu arta de a muri, într-un soi de treime profană care să dea un statut ontologic în oglinda Creației divine*, am făcut-o dintr-un reflex natural al supunerii la această ordine inițială a lucrurilor, eu însumi considerând că fac parte, ca un instrument conștient, din planurile ei secrete: „Oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cine se smerește pe sine se va înălța", spune Iisus dojenindu-i pe cărturari și farisei, dar în obișnuitul limbaj paradoxal al învățăturii creștine având în centrul său doctrina păcatului (și deci a mântuirii), iar aici trimiterea făcându-se direct la păcatul trufiei, ca fiind în fruntea celorlalte forme ale căderii omului, se vede în mod limpede că, cu cât ești mai umil, mai cucernic în fața lui Dumnezeu, cu atât te înalți pe scara naturală a firii și, deci, te apropii de protecția divină. Această înălțare se realizează prin recunoașterea plină de dragoste a raportului Tată — Fiu, al omului de copil al Domnului care-și înțelege statutul și, în

Scanned with OKEN Scanner

această calitate, câştigându-şi şi un loc în ascendenţa sa divină, el se înalţă, smerindu-se, pe scara valorilor, spre deosebire de cel ce neagă autoritatea paternă şi, încercând să se înalţe cu trufie, va fi îmbrâncit şi umilit, căzând fără speranţă în dizgraţia veşnică, orbecăind în căutarea unei identităţi pierdute, oaie rătăcită, exclusă, alungată de la ospăţul protecţiei paradisiace.

Ars amandi = ars scribendi = ars moriendi, iată o triadă a imperativelor care mi s-au impus la modul categoric şi pe care mi-am proiectat-o, conştient sau mai adesea nu, ca *pe sfântă treime coborâtă în existenţa mea esenţială pentru a o înălţa la rangul unei speranţe în mântuire*, în depăşirea limitelor istorice, temporale, şi care să mă reintegreze în ritmurile eterne ale creaţiunii dintâi, şi să mă redea unui paradis din care toate aceste *experienţe abisale — dragostea şi moartea retrăite prin artă* — îmi dau de ştire că eu l-am locuit cândva, dar că am fost alungat, şi că deci unicul efort care ar da un sens existenţei mele ar fi să regăsesc acel loc privilegiat, transcendental, de dinaintea oricărei experienţe istorice. Este un efort pus în slujba salvării, a mântuirii mele, care, acţionând în sfera ontologiei unui limbaj estetic, acţionează implicit în aceea a conştiinţei mele religioase, căci problema rezumată în formula sacramentală, „cu moartea pre moarte călcând" se pune atât în rugăciunea creştină înălţată prin credinţa în harul divin al lui Hristos, cât şi prin opera artistică dăinuind în timp prin harul, talentul poetului care încearcă să imite actul creator al Demiurgului. Adică *problema morţii este comună şi esenţială, atât Religiei, cât şi Artei*, atât prin scopurile pe care le urmăresc cele două feţe tragice ale spiritului nostru, cât şi prin căile urmate de acesta întru realizarea acestui scop: *mântuirea, salvarea sufletelor noastre de robia păcatului, eliberarea fiinţei din captivitatea ucigătoare a timpului căzut în istorie, refacerea — prin graţia divină — a statutului iniţial al omului: reîntoarcerea în eden la iubirea fără cunoaştere, la comunicarea fără cuvinte, la*

Scanned with OKEN Scanner

tăcerea unde egale sunt cenușa și flacăra timpului, unde, de la hotarul morții, aduci o știre despre viața ta, reîntoarcerea la rugăciune și la Dumnezeu!

Încât se ivește o întrebare tulburătoare pentru cel care se ocupă nu numai cu arta de a scrie *(ars scribendi)*, dar și cu aceea de a muri *(ars moriendi)* întru Hristos, Dumnezeul nostru: este scrisul un act de iubire și de smerenie față de Dumnezeu sau, tot ca imitație a actului demiurgic, o răzvrătire trufașă, o tragică izbucnire a orgoliului nemăsurat, după care această lume este considerată imperfectă, și deci fie că trebuie corectată, fie imaginată din nou? „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte", iată un enunț care exprimă un adevăr esențial al religiei, al cuplului om — Dumnezeu: a sta bine în fața celui Atotputernic înseamnă a sta cu frică și smerenie, în conformitate cu ordinea filial-paternală, în care noi suntem, ca fii ai Domnului, creaturile Sale, iar El va fi mereu și de-a pururi, Creatorul.

Credinciosul, ca și poetul (prin poet înțeleg artistul în general) este o ființă în căutarea lui Dumnezeu, a Absolutului, și, născut fie cu un gol, fie cu un prea plin al inimii, el rămâne un sfâșiat între cer și pământ, între înger și demon, încercând, dacă a avut norocul sau neșansa să călătorească la Delphi, cu gândul, cu vorba sau cu fapta, să dea curs poruncii oraculare: *Gnothi seauton*! Cunoaște-te pe tine însuți în ceea ce ai esențial, nepieritor, care este de esență divină, până când vei ajunge la adevărurile cele mai simple enunțate în principiile ontologice care stau la baza lumii, enunțuri axiomatice, paradigmatice, adevăruri exprimate la modul tautologic specific cunoașterii paradisiace, în felul în care Dumnezeu i se dezvăluie lui Avraam: „Eu sunt cel ce sunt", adevăruri și enunțuri pe care le au în comun *religia și arta*, cele două forme ale cunoașterii, *care se întemeiază în mod expres pe revelație*, pe iluminarea în *orizontul noietic*, al locului de unde începe speculația, în orizontul metafizic, și unde se termină, în cel estetic, pentru care

Scanned with OKEN Scanner

imaginarul, recrearea lumii nu se pot realiza decât pornind de la o experiență senzuală practicată asupra ei. Dar ambele căi de acces către Ființa absolută, fie că pe aceasta o numim Dumnezeu din punctul de vedere al religiei, fie că Frumusețe din punctul de vedere al Esteticii, deși aici au intervenit, în conceptul ca atare în devenirea sa istorică, metamorfoze spectaculoase, nu o dată idealul artistic, al frumosului clasic, fiind înlocuit cu urâtul, răul și absurdul: din punctul de vedere al artei, am văzut că apar brusc în conștiința noastră, ca un incendiu sau un cutremur în urma căruia vălul amăgitor care acoperă obrazul schimbător al lumii se rupe și un nou echilibru se instalează, o altă ordine a universului se proclamă ca adevărată și eternă: de aici înainte clipa siderală în care eul nostru a devenit conștient de existența conștiinței universale ca un element, sau poate componentă, sau pur și simplu o proiecție de o clipă — *a clipei siderale* — a acestei conștiințe universale, devine începutul lungului drum al cunoașterii, deci al autocunoașterii, lui Dumnezeu prin picătura de eternitate pe care acesta ne-a dăruit-o din prea mare mila sa. Căci spre deosebire de Iehova, predecesorul său iudaic din Vechiul Testament al cărui succesor de drept este, pe Dumnezeul creștin nu-l definesc în primul rând puterea, forța lui punitivă în cazul încălcării legilor și poruncilor, nu setea de sânge și răzbunare care-și au izvorul într-o ciudată gelozie pe devotamentul trădat al credincioșilor, ci o nesfârșită generozitate și iubire care merg până la sacrificiu: sacrificarea propriului său fiu, Iisus Hristos, și jertfă, și răscumpărare, în același timp, și sub același aspect, pentru a aminti una dintre problemele capitale ale teologiei. Sincretismul noțiunii Dumnezeului ebraic cu alte forme de proiectare a zeităților și divinităților antice este subliniat de Hegel prin apropierea sensului, rolului justițiar al lui Iehova cu cele ale zeiței Nemesis. Dar voi spune că Dumnezeul creștin care-i succede va deveni punctul de convergență al celei mai răspândite și puternice religii mondiale, tocmai fiindcă are la

Scanned with OKEN Scanner

bază iubirea față de aproapele în toate ipostazele sale, deci o generozitate infinită care izvorăște din toate manifestările sale cerești și pământești, iar *imitatio Christi* nu va mai rămâne la nivelul unei practici de cult, ci un ideal soteriologic vizând revenirea picăturii de eternitate la eternitatea-mamă din care s-a desprins, a conștiinței umane la conștiința divină, contopirea omului cu Dumnezeul-Tată al cărui fiu este. *A fi înseamnă a fi crucificat* (*Esse est excruciare* — Jaspers), înseamnă nu numai să atingi ultima treaptă a păcatului, moartea, dar și să te salvezi, să te mântuiești, prin această jertfă.

... De la hotarul morții / aduc o mărturie despre viața ta — Cu moartea pre moarte călcând, așadar același lucru cu „cine moare pentru mine, se naște pentru mine". Moartea nu înseamnă stingere și dispariție fără urmă într-o irealitate informă și deci inconștientă, în afara bunătății și milostivirii conștiinței divine care prin ea însăși trebuie să fie infinită în spațiu și veșnică în timp, dar în concepția noastră creștină moartea ca experiență limită a cunoașterii absolute înseamnă Viață, Înviere. Religia în accepția noastră creștină îl conține pe Dumnezeu ca pe adevărul său revelat, iar Arta care este demnă de acest nume, în clipele sale de glorie, este tot epifanie și urmărește aceeași cale de acces către ideea absolută, cum ar spune bătrânul Hegel, la care trebuie să revenim mereu, atât pentru seriozitatea și puterea de analiză, comparabile numai cu cele ale lui Aristotel, dar mai ales pentru ceea ce-l face contemporanul și fratele nostru, un bărbat pe cât de vrednic în a ieși cu fața curată, luminoasă, din cele mai obscure și primejdioase capcane ale spiritului filosofic, pe atât de credincios și cu frica lui Dumnezeu prin abandonul final în brațele Domnului al oricărui proiect metafizic al omului, al rațiunii sale de a fi, al cunoașterii de sine prin Dumnezeu. Religia și arta, în aceeași concepție, sunt nu numai două căi de acces către cunoașterea absolută, ci și două forme de a ne reprezenta scopul acestei cunoașteri

Scanned with OKEN Scanner

absolute: discursul religios al pietății, credinței și rugăciunii și încercarea de recreare a lumii în conformitate cu gestul demiurgic inițial sunt legate prin același reflex profund specific naturii antropologice — imperativul absolut al lui *imitatio dei*.

Formele sau treptele acestei cunoașteri, ale sacralizării lumii profane prin coborârea logosului în istorie, a veșniciei în existența temporală, sunt aceleași, fenomenologia spiritului ca desfășurare artistică și religioasă având ca punct de plecare și factor declanșator iluminarea, epifania, revelația, fie că ea aparține lui Saul din Tars, pe drumul Damascului, fie, *mutatis mutandis*, lui Marcel Proust, pentru care faimoasa bucățică de prăjitură, madeleina, este începutul lungii sale călătorii în memoria voluntară și mai ales involuntară, în căutarea timpului pierdut. Mesajul divin este receptat prin cuvântul biblic, prin imaginea lui întrupată în icoanele adăpostite de biserică, acest trup mistic al Domnului, de însuși simbolul acestui trup al lui Iisus Hristos, concretizat în sfânta împărtășanie. Intuiția și reprezentarea formală, iconică a artei și religiei, ca epifanii ale spiritului absolut sau ale lui Dumnezeu, se pot realiza însă numai prin credință și totală dăruire, fie că scopul acesta este urmărit și atins ca imagine a frumuseții și binelui, fie ca alternativă a răului prin decăderea omului din raiul său metafizic originar în dezordinea, în haosul lucrurilor lipsite de spirit, de conștiința apartenenței la legea universală, la punctul unic de emergență pe care orice credincios și orice artist demn de acest nume le-a putut recunoaște în contemplarea adevărului că: „imaginile sclipitoare ce-n repezi șiruri se dișteru / repaosă nestrămutate sub raza gândului etern". Aceste două versuri ale lui Eminescu nu o dată mi-au fost paradigmele după care s-au rezumat diferitele forme de manifestare ale spiritului meu, reprezentat fie în direcția senzorială, estetică a cunoașterii și reprezentării lumii („imaginile sclipitoare ce-n repezi șiruri se dișteru"), fie în cea intelectuală, noietică („amor intellectualis": „repaosă nestrămutate sub raza gândului etern"),

Scanned with OKEN Scanner

aparența și esența, forma și fondul unei realități spirituale unice cu expresie dualâ, încât nu o dată am definit poezia ca fiind forma fondului *(fondul artei este forma!).*

Ars amandi = ars scribendi = ars moriendi: de la hotarul morții aduci o știre despre viața ta: punerea semnului de egalitate între dragoste și moarte ca stări limită ale conștiinței, ca zone extreme ale existenței semnificative, acelea care ne pot comunica într-un anumit grad, mai mic sau mai mare, ceva din misterul lumii care ne înconjoară și pe care-l adăpostim noi înșine ridicându-l la nivelul conștiinței de sine prin arta scrisului, toate aceste trei niveluri deci ale vieții noastre spirituale vorbesc despre funcția lor mântuitoare, ca revelații ale salvării pentru și prin Dumnezeu.

Epifania, revelația sensului profund al lumii, al adevărului și al vieții (nu este oare scris: „Eu sunt calea și adevărul și viața"), se face de obicei la lumina unui mare foc, vederea fiind cel mai abstract dintre simțuri, organul intelectual, metafizic al omului, așa cum se petrec lucrurile când i se încredințează lui Moise rolul de călăuză pentru eliberarea din robie a evreilor din Egipt: „Și Îngerul Domnului i s-a arătat într-o flacără de foc, care ieșea din mijlocul unui rug. Moise s-a uitat: și iată că rugul ardea cu foc, și rugul nu se consuma. Și Moise a zis: «Mă voi întoarce să văd ce este această privelişte minunată și pentru ce nu se consumă rugul» (...) Și El i-a zis: «Nu te apropia de locul acesta. Scoate-ți încălțămintele din picioare, căci locul pe care calci este un loc sfânt». Și el a adăugat: «Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov. (...) Iată că strigătul fiilor lui Israel a ajuns până la mine și am văzut chinul cu care îi asupresc egiptenii. Acum vino, Eu te voi trimite la faraon și vei scoate din Egipt pe poporul Meu, pe fiii lui Israel.» (...) Și Moise a zis lui Dumnezeu: «Cine sunt eu, ca să mă duc la faraon și să scot din Egipt pe fiii lui Israel» (...) Și Dumnezeu a zis lui Moise: *«Eu sunt cel ce sunt»* (subl. ns.) Și-a adăugat: «Vei spune fiilor lui Israel: EU SUNT m-a trimis la voi»" (*Exodul*).

Scanned with OKEN Scanner

A se remarca formula tautologică prin care Dumnezeu se definește pe sine, formulă către care tinde orice cunoaștere dusă la pragul extrem al esenței și după care urmează tăcerea, tautologia fiind ea însăși o expresie sonoră a tăcerii așa cum o visăm noi, poeții moderni, de mai mult de un secol încoace, și cum ea, ca rezultat, ca fruct al cunoașterii metafizice, există încă din cea mai veche antichitate în definirea filosofică a Ființei, de la Parmenide și Heraclit — după care nu s-a făcut nici un progres, până la Heidegger, în zilele noastre: FIINȚA ESTE! *Ens est esse! Deus est esse!* De unde rezultă încă o dată că scopul ultim și cel dintâi principiu al Religiei, și Artei, și Filosofiei, ca vizând cunoașterea și întemeierea absolutului, rămâne unic și același, definit tautologic, prin sine însuși, adică trecut sub acoperit de tăcere.

Cel mai spectaculos caz de iluminare și convertire la opera lui Dumnezeu este însă acela al lui Saul din Tars, care, pe drumul Damascului, din prigonitor al creștinilor, devine, sub numele Sfântului Apostol Pavel, cel mai important propovăduitor al Evangheliei lui Hristos: „Eu sunt iudeu, născut în Tarsul Ciliciei, dar am fost crescut în cetatea aceasta; am învățat la picioarele lui Gamaliel, în întregime potrivit legii părinților noștri, și am fost atât de plin de râvnă pentru Dumnezeu cum sunteți și voi toți azi. Am prigonit până la moarte această Cale, am legat și am pus în închisoare bărbați și femei. Marele preot și toată bătrânimea îmi sunt martori. Primind și scrisori de la ei către frați, m-am dus spre Damasc, să aduc legați la Ierusalim pe cei care se aflau acolo, ca să fie pedepsiți. Când eram pe drum și mă apropiam de Damasc, deodată pe la amiază a *strălucit în jurul meu o mare lumină din cer* (subl. ns.) Am căzut la pământ și am auzit un glas care-mi zicea: «Saule, Saule, pentru ce Mă prigonești?» «Cine ești, Doamne?» am răspuns eu, iar El mi-a zis: «Eu sunt Iisus Nazarineanul, pe care tu îl prigonești»“ *(Faptele Apostolilor).*

Scanned with OKEN Scanner

Dacă aceste două cazuri de iluminare aparțin *Bibliei*, din care cel al lui Moise, *Vechiului Testament*, iar cel al lui Pavel, *Noului Testament*, în descrierea cărora este implicat și depune deci mărturie un text sacru, el însuși revelat de la Cel de Sus, următoarele două aparțin timpurilor mult mai apropiate nouă și manuscrisele eroilor acestor miraculoase revelații ne stau la îndemână, pot fi citite cu ochii noștri. Primul îl are ca protagonist pe filosoful și matematicianul *Blaise Pascal* care, la mănăstirea Port Royal, în vestita noapte de 23 nov. 1654, „de la aproape zece și jumătate noaptea, până la aproape douăsprezece și jumătate noaptea", încearcă marea iluminare a adevărului lui Dumnezeu, aproape în aceiași termeni de foc cu eroii *Bibliei*: „Foc! Dumnezeul lui Abraham, Dumnezeul lui Isaac, Dumnezeul lui Iacob și nu al filosofilor și savanților, Dumnezeul lui Iisus Hristos, Certitudine, *Bucurie*, Certitudine, Sentiment, *Vedere*, *Bucurie*, Pace, *Dumnezeul lui Iisus Hristos*, «Deum meum et Leum vestrum», Ioan, XXVII. «Dumnezeul tău va fi Dumnezeul meu» — Ruth. Uitare a lumii și a tuturor lucrurilor în afară de Dumnezeu. Nu-l găsești decât pe căile arătate în Evanghelie. Măreție a sufletului omenesc. «Părinte drept, lumea nu te-a cunoscut. — Dar eu te-am cunoscut», Ioan, XVII. Bucurie, Bucurie, Bucurie — și lacrimi de bucurie. M-am despărțit... *«Dereliquerunt me fontem-aquae vivae»*. «Dumnezeul meu, mă vei părăsi oare? Să nu fiu despărțit de tine întru eternitate! (...)» — Iisus Hristos! Iisus Hristos! M-am despărțit de el, am fugit de el, am renunțat la El. L-am răstignit — Să nu fiu niciodată despărțit de El! Nu poate fi păstrat decât prin Căile arătate de Evanghelie. Renunțare totală și dulce — *Supunere totală lui Iisus Hristos și confesorului meu, Bucurie eternă pentru o zi de exercitii pe pământ.*

«Non obliviscar sermones duos, Amen».
MISTERUL — lui Iisus Hristos (1655?)".

Scanned with OKEN Scanner

Ieşirea în afara timpului sau „Opriţi timpul"! — iată strigătul faustic al oricărui muritor care doreşte graţia divină, contopirea cu Dumnezeu, mântuirea existenţei sale de vremelnicie. Se vede din cele trei exemple că prezenţa focului în acest ritual devine capitală, şi el, focul, nu se manifestă numai ca agent purificator ritualic, o ardere-de tot care constituie idealul oricărei jertfe bine primite de Cel Atotputernic, dar o terapie cosmologică nu numai pentru o lume care se degradează cu timpul în eroare şi păcat, şi deci este necesară intervenţia periodică a unui incendiu universal, a unui holocaust, palingeneza în virtutea căreia, după Heraclit, „lumea este un foc veşnic care se aprinde şi se stinge după măsură". Este, din punctul de vedere al religiei, un foc nu numai purificator, care arde obstacolele în calea cunoaşterii adevărului, a lui Dumnezeu, dar ipostaza pură a acestuia, forma sub care ni se înfăţişează unul dintre chipurile fundamentale ale Absolutului. Acest Absolut care este un nume al lui Dumnezeu dat de filosofi atât pentru a conferi o aparenţă tehnică, neutră unui început indefinisabil (sau care, aşa după cum am văzut, nu se poate defini decât tautologic şi pleonastic, adică prin el însuşi), dar şi pentru a nu jigni atât de delicatele sentimente religioase ale oamenilor susceptibili, care, în funcţie de credinţă, are un nume diferit pentru Dumnezeul unic, este vizat, pe lângă religie şi filosofie, de calea artistică a mântuirii, şi el devine eul impersonal, care, de la Flaubert şi Baudelaire şi Rimbaud, dar mai ales de la teoretizarea (ontologizarea!) lui Proust va face o carieră prodigioasă în estetica modernă. Acest *Ego* absolut care vorbeşte prin gura poetului, un *alter ego* din *alter mundus*, îşi are trimiterea directă în spusele Mântuitorului care, asumându-şi numai un rol de intermediar între cer şi pământ, între Cel de Sus şi noi, cei de jos, dar un mediator nu indiferent, translator al unui mesaj fie el cât de teribil, dar neutru în esenţa comportamentului său, ci care se angajează de partea noastră, a păcătoşilor, a izgoniţilor din raiul metafizic până la jertfa

Scanned with OKEN Scanner

de sine, căci numai prin sânge este posibilă răscumpărarea și izbăvirea de păcatul sângelui vărsat, spune *Evanghelia după Ioan*: „Eu sunt calea și adevărul și viața; nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine. Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine, l-ați fi cunoscut și pe Tatăl Meu (...) Tatăl care locuiește în Mine, El face aceste lucrări" (...) „Credeți-mă că Eu sunt în Tatăl și Tatăl este în Mine". Și tot acolo, în textul lui Ioan, criteriul credinței ca adevăr al inimii din care ies nu cuvintele judecătorului (ca ale Dumnezeului *Vechiului Testament*), ci ale Mângâietorului (ceea ce face legea nouă a *Noului Testament*): „Cine crede în Mine, nu crede în Mine, ci în Cel care m-a trimis pe Mine. Eu am venit ca lumină în lume, pentru că oricine care crede în Mine să nu rămână în întuneric (...) Dacă aude cineva cuvintele Mele și nu le păzește, nu Eu îl judec; căci Eu n-am venit să judec lumea, ci să mântuiesc lumea. Pe cine mă respinge și nu primește cuvintele Mele, are cine să-l judece; cuvântul pe care l-am vestit Eu, acela îl va judeca în ziua de pe urmă. Căci Eu n-am vorbit de la mine însumi, ci Tatăl, care M-a trimis, El însuși Mi-a poruncit ce trebuie să spun și cum trebuie să vorbesc. Și știu că porunca lui este viața veșnică".

Că Dumnezeul legii celei noi este nu un Dumnezeu al judecății, pedepsei și geloziei, cum mi se înfățișează Iahve în scrierile proorocilor, ci al iubirii până la jertfă întru mântuirea de păcat a neamului omenesc, jertfă simbolizată în drumul crucii și răstignirii care înseamnă nu extincția și distrugerea omului ca punct final al vieții în păcatul moștenit și dobândit cu gândul, cu vorba și cu fapta, dar însuși scopul soteriologic al acestui supliciu sacru, mântuirea și Învierea prin doborârea morții „cu moartea pre moarte călcând", așadar, esența Dumnezeului întrupat în Iisus Hristos ca iubire și care deci, dusă până la sacrificiul suprem, răstignirea, îmi confirmă mie, în planul vieții profane, sacralizarea celor trei fețe ale spiritului: *ars amandi = ars scribendi = ars moriendi*, până la identificarea lor într-o singură formulă obținută, rezultată din

Scanned with OKEN Scanner

ontologia oricărui limbaj şi care tinde către o singură finalitate deci: *Tăcerea*! fie că ea ţine de arta iubirii, a rugăciunii, a comunicării dincolo de cuvinte, prin comunicarea instantanee, paradisiacă, fie de arta scrisului, în care cea mai elocventă rămâne deci tot comunicarea mesajului inefabil, infinit dintre cuvinte, limbajul tăcerii şi tăcerea prin excelenţă în stare pură, formă convenţională a morţii. Iată textul lui Ioan despre iubire, jertfă şi mântuire, ca expresii ale Legii celei noi: „Cine nu iubeşte n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este dragoste. Dragostea lui Dumnezeu faţă de noi s-a arătat prin faptul că Dumnezeu a trimis în lume pe singurul Său Fiu, ca noi să trăim prin El. În aceasta este iubirea, nu în faptul că noi am iubit pe Dumnezeu, ci că El ne-a iubit pe noi şi a trimis pe Fiul său ca ispăşire pentru păcatele noastre". Şi Sfântul Apostol Pavel, în aceeaşi problemă cardinală, a semnificaţiei jertfei unicului său Fiu, Iisus Hristos, dintr-o iubire infinită a lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor noastre, în cuvântarea lui către Romani: „Dar Dumnezeu îşi arată dragostea sa faţă de noi prin faptul că, pe când eram noi încă păcătoşi, Hristos a murit pentru noi. Deci cu atât mai mult acum, fiind îndreptăţiţi prin sângele lui, vom fi mântuiţi prin El de mânie. Căci dacă, vrăjmaşi fiind, am fost împăcaţi cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său, cu mult mai mult, fiind împăcaţi, vom fi mântuiţi prin viaţa Lui".

„De la hotarul morţii / aduci o mărturie despre viaţa ta". Am văzut că moartea conştientă de sine ca finalitate şi scop al drumului calvarului înseamnă şi uitare şi revelaţie sau iluminare, şi mântuire, eliberarea omului din robia păcatului prin sângele lui Iisus. Moartea este uitare prin ea însăşi, a trecutului nostru păcătos, ştergerea memoriei răului, dar şi epifania unei vieţi viitoare, libere întru Domnul, şi deci criteriul suprem al adevărului vieţii pe care am trăit-o până la acest eveniment crucial: în măsura în care moartea este sfârşitul unei epoci dintr-un ens cosmic al nostru, ştergere a

Scanned with OKEN Scanner

memoriei răului şi începutul, în acelaşi timp, al unei lumi noi, ea înseamnă deci şi convertirea spiritului nostru la exigenţele şi reperele acestei lumi. Este ceea ce am văzut în exemplele aparițiilor lui Dumnezeu în existența lui Abrahaam şi Moise, dar mai ales în zguduitoarea iluminare a lui Saul pe drumul Damascului (orbirea temporară care este provocată de lumina uriaşă care-l poartă pe Iisus semnifică, în subsidiar, tocmai ştergerea memoriei răului, a unei vieți duse în păcat de Saul până atunci), care-l va transforma în cel mai mare propovăduitor al Evangheliei lui Iisus Hristos în toată lumea civilizată din acele vremuri.

După iluminarea, convertirea lui Blaise Pascal din vestita noapte de noiembrie din 1654 pe care am relatat-o ca pe un alt exemplu, de data aceasta din epoca mai apropiată nouă şi având, pe lângă înţelesul său fundamental religios, o anumită conotație etică, de altfel prezentă organic în toate experienţele din această ordine a categoriilor abisale ale cunoaşterii, aş vrea să mai amintesc aici încă un caz celebru de iluminare, de revelație a unei întregi lumi, de data aceasta nu viitoare, ci trecută, o lume smulsă din uitare şi moarte printr-o experiență la nivelul, stadiul estetic, cum ar spune Kierkegaard, şi nu religios, etic, precum cele anterioare: este miracolul renaşterii timpului pierdut din ceaşca de ceai a lui Marcel Proust! „Şi de cum am recunoscut gustul bucăţii de prăjitură înmuiată în infuzia de tei pe care mi-o dădea să o beau mătuşa mea (deşi nu ştiam încă şi trebuia să las pentru mai târziu încercarea de a descoperi de ce această amintire mă făcea atât de fericit), pe dată vechea casă cenuşie cu vederea spre stradă, unde se afla camera ei, se ivi ca un decor de teatru, lipindu-se de micul pavilion care dădea către grădină ce fusese construit pentru părinţii mei în partea dindărăt (acel crâmpei luminos singurul pe care îl revăzusem până atunci); şi, o dată cu casa, oraşul, de dimineaţa şi până seara şi pe orice fel de vreme, piaţa unde mă trimiteau înainte de ora mesei, străzile pe unde umblam după cumpărături,

Scanned with OKEN Scanner

drumurile pe care le străbăteam când era timpul frumos. Şi ca în acel joc japonez care constă în a arunca într-un vas de porţelan plin de apă, bucăţele de hârtie până atunci indistincte care, de îndată ce s-au înmuiat, încep să se alungească, să se răsucească, să se coloreze, să se diferenţieze, să devină flori, case, personaje consistente şi recognoscibile, tot astfel acum toate florile din grădina noastră şi cele din parcul domnului Swann şi nuferii de pe râul Vivonne, şi oamenii din sat, şi căsuţele lor, şi biserica şi întregul Combray cu împrejurimile sale, toate acestea căpătând forme şi soliditate, au ieşit, oraş şi grădini din ceaşca mea de ceai". Fenomenul care aici are o explicaţie relativ simplă ca exemplu tipic de efect al asociaţiilor declanşate de memoria involuntară, provoacă, la nivelul *cunoaşterii prin recunoaştere*, prin aducerea aminte a unui trecut ce se încăpăţâna să rămână scufundat în uitare şi moarte, o bruscă iluminare a unui întreg univers viu, retrăit ca ontologie a unui limbaj estetic magnific şi deci ca experienţă totală existenţială, o răscumpărare şi o mântuire din moarte a acelui trecut mort şi înviat, şi ca atare o experienţă care de la stadiul estetic al vieţii se ridică, purificată prin metaforă, la stadiul religios, la imaginea care răsfrânge în ea cunoaşterea şi recunoaşterea Absolutului: dar nu un absolut văzut ca apariţie bruscă la lumina focului masculin, a unei lumi noi, proiectată în viitor, în modelarea activă a zilei de mâine după chipul şi asemănarea voluntară a unui om înnoit, ci ieşind la iveală din apă, din lichidul amniotic, feminin al trecutului, al zilei de ieri şi pentru care funcţia actuală a artistului este doar aceea de a se lăsa cu voluptate în voia acestui trecut pentru a-l înregistra, a-l recunoaşte şi a-l recrea din nou în virtutea unor precepte, ca platonicianul „a cunoaşte înseamnă a recunoaşte", a-ţi aduce aminte, dar şi a unor sugestii de tehnică pitagoreică în procesul transmigraţiei sufletelor: „Găsesc foarte înţeleaptă acea credinţă celtică ce ne spune că sufletele celor pe care i-am pierdut sunt captive în vreo fiinţă inferioară, într-un animal, o plantă, un lucru

Scanned with OKEN Scanner

neînsufleţit, pierdute într-adevăr pentru noi până în ziua care pentru mulţi nu vine niciodată, când trecem din întâmplare pe lângă copac, când intrăm în stăpânirea obiectului în care sunt închise. Atunci ele tresar, ne cheamă, şi, de îndată ce le-am recunoscut, vraja este sfărâmată. Eliberate de noi, au învins moartea şi se întorc să trăiască împreună cu noi".

De la hotarul morţii
aduci o ştire despre viaţa ta.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

O pogorâre în Maelström / 5
Privirea lui Orfeu / 15
Cu grație și mansuetudine / 21
Toamna în labirint / 25
Dor de Eleusis / 29
Vocea de primăvară / 33
Similia similibus / 37
La fereastră, pe înserate / 41
În grădina cu ramuri albe / 45
Structura ghețarului / 49
Umbra lui Peter Schlemihl / 53
Ecouri și penumbre... / 57
Prin luminișul verii / 61
Pe o temă de Ravel / 65
Noaptea la mare / 69
Cu pași de umbră / 73

Scanned with OKEN Scanner

Lumina celor scufundați în somn / 77
Ora dintre câine și lup / 81
Șarpele ca figură a textului / 85
Cu rânduri albe, rânduri negre / 89
Vasul și fisura / 93
Ex libris, libri... / 97
Pasărea rock / 101
Morală și artă / 107
O sinecdocă ontologică / 113
Emoția reală și imaginară / 117
O relație biunivocă / 121
Spațiul literar / 127
O sfâșiere care eliberează / 131
Bucuria și ficțiunea / 135
Prima iubire / 139
... Deinde vivere... / 143
Preliminarii la exigențele insulei / 147
Animale captive / 151
Împărăția eului / 155
O petală de trandafir / 159
O, bunătate, o, candoare! / 163
„Eu sunt cel ce sunt" / 167
Îngerul tenebrelor / 171
Strigoi și fantome (I) / 177
Strigoi și fantome (II) / 181
Neantul în mișcare, nimicul în acțiune / 185
Către Fecioara Maria, a vieții și a morții / 189
Bucuria de a trăi / 191
Un Fractal — un parfum transcendental (I) / 195
Un Fractal — un parfum transcendental (II) / 199
Tăcerea lacului albastru / 203
Iată spațiul / 207
Ziua vampirului / 211
Cușca leului din Paradis / 215

Scanned with OKEN Scanner

Intangibilă ploaie / 219
Esse est excruciare / 223
Atavism / 227
Holocaust / 231
Poveste de iarnă / 235
Ora pro me / 239
Epoché / 243
Urechile lui Beethoven / 247
Pour les femmes et pour les philosophes / 251
Poezie și rugăciune (despre funcția soteriologică a artei) / 255

Scanned with OKEN Scanner

Redactor: MARCEL POPA
Tehnoredactor: MIHAELA MIHALACHE

CULEGERE ŞI PAGINARE COMPUTERIZATĂ:
EDITURA ENCICLOPEDICĂ

Apărut: 1995
Coli de tipar: 17,5

Tiparul executat la:
Imprimeria Ardealul Cluj
com. nr. 490

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner